

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Samling af Meddelelser

om

Personer og Familier af Navnet Hvas.

Fjerde Del.

af

F. Hvasf.

Kjøbenhavn.

Trykt hos S. S. Schultz.

1880.

Indhold.

Indledning	Side. I-XVII.
------------------	------------------

Tillæg til tredje Del.

I. Hr. Laurits Hvas, 1348—71 og Johannes (Jens) Hvas, den Ældre, 1355	Bil. 1-2. 1.
II. Johannes Hvas, den Yngre, 1412—13.....	— 3. 1.
III. Niels Hvas til Bebringe 1443 og Nis Hvas paa Salling Herreds Ting i Fyn, 1481...	— 4-6. 3.
IV. Fru Margrethe Hvas, † før 1457 eller 1455, og Svend Torbensen af Rimsø og Solistovgaard	— 7-8. 5.
V. Erik Hvas af Drmstrup, † 1483, og Fru Kirsten Jensdatter (Kaas med Muren)	— 9-15. 9.
VI. Lange Jens Hvas af Drmstrup, † 1503, og Fru Johanne Hansdatter af Bindum.....	15.
VII. Andre Tillæg og Rettelser til tredje Del	— 16. 19.
Nr. 1. Stamtable over Lange Jens Hvas's Hustru, Fru Johanne Hansdatters Slægt	23.
Nr. 2. Stamtable over Hvasernes Svogerskab med Familierne Udsøn, Kaas (med Muren), Munk, Løvenball og Due...	24.

Første Afsnit.

Drmstruplinien fortsat med Descendenter af Jens Hvas til Bebringe
(III. D. 46—50).

A. Med to Sparrer i Vaabnet, Mand af Mand.

I. Christen Hvas, den Ældre, til Kollsgaard, fra 1486 til Kaas, og Fru — Thomasdatter (Kaas med Muren)	Bil. 17-18. 27.
--	-----------------

II.	Jens Hvas til Raas og Sostrup, Landsdommer i Nørre-Jylland, † 1535, og		
	Fru Gjertrud Andersdatter Munk.....	Bil. 19-37.	35.
	1. Hans Giftermaal, Ejenomme og Forleninger...		36.
	2. Hans Stilling som Landsdommer, Deltagelse i Kgl. Rettertingsdomme og Medunderskrift paa Dokumenter		46.
	3. Hans personlige Forhold til Christiern 2. Hans Forhold som Frederik 1.'s betroede Mand i Viborg, dels ved Indkrævning af Skatter, dels lige overfor Biskop Jørgen Fris og Reformationen		55.
	4. Hans Virksomhed som Relator		65.
	5. Hans Forhold til Bondeopløbene paa Viborg Landsting i September og Oktober 1531 og til de ledende Mænd i Jylland.....		68.
	6. Hans Stilling efter Frederik den Førstes Død, hans Forhold under Klementsfejden og hans uhykkelige Endeligt		79.
III.	Christen Hvas til Raas og Sostrup, † 1565, og		
	Just Hvas til Sostrup, † 1557.....	— 38-41.	97.
	1. Begge Brødres Sag med Axel Nielsen Arenfeldt til Palsgaard		102.
	2. Sager mellem Christen Hvas og Ejler Lykke til Torp paa den ene Side af Niels Klemensens Arvinger og Peder Ebbesen Galts Arvinger paa den anden Side, samt mellem disse tvende Hold Arvinger.....		104.
	3. Sag med Mads Hvid		110.
IV.	„Jens Hvas's Arvinger“, Lukas Krabbe til Besløgsgaard, Jørgen Gundesen til Sostrup og Mikkil Nielsen til Raas.....	— 42.	117.
V.	Jørgen Gundesen til Vegerslevgaard, Kolsøgaard og Sostrup, † 1576, og		
	Fru Hilleborg Andersdatter Hvitensstjerne, † 1606—10, boende paa Kolsøgaard	— 43-46.	126.
B. Med Lillebaaben, stammende paa mødrene Side fra Landsdommer Jens Hvas's Søster.			
VI.	Mikkil Nielsen med Lillebaaben, † før 1576, og		
	Fru Inger Gundesdatter, Landsdommer Jens Hvas's Søsterdatter, til Raas, Sostrup og Kolsøgaard		133.

Deres Børn VII—XIV.

VII.	Fru Anne Mikfelsesbatter og Jens Bognsen til Stenumgaard og Kongensgaard.	139.
VIII.	Fru Margrethe Mikfelsesbatter til Kolsøgaard og Erik Krag til Kjellingberg og Lydumgaard, med deres Søn Sjorgen Krag til Kolsøgaard og Endrupholm	142.
IX.	Fru Elsebe Mikfelsesbatter og Las Munk til Nyhum og Mølgaard Han 2 G. g. m. Fru Karen Sørensbatter Mund og hun 2 G. g. m. Ernst Diebe i Lynderup.	147.
X.	Fru — Mikfelsesbatter og Christoffer Munk til Komdrup og Andorpgaard .	152.
XI.	Fru Karen Mikfelsesbatter og Mogens Andersen Bognsen til Stensbæk og Hesfel	154.
XII.	Fru Agnete Mikfelsesbatter af Kjærsgaard og 1 N. N. 2 Christen Lauritsen i Grenaa	157.
XIII.	Fru Gjertrud Mikfelsesbatter og Erik Hvas til Nørgaard (med Buffen over den halve Killic) Deres Børn	162. 169.
XIV.	Jens Hvas til Sofstrup, Raas og Toftum, † 1602, og Fru Ingeborg Kruse Thygesbatter Bil.	47. 147.

Tillæg til II. D. S. 1—46.

Ovennævnte Jens Hvas's Børn.

	Oberst Christoffer Hvas til Raas, Hennegaard og Søvig Bil.	48-49. 182.
	Hans Børn, derunder Kapitainlieutenant Oluf Hvas —	50. 193.
Nr. 3.	Stamtable over en Del af Familien Due	196.
Nr. 4.	Stamtable til Oplysning om Landsdommer Jens Hvas og hans Sønners nærmeste Familieforbindelser. a. Paa Fru Gjertrud Munks Side b. Paa Jens Hvas's Side Hvas'er med Killebaaben, stammende fra Jens Hvas's Søster.	198. 200.
Nr. 5.	Stamtable over Niels Ludvigsen Rosenfrands's Ar- vinger	202.

VI

	Side.
Nr. 6. Stamtavle over de ældste Led af Villie-Hvasfernes og af Villie-Stinkelfernes Stægt, jfr. Nr. 4 b.	206.

Andet Afsnit.

Hvasferne paa Komdrupgaard.

1. Peder Hvas, 1390	Bil.	51.	209.
2. Las Hvas, 1406—15			213.
3. Peder Hvas til Komdrupgaard, 1446—65, † før 1479 og Fru Mette Laursbatter, 1479—92	—	53-54.	214.
4. Hans Persøn Hvas til Østergaard, 1477—87	—	55.	221.
5. Knud Hvas, Abbed i Alling Kloster, 1492—1523	—	56.	224.
6. Peder Hvas til Komdrupgaard, 1517—43 Komdrupgaard og Østergaard efter Hvasfernes Besiddelse	—	57.	226. 229.
Nr. 6. Stamtavle over Komdruplinien			231.

Tredie Afsnit.

Hvasferne paa Langeland.

Indledning			233.
I. Markvard Hvas, 1509 og Fru Maren Jensdatter Hvedear			235.
II. 1. Jens Hvas til Fodstette og Lyffesholm, 1500—1571 og Fru Sofie Urne			237.
I. Hans Processer med de Kortsens om Arv efter hans Søster og om Lyffesholm	—	58.	238.
II. Hans Trætte med Fru Anne Stinkel, Enke efter Peder Lauritsen Straale til Stovsbo og Torpe			249.
III. Hans Bestræbelser for at udbide sit Jordbrug			251.
2. Førgen Hvas			255.
3. En Søster, gift med Mathis Kortsen.			
4. Dorthe Hvas.			

VII

	Side
III. Melchior Hvas til Fodstette og Hjortholm, 1571— 1602, † før 1608 og Fru Abel Knudsdatter Akeleye, † efter 1608. Bil.	59. 256.
IV. Fru Sofie Hvas, † 1614 og Hans Oldeland til Trellerup, † 1641.....	259.
V. Fru Kirsten Hvas og Flores Jakobsen Rønnov til Pæregaard.....	261.
Nr. 7. Stamtable over Familien Kortsen.....	265.
Nr. 8. Stamtable over Hvaserne fra Langeland med Biver- soner	266.
Bilage og Tilføjselser, ordnede efter Lertens Rækkefølge.....	269.
Register over Person- og Stednavne.....	341.

Indledning.

Denne fjerde Del indeholder først et Tillæg til tredie Del, dernæst i tre Afsnit¹ tre Slægtrækker af Navnet Hvas og endelig et Udvalg af Bilage samt nogle Kilbeangivelser, Berigtigelser og Tilføjelser m. m.

Tillæget til tredie Del, Ormstruclinien, giver foruden to eller tre nye Mænd af Navnet Hvas fra 1412—13 og 1481 endvidere Dplysning om Erik Hvas's Hustru, Fru Kirsten Jensdatter (Kaa), og hans Søn Lang Jens's² Hustru, Fru Johanne Hansdatter, samt disse Hustruers Slægt. Disse Dplysninger turde fra Bogens særlige Standpunkt ansees for tilfredsstillende. Stamtablen Nr. 2, der viser Hvasernes Forbindelse med Familierne Udsøn, Munk, Due og Kaa, saavel Familien med Sparren som med Muren, har ogsaa Krav paa Interesse. Blandt Andet træde her de to ældste Led af Murkaafernes Slægt klart frem paa en Tid, da denne Slægt endnu ikke havde optaget Navnet.³

¹ Det er de tre Afsnit, der i 3 Del S. VI Note 2 ere betegne som II III IV.

² Navnet Lang Jens kan være et Tilnavn paa Grund af anseelig Højde, men det kan ogsaa, maaskee i Forbindelse med Højden, være gaaet over paa ham fra hans Morfader Lange Jesøe Dvise, see Stamt. Nr. 2, og dennes Slægting, maaskee Broder, Lange Dve, der var hans Stedbedstefader, see S. 20.

³ I Hist. Tidsskr. 1879 VI findes en Afhandling af Dr. Assistent Thijet om Slægtskabsforholdene mellem nogle danske Adelslægter af samme Navn og deri, S. 629, et Stykke om de ældste Led af Familien Kaa med Muren, udkommen efter at det herhen hørende Stykke i denne Del S. 20 ad S. 16 Note 13 og S. 32—35, jfr. Note 14 15, var trykt.

Første Affnit af selve Bogen omhandler en ældre fra Familien paa Ormstrup nedstigende Linie. Det vil erindres, at Hr. Laurits Hvas den Ingres Søn af hans første Ægteskab med Fru Clufsdatter, Jens Hvas, ikke fik den fædrene Gaard, Ormstrup, der forblev i Hænderne paa Børnene af Hr. Laurits's andet Ægteskab med Fru Thore Mus.⁴ Jens Hvas drog over til Sjælland, eller droges derover ved sit Giftermaal, og blev Ejer af Pebringe, nu Falkensten. Men hans Søn Christen vendte tilbage til Lylland, blev Ejer af Kolsjøgaard og ved Giftermaal tillige af Raas. Det er denne Christen Hvas og hans Descendenter, der ere Gjenstand for dette Affnit.

Blandt disse Descendenter saavel som i hele Bogen er Landsdommer Jens Hvas til Raas og Softrup, Søn af ovennævnte Christen Hvas, den mest betydende Mand. Han havde under Frederik I sluttet sig til Reformationen og var meget benyttet af Kongen til mange forskjellige offentlige Hverv. Han var i sine bedste Aar, omtrent 46 Aar gammel, inde i Samtidens Kjørelser, formuende, anseet, med Udsigt til en Plads i Rigsraadet naar Tidens Fylde kom, da Klementsfejden drog ham ind i Begivenhederne paa en Maade, der vistnok var hans Onsker saare fjern, og skjønt han i enhver Henseende var af en hæderlig Karakter, eller maaskee netop derfor, med eet Slag bragte hans Lykke og Liv til en sørgelig Afslutning. Selv i den simple Skikkelse, hvori vi have meddelt de Jens Hvas vedkommende Begivenheder, uden at lægge større Farve eller Liv i dem, end selve Kjendsgjerningerne indeholde, er der Noget, der vil vinde Læseren for ham. Hans ublide Skjæbne gik ganske vist ogsaa haardt ud over hans Hustru, som døde saa Aar efter, og hans Sønner, der døde ugifte.

Disse Sønner Luft og Christen Hvas's Historie er iøvrigt kun en Guds og Proceshistorie. Den er dog ikke uden Interesse, idet den indeholder Nøglen til en Forstaaelse af flere betydelige Sager, der udover en Mennefsaalder beskjæftigede flere Familier. Den Bemærkning

⁴ 3 Del S. 46.

tør maaskee gjøres, at disse Procesfer og overhovedet Procesfer fra hin Tid ikke maae opfattes som fremgaaede alene af Proceslyst. De fulgte af Retsforholdenes datidige Ordning, der ikke kjendte den Ringlæsnings sikkerhed og den Opgjørelse af Arv og Gjeld, som betrygger Nutiden mod Efterkrav og Retstrætter, der kunne drages ud i 50—80 Aar, og Man kan derfor godt sige, at de ofte, næsten med Nødvendighed, vare overleverede de Paagjældende med deres arvede Gods og Gjeldsfor skrivelser. De i saadanne Procesfer handlende Personers Stilling maae altsaa bedømmes, ikke efter vor, men efter Datidens Opfattelsesmaade.

Efter Brødrene Hvas's Død knytted Interessesen til deres Arvinger. L. A. Becker har ved en uheldig Benyttelse af det Materiale, der dengang stod til hans Raadighed, leveret et forfejlet Billede af disse. Han har i Orion, histor. Kvartalstr. 1843 I 259 ff, kategorisk udtalt, at Jens Hvas, eller rettere den fidsilevende af hans Sønner, nemlig Christen Hvas til Raas og Sofstrup, arvedes af tre Søstre af Familien Lykke, og gjort et Tilbud til at bevise dette; men Sagen forholder sig ganske anderledes. Familien Hvas havde ikke nogetsomhelst at skaffe med disse Søstre Lykke, og Arvingerne vare den Udsødes Sødskebørn paa fædrene og mødrene Side, saavidt de vare i Live ved Dødsfaldet. Det er dog ikke saa meget dette ganske simple Resultat, der har særlig Interesse, men for Forfatteren og maaskee for en enkelt Læser snarere den Kritik, gennem hvilken det efter megen Søgen omfider er lykkedes at bryde Beckers Paa stand og at finde den rette Løsning, til hvilken Vejen længe spærredes ved den af Becker engang med saa megen Sikkerhed opstillede Hypothese. Det Tiltrækkende i Studiet af den gamle Adels Historie ligger jo netop for en Del i, at der gives Gaader at løse, som ved første Ojekast synes aldrig at kunne klares, men som Man dog ved Hjælp af et lille tilsyneladende ubetydeligt Bink og ved ihærdig Forsken tilsidst feer sig i Stand til at raade.

Landsdommer Jens Hvas havde en Søsterdatter, Fru Inger Gundersdatter, der ægtede en Mikkel Nielsen af uljendt Slægt, med et Lillievaaben. Fra denne Fru Inger nedstammer den Linie af

Hvæsker, der omhandles dels her i første Afsnits anden Afdeling, dels i den 2 Dels første Afsnit. Den nævnte Linies Tilfnytning til de gamle Hvæsker, hvorom vi tidligere (2 D. S. 1—2) ikke vidste Besked, viser sig nu at finde Sted ved Nedstammelse paa Spinbefiden med Optagelse af Navnet. En saadan Optagelse af Navnet fandt jo rigtignok i hin Tid oftere Sted under lignende Forhold, men denne Linie med Lillievaabnet optog ogsaa efterhaanden den gamle Slægts Vaaben, de to Sparrer, hvilket vistnok ikke er et enestaaende, men dog meget sjældent Tilfælde.⁵

I Linien med Lillievaabnet er Oberst Christoffer Hvas til Raas, Hønnegaard og Sjøvig den mest betydende Mand. Han er udsørlig omhandlet i 2 Del, men da vi senere ere komne i Besiddelse af forøget Materiale til hans Historie, er der i denne Del gjort Tilføjelser til det tidligere om ham Meddelte, og i Bilagene findes atter Tilføjelser til Teksten, navnlig om hans Vaaben og om Sønnen, Kaptainlieutenant Oluf Hvas.

Andet Afsnit af Bogen omhandler den Linie, vi have kaldt Komdruplinien, med to forneden forenede Hjortevier i sit Vaaben. Dens første Mand er af 1390, dens sidste af 1543. Den forekommer kun i fire Slægtled og hævde sig kun lidt over Bondestanden, skjøndt der i Peder Hvas's to Sønner, Hans, der forekommer et Par Gange i Ringsvidner i mere højbaarent Selskab, og Knud, der blev Abbed, ligesom er et Lilløb til at høre Familien. Den træder frem og forsvinder, vi kunne fristes til at sige ganske lydløst. Der er i dens Historie en ganske interessant Proces med Bispestolen i Viborg, men igrødt er Man uden Oplysning om, hvorvidt denne Linie stod i

⁵ Vi troede, da vi nedskrev Stykket S. 191 Note 28, at Tilfældet var enestaaende; men i den ovenfor i Note 3 nævnte Afhandling, S. 613 jfr. 624, er der, under Henvisning til Nærværende dengang tilbørlig trykte Del af dette Skrift, anført endnu to Tilfælde, i hvilke en Vaabenforandring har fundet Sted, nemlig i Familien Brockenhus 1697 (see Nd. Veg. under Løvenhjelms) og i Familien Krabbe med to Straabjeller i Begyndelsen af forrige Aarhundrede. Vaabenforandringen i Lillie Hvasernes Slægt er altsaa den ældste, idet den fandt Sted før 1637, see Bilagene til denne Del S. 326.

nogen Forbindelse med de andre, hvilket vistnok ikke er ligefrem antageligt, men dog ikke helt umuligt.

Tredie Afsnit af Bogen omhandler Langelandslinien. Den træder først meget sent frem, 1509, og kjendes ogsaa kun i fire Slægtled. Den var af den gamle Vt med de to Sparrer og uddøde sikkert med Sofie Hvas 1614. Denne Linies mest fremtrædende Mand hed ogsaa Jens Hvas. Han forstod at udvide sit Fordegods og har efterladt sig et bredt Spor i de Processer, han førte, navnlig med Familien Korfsen. Vi ville just ikke kalde ham en Typus for den Tid's proceslystne Udelsmænd; men Meget af hans haardnakkede Fastholden ved sin Ret og af hans Forsøg paa ved alle Slags Midler at give den et saa stort Omfang som muligt, laae dog for en Del i Tidsaanden. Et nøjere Studium af hans Proces mod de Korfsens er ikke uden Interesse naar Man ønsker at trænge ind i hin Tid's Rettergang i civile Sager. Hans Søn Melchior har anlagt Hjortholm.

Bilagene ere kun faa. Enhver, der fyszer med disse Ting, veed, hvor nødbigt Man giver Afkald paa originale Aktstykker, som ved det Umiddelbare i deres Indhold og deres Fremstilling tale tydeligere end enhver Meddelelse paa anden Haand. Men da Historie nu engang ikke kan skrives ved at afstrykke Aktstykker i Rækkefølge og da Indholdet af alle dem, der paa nogen Maade have haft særlig Interesse for vort Emne, er gjengivet i Texten, have vi maattet indskrænke os til at meddele de faa, der nu ere trykte, og disse blive da, naar det paa et eller andet enkelt Sted ikke ligefrem gjælder en Fortolkning af deres Indhold, snarest at betragte, vi kunne gjerne med en Sammenligning sige, som Billedeer til Texten, uden at der derfor kan tillægges dem nogen saa særlig Betydning fremfor mange andre, der ikke ere meddelte.

Denne Del har været særdeles længe under Arbejde; paa Materialet har der været samlet i en lang Række af Aar, Trykningen begyndte endog for fem Aar siden, og nogle enkelte Exemplarer af selve

Texten kom paa Andres Hænder i 1876.⁶ Men Stoffet i en Del af første Afsnit maatte omarbejdes, tilbøielig paa Grund af vildledende Fejl i den Ekstrakt af det gamle Arkiv fra Sofstrup, som findes i Gehejmearkivet,⁷ tilbøielig fordi ikke alle Kilder vare benyttede og nye kom frem, og Trykningen tog saaledes paant sin Begyndelse for tre Aar siden. Denne lange Tid har medført, baade at andre Skrifter, der samtidigt vare under Arbejde, ere udfomne før dette,⁸ og at Meddelelser, hvortil der ikke har kunnet tages Hensyn i Begyndelsen af Bogen, senere ere benyttede.⁹ Det tør endnu bemærkes, at der i et Par enkelte Punkter findes nogen Usikkerhed, som først er kommen til Hvile i Slutningen af Bogen,¹⁰ og at der, hvad der vel neppe undgaaes i nogen Bog, ved Trykningen er indløben nogle enkelte Fejl.¹¹

⁶ De vedkommende Steder i Traps Bænk bedes sammenholdte med nærværende Del, saaledes Traps V 618 om Sofstrup, 388 om Raas og 270 om Komdrup med denne Del S. 181, 192 og 209 ff. Jens Hvas til Sofstrup som Ejer af Lyffesholm i Sønder Herred Dyrs, Trap V 637, er en Forverfing med den helt forskellige Jens Hvas, der ejede Lyffesholm paa Langeland, denne Del S. 237 ff.

⁷ S. 153 Note 6. Det her omtalte, i Ekstrakten urigtigt betegne Familieforhold, der fandtes angivet i en original Erklæring af Christoffer Munk selv, havde en meget vid Rækkevne, idet det afgav Grundvolden for den hele Gruppering af Mikkel Nielsens Slægt og Forstaaelsen af Jens (Mikkelsen) Hvas's Forhold til denne. Det maatte efterhaanden blive klart, at her forelaa en alvorlig Fejlstagelse, og at et personligt Ophold paa Benzon for at gjennemgaa alle vedkommende Dokumenter var nødvendigt. Dette blev ogsaa iværksat, og det viste sig da, at Ekstrakten desuden indeholder flere urigtige Tidsangivelser.

⁸ FEx. Dr. Heises Dipl. Viborgense, see S. 46, Note 32 om Jens Hvas som Landsdommer.

⁹ See Bilag 46, 48, 49, 50, samt „Gundj Hvas, Danus,“ Stamtable 4 b, S. 201.

¹⁰ S. 313, Bilag 40 og S. 319 Bilag 45 med Henvisninger til de vedkommende Steder.

¹¹ Idet vi forbigaae nogle enkelte Bogstavfejl, turde følgende Rettelser og Tilføjelser bedes bemærkede:

S. 16, Lars Biffertsen var gift med Fru Birgittes Broderdatter.

S. 36 Note 6. 3de Lavesdatter Brof, Datter af Lage Offesen til Klavs-holm, var gift med Jens Jensen, † 1404 og Moder til Lage Jensen Brof.

De Benner og Bekjendte, der paa mange Maader have understøttet mit Arbejde, bringer jeg min hjertelige Tak. Deres Navne findes hist og her nævnte i Noterne; men ogsaa Andre have velvillig ved Bink og Oplysninger ydet mig Hjælp. Hvor mange ordnede Samlinger Man end gennemgaaer, er det dog umuligt at ane, end fige at kjende alle de skjulte Steder, hvor en eller anden ofte for det Hele faare vigtig Oplysning kan være at finde, og Man udretter derfor Intet uden Andres Bistand med tilfældige Fund¹². Berigtigelser eller

§. 51, L. 10. Anders Jakobsen Bjørn, læs Hvitensjerne, jfr. §. 321, Stamtablen og Noten.

§. 64 L. 3. Efter 4 Maj tilføj: 1532.

§. 80 Note 89. Fr. Peder Foged paa Stjern kan ikke være Peder Ebbefen; det anførte Fr. betegner vel, at Fr. Peder var en gejstlig Mand.

§. 134. 1509 læs 1503.

§. 145. Note 10, 3 L. fra neden „og ikke en Munk“ udgaaer.

§. 152, Note 2. Skjødet er af 19de Marts 1578. Det angaaer 2 Gaarde og et Bol i N. Kongsev By og er forseglet til Bitterlighed af Baltzer Matthiszen til Nebstrup og Christoffer Munk til Komdrup.

§. 156, Note 4. Det omtalte Stamtræ er i andre Henseender anset for paalideligt, A. Thijet i hist. Tidsskr. VI 618.

§. 200 Fru Martensdatter, Datter af Marten Nyelshon i Roldbysø og Inger Hermansdatter Pennov. Efter „og“ er udfalden „Sønnebatter af.“ I tredje Linie henvises i Stedet for „Datters Datterdatter“ til Stamtablen §. 319—20.

§. 205 under Lene Ludvigsdatter læs: Mogens Justsen Skovgaard, ikke Fasti.

§. 206. Niels Henrikken 1503—9, tilføj 1517, see Bil. Nr. 57 §. 334.

§. 220, L. 13 sidste, læs første.

§. 222, Note 20. Toge Jensen Seefeld var Søn af Jens Thomsen, der igjen var Søn af Thomas Mogensen, Broder til Jep Mogensen.

§. 266. Gabriel Knudsen var død allerede før 21de Marts 1608, D. af 22de Juni 1621, Hdg. Dbg.

¹² Endnu under Trykningen af disse Linier fremkom fra en velvillig Haand følgende Notits, som findes i Rentemesteren, Ejler Grubbes Regnskab for 1561 under Nr. 4 (Gaver osv.) D. Saml., Gh. Ark., „1561 Thenn 7 Februarii effther Eggert Wifelds beffalning antuorde ieg Arild Wgerop for enn Rosenobel, hand lonte Kon. Matt., oc Kon. Matt. gaff Jenns Huafis frue, som hand war ther oc betthe om Dagen iij Daler.“ — Man kunde af Sammenhængen ledes til at troe, at dette „ther“ betegne, at Kongen havde bedet hos Jens Huas (i Fodflutte) og ved Afrejsen i Overensstemmelse med hvad der jevnligt stete, naar Kongen tog ind hos Smaafolk, havde givet Værtinden et Веberlag for den med Modtagelsen forbundne Ulejlighed og Udgift. Men saaledes forholder det sig

Lilføjelser, især vedkommende Bogens særlige Emne, ville derfor ogsaa i Fremtiden blive modtagne med særdeles Læf.

Studiet af Personalhistorien, især den gamle Adels, har en stor Tiltrækning saavel ved sine Rilder paa første Haand, ligeoverfor hvilke Afstanden i Tid synes at svinde ind til et Intet, som ved den Kritik og Sammenstilling, Man er nødt til at anvende paa Stoffet i det Hele. Man maa bygge med saa Midler, og naar det da stundum lykkes at finde og forene til en Helhed saa mange spredte Enkeltheder, at et Billede stiger frem, der mod den omgivende Dunkelhed synes endnu lysere, end det i Virkeligheden er, har Man en Fornemmelse af at have frembragt Noget, der ikke var til før. Men det kan dog ikke undgaaes, at Man føler Ufuldkommenheden i det Frem-

neppe. Følger Man Kongen paa hans forskjellige Opholdssteder i Maret 1560 indtil 7de Febr. 1561, vil Man ikke finde ham paa Langeland, derimod den 25—27de Aug. 1560 i Nyborg, den 28de Aug. i Odense, den 29de Aug. paa Rugaard, den 30te Aug. i Middelfart osv. Til denne ene Dags Ophold i Odense, hvor Arild Urup var Lensmand, sigter formentlig Bemærkningen om, at Kongen var „thor“ og bede om Dagen, og den lille Notits om, at Arild Urup fik sit Udlæg erstattet med 3½ Daler, som Rentemesteren af en eller anden Grund først har indført den 7de Februar, da Kongen opholdt sig paa Emsborg (29de Januar til 8de Februar 1561), fortæller altsaa, at Fru Sofie Urne under Kongens korte Ophold i Odense den 28de Aug. 1560 har været tilstede i Byen og ubudet sig en Audients, formodentlig for at klage sin Nød og sine ringe Bilkaar for Kongen. Der kan ikke være Tvivl om, at Jens Hvas, uagtet alle sine Processer, ikke har savnet Midler til at leve for. Han vedblev jo at eje Gaarden i Foblette, maaskee endog med Gods til, og af denne fremgik under Sønnen Melchior Hjortholm Hovedgaard. Men det er let troligt, at hans voldsomme Sind og Pengebegjærlighed har fortrædiget Samlivet med hans Hustru, og at Kongen da, efter at have hørt noget paa hendes Klage, som han ikke kunde tage sig af, har fundet Anledning til at affedige hende ved at lade et passende Myntstykke, som han laante af den tilstedeværende Lensmand, glide ned i hendes Haand. At Jens Hvas's Hustru var nødt til at tage mod en saadan Gave, kaster en uheldig Reflex tilbage over Manden og hans Samliv med sin Hustru.

Fra en anden Haand modtoges den Notits, at Fru Agnete Wittelsdatter (S. 157) fik Brev paa den „vor og Kronens“ Gaard, hun nu selv boer, dat. Viborg den 8de Decbr. 1566. R. o. a. L. p. 23. Det sees ikke, hvad Gaarden hed eller hvor den laae, men det fremgaaer som rimeligt, at Fru Agnete alt dengang var gift.

bragte, og det vil da ofte være Tilfældet, at Arbejdet selv, faa længe det stod paa, ydede større Tilfredsahed end det fuldbragte Værk. Et Udbytte plejer dog Arbejdet at give, som ikke er afhængigt af den enkelte Familie, Man har valgt til Gjenstand for sit Studium, og det er et jævnt almindeligt Kjendskab til en stor Mængde af de gode Mænd og Kvinder, der levede i hin Tid, altsaa til de mest fremragende Personligheder i den danske Landbostand, til deres Beskæftigelser, Tankegang, Familieliv, Eiendoms og Standforhold, og derigjennem i endnu videre Omfang til de samtidige Landbo- Kets- og Samfundsforhold, altsaa til Landets indre Udvikling i Almindelighed. Men dette vil med andre Ord sige, at Kildestudiet giver Leilighed til at lære at kjende det, der i hin Tid var ejendommeligt Dansk i Aand, i Handling, i Sprog. Om nu Udbyttet af de enkelte Familier, vi have behandlet, vil svare til Læernes Forventning, er en anden Sag. Stjønt der i den enkelte Families Historie som oftest er noget Typisk, der viser tilbage til Standen, er Udbyttet selvfølgelig dog altid begrændset ved det valgte Emnes eget rigere eller tarveligere Indhold, og hvorvel denne Del nogenlunde har udtømt, hvad der for Tiden kan siges om de enkelte Personer, der ere behandlede, ere vi dog fuldkommen paa det Reue med, at den kun indeholder et ubetydeligt Bidrag til Adelshistorien i Almindelighed.

Vi troe endnu at maatte tilføje et Par Ord om Indholdet af den femte Del, der, hvis det lykkes at komme saavidt, skulde slutte dette Værk. Den skal indeholde:

1. Den Familie af Navnet Hvas, der efter Ud. Veg. blev adlet 1524 eller rimeligvis da fik sin Frihed fornyet. Den førte en halvt opspringende Buk over en halv Lillie. Erik Hvas af denne Slægt er allerede omhandlet i denne Del S. 162 som gift med Gjertrud Mikkelsdatter. Slægten er kun lidet talrig og er formentlig uddød.

2. Den Familie, der navnlig levede paa Bornholm og formentlig senere i Sverig, og som førte to Sparrer i Vaabnet uden at føre Navnet Hvas. Der kan for Tiden ikke paavises nogen Forbindelse mellem de gamle Hvaser og denne Slægt, men det er jo dog muligt, at de have et fælles Udspring.

3. Den Familie, vi have kaldt Viborglinien, som stammede fra Morten Hvas, see Fortalen til 2 Del Side VI. Den er meget talrig og vistnok vanskelig at følge i alle sine Forgreninger.

4. Hvasser, der ikke kunne henføres til de tre nævnte eller tidligere omhandlede Slægter. Det er en Selvsølge, at der muligvis ved Siden heraf vil blive Anledning til Tilføjelser til de tidligere Dele, til visse Oversigter og til oplysende Stamtaavler, hvorom det dog endnu er for tidligt at udtale sig mere bestemt.

Rolighed ved Randers i December 1880.

F. Hvas.

Tillæg til tredie Del.

I.

Er. Laurits Hvas, 1348—71

og

Johannes (Jens) Hvas, den Ældre, 1355.

Disse to Mænd nævnes endnu nogle Aar tidligere, idet de den 5 Juni 1344¹ deltog i Udsiedelsen af et Kongsvidne af Viborg Landsting om at Ridderen Er. Peder Bendelbo havde tilbagebetalt 12 Lødige Mark, som han havde laant af Jens Raas. Jens Hvas fremtræder saaledes nu som Tyde.

II.

Johannes Hvas, den Ungre, 1412—13.

Johannes Hvas, hvis danske Navn gjerne kan have været Jens, nævnes i Akterne til Processen mellem Kong Erik af Pommern paa den ene og Hertuginde af Slesvig samt Greverne af Holsten paa den anden Side, see det blandt Bilagene trykte Stykke.

De Begivenheder, hvortil hans Navn er knyttet, kunne for-

¹ Orig. i Gh. Ark., Afscr. i Dipt. See Bil.

mentlig henføres til Maren 1412—13. Han var da i Sønderjylland, som det synes med to Svende, altsaa i Kong Eriks Tjeneste. Det er klart, at han har ejet Gods, af hvilket han har ydet denne Tjeneste, og at han til den Tid har været en fuldmyndig Mand, saa at hans Fødsel senest maa falde mellem 1380 og 1390, men maaffke langt tidligere. Han angives, ligesom de andre Mænd, der opregnes, at have lidt et Tab af Gjenstande. Det sees ikke af Akterne, om det var ved Forlis af et Skib eller ved et Overfald eller en Udplyndring paa en Tid, da han og de andre Mænd vare i lovligt Verinde ad den Kant; men det, han mistede, opregnes stykkevis, og der tilføjes en Berbering af de enkelte Stykker. Han mistede saaledes et fuldstændigt Harnisk med Skjold, Glavind, Sværd og Armbroest, en blaa og rød Kappe og en Vadsæk med Sengeklæder. Vi kunne med Føje, navnlig ogsaa med Hensyn til Værdien af de enkelte Gjenstande, antage, at det var hans personlige Udrustning. Desuden mistede han Vaaben, Klæder og Sengeklæder til to Skytter, tre Reserverarmbroester og en blaa Kjortel.

Den Forbindelse, hvori han forekommer, og de Udrustningsgjenstande, han tabte, vise, at han var af Vaaben, men det fremgaaer ikke, til hvilken Linie af Svasser han hørte. Naar imidlertid Hensyn tages til, at der 1344—1355, see ovenfor, levede en Johannes Svas, som nævnes sammen med Laurits Svas den Ældre og saaledes uden rimelig Tvivl var af Ormstruplinien, eller i større Almindelighed af den Linie, der førte de to Sparrer i Vaabnet, til at Navnet Svas saa at sige tilhørte denne Linie som Fornavn, og til at Familien med de to Sparrer ikke alene var den ældste Slægt, „de gamle Svasser“, men netop paa denne Tid i Kraft og Anseelse, er der vistnok god Føje til at give den her omtalte Johannes Svas Plads mellem denne Families Medlemmer.

Medens den ældre Johannes Svas, der nævnes 1344—55, er samtidig med Laurits Svas den Ældre, er altsaa Johannes Svas den Yngre samtidig med Hr. Laurits Svas den Yngre til Ormstrup.

III.

Niels Hvas til Pebringe, 1443, og
 Nis Hvas paa Salling Herreds Ting i Fyen 1481.

1. I Ellen Gøyes Fordebog under „Fru Mettis Federne Gods“ under Overkriften „Lundby“ findes Følgende:

„Først ith breff, att Jens Mortensen pantsætter Sep Jensen aff Kiedestorup enn gaard i Lundby i Flackebiergeherrit for LXXX mark, som en kishmand kan den anden fuld mett giøre i Lybek. Dat. sanct. Knud Kongis Dag MCDXXXII.“

„Stem ith breff, at Peder Sepffen skøder sin suager Niels Huass enn gaard y Flackebiergherrit y Tierrebysogenn y Lundby ligenndis. Datum Slagilse sancti Simonis oc Judæ afftemm MCDXLIII.“

„Stem ith breff, att Niels Huass aff Pibering oplader her Enngilbricht Albrichtffen aff Torbernefeld all then rettighed handn hadde uti enn gaard och ith bygsted y Lundby y Flackebiergeherrit till euendelig eyge. Dat.“

Fremdeles hedder det i et Brev i Ballø Brevregister, under Flackebjerg Herred²: „..... en esse, ther wdii findes niels ienshøens breff i keelsterop, att hand pantsatte hans swager niels huass i peberinge fierde deel af en gord i thoremard fore VI lød. marc.“

Sammenhængen er altsaa formentlig den, at Jens Mortensen 1432 pantsatte Sep Jensen af Kielstrup en Gaard i Lundby, som Sep Jensens Søn, Peder Sepsen, derefter 1443 skjøbte til sin Svoger Niels Hvas, der igjen, det sees ikke naar, men Niels Hvas nævnes da til Pebringe, afhændede den til Hr. Engelbrecht Albrechtsen Bydelsbach af Torbernefeld. Fremdeles pantsatte Niels Jensen af

² Ballø Brevregister er forfattet 1541 og findes i Gh. Ark. Det her nævnte Brev er det første i Rækken paa dette Sted, og de senere give intet Bidrag til en nærmere Bestemmelse af Tiden for det første.

Kielstrup, altsaa formentlig en Broder til Jep Jensen, sin Svoger Niels Hvas i Pebringe fjerde Delen af en Gaard i Thoremart, men det sees ikke naar. — Hvis Navnene ere rigtige, er altsaa Ordet Svoger, som saa ofte andetsteds, her brugt i forskjellige Betydninger, betegnende saavel Niels Jensens som Peder Jepsens Familieforhold til Niels Hvas. Det Kielstrup, der omtales, maa vel være det, det ligger i Stillinge Sogn, Slagelse Herred, ikke langt fra Pebringe; hvor Thoremart skal søges, vide vi ikke, men dog rimeligvis indenfor Flakkebjerg Herreds Grændser, idet Brevet i Ballø Brevregister er registreret under dette Herred. Udbyttet for os af den ovennævnte Sammenstilling er altsaa blot det, at Niels Hvas levede 1443, og at han derefter nævnes til Pebringe.

Hvem var nu denne Niels Hvas? Vi kunne ikke sige det. Han er, ligesom den ovenfor nævnte Johannes Hvas, een af Forløberne for de egentlige Slægtrækker. Han er ikke Fader til den i 3 Del nævnte Jens Hvas til Pebringe, der døde 1461, neppe hans Broder³, men dog udentviol hans nære Slægtning, maaskee hans Forgænger i Besiddelsen af Pebringe og i alt Fald ved sit Navn mindende om og visende hen til den Niels Hvas, der fra 1390 til 1427⁴ levede i Salling i Jylland. Vi ville lade det beroe med disse Antydninger og unblade at opstille Muligheder, der dog ikke føre til noget vist Udbytte.

2. En Niis Hvas, der efter den Forbindelse, hvori han forekommer, ogsaa har været af Waaben, nævnes i et Ringsvidne, der førtes ved Salling Herreds Ring i Fyen den 24 Juli 1481, see Bilagene, uden at Man faaer nogen Dplysning om, hvem han var. Det, at han møder paa Salling Herreds Ring, kan være tilfældigt, og han behøver ikke nødvendigvis at have været bosat i Herredet, men Formodningen er dog for, at det har været Tilfældet. Det

3 Niels Hvas nævnes aldrig ved Siden af Jens Hvas eller hans Søstende i de talrige Fuldmagter og andre Dokumenter, der efterhaanden udstedtes om Fr. Laurits Hvas's Gods af hans Arvinger, see 3 D.

4 3 Del, S. 42—46.

tør neppe siges, at han har været den samme, som Niels Hvas i Vebringe. Man kan snarere efter Afstanden i Tid formode, at han har været hans Søn. Maaskee er det fra ham, at Linien paa Langeland nedstammer. Han synes ligesom at være paa Bejen dertil, og det er et Fingerpeg, at der blandt Vidnerne ogsaa nævnes en Mand fra Langeland.

IV.

Fru Margrethe Hvas † før 1457 eller 1455
og
Svend Torbensen af Rimsø og Solistovgaard 1455—96.

Det vil erindres fra 3 Del S. 61—62, jfr S. 132, at der haves Registraturen af et Skjøde af 3 August 1455, som „Svend Torbenszen af Rimsøe gaff Erik Hvas paa gods, som hanum tilfal effther hans høstru och hindis ij brødre“, og at Erik Hvas den 19 Juni 1465 (S. 134) kjendte sig, „at haffue lod och del vdi Selloff Skouffgaard“. Den Hustru, hvorom her er Tale, er, som det er antydet i 3 Del, uden al Tvivl Margrethe Hvas, Datter af Hr. Laurits Hvas i hans første Egteskab med Fru Glufsdatter (S. 58 og 125). Hun nævnes i Ringsvidnerne af 1461 og 1489 (S. 58) som Frue, og Dokumenterne af 1455 og 1465 vise i deres Sammenhæng hen til hende. Hvad enten Man læser Ordene i Registraturen af Skjødet af 3 August 1455 saaledes, at Svend Torbensen skjøbte Erik Hvas det Gods, der tilfalbt „ham efter hans Hustru og hendes to Brødre“ eller „hans Hustru efter hendes to Brødre“, som antydet i tredie Del, bliver Meningen dog den samme, kun at i første Fald Hustruen forudsættes at være død, i sidste Fald ikke. De to Brødre, hvortil der sigtes, er naturligvis Fru Margrethes Halvbrødre Las og Peder Hvas, der begge døde før 1457, altsaa, forudsat at Skjødet af 3 August 1455 angaaer Arven efter dem, før sidstnævnte Aar. Det „Selloff Skouffgaard“,

hvori Erik Hvas 1465 kjendte sig at have Lod og Del, er ikke, som i 3 Del antydet, det Ejslev Skovgaard, der ligger i Framlev Herred, men langt rimeligere det „Solistovgaardh“, hvortil Svend Torbensen skriver sig 1468 (S. 137), hvor det saa har ligget. Hertil kan endnu føjes, at Erik Hvas's egen nære Familieforbindelse med Familien Udsøn og et Blik paa Stamtaalen, der viser, hvorledes den ene Forbindelse i Familien saa at sige har draget den anden efter sig, ligesom stiller Svend Torbensens Svogerstab til Erik Hvas i et endnu klarere Lys. Kun maa det bemærkes, at hvis Fru Margrethe var af Hr. Laurits Hvas's første Ægtefælle, maa hun efter Rimelighed dog i ethvert Fald have været noget ældre end Svend Torbensen, der nævnes endnu mange Aar efter, lige til 1496; men Aldersforskjellen var jo mindst i hin Tid en Hindring for Indgaaelsen af et Ægtefælle, naar der fulgte Gods med i Rjebet⁵.

Med Siden af det, der saaledes foreligger, er der endnu et Par Bink, som synes at pege hen paa netop denne Forbindelse mellem en Udsøn og en Hvas. Det hedder saaledes i en Stamtaale, som Axel Urne har udarbejdet over Wiffert Seefelds Aar⁶, at Christen Sten af Hovedstrup var gift med Kirsten Torbernsdatter, hvis Forældre vare Torbern Udsøn, der førte det Naaben, Laurits

5 Ellen Gøyes Fordebog, see 3 D. S. 125, erklærer Fru Margrethe for en Datter af Hr. Laurits Hvas's første Ægtefælle. Denne Erklæring støtter sig imidlertid ikke til noget Aktstykke, men er en indstudt Bemærkning af Fordebogens Forfatter, saa at det ikke er aldeles afgjort, at Fru Margrethe ikke kan have været af andet Ægtefælle. Var Fru Margrethe nu end af første Ægtefælle, vil hendes Fødsel dog kunne sættes til henimod 1410, 3 D. S. 15, 16, lad os antage dette Aar. Naar Svend Torbensen levede endnu 1496, og vi antage, at han til den Tid var i en høj Alder, f. Ex. 75 Aar, falder hans Fødsel omtrent ved Aaret 1420, og en Forbindelse mellem ham og Fru Margrethe Hvas er saaledes mulig. Sovrigt kan Svend Torbensen 1496 gjerne have været ældre end 75 Aar, og Fru Margrethe Hvas kan gjerne være født senere end 1410, saa at deres Fødselsaar kunne rykkes endnu nærmere, maaskee endog fuldstændigt sammen, uden at støde an mod det Umulige.

6 See Bil.

Ebbesen⁷ nu fører, og Sofie Eriksdatter Hvas af Raas. Det er nu vistnok saa, at en Erik Hvas aldrig har ejet Raas, og at Erik Hvas til Ormstrup neppe, for ikke at sige aldrig, har haft en Datter, der hed Sofie. Men det synes, som om Forbindelsen mellem Fru Margrethe, Erik Hvas's Søster, og Svend Torbensen her har foresvævet Forfatteren. Han har vidst nogen Bested, men ikke den fulde eller den rette⁸.

Til dette Fingerpeg slutter sig endnu et andet. Paa det prægtige Gravminde over Oluf Brokkenhus og Else Sten i Sebbeklosters Kirke, findes i Anerækken for Fru Else Sten, der døde 11 Marts 1616, først Udsønnernes Vaaben som det tredje i Rækken og derefter Hvasernes Vaaben, de to Sparrer med en flyvefærdig Fugl paa Hjernen, som det femte, altsaa Udsønnernes for Fru Elses Farmoders Fader og Hvasernes for hendes Farsfaders Moder⁹. En saadan Forbindelse mellem Sten og Hvas kjendes ikke; men naar Man sammenholder Opstillingen af den nævnte Anerække, der for Fru Else Stens fædrene Slægt sikkert lider af Ufuldstændighed og Fejltagelser, med Axel Urnes omhyggelige Stamtafle, er det, som om de Oplysninger, der have ligget til Grund for Anerækken have sigtet netop til den samme Forbindelse mellem Udsøn og Hvas, som findes paa Axel Urnes Stamtafle.

Svend Torbensen eller Torbernsen var uden Tvivl Søn af Torben Wægesen i Rimsø, der den 22 August 1430 folgte Jesse Drisfen sin Jord i „Stersbol“ m. m., og Torben Wægesen igjen en Søn af Wæge Torbensen, hvis Efterleverske, Fru

7 Om Laurits Ebbesen Udsøn, see 2 D. S. 22 Note 68.

8 Hvis virkelig en Kirsten Torbernsdatter har været gift med en Christen Sten, kan denne Kirsten gjerne have ført Navnet Torbernsdatter efter Svend Torbensens Efternavn, medens Navnet Torbern Udsøn er et af Stamtaflens Forfatter opfundet Navn for den nævnte Kirstens Fader. Den Indvending, at Fru Margrethe Hvas's Gods og hendes Arv efter hendes to Brødre ikke kunde afhændes til Erik Hvas, naar der af deres Wægestab var en Datter, turde ikke være af megen Betydning.

9 See Bil., hvor Anerækken er meddelt.

Kirsten, omtrent 1388 gav Svend Udsøn Stjøde paa Vibekjær. Vi henvise herom til det Følgende under Erik Hvas. Svend Torbensen nævnes første Gang den 3 August 1455 og da med Tilføjelsen „af Rimsø“, see ovenfor, ligesom han fremdeles forekommer „i Rømsø, vepner“ den 6 Juli 1494 og 1496¹⁰. I Mellemtiden nævnes han navnlig den 10 Mai 1468 (3 D. S. 137) af „Solifkomgardh“, en Gaard, hvis Beliggenhed er os ubekjendt, men som dog vistnok er det samme „Selloff Skouffgaard“, hvori Erik Hvas kjendte sig at have Del. Uden al Tvivl maa det søges enten i Rimsø Sogn eller i Nærheden. 1482—86 skriver han sig til Tranholm¹¹, hvormed han var forlenet, og 1487 kjøber han Anders Munk en Gaard i Dolmer og Halvdelen af Brokffov. Under dette sidste Dokument hænger hans Vaaben, Udsønernes Klokke. Den 6 August 1492¹² folgte Anders Munk den nævnte Skovspart til Bonden Mathis Vorm i Rimsø for al den Del, Bønder havde i Stersbol (i Sofstrup Skove, see det Følgende). Nu betegner Brokffov nogle Udlobder fra Rimsø ned mod Hemmet, der atter ere indtagne under Benzons til Beplantning. Det frengaar af det Foranstaaende, at Svend Torbensen (Udsøn) fra Begyndelsen havde og altid vedblev at beholde Hjem eller Sæde i Rimsø, hvor hans Fader boede efter — maaskee ogsaa før — at han havde folgt Tolstrupgaard til Erik Hvas's Svigerfader, Jessæ Døisen, see nedenfor, og hvor maaskee ogsaa hans Bedstefader før ham havde Hjem. Den nære Tilhøytning til Sofstrup igjennem Familiebaand saavel fra Svend Torbensens som fra Erik Hvas's Side beviser vistnok ikke, at et Egteskab har fundet Sted mellem Margrethe Hvas og Svend Torbensen, men der er

10 Begge Dok. findes i Benzons Art., det første under Nr. 305. Nr og Datum for det sidste have vi ikke optegnet.

11. Notat af Becker.

12 Dok. af 1487 og 6 Aug. 1492 findes begge i Benzons Art., det sidste under Nr. 344. Nr og Datum for det første have vi ikke optegnet. Iøvrigt nævnes Svend Torbensen endnu i hist. gen. Art. Nr. Gh. Art. under 21 Septb. 1466, 28 Septb. 1468 og 20 Jan. 1492.

alle de Betingelser af Bekjendtskab og Familiebaand tilstede, der ligesom gjøre det troligt, at der ved Svend Torbensens Hustru og hendes to Brødre i Skjødet af 3 August 1455 er ment Fru Margrethe Hvas og hendes to afdøde Brødre, og at der ved „Selloff“ Skovgaard er ment det samme Skovgaard, der 1468 kaldes „Soli“ Skovgaard.

V.

Erik Hvas af Ormstrup † 1483

og

Fru Kirsten Jensdatter (Kaa s, med Muren) † efter 1499.

Det er allerede i tredie Del S. 66 og 70 fremhævet, at der muligvis fandt et Svogerskab Sted mellem Erik Hvas og Thomas Jensen af Kaa s. Det viser sig nu i Virkeligheden at have været Tilfældet.

Vi maae til en fuldstændig Forstaaelse begynde med, at Hr. Svend Udsøn den 20 Januar 1388 af Jens Lagesen, der ogsaa var en Udsøn, købte Sofstrup (nu Benzons) og Vibekjær¹³, et Skovstykke under Benzons Lilliggende, der endnu kaldes saaledes, og at han med sin Hustru, Fru Kirstine eller Christine Andersdatter Hvide, der var Enke 1428, blandt flere Børn havde en Datter, der hed Gjertrud

¹³ Benzons Arkiv Nr. 284, Skjøde fra Jens Lagesen til Sven Ughstfson paa Sofstrup og Vibekjær, die beat. Sebast. et Fab. mart. 1388, Perg., Latin, alle Segl borte. Vidner vare: Hr. Erpo, Præst i Grindooog, Hr. Niels, Præst i Karleby, Hr. Christiern Kaa s, Ridder, Henrik Prip, Hagen Hagen sen, Jens Krumpen. — At Jens Lagesen ogsaa var en Udsøn, see M. S. Rosenørns Greve Gert af Holsten og Niels Ebbeson af Rørreris V 1878 S. 219. — Høge Torbernsens (Udsøns) Efterleverste Kirsten, Mattis Magnus sens Datter, udstedte omtrent samtidigt et Skjøde til ovennævnte Svend Udsøn paa den nævnte Vibekjær Skov, Registranten over Benzons Ark. Nr. 285, Mølb. & Pet. I 184. Selve Dokumentet findes nu ikke længer i Benzons Arkiv.

Svendsdatter. Denne Gjertrud Svendsdatter Udsøn var første Gang gift med Jesfæ Dvissen af Groeløt, som har Tilnavnet „lange Jens“ og som den 22 August 1430¹⁴ af Thorbern Wægissen (Udsøn) af Rimsø, der ligger Vest for Sofstrup (Benzon) og hvis Jorder begrænse sammes Skove, købte af hans Mark i Stersbol „i Skoven“, som ej var Agerjord, og en Gaard Tolstrup i Rimsø Sogn, der skjøbte 1 $\frac{1}{2}$ Korn. Hvor Jesfæ Dvissens ovennævnte Gaard Groeløt, som det med utvivlsom Tydelighed er skrevet i Skjødet af 1430, laa, er os ubekjendt. Tolstrup eller Tolstrupgaard i Rimsø laa Ost eller Nordost for samme paa det Sted paa Benzons Mark, hvor Navnet Tolstrup Damme endnu er bevaret. Man seer altsaa, at Jesfæ Dvissen har købt Skov og Jord sammen for at forøge Omfanget af Sofstrup, der var hans Husfrues Arvegaard. Naar Jesfæ Dvissen døde, sees ikke, men efter hans Død giftede Fru Gjertrud sig anden Gang med Hr. Niels Munk af Brusgaard, der forekommer fra 1436 og døde 1460. Fru Gjertrud, der overlevede begge sine Mænd, havde af første Egtekab en Søn, der hed Thomas Jensen, hvilket fremgaaer af et Brev af 7 Mai eller 17 September 1464, der indeholder, at „velbyrdige Thomas Jensen i Groeløthgaard“ „paa sin Moders Begne“ tog Lavhævd paa Sofstrup med Vibekjær, Tolstrup Enemærke og en Fjerding Jord i Stersbol, hvilket var hendes rette Arvegods efter

14 Benzons Arkiv Nr. 456. Dokumentet er et ganske overordentlig smukt lille Pergamentsstykke fra „Thorbern Wægissen af Rymssø“ til velbaarne Mand Jesfæ Dvissen, som „Lange Jenff“ kaldes, paa af hans Lod i Stersbol i Skoven, som nu ej er Agerjord; item skjøder han fornævnte „Lange“ „en min gardh tholstorp hedendis i rymssø soghn liggendis i Nørreharith byrs, huillen i hoor Nissa bymg oc skjøder 1 $\frac{1}{2}$ korn“. „Then tiisfdagh næst efter wor frwe dag“ 1430. Vidner i Skjødet ere: Hr. Markvard Skernov, Rannil i Aars, Dve Dvessen af Dmmestorp (Mørke Sogn?), Therkel Tokke, Borgemester i Grenaa, og to Bønder. Dve Dvessens Segl vedhænger, men er utydeligt. Groeløt er sikkert det „Gralot“, der 1416 ejes af Dve Dvisszen (A A II 215 C 39), vistnok Lange Jesfæ Dvissens Fader eller Broder. Torben Wægissen var rimeligvis Søn af ovennævnte Wæge Torbernsen og Fader til Svend Torbensen, om hvem under IV.

hendes „Fader, Moder og Forældre“ (Forfædre), altsaa efter Svend Udsøn og Fru Kirstine Svide¹⁵. Man seer, at disse Udtryk ikke ere tagne saa nøje; thi Tolstrup og Stersbol havde jo hendes første Mand, og ikke hendes Forældre, erhvervet til Sostруп. Idet vi endnu tilføje, at Fru Gjertrud af sit andet-Egteskab havde to Børn, en Søn Anders Munk, der arvede Sostруп efter sin Moder og Brusgaard efter sin Fader, og en Datter Mette Munk, skulle vi nu see, hvorledes hun stod i Forhold til Erik Hvas. Vi ville strax sige det, Erik Hvas var Fru Gjertruds Svigersøn, gift med hendes Datter af første Egteskab, Kirstine Jensdatter, der altsaa var Søster til Thomas Jensen. Forholdet godtgøres ved to Breve.

Det første er et Skjøde af 10 August 1464, hvorved Fru Gjertrud skjøbte Biskoppen i Aarhus to hende tilhørende Gaarde i Ræventh (Kevn) i Bedelby (Bejlby) i Sønder Herred Dyrø¹⁶. Under dette Skjøde hængtes ved Siden af hendes eget Segl Erik Hvas's de Drmstrop, hvem hun betegner som „suageri mei dilecti“. Hvis dette Skjøde stod alene, vilde vi endnu være i Uvisshed om, hvilket Svogerskabsforhold Fru Gjertrud havde villet betegne med Ordet

15 Benzons Arkiv Nr. 287. Dokumentet er dateret „Mandag efter hellig Kors Dag“. Da der høves Korsmisse om Vaaren, inventio s. crucis, 3 Mai, og Korsmisse om Høsten, exaltatio s. crucis, 14 Septbr., vides ikke, hvilken Dag, der her menes med „hellig Kors Dag“. Stedsnavnet Stersbol (egl. „Stersbool“) er kort forud skrevet: „Stoersbool“. Tinget holdtes af Mathis Smith, Foged paa Bjørnholm, den Dag Tinghører, og Vidner i Dokumentet ere: Niels Munk i Skervad med en halv Lillie i Skjoldet, paa Hjelmen Paafjæglefjer, Ad. lex. Munk Nr. 10, Iver Andersen (Skernov) i Mejlgaard og Erik Pedersen i Hjellerup med en fladt Øru i Skjoldet, paa Hjelmen 13 Faner.

16 Bøsf, Aarhus Stift, Hasle Herred, Gh. Ark. Det Weilby, hvori Ræventh eller Kevn ligger, er ikke Weilby ved Aarhus, men B. ved Grenaa, og Dok. er derfor hos Bøsf urigtigt indført under Hasle i Stedet for under Sønder Herred. Trykt bl. Bil. Det Ord „suageri“ forledede os først til den Antagelse, at Erik Hvas havde været gift med Gjertrud Svendsdatters Søster, og paa dette Grundlag blev den første Fremstilling af Forholdet trykt; endelig fremkom Dok. af 1477, see Note 17, med Fru Kirstens fulde Navn, Jensdatter, og det vedhængende Segl, og Gaaden var da fuldstændig løst.

suager, hvis Tvetydighed endnu fuldstændig er bevaret i det jydsk Almuesprog, hvor det betegner højst forskellige Familieforbindelser. Men heldigvis er der et andet Dokument bevaret, der løser den Gaade, der ligger i Ordet „suager“; thi tretten Aar efter, den 8 December 1477, skjødte Erik Hvas af Drmstrup og hans kjære Hustru, Kirstine Jensdatter, til Anders Munk af Brusgaard, Fru Gjertruds Søn af andet Egtekab og Gjer af Sofstrup, en Gaard i Stoffebro i Gjerrild Sogn, en Gaard i Bredstrup, Gammel Sogn, tæt ved Grenaa, og al deres Ret i Rowstrup Mark i samme Sogn. Stoffebro er den nordlige Del af Gjerrild By, hvis Torde begrænsede Sofstrups Marker mod Ost. Under dette Skjøde, der endnu findes i Benzons Arkiv, hænger urørt Fru Kirstine Jensdatters Segl i Bøj med en skraa Mur i Vaabenet (fra højre Hjørne)¹⁷. Naar vi hertil føje, at Thomas Jensen netop førte denne skraa Mur, er det ved Sammenhængen af de ovenfor nævnte Dokumenter godtgjort, at Fru Kirstine Jensdatter og Thomas Jensen vare Søskende og Børn af Fru Gjertrud i hendes første Egtekab. Thomas Jensen, der paa Grund af sin Moders andet Giftermaal ikke blev Gjer af Sofstrup, erhvervede selv ved Giftermaal 1459 Raas i Salling, see under Christen Hvas, og fra ham eller rettere fra Jessø Dvissen nedstammer hele den endnu blomstrende Slægt, der igjennem et af sine senere Led, formentlig Erik Raas Mogensen til Gjelskov, optog Navnet Raas og derefter og efter sit Vaaben plejer at nævnes Murkaaserne.

Fru Kirstine Jensdatter bar sin Mormoder, Fru Kirsten Hvides Fornavn. Naar Erik Hvas og Thomas Jensen af Raas den 23 Oktober 1466 give hinanden Afkald, kan det nu med Sikkerhed sluttet, at det har været for Arv efter deres Svigermoder og Moder Fru Gjertrud, hvis Dødsaar derved paa det nærmeste slaas

17 Benzons Ark. Nr. 403. Bidner: Hr. Abbed Peder i Eßsenbæk Kloster, Claus Sommer i Gændrup, Borgemestre og Raadmand i Randers. Seglet er for Tiden tydeligt; den skraa Mur er ogsaa bemærket af T. Becker i hans Extr. af Benzons Ark. i Gh. Ark.

fast. Vi vide nu, hvorfor Erik Hvas rejste hen til Nørre Herreds Ting for den 11 Juni 1453 at deltage i Udstedelsen af Lingsvidnet om Udsønnernes Gods, Døbil Mark, — han havde jo en Familieinteresse i denne Sag —, hvorfor han 1464 i Forening med sin Svigermoder Fru Gjertrud overdrog Mariager Kloster de to Gaarde i Dolmer og Vistoft, — han overdrog her sin Hustrues Andel i disse Gaarde —, og hvorfor og hvorledes Fru Kirstine kom til at eje det Gods paa Mols, som hendes Svigerdatter, Fru Johanne afhændede 1511; thi det ligger nær at slutte, at dette Gods, saavel som Gaarden i Vistoft, har været Arvegods fra Fru Kirstines Bedstemoder, fra Sviderne, hvis Befiddelser især laae i Eggen omkring Møllerup og Bjørnholm. Naar Erik Hvas i Lingsvidnet af 19 Juni 1465 kjendte sig at have Lod og Del i „Selloff Skouffgaard“, maa Man nu rettest antage, at der ved denne Gaard menes det „Soliskovgardh“, til hvilket Svend Torbensen skrev sig den 10 Mai 1468; thi Svend Torbensen var en Udsøn, altsaa Slægning af Fru Kirstine, der let igjennem Arv kan have haft en Andel i hans Gaard, ligesom ogsaa en saadan kan være kommen paa Erik Hvas's Gaand, da han kjøbte det Gods, der var tilfalden Svend Torbensen efter hans Hustru og hendes to Brødre, hvorom henvises til Bemærkningerne under Margrethe Hvas. Hvor Soliskovgardh laae, vides ikke¹⁸.

Erik Hvas, der i det Hele var en virksom Deltager i sin Egns offentlige Anliggender og Forretningsliv, findes endnu flere Gange nævnt, end allerede anført i 3 Del, navnlig i Lige Broks

¹⁸ Om Soliskovgardh skulde være det Skovgaard, der ligger i Nørrager Sogn, tæt ved Rudgaard, tør vi ikke sige. Der var uden Tvivl mange Bøndergaarde til, der i hin Tid kaldtes „Skovgaard“. Da Svend Torbensen ikke var større Ejendomsbesidder, end at han 1455 og 1494—96 boede i Rimsø, kan Man let tænke sig ham som Ejer af et saadant Skovgaard. Hans Gaard i Rimsø kan jo have hedt saaledes. Man finder f. Ex. et Søgaard midt inde i Gjerrild By. Dog bemærkes, at naar han i Dok. af 10 Mai 1468, 3 D. S. 136—37, nævnes mellem Eggert Westeni af Nøstergaard og Erik Persøn af Fjellerup, er der imellem disse Gaarde et stort Spring.

Såger. Denne voldsomme Mand, der idelig laae i Fejde med Rosenkrandsferie, og som selv og ved sine Svende var færdig til at bruge Vaaben ved alle Lejligheder, maatte ofte trænge til Bistand af sine nærmere eller fjernere hæderlige Bekjendte for at faae sine Sager paadømte og sine Handeler bragte i Orden. Erik Hvas, der vel oftere havde gjæstet Gl. Estrup paa sine Rejser fra Drinstrup henad Ostereggen til, hvorhen hans Husfrues Interesser droge ham, var, uagtet han boede temmelig langt borte, dog ofte i Virksomhed for Lage Brofs Skyld. Han var saaledes den 21 September 1466 tilstede i Randers og deltog i en Dom, affagt af Biskoppen af Aarhus, fire Riddere og otte Bæbnere, der i dette Tilfælde efter Kongelig Befaling optraadte som „Biskop og Bygdemænd“ i en Sag mellem Lage Brof og hans to Svende paa den ene Side og Hr. Anders Jakobsen Bjørn til Stenalt med de af ham opkrævede tre Herredsmænd, der havde svoret Lage Brof og hans to Svende tre Aaraadstog over, paa den anden Side. Den 27 Maj 1467 fik Biskop Jens i Aarhus, Hr. Niels Christiernsøn og Erik Hvas Kongeligt Brev om at tilmagefifte Lage Brof Morsfingsjord (i Auning Sogn), der tilhørte Kronen, mod Bederlag af andet Gods. Den 10 Maj 1468 deltog Erik Hvas med flere Andre i et andet Magefifte mellem Kongen og Lage Brof (Brevet er trykt i 3 Del S. 136), og den 26 September 1468 var han Medudsteder af et Ringsvidne i Randers om den Orfejde, Jens Skriver i Kristrup paa Lage Brofs Begne gjorde Brødrene Per og Anders Postfe i Randers for deres Broder Nis Postfes Død „huilkin for“ Laghæ Brof thess werræ i hjæl flo“. To Dage efter, den 28 September, undertegnede han med andre gode Mænd paa Gl. Estrup et Magefiftsbrev, hvorved Lage Brof af Jes Henriksen Prip; Bæbner, og hans Sønner fik overdraget deres Sædegaard lille Tordorp i Auning Sogn med 7 Gaarde og et øde Byggested mod Bederlag af andet Gods.

Erik Hvas's Segl findes foruden under Magefiftsbrevet af 10 Maj 1468 tillige under Brevet af 28 September s. N. og i to Aftryk i Overkrigskommisær Bangerts Seglsamling med vedføjede

Narstal 1463 og 1467, alle Steder med de to Sparrer i Skjoldet og Omkrift af Navnet.

Hans Enke, Fru Kirstine, omtales endnu i et Brev af 23 Maj 1487, der viser, at „Fru Kirstine i Vormstrup“ havde Gods til livsvarig Oppebørsel, som Lage Brok afstod til Axel Sepien i Støvring, en Halvsøsters Søn af Fru Kirstine. Hun levede, som anført i 3 Del, endnu 1499¹⁹.

VI.

(Lange) Jens Hvas af Ormstrup, † 1503,

og

Fru Johanne Hansdatter af Bindum, † 1511—14.

Lange Jens Hvas's Hustru, Fru Johanne Hansdatter, om hvis Slægt tredje Del ikke giver Oplysning, var en Datter af Bæbneren Hans Matisjen og Fru Birgitte i Bindum.

Hans Matisjen førte ikke Familienavn, og hans Baaben er ubekendt. Hans Fader var Bæbneren Mads Nielsen²⁰ og hans Moder Fru Johanne Bodebuff, der oftere nævnes baade som Fru Johanne „af Bindum“²¹ og som Fru Johan „af Stensballe“, det Sidste rimeligvis af den simple Grund, at hun efter Datteren Abels Giftermaal flyttede med hende og forblev i Huset hos sin Svigersøn, Hr. Timme Nielsen paa Stensballe²². Hans Matisjen

¹⁹ De ovenfor anførte Dokumenter af 21 September 1466 (see ovenfor), 27 Mai 1467, 10 Mai 1468 (trykt i 3 Del af dette Skrift S. 136), 26 og 28 September 1468, samt 23 Mai 1487 findes alle i hist. gen. Ark. Nr. 8.

²⁰ Der turde (i Navnet og Stedet) være nogen Grund til at antage, at Mads Nielsens Fader var den Nicolaus Matisson, der den 9 April 1405 paa Medelsom Herreds Ting med Jakobus Bernvillar og deres fælles Svigermoder Fru Margrethe Jensdatter, ratihaberede det af hendes Broder Johannes Brandson, Bæbner, af Ulfstrup, udstedte Gjeldsbrev, 3 Del 120.

²¹ 13 Juli 1475, „Familien Rosenkrantz“ Dipl. S. 141 Nr 139.

²² „Familien Rosenkrantz“ S. 167. Naar det her fremhæves, at Hr.

skiftede den 1 Maj 1449 i Rolding²³ med sin ovennævnte afdøde Søster Abel Matisdatters Mand, Hr. Timme Nielsen (Kosentrands), udlagde ham Halvdelen af 12 Gaarde i Medelsom Herred som Fru Abels Mødrenearv, altsaa komne fra Familien Pødebuff, og skjøbte ham for Vederlag den anden Halvdel i samme Gaarde. Fru Birgitte eller Berete i Bindum hed Maltesdatter²⁴. Hun førte i sit Vaaben en skraa Mur med Tinder, ligesom Murkaafernes, hvilket Vaaben ogsaa førtes af Johan Niclesen de Od, i Nabofognet Winkel, og dennes to Sønner Peder Jensen af Od og Nicolaus Jensen de Dal, i det op til Bindum stødende Mammen Sogn. Fru Birgitte lod den 19 August-1477²⁵ ved Las Biffertsen tage Lavhævd paa det hende tilhørende Gods i Frær i Høllum Herred (derunder hendes Ret i Gammeltoft og Nør Enge), og var altsaa allerede dengang Enke. Hun nævnes udtrykkelig som saadan, da hun Aaret efter, den 10 August 1478, skjøbte Hr. Niels Timmesen, hendes Svigerinde Fru Abels Søn, Dals Gaard med Dals Skov og Dals Mark og den Gaard i Mammen, som var bygt af Dals Gaards Ejendom. Han forbeholdt sine Døttres eventuelle Mænd Ret til at godkjende eller forkaste Salget²⁶, og til at foretage en ny Skifteopgjørelse med Hr. Niels Timmesen.

Timme ogsaa med sin anden Hustru, Fru Abel, kan have faaet Andel i Stensballe, er der ikke Grund til at støtte en saadan Antagelse alene paa den Omstændighed, at Fru Johanne daterer Breve fra eller nævnes af den Gaard, hvor hendes eneste Datter flyttede hen. Hun er fulgt med og har boet hos Datteren, medens Sønnen forblev i Bindum; det er det Hele.

23 „Familien Kosentrang“ Dipl. Side 77 Nr. 77.

24 „Familien Kosentrang“ Dipl. Side 149 Nr. 147.

25 See Bil. under Komdruplinien. Hermed maa sammenholdes A. A. II 286 J 110, 113, 121—125, jfr. Note 2 til 123, hvor Gammeltoft og Nør Enge omtales. Den Landstingsdom, der gik den 20 September paa Las Biffertsens Lavhævd for Fru Birgitte, blev sikkerlig affagt samme Aar, altsaa omtrent fire Uger efter Lavhævden.

26 Dokumentet er trykt i Diplt. til „Familien Kosentrang“ S. 149 under Nr. 147. Det hedder heri: „Thesse forde godhe of goze of goty of skoff meth alle sine tillegessæ skall her Niels Timmesen of hans arffuinge nydhæ of beholde, soo læng hi mynæ dotthere fangher andhre loge

At nu Fru Johanne Hansdatter og hendes Søster Fru Mette, gift med Hartvig Limbek, vare Døttre af Hans Matissen og Fru Birgitte, bekræftes af samtlige Omstændigheder. Vi behøve ikke at dvæle ved Navnene Hans og Hansdatter og den samstemnende Kjendsgjerning, at hverken Hans Matissen eller Søstrene Hansdatter førte Familienavn; heller ikke ved Navnet Johanne, som Jens Hvas's Hustru havde fra sin Bedstemoder, Fru Johanne Hansdatter Pødebust, eller ved det nære Naboforhold imellem Drinstrup og Bindum, der kun ligge i en Miles Afstand fra hinanden. Det Afgjørende er, at det Gods i Frær, som Jens Hvas's Børn og Hartvig Limbek 1514 og 1515 folgte til Biskoppen, var det samme, som Fru Birgitte 1477 tog Lavhævd paa ved Las Biffertsen, og at Hartvig Limbek 1490 nævnes i Bindum som ejende flere Gaarde, der altsaa vare hans Hustrues Arvegods. Dette Gods gik over til hans Svigersøn Johan Bagge og hans Datters Svigersøn Jep Brun²⁷.

Johanne Hansdatter var efter det Foregaaende af god og gammel Slægt. Hun var ved sin Bedstemoder paa fædrene Side knyttet til Pødebusternes, ved sin Farsøster til Rosenkrandsernes og

ligh weriæ, of siddher over retthæ iaffninge of stiffe meth her Niels Timmessen eller meth hans arffuinge“.

27 See Aftstykker udgivne af Høens Stifts litterære Selskab, Odense 1841 I 18–22, jfr. „Efterretninger om Bindumgaard“ i Saml. til jydsk Hist. og Top. IV 1 1872, S. 42 og Till. til samme af A. Heise i VI 3 S. 237 ff. Johan Bagge (1537) og efter ham hans Svigersøn Mads Grøn (1554) søgte Jep Brun, fordi den Gaard (Sædegaard), Sidstnævnte havde faaet i Arv, var større end den (Sædegaard), der var tillagt Johan Bagges Hustru. Vi kjende altsaa i Bindum følgende Slægtled af adelige Ejere opad: Mads Grøn og hans Svigersøder Johan Bagge i een Gaard, Jep Brun (med tre Sønner) i en anden Gaard, begge Gaarde tilfaldne dem i Arv efter Fru Mette Hansdatter. Hendes Forældre Hans Matissen 1449 og Fru Birgitte Mattesdatter 1477–78 i Bindum. Hans Matissens Forældre Mads Nielsen og Hustru Fru Johanne Pødebust i Bindum, Enke 1428. Ovenfor dem endnu rimeligvis Mads Nielsens Fader, Nicolaus Matisson, 1405. See Stamtaavlen om Familieforholdet.

ved sin Søster til Limbeckernes berømte Tetter. Paa Vingegaard, Biskum, Bistrup og Gyagaard boede hendes Faders fire Søffendebørn, Døttre af Henning Pødebust, og paa Ginnerup (Fousingø) hendes eget Søffendebarn Anne Timmesdatter, Enke efter Oluf Sommer. Hun bragte sikkert ogsaa sin Mand nogen Medgift; thi der kan nu neppe være Tvivl om, at de 6 Gaarde og 1 Boel i Medelsom Herred, som hun afhændede 1511, og som vi tidligere antog for gammelt Gods i Familien Hvas, har været hendes Arvegods, Levinger af Wendelboernes eller Pødebusternes Besiddelser i disse Egne. Men ikke desto mindre vare Formuesforholdene paa Drmstrup dog ikke ret gunstige, hvorfor nogen Skyld vistnok har været at søge hos Jens Hvas selv.

Hans Bedstefader, Hr. Laurits Hvas, stod ved sine Giftermaal, sine Besiddelsers Udstrækning og sin Slægts gamle Hæder midt i Kredsen af sin Tids fremragende Mænd. Han satte sit Segl under Statsakter og færdedes i Kongens Nærhed. Hans Fader, Erik Hvas, var endnu en Mand af Betydning, skjønt hans Formue var begrændset ved Arvedelingen med hans mange Søffende. Han færdedes idelig omkring i offentlige, kommunale og familieretlige Djemed og stod i Anseelse og Dygtighed jevnbyrdig med de af hans Samtidige, der vare hin Tids offentlige Mænd i deres Kreds. Jens Hvas derimod hørte til den talrige Klasse af smaa privilegerede Godsejere, der uden Kald og Lyst til Deltagelse i det offentlige Liv ikke have efterladt Bidnesbyrd om deres Tilværelse uden igjennem en eller anden Trætte, de have ført med deres nærmeste Nabo, eller et Adkomst eller Familiedokument, de have forseglet, og det synes hermed ligesom givet, at Jens Hvas har levet stille i Hjemmet uden at udvikle nogen synderlig Virksomhed eller Dygtighed. Det kan dog ved Siden heraf ikke oversees, at de Forhold, hvorunder han overtog Drmstrup efter sin Fader, just ikke vare gunstige; thi skjønt han forsaavidt var heldigt stillet, som han kun havde een Søster, Fru Thore paa Ånsberg, at dele med, levede hans Moder, Fru Kirsten, dog endnu 1499 og optog da Penge- laan, saa at Man kan tænke sig, at hun enten har maattet hjælpe

Sønnen eller villet holde ham i Umyndighed, og det sees endvidere, at Faderen havde efterladt Gjeld til Mikkel Munt. Der vilde saaledes have behøvedes en hel Del Ihærdighed og Energi fra Jens Hvas's Side for at arbejde sig opad og fremad; men denne synes at have manglet, og da Jens Hvas tilmed døde i sin kraftigste Alder, blev det hans Enke, Fru Johanne, end stærkere at kæmpe mod de Vanstikigheder, der optaarne sig, og som tilfids, saaledes som vi have skildret det i tredie Del S. 81—83, førte til, at Ormstrup gik ud af hendes Børns Hænder.

VII.

Andre Tillæg og Rettelser til tredie Del.

S. VI Note 1. Benævnelsen „af de gamle Hvaser“ findes efter Meddelelse af Lærer A. Petersen nu ikke længer paa Skelernes Stamtafle i Balløby Kirke, hvor den tidligere har været tilføjet efter „F. Kirsten H. Lauritz Hvas's daater til Ormstrup“, see B. S. Steel S. 355, der henviser til Marm. dan. I (hvor selve Stamtaflen ikke findes) og Kothes brave danske Mænd II 711. Den ældre Indskrift er altsaa forvansket ved senere Opmaalinger.

S. VII Note 2 Hvas, acer, cognomen Helgonis, findes i Script. I 10 a og II 283 · 84.

S. VIII Note 6. I Balløby Kirke findes Hr. Lauritz Hvas'ses Vaaben, de to Sparrer i Skjoldet, med en sort flyveskædig Fugl (med udbredte Vinger) paa Hjelman. Stamtræet, hvorpaa Vaabnet findes, er sat 1656 af Thale Ulfs-tand, Palle Urnes til Gyllebo. I Sebbeklosters Kirke findes Vaabnet paa det over Oluf Brokkenhus og Fru Else Sten satte Mindesmærke ligeledes med to Sparrer i Skjoldet og paa Hjelman en Fugl med udbredte Vinger. Oluf Brokkenhus døde den 16 Novbr. 1608 og Fru Else Sten, til hvis Aner Vaabnet hører, den 11 Marts 1616.

S. XV. Navnet Ingarth skal læses Ingerth.

S. 8—9. I en tredie Gjengivelse af Brevet af 2 Febr. 1375 findes i Stedet for Høghat og Høgholt Læsemaaden Høghatt. Der synes her at foreligge tre forskellige Forjøg paa at læse et utydeligt Ord. Den sidste Læsemaade er i alt Fald Høghat nærmere end Høgholt. Den findes i Saml. af danske Kirkelove ved G. J. Thorkelin, Kbhvn 1781, S. 122, efter et Haandskrift, der vistnok har en bestemt Datum, „Frebag“ for Kyndelmise, men som, naar Man gennemgaaer Navnene, navnlig ogsaa Præsternes, synes at staa tilbage for Suhms, der har Læsemaaden Høghat.

§. 14 Note 7. I Bærners Fam. Rosenkrantz S. 98 siges, at Hr. Cluf Clussen førte samme Baaben som Familien Strangesen, altsaa tværdelt. Arkivsekr. Plesner har meddelt, at det ved Eftersyn af de to nærejhdske Breve af 1407, hvis Segl ligge til Grund for de indbyrdes forskjellige Tegninger af Cluf Clussens Baaben i Klev. Herold Nr. 63 og 696, har vist sig, at begge Seglene fremstille det samme Baaben. Det er tværdelt med Besfelhorn paa Hjelmen over det trekantede skaffillede Stjold. Kun er Seglet Nr. 696 meget forslidt.

§. 16 Note 13. Lange Ove Dvesen er her efter K. A. kaldet Daa. Han ægtede Hr. Laurits Hvas's Enke Fru Thore, see §. 17 ff., og forekommer efter 3 D. til 1460. Det bemærkes, at han endnu nævnes som Vidue i sin Steddatter, Fru Kirsten Hvas's Pantebrev af 29 Juni 1463, see nedenfor ad §. 63, som Langhø Uvø, Ridder. Det henstilles i det Hele, om denne Lange Ove, der kaldes Daa, formentlig paa Grund af at han i sit Baaben har fort en skraa Mur fra højre Hjørne, ikke snarere er en Kaas, i Slægt med Ove Dvesen af Graalot 1416, Jesø Dvesen af Graalot 1430, og Ove Dvesen af Ommeborg 1430, see 4 D. S. 10. Den nævnte Jesø Dvesen kaldes jo Lange Jens, et enkelt Sted endog blot Langø, og han førte jo netop den samme skraa Mur fra højre Hjørne. Det vil bemærkes, at Lange Oves Stedsøn, Erik Hvas, ægtede Lange Jens's Datter, Kirstine Jensdatter. Uden at ville paastaae Noget i denne Retning, henledes Opmærksomheden paa dette Forhold.

§. 17. Hovedgaarden Lerbek „ved Vejle“ er, efter Biskop Engelstofts Mening, snarere Lerbek i Bønhøvel.

§. 17 Note 15. Til Listen over Lensmændene paa Silkeborg føjes, at Laurids Skintel (Legenhus) til Julløv og Egestov var Biskoppens Befalingsmand paa Silkeborg i sine sidste Aar (+ 1533) og derfor jydsk Rigsvaad. See Heises Afhandl. om Herredagen i Rbhvn 1533. Rbhvn 1873.

§. 22. Den ejendommelige Fordeling af Hjemmelspligten, der her omtales, findes i Virkeligheden ikke i Dokumentet. I den Afskrift, der forelaae til Afbenyttelse, stod, „et non ulterius obligans me“ etc. Men det er klart, at der bør læses „et non ulterius. Obligans me“ etc., og saaledes er Dokumentet ogsaa trykt mellem Bilagene S. 109. S. 3 D. 167.

§. 23 Note 28. Palle Jensen er ikke en Hase, men efter Stud. Gjerdingss Meddelelse Palle Marst, hvis Svigersøn var Aage Hase, jfr. Molb. & Pet. danske Dipl. og Breve S. 171. Palle Hase var rimeligvis Aage Hases Søn, altsaa Dattersøn af Palle Marst.

§. 35 Note 50. Der er under Hr. Laurits Hvas den Yngre medtaget en fra ham forskjellig Las Hvas af Vaabnet med de to Hjortevier i Stjoldet. See under Familien fra Romdrupgaard, hvor denne Las Hvas er omhandlet.

§. 36. Forliget er ikke af 21 Septbr. men af 24 Febr. 1405. Huitfeldt har urigtigt Mathia Dag i Stedet for Mathæi. See hist. gen. Ark. Nr. Gh. Ark.

§. 39. Dok. af 17 Septbr. 1406 er trykt i forkortet Gjengivelse i Fam. Rosenkrantz Bil. S. 55, hvor alle Seglene ere beskrevne.

§. 41. Trættten om Ridder Sandi fandt Sted 1426.

§. 42. Dokumentet, hvori Mathias Hvas de Tiistedt nævnes, findes i Dueholms Dipl. S. 109. Det er udstedt den 18 Febr. 1422 af Bæbner Jepp Knogmose og hans Hustru Boelst Gvonnisdatter paa deres Gaard i Kolstrup og to Gaarde i Thy og slutter saaledes: In cujus rei testimonium sigillum meum et sigillum dilecte uxoris mee antedictæ vna cum sigillis discretorum virorum Johannis Laurentii de Wissyæ, armigeri, Mathie Huass de Tiistedt presentibus sunt appensa. Datum anno, die vt supra. Da Benævnelserne armiger kun er tillagt Johannes Laurentii, kunde Man, som vi have gjort, af Mødsætningen slutte, at Mathias Hvas netop ikke var armiger. Men herimod bemærkes, at Jepp Knogmose, som selv var af Vaaben, dog vel snarest har valgt to Standsfæller til at underskrive med sig, og at Benævnelserne de navnlig anvendes til Betegnelsen af Mænd med Vaaben. Mathias Hvas er derfor i Registreret til Dueh. Dipl. kaldet Bæbner; om med Føje, henføres.

§. 43—45 ff. De i Noterne anførte Citater af Nr. paa Dueholms Breve ere meddelte medens Dueh. Dipl. var under Trykning. I den Dipl. blev renskyt fæte heri en Forandring, og til samtlige de under Nis Hvas anførte Nr. maae derfor lægges Tallet 2. Iøvrigt bemærkes, at Brevet af 27 Apr. 1404 ved en Fejltagelse ikke er trykt bl. Bilagene til 3 Del. I Note 9 staaer 1742 læs 1442.

§. 47 Note 2. Der habes et Dombrev af Kong Erik paa Krenkerup m. m., som Jes Oluffen af Hæslø og Hustrue Mette solgte til Hr. Mathias Molteke, Nd., og Evert Molteke, Brødre, dat. 2 Aug. 1434, hist. gen. Nr. Gh. Nr.

§. 55—57. Fru Mette Lauritsdatter og Iver Suel til Øgelstrup. Det her Meddelte maa sammenholdes med de i Danste Saml. I B. af D. Rielsen meddelte „Familieoptegnelser af Iver Suel til Stubbergaard og hans Søn, Kjeld Suel“. Øgelstrup laae i Raasted Sogn, Ringkjøbing Amt.

Paa Ligstene eller Gravminder over Descendensen af Iver Suel og Fru Mette Hvas vil Man altsaa kunne vente at finde Hvasfærnes Vaaben, forsaavidt Fru Mette er indenfor tredie Led fra den Afbøde. Saaledes findes Hvasfærnes Vaaben paa den prægtige Sten over Mogens Munk, † 3 Decbr. 1558, i Hjerm Kirke. Stenen har kun fire Vaabener, hans Faders, Moders (Ide Suels), Farmoders og Mormoders (Mette Hvas's). Klev. og rget Esterhyn.

§. 63 nedest, §. 74 og 164 øverst. Det omtalte Pantebrev fra Fru Kirsten til hendes Broder Erik Hvas af Bormstrup er udstedt for 60 Mk. l., die apost. Petri et Pauli, den 29 Juni 1463. Hun kaldes Kirsten Lauritsdatter af Mghthvedh, Skels Esterleverste, og med hende besegle: Hr. Langhe Nvæ, Ridder, (hendes Stedfader), Per Suidh i Agstrup, Bæbner, Jep Persen i Væstløff og Mourits Niclesen sammesteds. Top. Saml. Fortf. Gh. Nr.

Erik Hvas solgte Panteretten til Lave Brof den 11 Nvbr. s. N., see §. 164.

Derefter solgte Fru Kirsten Hvas's to Børn, Iver Skel i Møgtved og Ane Andersdatter, gift med Oluf Persen Glob i Borlev, ved to samtidigt udstedte

Breve, daterede feria sexta pasce, den 3 April 1467, Ejendomsretten til den pantfattede Gaard i Avning til Lave Brof. Oluf Persens Skjode findes i 3 D. S. 149; Iver Skels findes i top. Saml. Fortf. Gh. Art.; han siger, at Gaarden var tilfalden ham efter hans Fader Anders Skel og hans Søster Toræ.

S. 78 Note 3. Henvisningen er til Note 19 under Erik Hvas.

S. 98 Note 10. 1568 læs 1566.

S. 131. 84. Orig. til Tingsvidnet om Debel Mark findes i Benzons Arkiv Nr. 132.

S. 137. Det af Kong Christiern I udstedte aabne Brev til de i Magestiftsbrevet af 10 Mai 1468 nævnte Mænd, blandt hvilke Erik Hvas, er dateret „in oppido nostro Wæss in profesto b. Gregorii pape“, 11 Marts 1468.

S. 149 l. 118. Lars Brof læs Lave Brof.

S. 150 nederst og 151 øverst. Af en anden Ligsten i Roskilde Domkirke fremgaaer, at den her omtalte Sep Urnes Moder var en Nye, ligesom hans Husfru var en Serlin. Baadnet Nr. 7 er Sefestebornes. Meddelt af Biskop Engelstoft.

S. 163. Tillæg. Den omtalte Maturin du Pont fik, saavidt sees, ikke Drmstrup. Han skulde affinde sig med Enken, der havde Gaarden i Fæste; men Lensmanden Otto Marsvin havde allerede givet en Mand ved Navn Hans Jakobsen, som havde erklæret sig villig til at ægte hende, uagtet hun var henved 70 Aar, Fæstebrev. Top. Saml. 1642, Drmstrup Nr. 1. Note 1, En Birkestingsprotokol 1699—1721 findes paa Frijsenborg.

Vi slutte hermed vore Bemærkninger til tredie Del og gaae over til den Linie af Hvasser, der stammede fra Erik Hvas's ældre Halvbroder Jens Hvas til Pebringe. Det er altsaa ogsaa en Linie af Hvasser fra Drmstrup med det gamle Baaben, de to Sparrer, men en Linie, der ved Tid og Forhold var ført bort fra Familiens gamle Sæde for at fæste Bo paa andre Steder. Det var denne Linie, der efter sine Besiddelser kan nævnes Hvasserne til Pebringe, Rolsøgaard, Raas, Sofstrup og Loftum, forbeholdt, medens Linien paa Drmstrup forsvandt, at holde Navnet oppe en Tid lang endnu og gennem den hæderlige og dygtige Landsdommer Jens Hvas — paa en sørgelig Maade — at knytte det til de Begivenheder der greb dybest ind i Samsfundsforholdene i Sjælland i det 16 Aarhundrede, Reformationen og Klementsfejden.

**Nr. 1. Stamtable over Lange Jens Hvas's Hustru,
Fru Johanne Håndatters Slægt.**

Jfr. R. Børners Familien Rosenkrantz S. 166 og Schusters Efterretninger om Bindumgaard i Saml. f. jhdf. Hist. og Top. IV 1 42 ff., samt Till. af N. Heise sammesteds VI 3 S. 237 ff.

Fr. Johan Pødebust

1397 Ridder og D. R. R.

∞ 1. En Datter af Fr. Christen Bendelbo
og Else Buggesdatter.

∞ 2. Johanne Barnumsdatter.

Fr. Henning Pødebust
af Skjern, R.

1419—40.

∞ Kirsten Falk.

4 Døttre.

Johanne Pødebust
af Bindum og af
Stensballe, Enke 1428.

∞ Mads Nielsen,

Bøvner.

Elisabeth Pødebust
Enke 1413.

∞ Fr. Folmer

Jakobsen Lunge
af Rygaard.

Hans Matisen

Bøvner, $\frac{1}{3}$ 1449 i Bindum,

∞ Fru Verete eller Birgitte

Maltesdatter i Bindum,

der førte Murkaafernes Vaaben,

$\frac{10}{100}$ 1478 hans Efterlev.

Abel Matisdatter † før $\frac{1}{3}$ 1449

∞ Fr. Timme Nielsen (Rosenkrands)

af Stensballe † før 1457 eller 1463,
der første Gang var gift med en Datter
af Peder Mogensen Hase af Stensballe.

Af dette første Egtteskab (ikke af det sidste,
som meddelte i Børners Fam. Rosenkr.)
var Sønnen Niels Timmesen, hvis
mødrene Vaaben, Hases, findes paa
Arel Nielsen Rosenkr.'s Ligsten i Gjøfing
Kirke.

Fru Mette Håndatter

∞ Hartvig Limbel af Nebbe.

1 Søn og 4 Døttre.

Fru Johanne Håndatter 1494—1511

∞ (Lange) Jens Hvas af Drmstrup

† 1503.

Klav Limbel af Nebbe † 1562.

Fru Johanne i Bistum gift med

Johan Bagge, † 1546, hvis

Datter Fru Birgitte i Vin-

dum var gift med Mads Grøn,

Fru Anne gift? En Datter af

hende var gift med Jakob

eller Jep Brun i Bindum

1536—1554, 3 Sønner:

Mourits i Bindum 1545—

1554, Hans og Søren Brun

†† inden 1559?

Fru Else? gift med Klavs

Krummedige.

Kirstine Limbel ugift?

Erif Jensen Hvas

af Drmstrup,

1511—18,

fulgte Drmstrup

29 November 1515.

Anne Hvas

fulgte sin Andel i

Drmstrup 23 August

1514, og døde i

April eller Mai

1516.

Nr. 2. Stamtavle

over

Hvasfernes Svogerfæd med
Familiernes Udsøn, Raas (med
Muren), Munk, Løvenbalk og Due.

Anders Svendsen
1428 perp vic. eccl. aarh. Klev.

Fru — Svendsdatter,
∞ Johan Smitkop af Sandholt, Klev.

Fru Gjertrud Svends-
Bosf Hasle Hb., †
∞ 1. Lange Jesfæ
1430, Benzons Art. (Gra-
rimeligvis Jesfæ Dviesens
∞ 2. Hr. Niels
1436—47 Æ. A., 1/4

Jens Hvas af Bebringe
† 1461 var ældre
Halvbroder til.....
∞ Fru Ingeborg.
3 D. 46 ff.

(1) Fru Kirsten Jensdatter af Groelst, 1477—99.
3 D. S. 69—71, 4 D. S. 9 ff., Vaaben en fræa Mur.
∞ Erik Hvas af Ormstrup † c. 1483.
(Erik Hvas's Moder, Fru Thore Mus, var 2den G. g. m.
Lange Dve (see foran S. 20), som tidligere formentlig havde
havt Fru Else Jensdatter (Udsøn), Datter af sorte Jens
Lavesen til Kollerup og Fru Anne Ranisdatter af Rugaard.
Klev.).

Christen Hvas af Kolsøgaard og fra 1483
af Raas (som han maa have havt i
Sameje med Svigerfæderen Thomas
Jenssen) 1461—89 † før 1511.
∞ Fru — Thomasdatter, Datter af
Thomas Jenssen af Raas.

Lange Jens Hvas af Orm-
strup † 1503.
∞ Fru Johanne Hans-
datter af Windum † c. 1514
3 D. 77.

Fru Thore Hvas
† efter 1515.
∞ Hr. Erik Erikssen
Løvenbalk af Munsberg,
3 D. 84.

Fru — Hvas af Kol-
søgaard. Jens Hvas til Raas,
Landsdommer i
∞ Gvnde Niels-
sen af Kolsøgaard † i Beg. af Marts
1511. N. S. f. c. 1488
1535.

Erik Hvas. Anne Hvas.
1511—1518. † 1516.
3 D. 92.
De folgte Ormstrup til Biskop
Erik Raas i Viborg
1514 og 1515.

1 Søn, 4 Døttre.
3 D. 91, 157.

Førgen Gvndesen Fru Inger Gvnd-
esterhaanden af desdatter af Raas
Begerløvgaard, Kol- og Sofstrup.
søgaard og Sofstrup. ∞ Mikkel Niel-
See Stam. Nr. 4. sen af Killebaabnet.

Bidne 11 Juni 1453, 3 D. 132, men kjøbte 1388 Sofstrup og Vibekjær
Æ. A., 7/7 1396 hist. gen. Art., 1404 Bosf Hovelb. Hb.
1428 „in fostorp“, Enke, see Fam. Rosenkrantz 93.

datter af Sofstrup, 1464 D. M. I 688,
før 22/10 1466, see Side 12.
Dviesen af Groelst 22/10
lot ejes 1416 af Dve Dviesen,
Fader. Æ. A. II 215 C 39.)
Munk af Brusgaard
1453 Diplt., † 1460.

Fru Else eller Karen Svendsdatter.
∞ 1. Eftil Ibsen af Tjele, af Familien Bosse med en
halv Bødder i Vaabnet. (Ud. Veg.)
∞ 2. Hr. Mogens Jensen (Løvenbalk) 1429—1437.

(1) Thomas Jenssen, med Muren,
1464 i Groelst, men alt 1459
Ejer af Raas ved Gistermaal.
∞ 1. Fru Raas med Sparren.
∞ 2. Fru Kirsten Glob (af
Damsgaard), Datter af Mogens
Persen til Damsgaard og Kirstine
Klavs datter. Fru Kirstens Søster,
Maren Glob, havde Dve Dvesen,
der 1467 skrives til, altsaa vel havde
Del i Damsgd, men neppe Børn.

(2) Anders Munk af Brusgaard og
Sofstrup 1468 † 1505.
∞ Fru Else Mikfellsdatter Due
af Lorp, hans Efterlev. 1/4 1505.
Bj. Art. Nr. 288. See Stamtavle
Nr. 3 og 4

(2) Fru Mette Munk.
Affom, see Stamtavle
Nr. 4.

Af 1. Egtesf. Fru — Thomasdatter
∞ Christen Hvas af Kolsøgaard og Raas.
Af 2. Egtesf. a) Mogens b) Niels Thomssen
Thomssen af Damsgaard see S. 310.
1500 † før 15 Apr. 1521.

Fru Gjertrud Andersdatter
af Sofstrup † c. 1541
∞ Jens Hvas af Raas,
Landsdommer i N. S.
See Stamtavle Nr. 4.

∞ 1. Fru Gjertrud Raas med Sparren, Hr. Niels Raas til Laarupgaard og Fru Else Glob's
Datter. Klev. 1 Søn, Erik Raas, see Rosenb. Gl. D. I 172.
∞ 2. Ellen Fris, Datter af Peder Fris til Trup² og Kirsten Banner. 1 Søn og 3 Døttre, see
Vaabenrækten i Tapdrup Kirke, Bil. 18 b.

- Erik Raas til Gjelstov † 1556, ∞ Anne Emmitsdatter, var den første, der efter sin Moder kaldte
sig Raas. Fra ham stamme alle senere Medlemmer af Slægten. See Vaabenrækten i Feldballe
Kirke, Bil. 18 a.
- a. Niels Mogenssen af Damsgaard, ihjelslaet af Peder Stygge til Hevringholm, hist. gen. Art. Mbr.
11 Juni 1542. Rosenb. Gl. D. I 172.
- b. Fru Kirstine Mogensdatter ∞ Frants Dyre af Palsgaard og Damsgaard
- c-d. To Søstre, hvoraf den ene i Kloster og den anden maaffee den Margrethe Mogensdatter, der var
gift med Rasmus Klemensen. Hun havde netop en Broder, der hed Niels Mogenssen, see S. 105.

1 Med ovenstaaende Stamtavle maa jernføres A. Thijets Afhdl. i hist. Tidsskr. V 1, der udlom i Slutningen af
1879. Da dette Blad er omtrykt, har der kunnet tages Hensyn til den.

2 Peder Fris havde desuden en Datter Anne og to Sønner, Biskop Niels Fris † 1512 og Jep Fris til Trup, for-
lenet med Skivehus, † 1547, D. N. H., der ofte udførte Hverv i Forening med Jens Hvas.

Første Afsnit.

Hvasserne til Rolsøgaard, Raas, Sofstrup og Loftum:

I.

Christen Hvas, den Eldre,
til Rolsøgaard, fra 1486 til Raas, og
hans Hustru, Fru — Thomasdatter (Raas med Muren).

Christen Hvas, den Eldre, var en Søn¹ af Jens Hvas til Pebringe, altsaa Sønnesøn af Hr. Lauritz Hvas den Yngre til Drmstrup og Fru Glufsdatter. Jens Hvas til Pebringe døde i den første Halvdel af Aaret 1461² og efterlod sin umyndige Søn blandt Andet en Andel i det saakaldte Tolstrup Gods i Sønder Herred Dyrs, bestaaende af 9 Gaarde, 1 Bol og 1 Loft, som han selv gjennem sin Moders Søster, Fru Mette, havde arvet efter Jens Duffen af Hessel. Sin Andel i dette Gods, der siden viste sig at være Pantegods, altsaa kunde indløses, afhændede Christen Hvas strax efter sin Faders Død, vistnok dog i god Tro, i Forening med sin Børge, Farbroderen Erik Hvas af Drmstrup, til Hr. Otto Nielsen

1 See 3 Del S. 50, 125, 126. Det er Christen Hvas's Indtrædelse i Arven af en Andel af Tolstrup Gods efter Jens Hvas, der i Forening med et Hensyn til alle øvrige Omstændigheder betegner ham som Jens Hvas's Søn.

2 3 Del S. 129.

af Bjørnholm, der synes at have tilkjøbt sig Resten af Godset af Jens Oluffens andre Arvinger. Derefter gav Christen Hvas sin Farbroder Afsald for Bærgemaalet den 17de Novbr. f. A.³. Vi tør altsaa slutte, at han netop da er bleven myndig, og hans Fødsel vil altsaa, naar Myndighedsalderen sættes ved det fyldte 18de Aar⁴, temmelig sikkert kunne henlægges til Nærheden af Aaret 1443.

En Snes Aar efter at Christen Hvas havde foretaget den nævnte Afhændelse, i Aaret 1480, lod Hr. Eskil Søye af Bispefeldt, der havde arvet Ejendoms- og Indløsningsretten til Godset efter Hr. Jens Brynn af Tolstrup, som havde pantfat det til Jens Oluffen for 100 „suare enngillste nobille“, kyndige Løsen derpaa ved Sønder Herreds Ting, det vil sige, han erklærede sig nu rede til at indløse Pantet fra Ihændehaveren for den Sum, hvorfor det var pantfat. Da Ingen svarede paa Tilbudet, blev Løsningssummen foreløbig indsat i Fjerdingkirken, og der hengik derefter omtrent tre Aar, i hvilke Hr. Eskil vistnok forhandlede med den nuværende Besidder af Godset, Hr. Otto Nielsens Søn, Hr. Erik Ottesen (Rosenkrands) af Bjørnholm Særegne Aftaler eller andre Hensyn foranledigede, at Hr. Eskil, i Stedet for at indløse Godset fra Erik Ottesen og lade hans Krav paa Erstatning være en Sag mellem ham og hans Hjemmelmænd, gav Hr. Erik Fuldmagt til at optræde som Sagsøger mod Christen Hvas og hans Bærge, fordi de „ulovlig“ havde folgt en Andel i Ejendomsretten til Godset, i Stedet for en Andel i Panteretten, og uden at der, som det synes, af Hr. Erik Ottesen var erhvervet Dom over Christen Hvas, begyndte han i Foraaret 1483 Forfølgningen mod ham ved Rigens Ret. Der blev, efter at formentlig det sædvanlige 6 Ugers Brev

³ 3 Del S. 50 staaer ved en Trykfejl 1466 i Stedet for 1461. Den hele Række af Dokumenter, der vedkomme Tolstrup Godset, findes i 3 D. S. 125—129, hvortil henvises. Dol. S. 129 viser, at Christen Hvas havde folgt sin Andel netop til Hr. Erik Ottesens Faber.

⁴ 3. L. II 65 og Rosenvinges Retsbift. I 181.

var gaaet forud, forfulgt (brudt) 15, 10, 5 Dages (de tre Løvdagsbreve) og den 25 Mai strax Brev over Christen Hvas ved Mols Herreds Ting. Den 17 Decbr. s. A. forkyndtes ved samme Ting Rigens Stevning til Hr. Erik Ottesen og Christen Hvas's Fætter, Lange Jens Hvas, der var indtraadt i Sagen i Stødet for sin Fader Erik Hvas, at de skulde møde for Retterting om det folgte Gods, og den 25 Februar 1484 læstes Kongens Stevning paa samme Ting, lydende, at „de, som Dele er paarørende, som Hr. Erik Ottesen haver paa Christen Hvas, for han haver ulovlig folgt Hr. Eskil Gøyes Arvegods“, skulde møde i Kjøbenhavn samme Sommer, naar Rigens Raad der først forsamledes. Den 26 Decbr. 1485 tog Hr. Erik paa Hr. Eskils Vegne, efter at Dom i Sagen formentlig er bleven affagt i Mellemtiden, Ridebrev over Christen Hvas, og den 1 Marts 1486 indførte Ridemændene Hr. Eriks Foged paa Hr. Eskils Vegne i de Christen Hvas tilhørende i Mols Herred, Molsø Sogn, liggende Ejendomme Kolsøgaard, Skougaard, en Gaard i Brinders og fire Bol i Kolsø. Denne Indførsel bragte Christen Hvas, der nu nævnes „af Raas“, til sex Uger efter, den 12 April 1486⁵, at tilbyde en mindelig Overenskomst, hvorefter han vilde udlægge Hr. Erik Ottesen paa Hr. Eskils Vegne Brinders Skougaard i Kolsø Sogn og en Gaard i Gulløv i Houlberg Herred

5 Der staaer i Ellen Gøyes Fordebog udenfor Tidsfølgen af de øvrige Dokumenter 1483; men det i Dagtingningen (Forliget) tagne Forbehold om, at Eskil Gøye vilde godkjende det, (en Forsigtighed fra Erik Ottesens Side, der ikke har troet sin Fuldmagt vid nok til, at han paa egen Haand endelig turde afgjøre Sagen) viser imidlertid, i Forbindelse med den Omstændighed, at Kolsøgaard, hvori der var gjort Udlæg, blev bevaret for Christen Hvas, tilstrækkeligt tydeligt, at Forliget er den endelige Afslutning af den af Ridemændene den 1 Marts foretagne Indførsel, og der maa derfor læses 1486. Christen Hvas nævnes altsaa første Gang af Raas 1486; men det er dog værd at bemærke, at Udtrykkene i Stevningen af 25 Febr. 1484 „de, som Dele er paarørende“ (rette Vedkommende i Sagen) ligesom tilsløre Spørgsmaalet om, hvem der er rette Vedkommende, og det kunde gjerne ligge heri, at Christen Hvas's personlige Barning, der i 1483 aldeles sikkert var Mols Herred, allerede da (1484) var et andet, idetmindste usikkert.

og ved Siden deraf frafalde Krav paa de 300 Mk., der udgjorde hans Andel af Løsningssummen for Pantet⁶). Gaarden i Gulløv var selvfølgelig Arvegods fra Christen Hvas's Bedstefader Hr. Laurits Hvas.

Dette Tilbud modtog Hr. Eskil Gøye, og den 15 Juli 1489 udstedte Christen Hvas „i Raas“ Skjøde paa de to nævnte Gaarde og gjentog sit Afkald paa de 300 Mk. Dermed endte denne Sag for Christen Hvas's Bedkommende. Hr. Eskil Gøye maatte endnu føre Sag med Biskoppen af Aarhus, der, efter at Christen Hvas havde tilbudt Forlig, traadte frem og paastod at være rette Eier; men efter et Par Aars Forløb frafaldt Biskoppen dog sin Paastand, og al Tvist om Godset ophørte derefter, idet Hr. Erik Ottesen, med hvem Hr. Eskil Gøye stod paa en venstabelig Fod, og med hvem han sikkert forud havde truffet de fornødne Aftaler, den 28 Maj 1492 frivilligt erklærede, at Godset var ham fravundet af Hr. Eskil. Idet Hr. Erik Ottesen gav Hr. Eskil Brev derpaa, erholdt han som Bederlag for den Del af Panteretten, hans Fader ikke havde kjøbt af Christen Hvas, men af Andre, en Bondegaard i Ebberup.

Der findes endnu den Oplysning om Christen Hvas, at han 1475 fik Stadfæstelse Brev paa en Gaard i Snæbum i Onsilb Herred⁷, og at han den 29 Marts 1486 var tilstede paa Vejerslev Mark paa Mors i en Trætte mellem Biskop Ib og Fru Margrethe i Sindbjerg paa den ene Side og Niels Krabbe og hans Medarvinger paa den anden Side. I det herom udstedte Dokument⁸

6 Det betydelige Bederlag, Christen Hvas maatte give Hr. Eskil Gøye, maa have været Gjenstand for særlig Aftale mellem ham og Erik Ottesen; thi hvis Sidsnævnte kunde overdrage Godset ubeskaaret til Eskil Gøye, maatte dette Bederlag jo tilkomme Erik Ottesen, hvis Fader havde kjøbt Godset af Christen Hvas for Ejendom, og ikke for Pant, altsaa for en høj Betaling.

7 Mariager Pæberegister i Gh. Ark. under Onsilb Hb, D 24. Gaarden siges at ligge i Snæbong o: Snæbum.

8 Findes i Diplomatariet i Gh. Ark. Orig. er i top. Saml. See Vil. Det ligger næsten i Christen Hvas's Tilstedeværelse ved denne Forretning sammen

nævnes Christen Hvas ikke til nogen Gaard; men han udfører sit Hverv blandt Andet i Forbindelse med Thomas Jensen i Raas, der vistnok allerede dengang var hans Svigerfader, hvorefter nedenfor.

Det sees af Foranstaaende, at Christen Hvas's Arvegods Laas i Rolsø Sogn ved det nordøstlige Hjørne af Ralsø Vig, og at hans Sædegaard, hvori der blev gjort Indførsel, var Rolsøgaard, en større Gaard i eller ved Rolsø By, hvori der tidligere havde boet gode Mænd⁹; thi Søgsmålet imod ham i Anledning af Tolstrup Gods, der hørte under Sønder Herred Dyrø, blev fremmet ved hans personlige Værneting, Mols Herredsting, hvorunder Gaarden hørte. Skjønt Christen Hvas under Sagens Gang havde taget Bopæl paa det fjernliggende Raas, beholdt han dog Rolsøgaard, der med hans Datter gik over til dennes Mand, Grønne Nielsen¹⁰. Tvivrigt forekommer Navnet Hvas af forskellige Grunde senere i lang Tid knyttet til denne Egn¹¹.

med Mænd fra Salling, at han allerede da havde taget Ophold paa Raas, om han end ikke endnu var gift. Niels Krabbe nævnes i Trap II 162 som Ejer af Vejerslevgaard. Sindbjerg ligger i Redsted, Nabo sogn til Vejerslev, og ved Biskop Ib menes Jap Fris i Vørglum.

9 1448 die sancti Lamberti forsegler Marten Njelsøn i Rolsø med Otto Hungeher i Eghøgaardh, Eric Pwonow, Marquard Poyendale, Njels Lycke og Thoor Tammesken et Gjeldebrev af Knud Slet i Strans til Hr. Otto Nielsen af Bjørnholm. Afskr. i Diplt. efter Orig. Mbr. i Rosenhofms Arkiv. Klev. har under Familien Bognsøn en Morten Nielsen af Rolsø 1450 og siger om ham, at han førte tre Hoveder i sit Baaben.

10 See længere fremad, under Jørgen Gundesen og hans Søster, Fru Inger Gundesdatter, hvor Rolsøgaards senere Ejere ville blive omtalte.

11 Fru Kirstine Jensdatter, Erik Hvas's Hustru, ejede, men med en Adkomst, der ikke stod i nogen Forbindelse med Christen Hvas's til Rolsøgaard, Gods i det tilstødende Agri Sogn, der først afhændedes af hendes Svigerdatter, Fru Johanne 1511. — 1583 skrev Christoffer Munk med Vinranken, gift med en Datterdatters Datter af Christen Hvas, sig til Andorpgaard i Rolsø Sogn. See under Christoffer Munk. Bogn Hvas skrev sig 1555 til Rolsøgaard, dog kun paa Grund af sit Giftermaal med Kirsten Skabe.

Christen Svæs's Hustru var sikkert en Datter af den ovenfor nævnte Thomas Jensen, om hvis Forældre og Svogerstab til Erik Svæs vi henvise til det Foregaaende. Hvorvel Thomas Jensen 1464, da han for sin Moder tog Lavhævd paa hendes Ejendomme, nævnes „af“ sin Faders Gaard „Groeløthgaard“, var han dog allerede i 1459 Ejer af Raas, som han havde erhvervet ved Giftermaal. Dette fremgaaer af tvende originale Dokumenter¹², der endnu høves. Af det ene, af 24 August 1459, sees, at Bertel Raas, een af hans Hustrues Slægtninge, havde erhvervet et Lavdagsbrev over ham i Anledning af den Arveopgjørelse, der havde fundet Sted, og at Thomas Jensen derfor havde sendt sit Bud til Kongen med et Skiftebrev „mellen for“ Thomas Jensen og hans Medarvinge paa hans Hustrues Begne“, begjerende, at han maatte være i Rette med Bertel Raas om denne Sag. Dette fandt Kongen, efter Indholdet af det fremtomne Skiftebrev, i sin Orden og gjentaldte derfor det Lavdagsbrev, der var givet Bertel Raas. Det følgende Aar, den 25 Septbr. 1460, vare Thomas Jensen og Bertel Raas skikkede for Kongen og mange gode Mænd paa Kallundborg Slot om den Trætte, som var dem imellem, og fremlagde Thomas Jensen da „to Skiftebreve lydende paa Roosgaard i Rødingherred med mere Gods“, hvilke fornævnte Breve Kongen bømte ved fuld Magt, at Thomas Jensen og hans Arvinger skulde nyde dem¹³. Det er altsaa utvilsomt, at Thomas Jensen havde erhvervet Raas med sin Hustru, og det er rimeligt, at hun var en Datter af den sidst afdøde Ejer af Gaarden, som nok ogsaa var af Sparrekaasernes Familie¹⁴; men hvad han isøvrigt

12 Hafnise, anno dni MCDLIX ipso die sancti Bartholomæi, Papir, Arna Magn. Fasc. III 29, Univ. bibl.

13 Kallundborg, Torsdag efter Mathæi 1460, Perg., Arna Magn. Fasc. III 30, Univ. bibl.

14 Af Familien Raas med en Sparre i Vaabnet nævnes af Beder i Orion Kvstr. 1843 S. 249 Niels Raas til Taarupgaard, der levede 1468, som Ejer af Raas. Dette er vistnok greben ud af Luften og stemmer aldeles ikke

hed, og hvad den Datter, der bragte Thomas Jensen Gaarden, hed, driste vi os ikke til at afgjøre, saa lidt som vi i det Hele tør indlade os paa en Drøftelse af de Slægtskabsforhold, der førte til, at Bertel Kaas, uden Tvivl Ejer af Nørgaard i Salling, kunde træde op med formentlige Krav paa Kaas fremfor Thomas Jensens Hustru. Ved Siden af, hvad der saaledes foreligger, er det Noget, hvorom der ikke kan være Tvivl, at Thomas Jensen, altsaa anden Gang, var gift med Kirsten Glob, der var Datter af Mogens Persen til Damsgaard i Dvtrup Sogn paa Mors og Kirstine Klavsdaughter ¹⁵.

med at Thomas Jensen 1459 erhvervede den med sin Hustru ved Skifte. At en Jesse eller Jens Kaas var Ejer af Gaarden 1408—16, sees af D. Atl. IV., altsaa den samme Jes Kaas eller Joh. Christierni dictus Kaas, der nævnes i Dueholms Dipl. 1408—29, og af Hoffm. Stamtavler fremgaaer det, at Bertel Kaas, der leved endnu 1496, men var død 1503, *A. A. II.*, havde to Brødre, der altsaa kunne have været Ejere af Kaas. Søvrigt maae vi henstyre Spørgsmaalet om, hvem der var Kaas's sidste Ejer før 1459, til dem, der have gjort et nærmere Studium af Sparre-Kaasernes Familie.

15 Et Monument i Feldballe Kirke over Thomas Jensens Sønnesønsøn Hartvig Kaas til Møllerup, og en Ligsten i Tapdrup Kirke over hans Sønne-datter, Kirsten Mogensdatter og hendes Mand Frants Dyre, betegne ved deres Baabner Mogens Thomsens Moder, Thomas Jensens Hustru i andet Ægteskab, som en Glob med Ornen, og i Stamtavlerne kaldes hun enstemmigt Kirsten, saa at der ikke er Tvivl om hendes Navn. Der kan blot spørges, hvoraf det vides, at Mogens Persen til Damsgaard, der med sin Hustru Kirsten Klavs-datter, nævnes i Dueholms Dipl., vare hendes Forældre. Svaret fremgaaer af en Slutningskræfte, hvori det første Led er det, at Mogens Persen i Dueh. Diplt. udtrykkelig nævnes til Damsgaard 1435—52, det næste, at Damsgaard efter Thomas Jensens Død findes i hans og Fru Kirsten Glob's Søn, Mogens Thomsens Hænder, og det tredie, at Mogens Persen andetstedsfra vides at være en Glob med Ornen. Han forseglede nemlig den 22 Septbr. 1487 med en Orn i Baabnet Hylsdingen i Lund (*Fam. Rosenkr. S. 202*), og staaer umiddelbart foran en Oluf Persen, der ikke kan være nogen Anden end hans Broder, Oluf Persen Glob til Bellumgaard, hvis Segl dog er ukjendeligt. I Dueh. Diplt. er vistnok paa Registret under det ene Navn Mogens Persen indbefattet alle de Mænd af dette Navn, der nævnes lige fra 1412; men deraf følger ikke, at de ere een og samme Person, og da Mogens Persen til Damsgaard først nævnes sikkert 1435, er der fra Kritikens Side Intet at indvende imod, at han endnu forekommer 1487. Det vil endnu bemærkes, at Mogens Thomsen bærer Mogens Persens Fornavn.

Med hende havde Thomas Jensen Sønnen Mogens Thomsen, der efter sin Moder eller Morfader blev Ejer af Damsgaard og isøvrigt er velbetjendt i Christiern den Andens Historie. Da nu Raas, uagtet Christen Hvas 1486 og 1489 nævnes „af“ og „i“ denne Gaard, ikke destomindre findes i Thomas Jensens Gaand i det lange Tidrum fra 1459 til 1508¹⁶, altsaa i et halvt hundrede Aar, og derefter, da Christen Hvas og Thomas Jensen maae antages begge at være døde, 1511 findes i Christen Hvas's Søn Jens's Gaand, uden Spor af Medejer eller Arvetvist, medens Mogens Thomsen, hvis Navn vi første Gang møde Aar 1500 og sidste Gang 1519¹⁷, ikke nogenfinde nævnes af Raas, men stedse af Damsgaard, fremgaaer heraf, i Samklang med alle øvrige Omstændigheder, at Thomas Jensen af sit første Egteskab har havt en eneste Datter, der henved 1486 har — kan have — været i en Alder af 25 Aar, medens Christen Hvas til samme Tid var 40—43 Aar gammel, at Christen Hvas har ægtet denne Datter og at han derved har erhvervet Adkomst til Raas¹⁸. Der kan neppe være Tvivl om, at han, uagtet han vedblev at eje Rolsøgaard, dog har boet paa Raas og havt Gaarden i Fællig med Svigerfaderen,

16 Thomas Jensen af Raas nævnes ofte i Dueh. Dipl., i Becker's Ordon, see ovenfor, Fam. Rosenkrantz 1478, og i Æ. A. III sidste Gang 1508.

17 Mogens Thomsen nævnes i Aaret 1500 eller før (see Bost, Hjerger Hd. Nr. 24 Gh. Art., Skjøde af 16 Dkt. 1500 fra Hr. Poul Larmand til Sandholt til velb. Mand Thomas Jensen af „Koss“ paa 11 Gaarde i Hjerger Herred efter det Brev, som han havde givet hans Søn Mogens Thomsen), i Dueh. Dipl. 1515, hos Klev. med Tilf. vixit 1519, og i Rosenb. gl. D. I 172, Noten. Han var død før 15 April 1521, see Allen, Aftistykker, S. 4.

18 Hvor liden Bærbi end Stamtablers og Slægtbøgers Opgivelser have, naar de staae alene, vil det dog kunne hændes, at de stundum have faaet fat i det Rette. Dette er Tilfældet med den saare mangelfulde Stamtable i hist. Museum, Kbhvn 1844, 1 B. S. 145 Nr. 37 Hvas b, der er urigtig baade med Hensyn til Slægtkabsforholdene og Tiden, men dog har den Meddelelse, den ene, der derom findes, at Christen Hvas var gift med — Raas Mogensdatter. At Mogensdatter er en ligefrem Fejl for Thomasdatter, fremgaaer af sig selv; men det Rette har foresøvet Forfatteren.

som ved Indgaaelsen af sit andet Ægteskab vel har været nødt til at holde Skifte, (hvorved Christen Hvas har faaet Andel i Gaarden) men dog ikke har været forpligtet til eller har villet opgive den ham ligeoverfor Datteren tilkommende livsvarige Samejeret. Grunden til at Christen Hvas ikke senere eller oftere nævnes af Raas, er altsaa enten den, at han snart er død, eller den, at hans Svigerfader ligesom dækkede Gaarden og de denne vedkommende Retshandler med sit Navn. Thomas Jensen blev meget gammel. Han levede endnu 1508, men var død 1511. Efter hans Død gif altsaa Damsgaard over til Sønnen af andet Ægteskab som hans Mødrenegaard, medens Raas gif over til Datteren af første Ægteskab som hendes Mødrenegaard, eller hvis hun og hendes Mand, som det synes, vare døde, til deres Børn.

Der foreligger ikke bestemte Oplysninger om, naar Christen Hvas døde; det er kun vist, at det var før 1511, see nedenfor. Heller ikke foreligger der Noget om, naar hans Hustru døde. De havde to Børn, en Søn Jens, den mest bekendte Mand af sin Slægt, der arvede Raas og om hvem nedenfor, og en Datter, hvis Navn ikke kendes. Hun ægteede Gvnde Nielsken, bragte ham Kolsgaard i Medgift og var Moder til Sorgen Gundefen og Inger Gundefdatter, om hvem i det Følgende efter Jens Hvas og hans Sønner.

II.

Landsdommer

Jens Hvas til Raas og Sostrup, født omtrent 1488 † 1535,
og hans Hustru

Fru Gjertrud Andersdatter Munk, † 1541.

Jens Hvas kan med nogen Føje¹ antages at være født i

¹ Da hans Faders Giftermaal rimeligvis falder nær ved 1486, slutte vi deraf, med det daglige Livs Kjendsgjerninger for Dje, at han er født nær ved

Nærheden af Aaret 1488 og nævnes selv første Gang 1511², da han ved Udskrivningen i Viborg Stift ansættes til 1 Karl. Denne Ansættelse viser, at han da havde tiltraadt Kaas efter sin Fader og giver ham til den Tid Plads mellem det store Antal af smaa Adelsmænd, hvis Stilling og Formuesvilkaar ikke kunde gjøre dem særlig bemærkede. Han nævnes endnu en Gang i Forbigaaende i Aaret 1515³, da han med sin Morbroder Mogens Thomsen (Kaas) til Damsgaard og flere Andre undertegnede et af Karine Eriksdatter til Ullerup, Hennike Kirts Efterleverfke, til Dueholms Kloster udstedt Gavebrev.

Med Aaret 1522 begynder, om Man saa maa sige, hans Løbebane. Men forinden vi følge ham paa denne, der lovede ham saa Meget og dog endte saa sørgeligt, skulle vi først gjøre Rede for

I hans Giftermaal, Ejendomme og Forleninger.

Hans Hustru var Fru Gjertrud Andersdatter⁴, en Datter af Anders Munk og Fru Else Mikfeldatter Due. Anders Munk⁵, der var af Slægten med den gule Bjelke i Raabnet, Bjelke-Munkerne, ejede Brusgaard⁶ i Øst Sogn ved Randers og

dette Aar. Den Alder, hvori han — efter Faderens Død — ansættes til Udskrivning, 1511, bliver altsaa nogle og tyve Aar, og den Alder, hvori hans offentlige Virksomhed begynder og han gifter sig, 1522, bliver nogle og tredive Aar. Begge Dese passe vel.

2 D. M. IV. 2. 298.

3 Dueholms Dipl. 80.

4 Jens Hvas's „Hustru Fru Gjertrud“ i Magestiftsbrev af 17 Aug. 1526 og Dom 1571. Christen Hvas's „salige Moder, Fru Gjertrud“, Mikfeld Dues „Søster“ (s: Søsterdatter) „Fru Gjertrud Andersdatter“ i Dom 1554.

5 Om Anders Munk og hans Slægt henviser vi, ligesom i det Hele om mange af de i dette Afsnit nævnte Personer, til vedføjede Stamtafle.

6 Brusgaard var til i Begyndelsen af det 15 Aarh., da Fru Ibe Lavesdatter af Klavsholm — formentlig en Datter af Lave Jensen Brof † 1404 — fikjebede Christiern Jensen „af Brusgaard“ sit Gods i Øst. Boss, Galthen Herred. Den næste Ejer var Niels (Christiernsen?) Munk, 1436 † 1460.

nævnes ofte i Tidsrummet mellem 1471 og 1504. Foruden Brusgaard, der var hans Fædrengaard, hvor han boede, ejede han Andele i Softrup, i Gjerrild Sogn, Nørre Herred Dyrå, arvede efter hans Moder, Fru Gjertrud Svendsdatter Udsøn⁷, og gjennem sin Hustru Andele i Torp eller Nørtorp i Hansleb Sogn, Hillerslev Herred i Thy, eller maaskee kun i Gods, der tidligere havde hørt under Torp. Han levede endnu den 6 Juli 1504⁸, men døde sikkert i dette Aar, idet hans Søn Niels Munk paa sine egne og „alle“ sine

Anders Munks Fader. Den gamle Borgplads er endnu omgivet med dybe, smalle, ved Opdæmning tilvejebragte Grave, hvori Vandet har været ledet fra højere liggende Bælt i Marken. Det er ikke en Mennestealder siden, at der stod Bygninger paa Pladsen, men da det spogte stærkt i dem, nedrev den daværende Ejer af Gaarden, S. Søndergaard, dem, og byggede det nuværende Stuehus umiddelbart Nord for Borgpladsen, ind mod Ladegaarden, saaledes at Borgpladsen med sine tørre Grave nu danner Haven. Udenom den Dæmning, der i sin Tid har været om Vandet i de højtliggende Grave, er paa de tre Sider dyb Eng og paa de to Sider mod Øst og Vest Levninger af Vand. Forholdene ere her i de senere Aar stærkt forandrede ved Opfyldning og Planering; men der kan neppe være Tvivl om, at der udenom den smalle Dæmning eller Vold omkring de indre, nu tørt liggende dybe Grave, har været et Bælte af dybe, bredere, dybere liggende, vandfyldte Grave. Over disse har fra Vest fort en lang Vælebro ind til Gaarden, hvoraf enkelte Levninger nylig ere bleve opgravede. — Gaardens Mark har været meget anseelig. Den er nu delt mellem Hovedgaarden og Afbyggergaardene Eriksborg (Granborg er nedlagt) og Kirkeholm. Hartornet var efter D. Afl. 43^{1/2} Td. foruden Skov og Møllestyld samt Vændergods. De betydelige Stendiger omkring Gaardens Mark, der i de sidste Aar tildels ere benyttede til Opførelsen af nye Auldebygninger paa Brusgaard, hidrøre fra senere Ejere.

7 Fru Gjertrud Svendsdatter havde arvet Gaarden efter sine Forældre, Hr. Svend Udsøn og Fru Christine Andersdatter, see Stamtavlen.

8 Benz. Ark. Nr. 305. Bidne af Gjerild Kirkelevne, Søndag næst efter vor Frue Dag visitationis medxc4to, at velbyrdig Maud Anders Munk af Softrup fik et fuldt Sognevidne om Markesfjel mellem Softrup Mark, Stofkebrogaard og Gjerild Mark. Det nævnte Aarstal er saavel i Registratoren paa Benzons som i Vekers Extr. i Gh. Ark. læst som 1492; men det er sikkert, at der bør læses 1494, hvilket fremgaar af Dokum. Nr. 302 i Benz. Ark., hvor det samme Aarstal findes skrevet medxciiij.

Søffendes Begne allerede den 25 Jannar 1505 tog Lavhøvd paa Sofstrup med al dens Tilliggende af Gods og Skove m. v.⁹. Fru Else Mikkelsdatter Due, der nævnes som hans Efterleverfke den 4 April 1505¹⁰, og dengang skrev sig til Torp, var en Datter af Mikkel Due til fornævnte Torp og havde to Brødre, Bunde og Mikkel Due, af hvilke den første endnu levede 1525, men var død kort før 1527¹¹, den sidste derimod var død før 1518¹². Disse Brødres barnløse Død og deres Retshandler med Landsdommer Niels Klemensen gave siden Anledning til vidtløftig Proces, hvorom senere. Anders Munk og Fru Else havde foruden Fru

⁹ Benz. Art. Nr. 288, jfr. Note 13.

¹⁰ Fru Else Mikkelsdatter til Torp, Sal. Anders Munks Efterleverfke, udsteder Gavebrev til Helligaandshuset i Randers paa Enggaard i Gulof Sogn, Hovelberg Hb, dat. Sofstrup 1505, den 3die Søndag post dom. qvasimodo geniti. Findes i en Dom af 29 Septb. 1586, hist. gen. Art. Mbr. Hovelb Hb, Nr. 2. (Denne Gaard havde Helligaandshuset i Randers dog ikke megen Fornøjelse af. Det ophlystes senere, at Fru Karen Hinds 1497, otte Aar før Gavebrevet, havde kjøbt den til Jesper Lunov. Derefter folgte Christoffer Lunov til Rudgaard Gaarden til Fru Kirsten Munk med Vinranken, til Torslevgaard, som 1588 i Jannar, Snaps Landsting, fik Dom paa den og den 11 Marts 1611 folgte den til Eske Brof. Hist. gen. Art. Mbr. Orig. 1588). Fru Else var død før 1518, da det sees, at hendes Broder Mikkel Due, der var død i det nævnte Aar, havde sin Søster (datter) Fru Gjertruds mødrene Gods i Bergemaal, Dom af 1554 i Rig. Dbg., fol. 3. Der staaer ikke mødrene Gods, men det følger af Sammenhængen. Fru Else var maaffee død allerede før 1515, da Sønnen Svend Munk folgte Gods fra Torp.

¹¹ 1525 udstedte Bunde Due Skjøde til Rasmus Klemensen, Dom af 1554 i Rig. Dbg. fol. 3. 1527 krævede Jens Hvas Niels Ludvigens Arvinger for Niels Ludvigens Obligation til Bunde Due (eller til Niels Thamsen paa hans Begne). Jens Hvas kunde jo vistnok have kjøbt denne Oblig.; men det ligger dog i hele Fremstillingen, at den var arvet, Dom af 1556 i Rig. Dbg. fol. 44 a. Bunde Due var gift med Else Ghldenstjerne, fra hvem han blev skilt 1519, Kofenv. Ol. D. I, see Stamtaavsen til Niels Ludvigens Arvinger. Niels Ludvigsen til Palsgaard indbetalte 1 Apr. 1517 som Kautionsist for Bunde Due 50 Mk. til Kongen. Reg. o. a. L. Nr. 2 fol. 132.

¹² Ringsvidne af 1518 af Hillerslev Hdsting i Dom af 1554 i Rig. Dbg. fol. 3.

Gjertrup to Sønner, Niels og Svend, samt en Datter^{13 a}. Sønnen Niels Munk, der bar sin Farfaders Navn og saaledes uden Tvivl var den ældste af Sønnerne, tog den 20 Januar 1505 Lovhørd paa Sostrup paa egne og „alle“ sine Søftendes Begne og skrev sig dengang til Torp^{13 b}; men hans videre Skjæbne er os ubekjendt. Det er sandsynligt, at han er død tidligt, thi Kilderne omtale han ikke senere. Sønnen Svend Munk, der har Navn efter sin Bedstemoders Fader, Hr. Svend Udsøn, blev efter Faderens eller maaskee dog først efter Moderens Død Ejer eller Medejer af Torp, hvortil han skrev sig 1515¹⁴, handlede ogsaa med Niels Klemenzen, døde barnløs, naar, sees ikke, og efterlod sine Arvinger i sin nævnte Handel et Emne til en Proces. Datteren Fru Karen Munk var gift med Mikkel Krabbe, en Søn af Morten Krabbe til Tanderup og Karen Glob fra Vesløgsgaard. Datteren Fru Gjertrup Andersdatter, der blev gift med Jens Svass, var tydeligt nok opkaldt efter sin Farmoder, Fru Gjertrup Svendsdatter Udsøn, og sikkert nok født før 1505, men rimeligvis dog i Tidrummet

13 a Efter Klev skal der endnu have været en Søn, der hed Bunde Due, hvilket vi maae lade staae ved sit Værd. Meddelt af A. Thijet.

13 b Benzons Arkiv Nr. 288, 7 hængende Segl. 1505, den Mandag næst før Pauli conversionis. Foruden Gaardens Marker opregnes 39 Gaarde, 4 Møller og 10 Bol, hvoraf dog kun 4 Gaarde laae i Gjerild Sogn. Dertil kom endnu en stor Del Skove, der synes at have strakt sig over hele Kysten fra Brøndstrup og Emmedsbo indtil Mejlgaard, endvidere en hel Del ubebyggede Marker, hvorpaa havde ligget en hel Vh; og fremdeles to Fjerdinger Jord ved Grenaa og Døbil Mark.

14 1515 folgte Svend Munk til Torp 6 Gaarde i Hansted til Niels Klemenzen til Gjenkjøb, Rosenv. Gl. D. I 206. Brev fra Chr. 2 til Rinds Hds Indbyggere: „Wij byude hoef ether nu forsche sinne oef effelike Svend Munk og syne met arffuinge, atj nue XV Dage efter thze wort breff er leesth, ublegge oef effelike capitell i Viborgh den gord i Stryndorp eller Mendtorp, huilsken thh kalls“ etc. Hafniæ fer. sext. prox. p. susc. h. Kanuti reg. & mart. a. d. 1515. Viborg Stiftsarkiv, „Domkapitel“. Han levede sikkert endnu 1523, da Jens Svass leverede Mester Lambert de 1500 Mk. af Torp og Torps Gods; han var i ethvert Fald død før 1553. Dom i Herredagsdombog 1553, „Svend Munks Arvinger“.

1490—1500¹⁵. Hun var et godt Parti. En Slægtebog¹⁶ har bevaret den Meddelelse, at Anders Munks Børn fik i Arv en Indtægt, svarende for hver af Sønerne til 24 Læster Korn og for hver af Døttrene til 12 Læster, hvilket ret godt kan stemme med hvad der foreligger. Medens Torp med Gods i det Væsentlige synes at være tilfalden Sønnen Svend, og Brusgaard paa samme Maade gik over til Datteren Karen, efter hvem den gjenfindes hos hendes Datter Anne Krabbe og dennes Mand Jon Madsen Biffert til Torstedlund, fik Fru Gjertrud 1) som Arv efter sin Fader Andele i Sofstrup, samt Strøgods hørende til Sofstrup og Brusgaard, 2) som Arv efter sin Moder utvivlsomt Gods, der stod i Forbindelse med Torp, og 3) rimeligvis efter een af sine Brødre eller Morbrødre visse Andele i Palsgaard og Estvadgaard, som Otto Oluffen Gyldestjerne, forinden Andelene endnu vare udfiktede af Arvefælliget, dels efter hans Morfader Hr. Ludvig Nielsen (Rosenkrands), dels efter hans Fader og Moder, havde solgt til den Slægting, efter hvem Fru Gjertrud tog dem i Arv¹⁷. Der haves

15 Det kan synes dristigt at have en Mening om, naar hun var født; men en ung Pige, hvis Fader var død 1505, saa at hun altsaa dengang havde Arv, og hvis Broder 1515 folgte bort af sit mødrene Gods, saa at vel Moderen, Fru Else, ogsaa til den Tid var død, har neppe efter Datidens Tænkemaade faaet Lov til at blive meget over tyve Aar, inden hun maatte træffe sit Valg.

16 Muligvis efter Sammenhængen Karen Brahes. Klev. Stam. over de gamle Munker.

17 ad 1) Der er intet Spor til at Medarvinger have delt Andelene i Sofstrup. Det Strøgods til Brusgaard, hoorpaa Jens Hvas's Børn fik Stadfæstelseskrev af 15 Juli 1541, omtales i Bøsf, Galthen Hd, og Strøgods i Forbindelse med Sofstrup omtales i Stadfæstelse af 10 Juli 1541, see gen. Ark., Benzon. ad 2) Strøgods i Forb. med Torp. Hertil horte utvivlsomt det Gods, Mikkel Due havde i Bærgemaal, Dom af 1554 i Rig. Dlg., maaffee de samme to Gaarde og 1 Boel, der nævnes i samme Dom umiddelbart før, som Svend Munk, Bunde Due og Niels Krabbe havde udlagt Fru Gjertrud. Gaarden i Hjørdemaal, der af Jens Hvas bortmagesfiktes den 17 Aug. 1526, og Gaarden i Bjergby, som han tilstiftede Dueholms Kloster 1529, var maaffee

ingen Efterretning om, naar Jens Hvas's Ægtekab med Fru Gjertrud blev indgaaet; saa meget er vist, at det var før 1526. Leger Man samtlige Omstændigheder i Betragtning, kan det henstilles som ret sandsynligt¹⁸, at det var i Nærheden af Aarene 1520—22, da Jens Hvas maaskee var, i alt Fald med

disse to Gaarde. ad 3) Andelene i Palsgaard nævnes som den femte Del i den Løb, Hr. Oluf Persens Børn tilfaldt er, det vil sige, Otto Oluffens femte Del i denne Løb, med andre Ord, Alt, hvad Otto Oluffen havde solgt. Vi have ikke havt for os Oplysning om, naar og hvorledes dette Kjøb af Andelene i Palsgaard fandt Sted, der af Bedst i D. Hgde, under Palsgaard, uden videre Fevis anføres at have fundet Sted til Anders Muuf; men Dom af 15 Juni 1540, i Klev. Dok. ad Hvas, viser, at Andelene i Palsgaard tilfaldt Jens Hvas paa hans Hustrues Fru Gjertruds Begne, og da hun selvfølgelig som ugift ikke selv havde kjøbt dem, er det dermed givet, at hun har arvet dem efter Nogen, der har kjøbt dem. Der kan neppe være Tvivl om, at det har været efter een af hendes Brødre eller Morbrødre, der vare Godspekulanter. At Otto Oluffen ikke har solgt sin Andel i Palsgaard til Fru Gjertruds Fader, fremgaaer ganske simpelt deraf, at da Anders Muuf døde, var Otto Oluffen i det Højeste 15 Aar gammel, altsaa udhygtig til at sælge, jfr. K. Farner, „Gam. Rosenkrantz“. Andelene i Estvadgaard maae sikkerlig være tilfaldne Jens Hvas ad samme Vej. Der maa have fundet et Salg Sted fra Otto Oluffens Side, der har omfattet hans Fordringer paa Arv efter hans Fader og Moder, altsaa henholdsvis i Estvadgaard og Palsgaard. At Udtrykkene maae have været meget vide, sees deraf, at Christen Hvas med samme Hjemmel som den, hvormed han havde arvet Andele i Estvadgaard og Palsgaard, ogsaa tilholdt sig den femte Del af den Løb, der som Arv efter Niels Ludvigsen faldt paa Otto Oluffens Moder, Fru Gjertrud. See Dom af 22 Juni 1562 i Rig. Dbg.

¹⁸ Det var før 17 Aug. 1526, see Magestiftet af s. A., og før 1525, da Jens Hvas's Ansættelse til Udskrivningen viser, at han sad i helt andre og større Formuesomstændigheder end i 1511. Hovedvægten for at bestemme Aaret før 1525 ligger paa, at Jens Hvas's Sønner vistnok 1541 endnu vare umyndige, idet Thomas Svendsen erhverver Stadskæstelsesbrevene af 10 og 15 Juli d. A. paa „Jens Hvas's Børns Begne“. Havde de været myndige, vilde det have hedt: „efter Fuldmagt fra“. Børnenes Alder viser saaledes tilbage til henimod 1520—22. Rimeligvis var Fru Gjertrud i Aaret 1541 netop død, ellers vilde vel hun have erhvervet Stadskæstelsen paa Godset, der var hendes fædrene Gods. Aarstallet 1522 passer godt til den offentlige Løbbane, der fra dette Aar aabnede sig for Jens Hvas.

Kimelighed kan have været i en Alder af lidt over 30 Aar og hans Hustru maaffee ligesaa meget over 20 Aar.

Ved Arv efter sine Forældre var Jens Hvas selv Ejer af Kaas; hvis hans Fader ikke var eller blev Eneejer efter Thomas Jensens Død, om han forresten overlevede ham, tør det dog ansees for givet, at Jens Hvas blev det. Ligesom der efter Thomas Jensen ingen Anden nævnes til Kaas, end Jens Hvas, saaledes synes den fuldstændige Tavshed om alle de Arvetvistigheder og Ejendomstrætter, der fjelden manglede, naar Ejendomsretten til en Gaard i sin Tid var delt mellem flere, ligesom at bekræfte, at der her kun var een Ejer. Størrelsen af Gaard og Gods sees ikke. Jens Hvas's Ansættelse ved Udskrivningen i 1511 til 1 Karl vidner mere om hans Formuesforhold, end den netop afgiver et Bevis for Ejendommens Betydning og Omfang.

De væsentligste Bestanddele af den Arv, hans Hustru bragte ham i Medgift, udgjorde altsaa foruden noget Strøgods, Andelene i Palsgaard, Estvadgaard og Sofstrup. Andelene i Palsgaard bortmagestiftede han 1528 til Mogens Munk mod den tredie Del af de to Dele i Sofstrup¹⁹. Det maatte jo ligge Jens Hvas som Ejer af en større Andel i Sofstrup meget nær saavidt muligt at udkjøbe sine Medejere. Magestiftet bekræftede han endnu samme Dag, han blev henrettet; men det gav dog Anledning til Proces, idet Ludvig Gyldenstjerne, en Broder til Otto Oluffen, der havde folgt een af Brødrene Munk eller Due de nævnte Andele i Palsgaard, efter lang Tids Forløb aldeles grundløst gjorde Paastand paa dem. I den i denne Sag den 15 Juni 1540 affagte Dom, der fuldstændigt anerkjendte Mogens Munks Ret, findes netop Oplysning om det nævnte Magestifte af 1528. Andelene i Estvadgaard — som det synes en Halvpart — overdrog Jens Hvas

¹⁹ See Bil. Den tredie Del af de to Dele i Sofstrup vil formentlig fige: de Kvotabele af Niels Ludvigsens Andel i Sofstrup, der paa Skifte vare komne paa Mogens Munks Haand.

ligesom Andelene i Palsgaard til Mogens Munk²⁰. At han blev fyldestgjort af Mogens Munk fremgaaer af senere Udtalelser²¹, men det sees ikke, hvad han fik til Vederlag; muligvis var det Penge. Andelene i Sofstrup, efter det Foregaaende erhvervede ved Giftermaal og ved Mageffekte, forsøgede Jens Svass ved at lade sig indføre i en ny Andel som Kreditor. Hans Hustrues Morbroder, Bunde Due, havde nemlig afhændet en ham tilhørende Part i Sofstrup til Niels Ludvigsen Rosenfrands, der ikke havde kunnet betale Kjøbesummen fuldt ud og derfor havde givet Bunde Due sin Obligation for Restbeløbet 900 Mk. Efter Bunde Dues Død, der vistnok indtraf ganske kort før 1527, havde Jens Svass erhvervet denne Obligation, formentlig derved, at den var gaaet i Arv til hans Hustru, og han krævede nu, 1527, Arvingerne efter Niels Ludvigsen, der var død samtidigt med Bunde Due, for Beløbet. Medens de øvrige af disse Arvinger, idetmindste indtil videre, synes at have affundet sig med Jens Svass, vilde Hans Skel til Nygaard, gift med Niels Ludvigsens Søster Gjertrud, ikke anerkjende nogen Forpligtelse for sig til at deltage i Betalingen af Svogerens Gjæld, og Jens Svass lod sig derfor 1529 for denne Gjæld indføre i Hans Skels afdøde Hustrues Kvotapart af Niels Ludvigsens Andel i Sofstrup²². Han forblev i Besiddelse af denne Kvotapart saa længe han levede; men Hans Skels Arvinger gjenoptog i 1555 og 1556 Sagen mod hans Søn og vandt den, hvorom i det Følgende under Christen Svass. Det turde være et Spørgsmaal, om Jens Svass ikke ogsaa har betragtet sig som Arving til en Kvotapart

20 D. M. IV. 4 1. Tratte 1549 mellem Mester Mads Hvid i Eftvadgaard og Mogens Munk „faare halff partten som handt (Mogens Munk) skall haffue faet aff Jens Svass wbj Eftuadt gordt med ett skøde, som handt (Mads Hvid) mener meit wrette“.

21 See Dom af 25 Juni 1562 i Rig. Dbg. i Sag mellem Christen Svass og Mester Mads Hvid.

22 Enkelthederne i denne Sag findes i Dom af 1556 Rig. Dbg. fol. 44 a. see Bil.

af denne Niels Ludvigsens Død i Softrup. Da Sagen imidlertid mere vedkommer Christen Hvas, henviser vi om det Nærmere til ham, Affnittet om Mads Hvid²³.

Følgende Godshandler af Jens Hvas kunne endnu mærkes²⁴. Den 17 Aug. 1526 bortmageskiftede han, med sin Hustrues Samtykke, en Gaard i Hjardemaal i Hillerslev Herred til Kongen mod som Vederlag at erholde en anden Gaard i samme Herred „paa Valberen“. Mageskiftet er udstedt i Kjøbenhavn og haves endnu i Original. 1529 tilskiftede han Dueholms Kloster en Gaard i Bjergby i ovennævnte Herred, vistnok mod Magelæg af en anden paa Mors. Den første Gaard i Hjardemaal var utvivlsomt hans Hustrues Arvegods, den sidste i Bjergby maaskee ogsaa. Den 26 Septbr 1528 overlod han ved Mageskifte Vistoppen i Aarhus 2 Gaarde i Nøddelund og 1 Gaard i Gulløv, gammelt Arvegods i hans Slægt fra den Tid, da Familien ejede Ormstrup; som Vederlag fik han Gods i Stotkebro ved Softrup. Fremdeles lod han sig indføre i Lime Præbende og noget andet Kapitelsgods²⁵, men det sees ikke naar eller under hvilke nærmere Omstændigheder; rimeligvis var det, da Man i det Hele begyndte at faste sig over Kirkegodset og drøfte de Afkomster, hvormed Kirken besad det, altsaa vel efter 1527.

Jens Hvas var forlenet med Bonde- og Krongods, liggende i de fire til Lundenæs Len hørende Herreder: Bølling, Hammerum, Ginding og Hjerm. Det sees ikke, naar Forleningen tog sin Begyndelse, ligesaa lidt som hvor meget Gods den omfattede indenfor

23 Christen Hvas betragtede det Arveløb, som een af Brødrene Munk eller Due havde (maa have) sluttet med Otto Dlusfen som saa omfattende, at der derunder kunde gaae ind ogsaa den Arv, der først tilfaldt Otto Dlusfens Moder efter Niels Ludvigsens Død 1525—26. See Note 17 ad 3.

24 See Bilagene. Christen og Just Hvas stevnes 1546 af Niels Lange for en Gaard i Mors, deres Fader fik fra Dueholms Kloster uden at give Vederlag for den. Denne sidste Paastand af Niels Lange er rimeligvis ugrundet og den Gaard, der 1529 tilskiftes Klosteret, har formentlig udgjort Vederlaget.

25 Herredagsdom af 28 April 1542 under Just og Christen Hvas.

disse Herreder. Det er kun klart, at der i de samme Herreder har maattet være meget andet Bonde- og Krongods, hørende til Lundenæs Len, der ikke var indbefattet under Zens Hvas's Forlening. Der haves til Oplysning herom kun et Følgebrev af 21 Febr. 1529²⁶, udstedt til Zens Hvas paa 7 Gaarde i Vølling Herred, som han først havde maattet overgive til Ejler Bryffe, men som han efter dennes Død i Febr. 1529 fik igjen, samt et Brev af 2 Juli 1529²⁷, hvorved Kongen overdrog til Peder Ebbesen Galt til Tyrestrup som brugeligt Pant netop det Gods, Zens Hvas havde i Forlening i de fire nævnte Herreder. Det tør vist ansees for givet, at Forleningen til Zens Hvas hermed ophørte. Det synes ogsaa, at Zens Hvas har haft Ulvborg og Hind Herreder i Forlening²⁸, vistnok dog snarere paa Regnskab end paa Tjeneste, ligesom han ogsaa i 1529 en Tid lang havde Fjends Herred og Mors under sin Styrelse, hvorom i det Følgende. Omtrent 1528²⁹ eller tidligere sees han ogsaa at have haft et Par Bøndergaard i Floustrup i Selde Sogn i Salling til Bestyrelse paa Kongens Vegne, og han nævnes endnu³⁰ at have haft Vester Strand i Thy i Forlening efter Holger Rosenfrands; men Tiden og de nærmere Omstændigheder ere ubekjendte.

26 Reg. o. a. L. Nr. 3 fol. 61 a. Det fremgaaer ikke klart om Zens Hvas kun har leveret Ejler Bryffe disse Gaarde paa Kronens Vegne, eller om han selv tidligere har havt dem i Forlening.

27 Reg. o. a. L. fol. 72 b.—73.

28 Fremgaaer af Kvitteringen af 4 Maj 1532 Reg. o. a. L. 104 a., see Bil., rigtignok kun efter en Relation af „Lauritz Buttemandt, Sølffuer paep“. Det hedder 1523 om Ulvborg og Hind Herred i D. M. II 6 275, at de „schulle ligge tiill hans nades fadetur uden hans nade wiill forlenne them paa tieniste“.

29 Danske Saml. 76, 29 Gh. Ark. „Register af Jutland, kongelige Godtz og Renthe“. „Floustrup. Disse forne to Gaarde har Zens Hvas paa min Herres Vegne, som Niels Clemisen havde“. (Ejler Bryffe nævnes da endnu som levende og Rasmus Clemensen som forlenet med Lysgaard Sids Herreder.)

30 Rig. Dbg. 1551, hos Klev.

Efter det Foranstaaende har Jens Hvas været en meget velhavende, om just ikke nogen rig Mand. Ved Adelens overordentlige Udrensning i Aaret 1525 blev han ansat til 2 Blavind og 2 Skytter³¹, hvilket efter den brugte Maalestof svarer til en formodet Indtægt af 300 Mark om Aaret. Selv om Udskrivningen i 1525 har været paalignet efter en mere byrdefuld Maalestof, er Forskjellen i Formuesvilkaar fra 1511 dog isjnefaldende og Indfyndelsen af den ved Giftermaal erhvervede Formue synlig.

II. Hans Stilling som Landsdommer³², Deltagelse i Kgl. Rættertingsdomme og Medunderskrift paa Dokumenter.

Efter at Niels Klemensen var aftraadt, nævnes som Landsdommer 1517³³ Christiern Andersen Sandberg til Kvælstup, 1518—20 Ejler Bryffe til Dallund og 1521 Mogens Munk til Bolstrup. Derefter har Man en Dom, affagt Løverdag Snapslandsting 1522 af Mogens Munk „Landsdommer“ i Forening med Christiern Andersen og Jens Hvas „Dommere“³⁴, hvortil for Jens Hvas's Vedkommende slutter sig to Udtalelser, den ene af ham selv i det nedenfor nævnte Vidnesbyrd af 14 Juli f. A., hvori han kalder sig „Landsdommer i Nør Jutland“, den anden af Mester Lambert i en Kvittering af 11 Januar 1523, i hvilken han nævner Jens

31 D. M. III. 5. 52. jfr. 95. En Maalestof for Jens Hvas's og Hustruens Formue høves i det Gods, der kom til Deling efter hans Søsterdatter, Inger Gundesbatters Død, see det Følgende; thi dette Gods var i det Væsentlige hvad de havde efterladt.

32 Hermed maa jevnføres hvad Dr. A. Heise har meddelt i sit viborgske Diplomatarium, der er under Trykning samtidigt med dette Skrift. Det fremhæves udtrykkeligt, at det ikke foreligger som en Opgave paa dette Sted nærmere at drøfte den Uregelmæssighed og delvise Omdannelse af Retsplejen, der fandt Sted i dette Tidrum, hvorfor vi nøjes med at anføre Kjendsgjerninger uden at undersøge deres Udspring og Følger.

33 Brev af 9 Mai 1517, Gh. Ark.

34 See nedenfor.

Hvas paa samme Maade. Grunden til at Jens Hvas i en ung Alder kom til at beklæde den nævnte Stilling, der gjorde Krav baade paa Tid og Evner, kan selvfølgelig med Høje søges deri, at han har vist sig særlig skiftet til den, men det kan idetmindste ogsaa tænkes, at Mogens Munk, hvis Mormoder Mette Hvas var Søster til Jens Hvas's Bedstefader, altsaa hans nære Frænde og desuden hans Nabo, idet Volstrup og Raas kun ligge i ringe Afstand fra hinanden, har draget den unge Mand frem i den Tanke, at de kunde arbejde sammen, en Forventning, som, om den har været tilstede, dog Tiden skuffede. Jens Hvas's nævnte Stilling ved Landstinget varede imidlertid kun kort. I Frederik den Førstes Gaandfæstning af 26 Marts 1523 staae Jens Hvas og Christiern Andersen nederst i Rækken af Væbnerne og nævnes hverken som Landsdommere eller Dommere, medens Mogens Munk selvfølgelig har sin Plads inellem Rigsraaderne i Spidsen af Dokumentet, og under hele Frederik den Førstes Regering findes Jens Hvas derefter ikke nævnt som Dommer ved Tinget, selv hvor han forekommer sammen med andre Landsdommere, altsaa hvor der kunde være al Anledning til at betegne ham med hans Stilling, hvis han havde en saadan. Saavel paa Grund heraf, som paa Grund af hvad der forefaldt i Aaret 1531, da han under Bondeopløbene i Viborg erholdt en Konstitution til at beklæde Embedet som Landsdommer i Mogens Munks Sted, hvorom udsærligt i det Følgende, kunne vi med Sikkerhed sige, at hans Stilling som Dommer ved Landstinget var begrændset til den korte Tid af lidt over eet Aar, fra Begyndelsen af Aaret 1522 indtil Christiern den Andens Regerings Ophør i 1523, da de Forandringer og Forbedringer, denne Konge havde paabegyndt paa Retsvæsenets Omraade, deriblandt Landstingets Besættelse med flere Dommere, uden videre bortfaldt, og Alt igjen vendte tilbage til det Gamle. Imidlertid ipores Indfyldelsen af hans tidligere Stilling som Dommer tydeligt i de følgende Aar. Ikke blot kaldes han oftere til Deltagelse i flere Domme, der affiges paa Kongens Rætterting, men den 11 Juli 1528, da Rigens Rantsler, Niels Arenfeldt, som Part i Sagen var forhindret, sees han som Rantslerens Sted-

fortræder, under Kongens Ophold paa Nyborg Slot, at have udstedt en Akt under det Kongelige Segl (nostro sub sigillo ad causas) hvilket altsaa forudsætter, at han for dette Tilfælde har været særlig bemyndiget i det nævnte Embede, see nedenfor, og i 1531, da Bøndepløbene fandt Sted i Viborg, beklædte han idetmindste de to Tingdage den 7 og 21 Oktober Embedet som Landsdommer, ligeledes efter særlig Bemyndigelse, første Gang af Mogens Gøye, anden Gang af Kongen. Det er dog mindre denne særlige Bemyndigelse, der viser, hvilken Stilling, han indtog i Forhold til Tinget uden at være Medlem af det eller Dommer; de Udtalelser, der i 1531 fremkom fra Mogens Gøye, lade see, at Man fandt Jens Svass ligesom selvskreven til at beklæde Tinget i Mogens Munks Sted; Man havde altid ham i Baghaanden, Man behøvede blot at henvende sig til ham. I December Maaned 1531³⁵ udnævnte Rigsraadet ifølge Kongens Begjering, dels af sin Midte, dels ellers blandt de Dygtigste i ethvert Stift Nogle, som skulde tage flere gode Mænd til sig og saaledes hjælpe hver Mand til Lov og Ret, samt desuden paasee, at Enhver holdt sin Rustning, som vedtaget var. For Viborg Stift valgtes Biskop Tørgen Fris, hans Slægtning Jep Fris til Lyngholm, Lensmand paa Skivehus, og Jens Svass. Disse halvt administrative, halvt dømmende Kommissioner, der vare fremkaldte ved Frederik den Førstes Ulyst til selv at rejse om i Landet, traadte for den dømmende Del af deres Virksomhed, som det synes, i Stedet for de Retter, Kongerne plejede at holde paa deres Rejser,

35 D. M. II. 6. 130. Af Forhandlingerne paa Herredagen og i Rigens Raad i Kbhvn i Decbr Maaned. Der udnævntes 7 saadanne Kommissioner, for Skaane, for Sjælland, for Fyn med de designerede Biskopper (electi), og for hver af de fire jydste Stifter med Biskopperne som Formænd; Kommissionerne talte de mest fremragende Mænd i Stifter i deres Midte, f. Ex. for Aarhus Stift Mogens Gøye og Erik Banner, i Benhøysel Hr. Dve Lunge og Niels Jensen til Bratstov, i Ribe Mogens Munk og Hr. Mogens Bilde o. s. v. Sfr. iøvrigt om disse Retterting paa Kongens Vegne Note 36.

altfaa de Kongelige Retterting³⁶, og de maatte uden Tvivl for faa vidt, idetmindste de jure, være Landstingene overordnede. Det sees let, at de indeholdt et Indgreb i den regelmæssige Retspleje og at de endmere afveg fra denne, fordi de havde Biskopperne til Formænd. At en saadan halv gejstlig Retspleje har fremkaldt særegne Ulemper midt i Reformationstiden, er let at forstaae, og de nævnte Retter ophørte da ogsaa med Christian den Tredies Regerings Tiltrædelse.

I det Forsikkringsbrev³⁷, denne Konge udsiedte efter sin Hylbring i Horsens den 18 August 1534, hedder det nemlig: „Og paa det at hver Mand, Fattig og Rig, her forinden maa desbedre vederfares Lov, Skjel og Ret, da have vi tilskiftet tre gode Mænd, som ere Sep Fris, Jens Hvas og Jens Thomisføn (Schested til Højris), som skulle sidde Dom med Landsdommere til Landsting og skulle de have Fuldmagt at dømme paa alle Sager, som er Fordegods anrørende“. Denne Bestemmelse, der gjengav Landstinget den Udvidelse, som Christiern den Anden havde tilfigtet, har — derom kan der ikke være Tvivl — afløst Bestemmelsen af December 1531 om de dømmende Kommissioner, der under Biskoppernes Forfæde skulde „hjælpe hver Mand til Lov og Ret“. Det er med de samme Udtryk, at Udvidelsen af Landstinget begrundes i Forsikkringsbrevet af 18

36 Om disse Retterting, der paa Kongens Begne holdtes omkring i Landet, give Forhandlingerne paa Herredagen i Kolding 1525, 5 Maj til Midten af Maaneden, Oplysning. Allen Fr. I 2 B. 39. Kongen klagede over, at Man, da han var rejst bort af Riget, ikke vilde taale de Mænd, han med Rigsraadets Samtykke havde bekliffet til at drage om i Jylland for at høre Sager og stikke den stakkels Almue Lov og Ret. Hertil svarer Rigsraadet: det havde aldrig tilforn været Sædvane, at Nogen skulde saaledes drage om og sidde Retterting, førend sidste Kong Christiern begyndte derpaa i den Agt at drage hver Mand fra sin Ret og Øvrighed. Men det havde været god gammel Sædvane, at Kongen, naar han et Aar ikke af sig selv drog omkring i Landet, ved udsendte Skrivelser paalagde Rigsraadet i hvert Landskab, eller hver Bisp med Raadet og Adelen i Stiftet i Overværelse af den Kgl. Lensmand at sidde Retterting og hjælpe hver Mand til Lov og Ret. Sfr. A. Heise, Bondeopløb S 10-12.

37 Trykt hos Suitsfeld.

August 1534, og det er de samme Mænd, Sep Fris og Jens Svås, der vare Medlemmer af Kommissionen for Viborg Stift, der nu tilforordnes Landstinget; Biskop Sorgen Fris afløses derimod — selvfølgelig — af Jens Thomisføn. Tilføjjelsen „og skulle de have Fuldmagt at dømmе paa alle Sager, som er Fordegods anrørende“, i hvilken „de“ naturligvis sigter til de fire Dommere i Forening og ikke blot til de tre Tilforordnede, havde uden Tvivl kun en midlertidig Ordning af visse Forhold vedkommende de nævnte Sager for Dje³⁸; men i Virkeligheden fik Landstinget fra den Tid en fast Tilvægt af tre Dommere der stillebes paa lige Fod med Mogens Munk, idet de (i senere Domme) altid nævnes med det fælles Navn „Landsdommere“, og idet der ikke, som i Dommen af 1522, gjøres Forskjel paa Landsdommeren (Justitiarius) og Dommerne (Assessorerne). Jens Svås blev altsaa i Virkeligheden „Landsdommer“, men hans Virksomhed endtes i det samme Øjeblik, da den skulde begynde, idet Klementsfejden udbrød neppe en Maaned efter hans Udnævnelse. Naar der efter hans Død kun nævnes tre Dommere ved Tinget, er Grunden altsaa blot den, at Jens Svås, den Fjerde, var udslettet af de Dvriges Tal³⁹. Nedenfor meddeles en Forteg-

38 Pafud. Müller i Ørens Fejde I 252—53 udtaler, at denne Udvidelse af Landstinget formentlig sigtede til at fyldestgjøre Øjeblikkets Krav, indtil Alt vendte tilbage i den gamle Orden, og at Slutningsbestemmelsen navnlig havde alle de Ejendomsstrætter for Dje, der ellers afgjordes af Rigens Kantsler efter Rigens Ret og Dele. Den nævnte Kantsler, Niels Arenfeld, var nemlig død, hans Plads stod ubesat, og det var, da megen Strid om Fordegods kunde forudsees som en Følge af selve Forfikkingsbrevets Bestemmelser om Kirkens Gods, nødvendigt at have en Domstol for disse Trætters Afgjørelse. Muligvis har imidlertid Bestemmelsen om Fordegodsagerne ogsaa sigtet til, at de halvt geistlige dømmende Kommissioner fra Decbr. 1531 ophævedes, og at den Jurisdiktion, der tilkom Biskop og bedste Bygdemand til at sælge Sandemand og Nævninger i Fordegodsager, nu henlagdes til Landstinget. I Recessen af Oktober 1536 blev denne Ordning udtrykkelig slaaet fast.

39 At Landstinget ved Bestemmelsen af 18 August 1534 ligefrem fik en staaende eller vedvarende Udvidelse, saa at der fra den Tid blev fire og fra Jens Svås's Død tre Landsdommere, sees ret klart af de efterfølgende Domme. I

nelse over de Domme og andre retlige Handlinger, hvori vi have fundet ham som Deltager.

1522, Løverdag Snapsting i Viborg⁴⁰. Mogens Munk, Landsdommer i Nørrejylland, Christiern Andersen (Sandberg til Kvælstrup), Jens Hvas, Dommere, affige Dom mellem Niels (Fris) af Badsbjerggaard og Dueholm Kloster om noget Gods, Provst Henrik gav til Klosteret.

1522, 25 Marts, i Ribe⁴¹. Hofmesteren Hr. Mogens Gøye, Ridder, Erik Eriksen (Banner), vore Mænd og Raad, Jens Hvas og Anders Jakobsen (Bjørn), vore Mænd og Tjenere, affige Dom om et Enemærke paa Hjortvad Mark tilhørende Ribe Kapitel.

1522, 29 Marts, paa Skjern⁴². Han forsegler med Axel Nielsen (Nosenfrands) til Langtind, Lukas Krabbe til Østergaard, Anders Skel til Segnet og Las Skel til Sungetgaard et Brev imellem Otto Munk i Gjesinggaard og Las Munk i Hungstrup.

en Landstingsdom af 24 Febr. 1537 (see det viborgste Diplt. S. 205), nævnes „Mogens Munc, Sep Friis, Jens Tommesszen, landzdommere ij Nørre-utlandt, Jens schriffuer landztinghore ibidem“, 1542 (D. M. III 6 339) fik Niels Lunow Befaling „til de tre Landsdommere“, den 3 Maj s. A. (sammesteds 335) nævnes Mogens Munk sammen med Jens Thomesen og Jens Mogensen „Landsdommere“, og 1547 (D. M. IV 1 258) stævner Hans Lauritzen Erik Skram, Jens Thomesen og Jens Mogensen. Der var altsaa fra 18 August 1534 til Jens Hvas's Død fire Landsdommere og fra den Tid idetmindste til 1547 og maaffee langt senere tre. En Snes Aar senere forekommer derimod f. Ex. i Domme paa Kongens Retterting: „begge Landsdommerne“, men vi skulle iøvrigt ikke forfølge dette Spørgsmaal videre. Det vil bemærkes, at samtlige Dommere ved Tinget ere benævnedes Landsdommere, og da denne Benævnelse ikke er forbeholdt Formanden, saaledes som i Dommen ved Sessjonens Begyndelse 1522, maa det antages, at alle Dommerne have været lige stillede.

40 Dueh. Dipl. 99.

41 Orig. i Gh. Ark. Stadfæstelse paa Dommen, udstedt 28 Aug. 1529 paa Huerringe, Relator Jens Hvas. Findes i Doc. ant. Dioec. Rip. Jussu regio exar. a. Dav. Grønlund Nr. 514, Gh. Ark.

42 Mellem Dof. ad Munk hos Klev.

1522, 14 Juli, paa Tørring Slot⁴³. Vidnesbyrd angaaende Trætte paa Kalentehuset i Apentaa mellem Niels Lykke og Kongens Hoffind Jakob Hardenberg optages af Alexander, medicinæ doctor, og Sens Hvas, Landsdommer i Nør Jutland. Johannes Weffering, Kongens Sekretær, afgiver Forflaring. Dokumentet haves i Original med et Par Linier af Sens Hvas's Haandskrift, hans Segl og egenhændige Underkrift.

1525, 8 Maj, paa Kolbinghus⁴⁴. Hofmesteren Hr. Mogens Gøye, Hr. Pærbjørn Bodebust, Hr. Ove Vincentii (Lunge), Riddere, vore Mand og Raad, og Sens Hvas, vor Mand og Tjener, affige Dom mellem Hr. Erik Eriksen, vor Mand og Raad og Embedsmand paa vort Slot Kalø, og Fru Christine (Biffert) i Filshave i Salling. Frederik 1 holdt i dette Aar Herredag i Kolbing i Graabrødrekloster fra 5 Maj til henimod Midten af Maaneden. Det sees' altsaa af Dommen, at Sens Hvas var tilstede under denne Herredag.

1527, 19 August⁴⁵, i Odense. Marsken Hr. Tyge Krabbe, Hr. Mads Eriksen (Bølle), Hr. Ove Lunge, Hr. Axel Brade, Riddere, Mogens Munk, vor Mand og Raad, Søren Henningssøn (Dvijskov), vor Landsdommer i Fyn, og Sens Hvas, vor Mand og Tjener, affige paa Kongens Rætterting Dom mellem Hans Mhellen og Christoffer Pallefsen (Ulfeld). Dommen er affagt, medens Herredagen holdtes i Odense, ved hvilken altsaa Sens Hvas var tilstede.

43 „Tørring“. Danske Saml. 2. 71 Nr. 369, b. Nr. 7, Gh. Arf. Christiern 2 rejste den 30 Juni fra Rbhvn til Mødet i Slesvig med Hertug Frederik og opholdt sig, fraregnet en kort Udflugt, han gjorde til Fyn, i Slesvig, navnlig i Flensborg i 6 Uger, indtil Midten af August, Allen S. 303. Den nævnte Dr. Alexanders Familienavn var Ringhorn, Allen 356.

44 Nørre Hb. Bib. Stift Nr. 20, top. Saml. p. Berg. Gh. Arf. Fru Christine var Enke efter Niels Eskildsen Høg. Klev.

45 Aftskykker udg. af Fyns Stifts litterære Selsk. 2 Saml. Odense 1845. S. 53—59 i en Original Vidnise af en Hbgs Dom af 12 Maj 1577.

1528, 11 Juli, Nyborg⁴⁶. Stadfæstelse paa det gamle af gode Mænd gjorte Marke- og Skovskjel mellem Gundetved og Narboe. Da Niels Arenfeldt som Ejer af Gundetved, altsaa som Part i Sagen, ikke selv har kunnet udstede det Kgl. Stadfæstelsesbrev paa den gamle Markekjelsforretning, har Jens Hvas udstedt det som hans Stedfortræder i Rantslerembedet ved denne Lejlighed. Det hedder i Brevets Slutning: Datum Nyburgi die Ketilli confessoris mdxxviii, Nostro ad causas sub sigillo, teste Joanne Huass, locum tenente Nicolai Arenfeldt, justitiarum nostri dilecti.

1528⁴⁷. Mogens Gøye, Erik Erikson (Banner) og Jens Hvas havde taget dem Dom til mellem Prior paa Dueholm og Mikkel Willom om noget Jord paa Hylbig (i Lødsø Sogn, tæt ved Dueholm).

1529, 2 Febr., Viborg⁴⁸. Mogens Lauridsen (Løvenbalk) til Tjele mageskifter Gods til Viborg Domkapitel. Vidner: Biskop Ove Bilde, Jens Hvas til Koesj og Christoffer Kruse til Vingegaard.

1529, 24 Novbr. (?), Viborg⁴⁹. Mogens Gøye, Erik Banner, Jens Hvas til Raas, Johan Fris til Hesselager dømme i Sag mellem Birte Andersdatter og Laurits og Jens Seiersen.

1529, 5 Decbr., Aalborg⁵⁰. De Samme tildømme Hr. Oluf Lybert, Sognepræst til Refen Kirke, en Gaard i Refen Sogn til Præstegaard, som Biskop Jørgen Fris havde fæstet til en Bonde.

46 Orig. p. Univ. bibl. i Arne Magnæanske Saml. Diplom. dan. in genere, fasc. 9 Nr 12.

47 Dueh. Dipl. 145.

48 Orig. p. Perg. i Vib. Stiftsark. „Domkapitel“, Segtremme uden Segl.

49 Rosenv. Gl. D. I. 43. Trykt hos Rosenv. efter to Saml. af Doms- affr. i privat Besiddelse.

50 Orig. p. Papir med fire Segl i Vib. Stiftsark. „Hindborg Hd., Skive By“. Denne Præst har vistnok været Lutheraner. I 1555 streedes Præsterne i Hem og Skive om Lienden af noget Jord til en Gaard i Refen. Præsten i Hem paaberaabte sig „en Biskop Jørgens Dom“, men Modparten erklærede, at Hr. Oluf Libbert dengang havde indanket Sagen for Kongen og Rigsraadet, fordi Biskop Jørgen var hans (Oluf Libberts) „Fjende og Uven“. Det er maaskee Dommen af 1529, hvortil der sigtes i 1555 (A. Heise).

1529, Decbr.? Aalborg?⁵¹. De Samme, med flere gode Mænd, dømme i Sagen mellem Fru Christine og hendes Søn Godste Vognsøn. Disse tre Domme maae uden Tvivl være affagte i Henhold til et særligt Kommissorium for de nævnte fire Mænd til at drage om og holde Retterting paa Kongens Vegne. De ere altsaa kun nogle enkelte blandt de flere, hvorom Kundskab ikke haves.

1530, 4 Aug., Kallundborg Slot⁵². Hr. Henrik (Tornekrands), Abbed i Soer, Hr. Mogens Gøye, Hr. Johan Bjørn, R., D. R. R., Knud Gyldenstjerne, Søren Henningsen, Landsdommer i Fyn, og Jens Hvas dømme paa Kongens Retterting mellem Hr. Svend Mogensen, Provst i Vestervig, og Klosters Tjener, Knud Nielsen i Kobbersø, om Rufer i Limfjorden. Dommen viser uden Tvivl, at Jens Hvas var nærværende ved Herredagen, der aabnedes i Kjøbenhavn den 2 Juli; men det seer ud, som om Retten er traadt sammen i Kallundborg enten for at spare Parterne Rejse til Kjøbenhavn, eller fordi de og et Par af Dommerne allerede vare paa Tilbagevejen til Sjælland.

1531, 7 og 21 Oktober beklæbte Jens Hvas Pladsen som Landsdommer i Mogens Munks Sted, den første Dag efter Bemyndigelse af Mogens Gøye, den sidste Dag efter Kongens Ordre, hvorom i det Følgende under V.

1532? fik Jens Hvas til Raas m. fl. N. Befaling at granske i en Sag mellem Fru Margrethe Mogensdatter, Rasmus Klemens Efterleverke, hendes Broder Niels Mogensen og Jakob Lykke om noget Gods⁵³.

51 Findes omtalt i en Dom af 1546 i en Sag mellem Godste Vognsen til Stenshede og Stygge Krumpen, hvoraf Affr. hos Klev. ad Vognsen. Dommen af 1529 dømte Fru Christine og hendes Søn Godste Vognsen kvit for 200 Mk., som Fru Christine skulde være bleven trængt og nødt til at love Hr. Stygge, fordi Godste Vognsen var kommen for Stade at flaae een af sine Tjenere ihjel.

52 Samtidig Affr. i top. Saml. Agger Nr. 1.

53 Ældste Bind Teg. (D. R. S. 14, et løst Blad med fol. 70).

III. Jens Svvas's personlige Forhold til Christiern 2. Hans Forhold som Frederik 1s betroede Mand i Viborg, dels ved Indkrævning af Skatter, dels ligeover for Biskop Søren Fris og Reformationen.

Jens Svvas skylbte Christiern 2 sin første Udneevnelse som Dommer ved Landstinget. Hvorvidt Kongen forud for denne har havt noget Kjendskab til ham, sees ikke. Men der kan paavises en senere personlig Berøring mellem ham og Kongen, som maaskee ikke har været ganske uden Indflydelse, da Jens Svvas 12 Aar efter i et bevæget Øjeblik traf sit Valg paa den for ham saa fordærvelige Maade. Det kan for det Første ikke være Andet, end at Kongen har været paa Tørring Slot paa den Tid, da Jens Svvas sammefteds optog Vidneforhøret af 14 Juli 1522⁵⁴, saa at det lader sig tænke, at Jens Svvas enten har været i Kongens Følge eller havt Orde til ham. Dernæst maa det antages for vist, at Jens Svvas har havt Samtale med Kong Christiern, da Kongen i den paafølgende Vinter var paa Vejen til Jylland og den 11 Januar 1523 opholdt sig i Odense. Jens Svvas bragte her Kongen den ham i hans daværende mislige Stilling sikkert højt velkomne Sum af 1500 Mk., som det i Kvitteringen hedder, for Torp og Torps Gods⁵⁵. Kommende helt oppe fra det nordlige Jylland maatte Jens Svvas kunne give mange Oplysninger om Forhold og Tilstande, som det maatte være Kongen i hans nedslaaede og tvivlraadige Stemning af Vigtighed 'at lære at kjende. Vi slutte neppe fejl, naar vi antage, at Kongen har taget vel imod ham, og det vilde ikke være unaturligt, om denne Modtagelse havde efterladt et Indtryk, som endnu var levende hos

54 Hvor een af Kongens Hoffiinder, hans Livlæge og hans Sekretær vare, er det rimeligt, at han ogsaa var.

55 Reg. o. a. L. Nr. 2, Suhms Saml. I. 385, D. Atl. V. 489. Klev. Saml. til Fam. Lyffe 1551, Orion. Abstr. 1843 I. 252, hvor Becker siger, at Kongen 1521 havde søgt Svend Munk Gaarden, hvilket bogstaveligt taget neppe er rigtigt.

Zens Hvas efter 10 Mars Forløb, da han muligvis blev hjemme i den Tro, at han kunde lede eller standse den af Skipper Klement rejste Bevægelse, hvis dens Bølgeslag naaede Viborg eller hans Hjemstavn. Hvad angaaer det omtalte Beløb var Sammenhængen uden Tvivl den, at Lorp med Gods af Svend Munk, Zens Hvas's Svoger, havde været pantsat eller til Gjentkjøb solgt til Niels Klemensen, hvis Gods blev inddraget af Kongen. Svend Munk indløste nu sit Gods, og Zens Hvas overbragte Summen. Ikke mange Uger efter dalede Kong Christierns Sijerne. Mogens Munk bragte ham Opsigelsesbrevet i Vejle, og da Hertug Frederik viste sig i Sjælland, strømmede Alle den nye Herfker ind. Den 26 Marts underskrevs i Viborg Frederik den Førstes foreløbige Haandfæstning, under hvilket ogsaa findes Zens Hvas's Navn⁵⁶, den 27 Marts hylledes han i eller ved Viborg, i hvilken Hylдинг altsaa ogsaa Zens Hvas deltog, og der begyndte fra den Dag et nyt Regimente i Landet.

Zens Hvas følte sig draget til dette. Kong Frederik maa snart have lært ham personlig at kjende og i ham have fundet en ligesaa brugbar og paalidelig, som ærlig og oprigtig Mand. Dette viser saavel den Tillid, der vistes ham, som det villige Dre, han fandt hos Kongen, naar han forebragte Andres Dnsker.

Hans første offentlige Hverv under Frederik 1 var det at være Stattekommissær. Krigen mod Christiern 2 krævede strax store Udgifter, og til disses Afholdelse var der kun faa og tarvelige Midler tilstede. Kongen paalagde derfor den 13 Juli Sjælland og siden de andre Provindsfer den saakaldte Sølvskat, der ramte Bønder og Almuesmænd og skulde erlægges inden den 15 August. Han tilsigtede derved at inddrage den af Kong Christiern i Trængselens Tid udstedte slette Sølvmynt, der kaldtes „Klippinge“, men Skatten var endnu ikke fuldt indkommen i Slutningen af det følgende Aar. Ved Midten af August Maaned paalagde han en Indkomstskat, der

56 A. Heise. Ny kirkehist. Saml. V. 3. 533.

ramte alle Tordegodssejere udenfor Bondestanden. Den skulde indbetales otte Dage efter Mikkelsdag, men Indbetalingen begyndte i Virkeligheden først sent paa Aaret, og Fristen maatte forlænges til den 28 Marts næste Aar under strenge Trusler til dem, der ikke da havde betalt⁵⁷. Vi have vedkommende denne Skat en af Hr. Niels Høg til Eskjær og Jens Hvas til Kapitlet i Viborg den 9 November 1523 udfæstet Kvittering for Indbetalingen af Kapitlets Bidrag af bets Kirker paa Læsø⁵⁸. Man kunde slutte, at Jens Hvas's Virksomhed har indskrænket sig til at modtage denne ene Indbetaling; men det vilde ikke være rigtigt. Der hviler i det Hele Dunkelhed over Enkeltheberne ved denne Skats Opkrævning, og den enkelte Kvittering peger langt snarere hen til en fast ordnet Virksomhed, udøvet af ham og nogle enkelte andre Mænd i Stiftet, rimeligvis udpegede af Stiftets Adel og derefter forsynede med Kongens Autorisation.

Dette Hverv var Indledning til det næste af samme Art. De Kongen bevilgede Penge sloge langt fra til, og Rigsrådet maatte den 21 Juli 1524 paa Rigsdagen i Akhvn tilstaae Kongen en almindelig Landhjælp af 100,000 Gylben, der skulde udredes af alle Stænder uden Hensyn til Særrettigheder⁵⁹. Jens Hvas var

57 Allen Fr. 1. 1 B. 2. S. 69 og Ny kirkehist. Saml. IV 29. Det var første Gang, at Adelen og Gejstligheden betalte Skat efter Indtagt. Bisshopperne anslog Skatten til $\frac{1}{3}$ af deres Indtagt, hvilket en Efterregning bekræfter.

58 3 Vib. Stiftsark. see Bil.

59 Allen Fr. 1 S. 358. Bønder og Fæstere lagdes i Lagd paa 20, der tilsammen betalte 30 Mk. Hver Kjøbstad skulde betale dobbelt Byfskat. Bisshopper, Prælater og Adelsmænd, der havde Len af Kronen, skulde give $\frac{1}{3}$ af Lenets visse Indtagt, hvortil regnedes Smør, Rug, Byg og Penge, saaledes at en Td. Smør fattes lig 10 Mk. og en Td. Rug lig 12 s. Hver Sognkirke, der havde Korntiende eller anden fast Indtagt, skulde give 15 Mk. og Biskopperne skulde endnu yde $\frac{1}{4}$ af deres Bispegaardes faste Indtagter. Hele Skatten, der senere almindelig kaldes Kongeskatten, skulde fjorten Dage før Jul 1524 leveres i Kolding til dem, Kongen bestillede til at tage imod den. Skatten

nu atter her Skattekommissær. Han sees at have modtaget Pengesummer af Biskoppen og Prælaterne i Viborg og fra flere Andre, f. Ex. fra Erik Banner paa Kalø, fra Anders Skel til Hegnet og Sungetgaard, fra Fru Berite (Olufsdatter Thott), Hr. Niels Erikfen Rosenfrands's, og fra Fru Karine Gøye, Hr. Niels Høgs Efterleverste, og at have bragt disse Summer til Kongens Kantsler, Klavs Gjordsen. Navnlig var han i dette Djemed i Kolding den 3 Februar og 21 Marts 1525⁶⁰. Der høves endnu en hel Del af de Kvitteringer, han udstedte til vedkommende Skatteyndere, navnlig til Biskop Jørgen Fris's Befuldmægtigede, snart daterede Viborg, snart Sostrup eller Raas, og forsynede med hans Segl; men medens det f. Ex. af Kvitteringerne fremgaaer, at Kongens Sekretær, Mag. Morten Jensen Hegelund, paa Kongens Begne havde indkasseret en stor Del af Landhjelpen og navnlig den Almuen paalagte Andel, som han igjen leverede Zens Hvas, tilkjendegive dennes Kvitteringer Intet om, at han har udøvet anden Virksomhed end den, at modtage Pengene. Det er imidlertid troligt — idetmindste stemmer det med hvad der senere fandt Sted — at Mandtallene og Registrerne i visse Tilfælde have været leverede ham til Gjennemsyn, saa at han har kunnet forvise sig selv og de egentlige Modtagere af Skatten i Kolding om, at Alt indkom, der skulde indkomme.

Denne kontrollerende Indkassatorvirksomhed fortsatte Zens Hvas i de følgende Aar. Paa Herredagen i Odense sent paa Efteraaret 1526 udfikres atter en Landhjelpsstat, og det samtyktes iligemaade, at Kongen til at støbe Bøsser (Kanoner) af maatte

skulde indkræves efter forud affattede Mandtal og Registrer, som de adelige og geistlige Forbrotter selv vilde levere for deres Gods's Vedkommende. Paa det at Alt maatte gaae ordentlig til, skulde i hvert Stift to eller flere Rigsraader ledsage Stattekraverne fra Herred til Herred.

⁶⁰ See Bil. Kalø Slot, Lisberg, Sønder Hals, Nørre, Sønder og Mols Herreder, samt Hasfens, Thorsager og Hølnæs Birker laae til Kongens Hadebur og vare forlænde til Erik Banner. Anders Skel havde Smerup Gods i Thy, Fru Berite Medelsom og Sønderlyng Herreder i Pant og paa Tjeneste, Niels Høgs Efterlev. Skive Slot, Len og By i Pant. D. M. II. 6. 281.

faae de fleste Klokker, Kirkerne kunde undvære, og som kunde faaes af Almuen „med Lempe“. Jens Hvas var jo selvskreven til som tidligere at yde sin Bistand ved denne Stats Oppebørsel. Der haves endnu en enkelt original Kvittering fra ham til Biskop Jørgen Fris for ialt 1100 Mk., dat. Viborg 11 Mai 1527⁶¹, sikkert sluttende sig til denne Skat; men der kan ikke være mindste Tvivl om, at den kun er een blandt de mange, Jens Hvas har udstedt, en løskreven Enkelthed, der viser hen til andre og en bagved dem liggende Virksomhed.

Jens Hvas's Stilling var efterhaanden bleven fast i denne Retning; den indskrænkede sig ikke til Oppebørseler fra og Kontrol med de adelige og gejstlige Lensmænd i selve Viborg Stift, men sees ogsaa at have gaaet udenfor dette⁶². Det er rimeligt, at den efter Kgl. Bemyndigelse har strakt sig saa vidt, som det efter Afstandene var nogenlunde bekvemt, og Man kunde maaskee betegne hans Virksomhed med det til Tiden og Forholdene mere svarende Navn, at han var en Slags Rentemester der paa Steedet⁶³. Den Magtfuldkommenhed, der ved lignende til andre tidligere Tilfælde tilbagevisende Lejlighed lagdes i Jens Hvas's Haand, oplyses ret klart ved hvad der foresaldt ved Opgjørelsen af Biskop Jørgen Fris's Pengemellemværende med Kongen, og vi skulle derfor stænke denne Sag en lidt udsørligere Omtale⁶⁴.

61 Top. Saml. See Bil. Om selve Skatten og Klokkerne see ny kirkeh. Saml. IV. 26 ff.

62 Styge Krumpen, der havde Drum Slot med tilliggende Herreder i Pant og paa Tjeneste, betalte Landhjelp til ham for 1528, og Borgerne i Nykjøbing By, der laae til Kongens Fødebur, deres Skat og Overstat for samme Aar, see Jens Hvas's Brev af 7 Marts 1529.

63 Sammenligningsvis anføres, at Opkrævningen af den Kongen i 1542 bevilgede Skat og Landhjelp overdroges til de ansete og indflydelsesrige Mand Henrik Rangau i Ribe Stift, Peder Ebbesen i Lundenes Len og Aarhus Stift, Christoffer Stygge i Viborg Stift, Axel Juel i Aalborg Len og Bendelbo Stift.

64 Der vil i Bilagene findes gjort Rede for de Aktstykker, hvortil den efterfølgende Fremstilling støtter sig.

Jørgen Fris var forlenet med Mors og Sjænds Herred, som han paa Kirkens Vegne havde i Pant af Kongen for en vis Sum. Han maatte altsaa samtidigt svare Landhjælp af sine Pantelen og af sine geistlige Beneficier i Stiftet, og hans Indbetalinger vare som Følge heraf ganske vist ikke ubetydelige. Der mødte ham ogsaa en særlig Vanskelighed i den Omstændighed, at mange (lutherste) Præster vare forsynede med Beshjermelsesbreve af Kongen, der fritog dem for Skattens Ydelse, hvilket idetmindste maatte volde Bryderier ved Regnskabsafsættelse. Da han nu i det Hele ikke alene var en slet Betaler, men tillige en uordentlig for ikke at sige uredelig Regnskabsfører, der overalt søgte Udflugter og Undskyldninger, blev Forholdet mellem ham og Kongen efterhaanden saa indviklet, at det omsider maatte komme til en Krisis, under hvilken Jens Hvas, der iøvrigt var en Frænde af Biskoppen⁶⁵, efter den Stilling, han indtog, blev en af Hovedpersonerne.

Kongen havde i Slutningen af Februar 1529 sendt sin Rentemester Magister Christiern Hvid, Rannik i Ribe⁶⁶, op til Viborg for at faae endeligt Regnskab af Biskoppen. Denne svarede undvigende, at han allerede havde leveret det til Kongens Kantsler Klavs Gjorbsen⁶⁷, men betalte dog Christiern Hvid en Del Penge og

65 Biskop Jørgen Fris's Moder, Bobil Christensdatter Sten eller Stensfeldt, der levede endnu 1543, var Datter af Johanne Suel og Christen Stensfeldt til Bekmark, see 3 D, Stammt., altsaa Næstjostendebarn til Jens Hvas. Jørgen Fris stod sølgelig et Led fjernere fra Jens Hvas, end Mogens Munk, men i lige Afstand fra dem begge, see S. 47.

66 Christiern Hvid fik ogsaa omtrent paa denne Tid et Præbende i Viborg, Ny kirkehjst. Saml. V 4 732, jfr. Kongens Skr. af 6 Mai 1529 i det Følgende.

67 Det er vistnok dette Regnskab, der findes i Danske Saml. 76, 20. 1528, 28 Septbr. „Hr. Jørgen Friisz til Viborig, regenskab, quitancer og registre, recepte Gottrop mdxxviii feria 6 post michaelis“. Paa et løst Blad findes: „Viborigh Bhe oppebar Jens Hvas“. Fremdeles: „Slet Herred: Hr. Cantor (o: Niels Fris) XII mrc, Hr. Søffren Resbo'g (Resborig) XV mrc, oc haffue hode thisse beshjermelsse bressve oc ville ther fore inthet suare biscoppen“. Dette anføres ved flere Andre, saaledes under Biskum Herred ved

lovebe, i Modfætning til hvad han først havde yttret, fuldt Regnskab og flere Penge i Løbet af ganske kort Tid. Mag. Christiern rejste fra Viborg den 5 Marts og gjorde i Brev af 13 Marts fra Rolding Kongen Rede for Udfaldet af sin Rejse, idet han bl. A. tilføjebe, at Zens Hvas selv vilde skrive hans Raade til. Dette Brev fra Zens Hvas til Kongen, dateret Viborg den 7 Marts, haves. Zens Hvas gjør deri Kongen Rede for sine Oppebørsler og deres Anvendelse, og Man seer af Brevet, at Sorgen Fris havde skrevet til Kantsleren, at han havde betalt Zens Hvas 800 Mark, medens det i Virkeligheden kun var 600 Mark. Kongen sendte Christiern Hvids og Zens Hvas's Skrivelser til Klavs Gjordsen, der i Brev af 20 Marts afgav den Erklæring, at Kongen vistnok mindedes, at det i Overværelse af Mogens Gøye og Erik Banner blev besluttet, at dersom Biskoppen ikke forenede sig med Magister Christiern paa Kongens Begne inden Midfaste (7 Marts), saa at Kongen kunde erholde sin Betaling, vilde Kongen lade udgaae Følgebrev til Kronens Bønder og Tjenere i Fjends Herred og paa Mors om at de skulde svare til Zens Hvas paa Kongens Begne, samt Brev til Zens Hvas om at modtage disse Len og gjøre Regnskab for Landgilbe o. s. v., som han skulde lade føre til Sortebrødre-kloster i Viborg⁶⁸ og holde der tilstede til Kongens Bedste. Iøvrigt henstillen han Sagen til Kongen; thi han havde i mange Aar advaret Biskoppen. Kongen betænkte sig ikke, men gav strax Zens Hvas Ordre i Overensstemmelse med den tidligere truene Aftale, en Ordre, som Zens Hvas rimeligvis, idet han tillige fik Følgebrev til Bøn-

Fr. Ib i Durup; under Hornum Herred ved Fr. Hans i Sønderholm hedder det: "XII mrc, hand er gift oc haffuer bestiermels". Under Nørre Herred, Salting: „Fr. Cantor (o: Niels Fris) XV mrc; han haffuer bestiermels bress oc haffuer thet best præbend y stichtet er". „Fr. Peder Thomsen XV mrc oc haffuer bestiermels bress". Meddeelt af Dr. A. Heise. Det er meget oplysende i reformatorsk Henseende.

⁶⁸ Zens Hvas havde den 23 Febr. faaet Paalæg om at have Tilsyn med Sortebrødre-kloster. See det Følgende.

derne, udførte ved at fratage Biskoppens Fogder Regnskaber og Indkrævningslister og formene dem Ophold paa Lenets Gaarde. Tjorgen Fris udtrykker sig herom paa den Maade, at Tens Hvas „indtog“ hans Len med „fremmede udlændiske Krigsfolk“⁶⁹. Den 24 Juni sluttedes endelig i Kjøbenhavn et Forlig, hvorefter Tjorgen Fris erkjendte i Alt at skyldte Kongen 7238 Mk. 12 ß. samt 292 rhinske Gylben i Guld, hvilken Sum Biskoppen kvitterede i de Penge, hvorfor han havde Tjends Herred og Mors i Pant. Han fik Lenene, der saaledes i to eller tre Maaneder havde været i Tens Hvas's Haand paa Kongens Vegne, tilbage igjen, dog med Forpligtelse for det indeværende Aar at levere alle Indtægterne til Tens Hvas og med det naturlige Forbehold, at han, hvis det befandtes, at Kongen ikke længere skyldte ham Noget efter Pantebrevet, skulde levere dette, Lenet og det muligt overstydende Beløb til Tens Hvas, til en vis bestemt Dag, den 22 Juli. Efter Forliget blev der altsaa det vigtige uafgjorte Punkt tilbage, om Tjorgen Fris overhovedet endnu var Skyldner til Kongen eller omvendt. Heldigere havde det været ikke at lade Tjorgen Fris faae Lenene tilbage før Alt i denne Henseende var klart. Kongen fik ogsaa Anledning til at fortryde sin Indrømmelse, hvorom i det Følgende.

Uden egentlig at indtage nogen aldeles bestemt Stilling og uden at være Lensmand, i alt Fald uden at have en større og anseeligere Forlening, var Tens Hvas saaledes Kongens betroede Mand i Viborg By og Stift, hans Fuldmægtig der paa Stedet, der gav ham Underretning om, hvad der forefaldt og handlede paa hans Vegne og efter hans Ordre. Det var en ejendommelig Stilling, et Slags Lillidsforhold, der i Tiden sikkert vilde have bragt Tens Hvas videre frem, maaskee til en Plads i Rigsraadet eller til en

69 Ordren til Tens Hvas og Følgebrevet til Bønderne om at svare til ham have's ikke. Men Tjorgen Fris's Klage over hans Besættelse af Lenet og det nye Følgebrev, der den 24 Juni udsædtes til Biskoppen, vise nok som hvad der var gaaet forud for Forliget.

større Forlening. Næst hans ovenfor skildrede Virksomhed med Hensyn til Indkrævningen af Landhjelpen, var det især Tilsynet med Udsørelsen af de Bestemmelser, der efterhaanden toges med Hensyn til det geistlige Gods, som kom til at hvile i hans Haand, og saavel paa Grund heraf, som paa Grund af det vistnok ingenlunde venkfabelige Forhold, hvori han efterhaanden maatte være kommen til at staae i til den katolske Kirkes Overhoved i Stiftet, blev han tillige meget naturligt Talsmand for Lutheranerne og Mellemand mellem dem og Kongen⁷⁰.

Da Borgermester, Raad og Menighed i Viborg ved Kgl. Misfave af 23 Febr. 1529 fik Tilladelse til at nedbryde de fleste Kirker og Kapeller i Byen, som de ikke formaaede at holde ved Magt, og til at beholde Halvdelen af Blyet og Halvdelen af Klokkerne, fik Jens Hvas saaledes Befaling om paa Kronens Begne at have Tilsyn med Sortebrødkloster og hvad dertil hørte, og til at annamme den anden Halvdelen af Blyet og Klokkerne. Klostret kom altsaa som en Kgl. Gaard eller en Slags Forlening i Hænderne paa Jens Hvas, der i Brev af 1 Septbr. 1530 anmodede Kongen om at lægge en strax Nord for Byen liggende Loft, der kaldtes St. Laurids Løkke, under Klostret, da der albeles ingen Jord eller „Brugelighed“ var dertil. — Den 6 Mai 1529 anmodede Frederik 1. Domkapitlet om at lade Rentemesteren Christiern Hvid nyde Indkomsten af sit Præbende som Kannik, uagtet han ikke kunde residere ved Domkirken. Hvad Kapitlet besluttede, skulde det tilkjendegive Jens Hvas paa Kongens Begne. — I 1529 annammede Jens Hvas efter Kgl. Befaling det Sølv og Gods, der fandtes som Inventarium i Graabrødklostrene i Randers og Viborg og i Sortebrødklostret i Vejle, og fik den 27 Febr. 1530 Kvittering for Indbetaling af Sølvet. Denne Udplyndring — kan Man gjerne kalde det — af Kirkens Ejendomme fortsattes siden, saa længe der var Noget at faae. I Henhold til en Rigsraadsbeslut-

70 See Bilagene om de Aktstykker, der nævnes i det Følgende.

ning af 18 Decbr. 1531, der kun levede Kirkerne det mindst Mulige, udtoges atter efter Kgl. Befaling Sølv af Kirkerne, naturlignvis i Viborg Kredsen ved Sæns Hvas, der den 4 Mai fik Kvittering for 862 Lod Sølv af Kirkerne i Ulfborg Hind Herreder, for 300 Lod Sølv af Kirkerne paa Mors og for 20 Lod, som Mogens Løvenbalk havde leveret ham af Nørthng Herred. Den 5 Aug. f. A. fik han Kvittering for 11 løbige Mark Sølv, som han havde udtaget af en Kirke i Hind Herred.

Vi vende tilbage til Viborg. Forliget med Biskop Tørgen Fris den 24 Juni 1529 lod, som allerede sagt, et vigtigt Punkt staae uafgjort. Det viste sig, da Opgjørelsen skulde finde Sted, at Tørgen Fris ikke havde Noget at fordre efter sine Pantebreve, som han altsaa skulde levere fra sig tilligemed Lenene. Men det vilde han ikke. Der maa være gaaet en rum Tid hen med Forhandling; thi først den 1 Septbr. 1530 tilskrev Sæns Hvas Kongen, at Tørgen Fris var bleven stævnet med Kigens sex Ugers Stævning i Anledning af Pantebrevene, at møde St. Mauritii Dag. I sit Brev raadede Sæns Hvas indstændig Kongen til at give Kigens Rantsler Niels Henriksen et Paalæg om endelig at dømme i Sagen, naar den kom for; thi Tørgen Fris havde i Sinde at møde personlig for at faae den udsat til næste almindelige Herredag, hvilket ikke kunde være Kongen gavnligt. — Samme Dag tilskrev Sæns Hvas Kongen to andre Breve. I det ene taler han Biskoppens Broders, Mester Niels Fris's Sag, i Anledning af at Biskoppen havde sendt sine Folk ud for at tage Sebber Kloster fra ham⁷¹. I

71 Mester Niels Fris, Kantor i Viborg, fik Stadsfæstelsesbrev paa Sebber Kloster, som hans Broder, Biskop Tørgen Fris, havde forlenet ham paa Livstid, Gottorp 10 Jan. 1528. Reg. o. a. L. III. 50. Ved Dom af 14 Novbr. 1529, affagt i Dve Kirke af Hr. Peder Lykke til Nørlund, Anders Skel til Hegnet, Sæns Thygesen (Seefeld) til Randrup, Malte Lauritsen til Albek og Erik Krabbe, mellem Biskop Tørgen Fris og hans Broder, Mester Niels Fris, blev Sebber Kloster fradømt sidstnævnte fordi han havde holdt Gaarden slet vedlige og forhugget Skovene, og fordi han tilmed havde sønderrevet det

det andet meddeler han, at Kannikerne og Klerkeri og den største Part af Byens Indbyggere havde begyndt at gjøre en Reformats og Skik udi Domkirken paa Messer og anden Tjeneste, hvorom de selv havde sendt Kongen Bud. De havde nu været hos ham, Jens Hvas, og bedt ham om at tilskrive Kongen, at samme Skik og Reformats maatte fange Fremgang og blive ved Magt til første almindelige Herredag. Jens Hvas „had Hs. Naades Højmægtighed ydmygelig gjerne og fuldkommelig raabede“, dog i meget forfigtige og almindelige Udtryk, „at betænke og besinde, at hvad der skete, maatte blive varagtig rebelig og kristelig til god Samdrægtighed“.

Endnu vedkommende Tørgen Fris og de geistlige Forhold i Viborg kan tilføjes, at Jens Hvas 1531 modtog de af Tørgen Fris i Afregning med Hr. Ove Lunge om Stalviggaard deponerede Penge⁷², og at han, uden at Tiden eller det Nærmere sees, af Biskoppen beskylldtes for at have frataget ham tre Gaarde, en Bestyldning, der rimeligvis maa henses til et eller andet af de Hverv, Jens Hvas paa Kongens eller Kronens Begne havde at udføre mod Biskoppen⁷³.

IV. Jens Hvas som Relator.

Jens Hvas var i en Række af Tilfælde Relator eller Forebringer for Kongen af forskellige private Andrageres Onsker og An-

egentlige Forleningsbrev, der indeholdt Billaarene for Forleningen, saa at han under Sagen kun saae sig i Stand til at fremlægge et Pergamentsbrev, der indeholdt et almindeligt Tilfagn fra Tørgen Fris om Forleningen. Reg. o. a. 2. III. 76.

⁷² I Orion Kvitf. I. 253 og 297 findes en udførlig Fremstilling af Alt, hvad der vedkommer denne Sag. Stalviggaard laae paa Lygtenæs, Eyd for Gjenner Bugt, $\frac{1}{2}$ Mil Nordost for Aabenraa.

⁷³ I Danste Rgrs Hist., Fasc. 14 fol. 8 a., Gh. Ark., forekommer uden Forbindelse med noget Foregaaende eller Efterfølgende og uden Tidsbestemmelse følgende Fragment: Vespens (af Viborg) befalling till forne befallingsmand och beretther; at Jens Huaff haffuer tagit hannom en gaardt fraa vdi Staalkf sogn laa till Sjæle altere i Domkircken, och for en gard i Nyroppe och en gard i Bystrop.

føgninger, der altsaa maae antages væsenlig at være blevne afgjorte efter hans Fremstilling og Anbefaling. Personerne selv, der vare rundt om fra forskjellige Kanter af Landet, og deres Sager have i det Hele ingen Betydning for os; derimod frembyde disse Tilfælde den Interesse, at vi kunne see, paa hvilke Læder og Steder Sæns Svass uden al Tvivl har været hos Kongen⁷⁴, og hvor søgt hans Mellemkomst har været. Han nævnes saaledes som Relator under to Breve, daterede Skanderborg og Ribe i November 1524; det er vel troligt, at han har været hos Kongen begge Steder. — I 1526 fulgte han i den sidste Halvdel af Oktober og i hele November Maaned Kongen paa hans Rejse fra Aalborg over Randers, Aarhus, Horsens og til Odense; der haves fra denne Rejse 6 Breve udstedte efter Sæns Svass's Anbefaling, to fra Aalborg, et fra Randers, tre fra Odense. — Fra August Maaned 1527 haves tre Breve, daterede Odense den 18, 22 og 27 August, altsaa udstedte medens Herredagen holdtes. — Fra 1528 haves tre Breve daterede 23—25 Juli paa Nyborg Slot, hvor Kongen netop opholdt sig fra 8—25 Juli; endvidere tre Breve daterede 3 August i Kolding, hvor Kongen opholdt sig fra 2 til 7 August; Sæns Svass har altsaa paa disse to Steder været i Kongens Følge. — Fra 1529 haves to Breve, det ene dateret Kjøbenhavns Slot 10 Juli, hvori Sæns Svass skaffede Viborg By Ret til at opføre Møller paa dens egne Grunde, det andet dateret Kjøbenhavn den 3 August, og et, dateret Hverringe i Fyn den 28 August. I 1529 stod netop Tvisten mellem Kongen og Jørgen Fris paa; om Sæns Svass netop har været i Kjøbenhavn under de Forhandlinger, der gif forud Forliget af 24 Juni s. A., sees ikke; men det er troligt. Man har Grund til at

74 Det er jo dog nok muligt, at Kancelliets Udfærdigelse af Brevet ikke netop paa Dag falder sammen med Relationen, og ligeledes er det jo tænkeligt — men neppe sandsynligt —, at Relationen en enkelt Gang kan have været skriftlig. Bortset fra sligt et enkelt Tilfælde vil Man sikkert kunne stole paa, at Sæns Svass i den givne Anledning selv har været hos Kongen. See ibrigt Bilagene.

forestille sig, at han efter Forliget har gjort en Rejse til Sjælland for overensstemmende med Aftalen den 22 Juli at undersøge, om Biskoppens Pantebreve løb paa en højere eller lavere Sum end den, Forliget omhandlede, og det ligger nær at antage, at han, naar vi den 3 August atter finde ham som Relator i Kjøbenhavn og den 28 paa Svørringe, er rejst tilbage til Kjøbenhavn og har fulgt Kongen for bl. A. at give Oplysninger om denne Sag. Omstændigheder, som vi ikke kjende, medførte, at der forløb omtrent et Aar, inden der blev udtaget Stevning mod den fortrædelige Biskop; at det var Jens Hvas, der paa Kongens Begne besørgeede denne Stevning læst, er vel en Selvfølge. — Den 22 Juli 1530 udstedtes i Kjøbenhavn et Brev, hvori der paa Anbefaling af Anders Glob og Jens Hvas gives Skive By en fri Torvedag, og den 17 Juli 1532 sammesteds efter Jens Hvas's Anbefaling et Brev om Indsættelsen af en lutherisk Præst i Aasted Kirke paa Mors. Samme Aar førte Jens Hvas Ordet for tre lutheriske Præster i Salling, der vare stevnedes af Biskoppen i Viborg, men nu fik deres Sager indskudte til Afgjørelse af Kongen selv, naar han kom til Sjælland.

Spad der er meddelt viser os Jens Hvas som Frederik den Førstes tro og betroede Mand og Tjener, ikke i de store Statsanliggender, men paa det snevrere Omraade. Hans Forleninger, over hvilke der dog hviler en vis Dunkelhed, maae sikkert betragtes som en Belønning for de Tjenester, han indenfor denne Kreds i forskjellig Retning havde ydet. Den sparsomme Konge viste ham endnu sin Velvillie ved den 9 Mai 1532, maaskee til Tak for den Duelighed, hvormed han havde stillet Dpløbet paa Viborg Landsting i det afvigte Efteraar, at skjænke ham til Gje en Abildhave i Viborg By, der før havde tilhørt St. Mortens Kirke⁷⁵. Denne Gave var vel ikke af nogen stor Værdi; men den viser hen til den Fortjærlighed,

⁷⁵ Reg. o. a. l. III. 104 b. See Bil. Man bemærke den under Brevet skete Tilføjeelse: dominus rex per se, altsaa Kongens Gave af egen Tilføjeelse.

Jens Svås nærrede for Opholdet i Viborg, hvortil han jo ogsaa ved mange Baand var knyttet, haade som forlenet med Sortebrøderkloster, hvor en Bopæl stod ledig for ham, og som Udfører af mange Hverv, der vedkom Stiftet. Han knyttede sig selv endnu nærmere til Stedet ved af en vis Jep Liberts Fader at kjøbe en Gaard, der laae nedenfor Klostret paa sammes Jord og Grund. Han synes ligesom at have villet afrunde sine Omgivelser.

V. Jens Svås's Forhold til Bondeopløbene paa Viborg Landsting i September og Oktober 1531 og til de ledende Mænd i Jylland⁷⁶.

Der var især to Begivenheder, der opfyldte Frederik den Førstes Regering og frembragte de Strømninger, hvori alle andre Bevægelser i højere eller mindre Grad gik op, eller hvorfra de gik ud. Den ene var Forholdet til den landsflygtige Konge Christiern den Anden, der af og til satte Landet i en feberagtig Uro ved Udsigten til, at hans Gjenkomst var nær forestaaende. Den anden var Reformationen. Det er langt fra Hensigten her at trække denne Baggrund op i større Træk. Det er skeet af Andre klart og udførligt. Det er blot nødvendigt at minde om, at der var Gjæring og Uro i Alles Sind. Hvilket Fængstof der var tilstede i Jylland, navnlig i den nordlige og vestlige Del, der var bearbejdet af Kong Christierns Udsendinge, viste senere Klementsfejden, der tændte, som om der var lagt Løbeild til alle Sider. Men forud for denne Fejde gik mindre Bevægelser, og til en enkelt af dem traadte Jens Svås i et særligt tydeligt Forhold, der ganske vist ikke var uden

⁷⁶ Fremstillingen heraf er i det Væsentlige en Gjengivelse af Dr. A. Heises „Bondeopløb i Jylland i Kong Frederik den Førstes Tid; Mogens Søye og Mogens Munk“, Hist. Tidsskr. 4 R. V. Sarastryk, S. 53—64, dog med selvstændig Benyttelse af Uddrag af de 10 Breve, der ere nævnte S. 62. Det 11te, Brevet fra Frederik den Første til Joakim Rønnow og de øvrige Raader i Sjælland, har ikke været benyttet ved denne Førlighed.

Indskyldelse paa den Opfattelse, Man senere underkastede hans Stilling under Klementsfejden; thi det viste sig allerede da, at han var en af Almuens velset Mand, og at han havde Indskyldelse paa den. Han kunde tale den til Rette og stille de urolige Sind. Man vilde baade høre ham og følge ham.

Det var Fredag den 22 September 1531 St. Mauritii Dag, at der ved Viborg holdtes det endnu saakaldte Tostemarked. Navnet kommer af, at fremmede Handlende, som strømmede til Markedet, opslugte deres Boder paa Tosterne udenfor Byen. Næst efter Snaps-tinget efter Sul var St. Mauritii Marked efter Høstens Tilendeb- bringelse det største Marked, der ligesom Snaps-tinget tillige var en Betalingstermin, til hvilken en stor Del af den jydke Adel strømmede sammen. Den Skik at opslaae Boder paa Tosterne var inidbertid til ikke liden Skade saavel for Kronen, som for Byens Borgere; thi de fremmede Handlende søgte derved at undgaae at betale Told til Kronen og Stadspenge og lignende Afgifter til Byen, og de toge samtidig netop paa Grund af denne Afgiftsfrihed og deres billige Priser den bedste Handel for sig. Der var derfor allerede 1520 af Kong Hans's Enke, Dronning Kiriline, til hvis Enkegods Viborg By hørte, udstedt Forbud herimod, men uden Nytte; Boderne vedbleve at findes udenfor Byen. Det var en naturlig Følge heraf, at Landsdommerne, der vare forlenede med Kronens Sagfald og Told i Viborg By, ogsaa krævede Told af de udenbys Boder, og det er ikke urimeligt, at de desuden have forhøjet den. Mogens Munk paastaar rigtignok, at han ikke krævede højere Told, end hans Formand „Zeller Bruss“ (Eiler Brysse) og Niels Klemensen havde gjort før ham⁷⁷, men i selve Forklaringen ligger i det Mindste en Hentydning til, at det fra den modsatte Side paastodes, at en Forhøjelse havde fundet Sted. Hvorledes det end i den Henseende forholdt sig, stillede det sig nu saaledes, at da Mogens Munk til det nævnte Marked atter vilde kræve Told, rejste der sig en stærk For-

77 Brev 21 Oktbr.

bittrelse imod ham, som dog hvilede paa en bredere Grund end netop Spørgsmaalet om Tolden, der jo ikke vedkom Bønderne i første Linie. Der var udbredt et Opraab fra Kong Christiern af 30 August næstforud, der havde sat Sindene i stærk Bevægelse⁷⁸. Kongen gjorde store Løfter om at komme med et stort Antal Krigsfolk, talte vidt om den Uret, den menige Mand havde lidt, og som han vilde afhjælpe, og opfordrede derhos til at gribe og holde alle dem tilstede, der ikke vare ham hulde og tro. Paa hvem passede dette bedre end paa Mogens Munk, der havde bragt ham Opsigelsesbrevet i Vejle? Det gjærede mellem de forsamlede Bønder, og de indtog paa Markedsdagen efterhaanden en truende Holdning, der Dagen efter, Løverdagen den 23 September, da Landstinget skulde holdes, gif saa vidt, at Mogens Munk maatte flygte, og at han kun med Nød og Reppe undkom. Et ret betegnende Træk af den Ophidselse, der fandt Sted, har Mogens Munk selv fortalt⁷⁹. En Bonde fra Fiskbæk kom som en Slags Affending med tre andre Bønder hen til hans Hustru Karen Rosenfrands, der, som det synes, har været tilstede paa Markedet, og idet han stødte sit Spyd, som han holdt i sin Haand, i Jorden for hendes Fod, sagde han, at hvis hun ikke fangede den Mand ud, som hendes Husbonds Svende havde grebet, skulde de stinge hende paa tyve Spyd og bære hende i By paa. Dog flød der ikke Blod; der skete i Virkeligheden kun ringe Skade, thi Jens Hvas og nogle Andre vare tilstede, og ved deres ivrige Bestræbelser lykkedes det at stille Sindene saaledes, at det dengang ikke kom til videre Ulykke.

Jens Hvas begav sig i Anledning af det Forefaldne til Rigens Hofmester, Lensmanden paa Skanderborg Slot, Mogens Øye, der

⁷⁸ Heise S. 48, hvor Kong Christierns Proklamation, udstedt fra Lejren ved Senmyge Kloster, findes meddelt ordlydende: „Kunne I og formærke og vide i Sandhed Nogen, som os er imod og os ere ikke hulde eller tro og ikke heller ville give sig til os eller ville begjere Naade, dem griber og holder tilstede, til Gud vil, vi komme til Eder“.

⁷⁹ Brev 21 Oktbr.

lige var kommen tilbage fra Kongen. Mogens Munk tog ikke selv til Skanderborg, men sendte Brev, der bl. A. indeholdt en Tilføjelse om, at Almuen i flere Herreder havde truffet Aftale om at samles i Viborg næste Landsting den 7 Oktober. Han spurgte, hvad han i den Anledning skulde gjøre. Herpaa svarede Mogens Gøye, at han helst burde blive hjemme; derhos traf han mundtlig Aftale med Jens Hvas om, at han skulde „besidde“ Ringet den Dag⁸⁰. I Brev af 29 Septbr. gav han derefter Kongen Beretning om Tildragelsen og om de Foranstaltninger, han havde truffet. Han tilraadede Kongen at give Jens Hvas Bemyndigelse til at besidde Ringet indtil den næste almindelige Herredag, der skulde holdes i Nyborg i Oktober Maanedes Slutning⁸¹. Der var til den Tid kun to Ringdage, (den 7 og 21 Oktober), og naar Jens Hvas begav sig til Herredagen, kunde Landstingskriveren besidde Ringet under Jens Hvas's Fraværelse. Paa Herredagen vilde Mogens Gøye tale nærmere med Kongen, og for at understøtte Jens Hvas paa Ringet den 7 Oktober, vilde han lade sit eget Bud møde, at Alt saavidt muligt kunde stilles tilfreds. Han havde endvidere tilskrevet og befalet baade Mogens Munk og Jens Hvas, at de hver for sig maatte gjøre sig Flid for at faae opspurgt Hovedmændene i Dpløbet, at de kunde blive straffede. I hans eget og Erik Banners Ven var Almuen stille og ganske vel tilfreds, men Kongen kunde ikke tro, saa ganske underlig den var tilfunds og tilfreds i den nørre og vestre Egn.

Fem Dage senere, i et Brev af 4 Oktober, gav Mogens Gøye Kongen nogle yderligere Meddelelser om det nævnte Dpløb og om

⁸⁰ At Jens Hvas var paa Skanderborg fremgaaer deraf, at Mogens Gøye i sit Brev af 29 Septbr. siger, at han havde talt med ham. Mogens Gøye var ikke rejst til Viborg. Mogens Gøyes Brev af 29 Septbr. er meddelt bl. Bilagene.

⁸¹ Brev 13 Oktbr. viser, at den var berammet til Søndag før Simonis & Juda, den 22 Oktbr. Da Landstinget holdtes om Løvedagen hver 14 Dag var der altsaa imellem 29 Septbr. og 22 Oktbr. kun to Ringdage.

de Foranstaltninger, han havde truffet. Han gjentager, at han den 7 Oktober vilde lade nogen fine Fogder og „Tjenere“, som han vidste havde „Behør“ blandt Almuen, møde paa Ringet for at hjælpe Sæns Hvas.

Det ligger udenfor disse Blades Formaal at gjengive Enkelt-
hederne i denne Brevverling, som derefter fortjattes mellem Kongen
og Mogens Gøye, og at gaae nærmere ind paa de Foranstaltninger,
som Sidstnævnte, saavel efter Samraad med Erik Banner og Dve
Vilde, som efter Kongens Befaling traf, tildels vedkommende Forhold,
der ikke stode i nogen umiddelbar Forbindelse med Dpløbet i Viborg.
Vi fastholde kun Traaden med Hensyn til dette sidste og bemærke,
at Mogens Gøye havde været i Aarhus den 13 Oktober og at han
derfra havde tilstrevet Kongen et nyt Brev. Formentlig samme
Dag tog han hjem til Skanderborg og forefandt ved sin Ankomst
paa Slottet Sæns Hvas, der var kommen for at meddele Dplysning
om, hvorledes Alt var gaaet til i Viborg siden sidst, navnlig da
paa Ringet den 7 Oktober⁸². Denne Dag havde været en stormende
Ringdag⁸³. Bønderne vare mødte tusinde Mand stærk og havde,
under Ledelse af en Bønde fra Dbsgaard i Middelfom Herred ved
Navn Tøgen, delt sig herredsvis for at forfare, om der var nogen
Spejder iblandt dem, „som ikke vilde være den samme som de“, da
de i saa Fald vilde stinge tyve Spyd i ham. De gjorde en
„Stikkelse“ om, hvorledes hver især skulde være bevæbnet, og de
vedtog⁸⁴ at møde til Høbe igjen til næste Landsting den 21 Ok-
tober med endnu større Forsamling. Under disse Forhold havde
Sæns Hvas og de af Mogens Gøyes Fogder og „Tjenere“, der vare

82 Han havde sikkert ikke kunnet komme før, thi ligesom der havde været Samling af Stiftets Adel i Aarhus, havde der sikkert ogsaa været i Viborg, og ved denne Samling havde Sæns Hvas jo maattet være tilstede.

83 Mogens Munk giver i sit Brev af 21 Oktober Dplysning om, hvad der paafaldt paa dette Møde. Tøgen eller Togen er det Navn, Mogens Munk nævner. Han var „alle de andres Fortaler i den Samling og havde mange unyttige Ord“.

84 Ifølge den i Mogens Gøyes Brev af 14 Oktober indlagte Seddel.

skikkede ham til Bistand, en besværlig Gjertning. Mogens Gøye havde sendt et Brev, der blev oplæst, og hvori der blev Lovet Bønderne, at den Uret, de mulig led, skulde blive afhjulpen. Brevet gjorde dog ikke stor Virkning. Det agtedes „hos en Part, hos en anden Part ikke, besynderlig af en God løst, pjaltet og vanvittigt Folk, som vidste intet uden at raabe og strige“. Jens Svass havde beklædt Formandspladsen paa Tinget som Landsdommer i Genhold til den ham af Mogens Gøye meddelte Ordre. Han havde endnu dengang — den 7 Oktober — ikke modtaget nogen Bemyndigelse fra Kongen, men senere⁸⁵ var den kommen i et lukket Brev (Misfivo), altsaa i et Brev rettet til Jens Svass selv. Der var endnu foregaaet Noget, som i høj Grad berørte Jens Svass personlig. Skjønt Mogens Munks Fjernelse var en Følge af, at Bøndernes Klager vare rettede mod ham og af, at han ikke kunde beklæde Tinget uden at udsætte den offentlige Fred og Orden for Fare, og skjønt det var efter hans egen Forespørgsel til Mogens Gøye, at denne havde raadet ham at blive hjemme, krænkede det ham dog, at han var kommen i denne mislige Stilling, og at han var bleven afløst af Jens Svass. Han havde derfor fundet det passende at sende sin nævnte Frænde et Brev og deri at beskylde ham for at have foraarsaget dette Opstyr af Almuen, ham, der dog netop havde talt Almuen til Rette den 22 og 23 September, da Mogens Munk med Nød slap derfra med Livet. Denne Beskyldning var infam og alvorlig. Jens Svass havde Brevet med og viste det til Mogens Gøye, idet han bad ham forklare Kongen Sammenhængen. Selve Brevet haves ikke, dets Indhold kjendes kun af Jens Svass's Beretning.

Mogens Gøye, der havde skrevet til Kongen Dagen forud, skrev nu igjen den 14 Oktober. Jens Svass skrev ogsaa samme

⁸⁵ Det sees ikke naar, men det er rimeligt, at dette Misfivo er dateret og affendt samtidigt med de Breve af 4 Oktober, der ere afgaaede fra Gottorp efter Modtagelsen af Mogens Gøyes Skrivelse af 29 September.

Dag under sit Ophold paa Slottet, sikkert efter Samraad med sin nævnte Belynder og Ven. Mogens Gøyes Brev indeholder en Henvisning til Brevet af 13 Oktober og beskæftiger sig i det Hele med Dpløbet i Viborg og med hvad der i den Henseende var foregaaet. Det udtaler som ønskeligt, at Kongen vil udstede et aabent Brev til Landstinget for at berolige Bønderne, og fremsender Udkast til et saadant Brev. Fremdeles tilraader det Kongen at komme til Kolding eller endog til Skanderborg, for at Bønderne maatte høre, at Kongen var ved Haanden, og bemærker derpaa med Hensyn til det lukkede Brev, hvorved Jens Svass udnævnes til at besidde Landstinget, at det indeholdt nogle andre Artikler, som ikke kunde røres for Bønderne eller Menigheden, og at det helst maatte ombyttes med et aabent. Det anmoder derhos om, at Brevet til Landstinget maa komme saa betids, at det kan være tilstede og blive læst paa Tinget den 21 Oktober. Der havde vel været Nogen hos ham med Begjering om, at han og Erik Banner vilde begive sig til Tinget den nævnte Dag, men Mogens Gøye vilde ikke „ride heden blandt deres unyttige Forsamling, Raad og Skrig, som Man der skulde fange at høre“. Han haabede, at naar Kongens aabne Brev kom, vilde Almuen nok lade sig stille tilfreds. — Jens Svass⁸⁶ erkjendte først Modtagelsen af Kongens Brev, der bemyndigede ham til at besidde Tinget i Mogens Munks Sted, i hvilken Anledning han lover at gjøre sin yderste Flid ligeoverfor Almuen, hvoraf en Part i den nørre Egn var „siallsyen till findt“. Han underretter derefter Kongen om det fra Mogens Munk modtagne Brev, hvoraf han havde leveret en Afskrift til Mogens Gøye, der havde lovet at undervise hans Naades Højmægtighed om den rette Sammenhæng, indtil han selv kunde komme og forklare Sagen. Bestyldningen havde kun sin Grund deri, at Mogens Munk troede paa den Maade at kunne undskyldte sig selv. Jens Svass vilde lade det til Gud og hver Dannemand, Riddermændsmænd, Kjøbstadmænd, Bønder og

86 Jens Svass's Brev findes bl. Bilagene.

menige Almue, der hos var, hvorledes han havde handlet, brugt og skiftet sig derudi, hvilket han vilde være djervelig bekendt for hans Raade og alle Danmarks Indbyggere. Kongen skulde af hver Mand spørge hans Ustyldighed, og Sagen skulde udi sig selv vel Alting klarlig bevise. Paa en Løs i Brevet indlagt Seddel tilføjer han: „Kieriste nadige herræ, om ethers nades hogmectighet selff saa tøcher, tha var thet meget raadeligt, at ethers nade vilde tilskriffue her Mogens Gøye oc Erich Erichssen at handle oc tale met alinwen; thii the høre icke andre i thenne leylighed end thennom“. Naar Jens Hvas lægger denne løse Seddel ind i sit Brev (Man feer, at det var meget Brug med saadanne løse Sedler eller Efterskrifter, der ofte indeholde det Vigtigste eller det Fortrolige, der kunde tilintetgjøres af Brevets Modtaget, medens selve Brevet kunde fremlægges), bemærker Man, hvor nær han kunde gaae Kongen i personlige Meddelelser og Raad, selv angaaende saa højt stillede Mænd, som de tvende nævnte. Sammenholder Man dette Raad med den Yttring i Mogens Gøyes Brev, at han og Erik Banner vare bleve opfordrede til at ride til Ringet, men at han, Mogens Gøye, ikke agtede sig derhen, faaer Man ogsaa et fuldt Indtryk af, at det har været Jens Hvas, der har søgt at bevæge ham dertil, og at han mundtlig har faaet Afslag af Mogens Gøye. Jens Hvas har følt Byrden og Ansvarer ved at staae overfor en støjende, oprørsk Forsamling, og Mogens Munks Bestyldning har i endnu højere Grad bragt ham til at ønske sig fritaget for det ham overdragne Hverv.

Den næste Landstingsdag, Løvedag den 21 Oktober, kom, og for den forsamlede Mængde af støjende, væbnede Bønder, oplæstes, det slutte vi, først det aabne Brev, hvori Jens Hvas af Kongen bemyndigedes til at besidde Ringet i Mogens Munks Sted. Dernæst oplæstes det aabne Brev fra Kongen til Bønderne, hvortil Mogens Gøye havde sendt Udkast, og endelig et Brev fra Mogens Gøye selv⁸⁷.

87 De to aabne Breve have dog sikkert været særskilt udstedte, men Muligheden for, at Bemyndigelsen for Jens Hvas til at besidde Landstinget har været optaget i det til Bønderne rettede aabne Brev, er dog ikke afstaaren.

Stemningen beroligedes, og der udstedtes af Landstinget et Brev eller Vidne om, hvad der foregik. Det hedder, at Jens Hvas, den Dag Landsdommer i Nørre Jylland, Jens Skriver, Landstingshører, Jep Fris, Embedsmand paa Skive, Peder Ebbesen, Embedsmand paa Lundenæs, Niels Jensen til Brodskov, Christiern Stygge til Randrup, Johan Bagge til Biskum, Niels Fris til Badsbjerggaard og Poul Stifsen til Trennderup, Bødnere, gjøre vitterligt, at de Løverbag næst for Severini Dag 1531 paa Viborg Landsting saae og hørte læses Kong Frederiks Brev til Almuen, hvori Kongen yttre sin Forundring over dette Dpløb og formaner den til at sidde stille; ere Bønderne forurettede mod Lov og Ret, da skulde de tiltroe to eller tre Mænd af hvert Herred at bringe deres Klagemaal for Kongen, som da nok skal skaffe dem Ret. Ligesaa hørte de læses Hr. Mogens Gøyes, Danmarks Riges Hofmesters Brev, lydende ved dette Sind, at han raader dem at sidde stille ved deres Bo og Bjerring med mange flere gode Undervisninger. Da bad og raadte Landsdommer (Jens Hvas) al Almuen, at de skulde alle gange tilsammen og beraade dem og give Svar paa disse Breve, og hvad de gjøre og lade vilde i alle Maader. Da udgik af Tinget menige Almue, som her idag forsamlet var, og beraadte dem og igjen indkom paa Tinget, og alle endrægtelig med een Røst svarede, at de gjerne vilde være deres Herre og Konge hørige og lydige udi alle Maader, som dennem burde at være deres rette Herre, desligeste hans Raades Lensmænd og Befalingsmænd, og sagde, at de vare glade, at de maatte sidde med Fred ved deres Bo og Bjerring, og takkede de Kgl. Majestæt, at hans Raade vilde stikke dem Lov og Ret, hvor dem var skeet Uret. Desligeste takkede de Mogens Gøye og de andre Mænd, som havde siddet Retterting, for de havde sticket dem Lov og Ret efter vor naadige Herres Befaling.

Den Form, hvori Indholdet af dette Brev er indklædt, bærer Vidne om, at der ikke har været lagt noget Tryk paa Almuen; den blev anmodet om at gaae ud af Tinget for frit at fatte sin Beslutning, og den vendte tilbage og afgav sin Erklæring med een Røst. Man kan ligesom herigjennem læse, at der er gaaet forud

en højst maadeholden, forstandig og gjerne hørt Tiltale, der uden at ville foregribe Bøndernes Beslutning, men dog med Paavisning af, hvor Retten og Sandheden laae, har lagt Afgjørelsen i deres egen Haand. Den sidste Vending er jo altid en Appel til Forstanden og til Vresfølelsen, og naar Udfaldet af Bøndernes Beslutning ikke skuffede Forventningen, ligger det nær at slutte, at det fortrinnsvis er Jens Hvas, den af Mogens Gøye og Kongen med fuld Tillid valgte Formand for Ringet, der ved sin Forstand og Indflydelse har skaffet Kongens og Mogens Gøyes Breve Indgang og vundet Stemningen for Fred og Forlig. Mogens Gøye vilde ikke selv ride til Ringet for at høre paa Bøndernes unyttige Raab og Skrig, Arbejdet blev lagt i Jens Hvas's Haand, og han løste sin Opgave paa en højst tilfredsstillende Maade.

Det udstedte Landstingsbrev tilstilledes formentlig Kongen. Samme Dag, Ringet holdtes, skrev Mogens Munk fra Balsgaard til Kongen og gav, efter Paalæg, Oplysning om dem, der først begyndte Dpløbet den 22 September. Han tilføjer, at hvis Kong Christiern var i Sæen og gjorde nogen Landgang, da gjorde han det i Venshyssel for Sæby eller for Hals, vidt i Himmerfshyssel, det maatte hans Naade forlade sig til. Det var Kong Christierns Skrivelse, der havde forledet Almuen, ellers havde den aldrig gjort dette Dpløb i Viborg, hvor den kun tog Tolden til Marsag, „og kan jeg aldrig skrive Eders Naade“, slutter han, „hvor løs Almuen sidder, en stor Del af dem; thi de agter Kong Christierns Komme hver Dag“. Samtidig skrev Mogens Munk til Kongens Kantzler, Klaus Gjordsen, og takkede ham for hans gode Svar og for den Tilhjælp, han gjorde hans Svend, da denne sidst var hos Kongen. Derhos gjentager han sine Yttringer om Almuen. Om Jens Hvas findes intet Ord i disse Breve⁸⁸.

⁸⁸ Det har Interesse at see, at de Rgl. aabne Breve vare tilstede i Viborg den 21 Oktbr. De vare Svar paa Mogens Gøyes Brev af 14 Oktbr. Paa 6 eller højst 7 Dage kunde der altsaa gaat Brev fra Skanderborg til Gottorp og Svar derafra til Viborg.

Med den af Landstinget udsleedte Erklæring endte, som det synes, Urolighederne paa Viborg Landsting, men det foreligger ikke, naar Mogens Munk igjen indtog sit Sæde som Tingets Formand, om dette navnlig skete den næst paafølgende Tingdag, Løverdag den 4 November. I andre Dele af Jylland vedblev dog den oprørske Stemning, der blandt Andet gav sig tilkjende ved, at Man i Ribe Vestre Herred slog Lensmanden Erik Krummediges Skriver ihjel, da han vilde indkræve den Aaret forud, 1530, paalagte Kongeskatt.

De ovenfor meddelte Begivenheder vare ligesom Forløbere for Grevefejden og særlig for det Affnit deraf, som kan kaldes Clementsfejden. Ligesom Almuen 1531 i Mogens Gøyes og Erik Banners Den holdt sig rolig, medens den i den nørre og vestre Egn var „smaalshyen till findt“, saaledes gjentog det Samme sig i 1534. Man kan endnu ikke med Bestemthed paavise Grunden til denne Forskjel i Almuens Stemning, men Man kan tænke sig, dels, at Kong Christierns „Spejdere“ især havde hjemme i disse Egne, dels, at de ledende Mænds højst forskjellige Personlighed ogsaa har udøvet en højst forskjellig Indflydelse, maaskee ogsaa, at de Egne, hvor Velstanden var størst, have været mindst tilbøjelige til at være utilfredse. Jens Hvas havde i Viborg, hvor han vistnok ofte, maaskee fortrinnsvis opholdt sig, ligesom sin Plads imellem Tørgen Fris og Mogens Munk, til hvem han, efter sin hele Retning, ikke hørte. Sluttende sig nøje til Mogens Gøye, og benyttet eller ledet af ham, var han bleven Tørgen Fris og Mogens Munk utaalelig; thi al den Indflydelse, der kunde have været udøvet af dem, var lidt efter lidt samlet i Jens Hvas's Haand. Stadig havde han staaet Tørgen Fris i Vejen. Altid havde han fortræddiget ham i hans Lensstyrelse og Regnskabsaflæggelse, altid givet Kongen Raad imod ham, stevnet ham, talt Reformationens Sag og taget Parti for hans Broder, Mester Niels. Spilken Bitterhed maa alt dette ikke have neblagt i Biskoppens Sind. Og nu ligeoverfor Mogens Munk, var det maaskee Landsdommeren, der ledsagede Kongen paa hans Rejse i Jylland, der var Relator i alt, hvad der vedkom Viborg,

der var Kongens betroede Mand i Byen, der havde Stemningen for sig? Nej, det hed altid Jens' Svag, hvor det kunde have hedt Mogens Munk, og det var for meget. Mogens Munks Bestyrdning imod ham, at han selv havde Del i dette Almueens Opstyr, viser paa den ene Side klart, hvorfor Mogens Gøye netop valgte Jens Svag til at dæmpe Bondeurolighederne paa Landstinget, thi han blev hørt af Almueen, men var dog Ordenens og Lovlighedens Sag en tro Tjener. — men ogsaa paa den anden Side, hvilken Løn der ventede Jens Svag, naar Sorgen Fris's og Mogens Munks Tid kom; og den kom, inden fire Aar vare omme, da Begivenhederne havde hvirolet Jens Svag, ikke over paa Bøndernes Side, men ind under deres Magt.

VI. Jens Svag efter Frederik den Førstes Død, hans Forhold under Klementsfejden og hans ulykkelige Endeligt.

Frederik den 1. døde paa Gottorp den 10 April 1533, og et nyt og uroligt Afsnit af Tidens Historie begyndte, navnlig foranlediget derved, at Landet ved hans Død var uden Konge. Paa Herredagen, der traadte sammen i Kjøbenhavn den 1 Juni, udsattes Kongevalget til næste Aar, og Danmark sluttede sig til Holsten-Slesvig og Nederlandene mod Lybek. Som Følge heraf udbrød næsten med Nødvendighed Grevesejden, i hvilken Christiern den Andens Sag reistes som et Banner, medens det, der i Birkeligheden kæmpedes for, var Lybeks Handelsherredømme i Østersøen. Fejden begyndte mod Syd, idet Grev Christoffer i Maj 1534 gik over Elben med en Hær paa 3000 Mand, der dog maatte trække sig tilbage, og mod Øst, idet han førte sine Folk fra Traven og den 22 Juni landede ved Stovshoved og Hvidøre tæt Nord for Kjøbenhavn. Da Begivenhederne efterhaanden havde udviklet sig til det Punkt, at Ønsket om at faae Frederik den Førstes ældste Søn, Hertug Christian, til Konge af den jydsk og fynsk Adels var bleven udtalt paa Møderne

i Ny den 4 Juli og i Sjællæse den 9 Juli, og da Adelens Udsendinge den 17 Juli i Preetz havde udstedt et Forsikkringsbrev herom, brød Hertugen op fra Solsten med sin Hær og drog mod Nord. Ankommen til Kolding, hvor den jydste Adels skulde møde ham, maatte han sende en betydelig Styrke over til Fyn, der havde rejst sig imod ham, og da Opstanden fik Understøttelse fra Grev Christoffer, tabtes den foreløbig for ham og hans Parti. Dette Tab tilskyndede ham til større Snarraadighed og Handlekraft, og den 18 August lod han sig udenfor Horsens hylde til Konge af Haløens forsamlede Adels samt af Fuldmægtige for Rigsstæderne og nogle af de fornemste Bønder for hvert Herred, idet han samtidigt udstedte et Forsikkringsbrev, hvori han lovede en endelig Gaandfæstning, naar han først var kommen i Besiddelse af Kronen.

I det Lidsrum, der forløb fra Frederik 1.s Død til den ovennævnte Hylдинг, i hvilket den øverste Ledelse af Landets Anliggender var i Rigsraadets Gaand, nævnes Jens Svass kun en enkelt Gang. Det er i et Brev, som Biskop Soakim Rønnow, Mogens Søye og tre andre Rigsraader den 12 Maj 1534⁸⁹ udstedte i Randers til Hr. Holger Rosenkrands, Høvedsmand paa Drum, med fire andre Adelsmænd, imellem hvilke Jens Svass, samt to Borgermestre i Viborg, om at dømme i en Sag mellem en Bonde, der var fæstet under Lundenaas, og Hr. Peder, Foged paa Skjern.

Dette Brev er udstedt lige i det sidste Djævlif, før Krigen brød ud, medens endnu alle smaa og daglige Forretninger gik deres Gang som hidtil. Umiddelbart derefter kom Bevægelsen. Der kan ikke være Tvivl om, at Jens Svass har været tilstede ved Mødet i Ny den 4 Juli, og det tør siges for vist, at han har været i Horsens den 18 August, og at han der har erklæret sig for og svoret til Hertug Christian. Det gjøres senere særligt gjældende imod ham,

⁸⁹ Orig. i Hemmestrup Arkiv, trykt i Tydste Saml. III. 5. 1870 S. 376. „Hr. Peder“ er Peder Ebbesen (Galt), og Skjern er her nævnt i Stedet for Lundenaas, hvormed Peder Ebbesen var forlenet.

at han havde forseet sig „mod sin Ede“, hvorved kun kan sigtes til den, der blev svoret ved Hylbingen i Horsens. Om denne hedder det hos Suitsfeld: „Sammesteds udenfor Horsens samdrægtelig hylbede og svore de Hertug Christian til Danmarks Konge og lovede hannem derhos at opsætte med hannem Liv og Guds og uddrive Rigens Fjender og aldrig lade dem trænge fra hannem. Og derimod lovede han“ Dertil kommer, at han personlig nævnes i selve det Forsikringsbrev, Hertug Christian udsædte. Med Sep Fris til Lyngholm, Lensmand paa Skivehus, og Jens Thomissøn (Sehested) til Højris udnævntes han til Dommer ved Landstinget i visse Ejendomstrætter. See herom Side 49. Jens Svvas var altsaa imellem dem, paa hvem den nye Konge med Rette maatte mene at kunne stole; ved sine Familieforbindinger, sine Ejendomme, sin betroede Stilling og 10 Aars virksomt Forretningsliv hørte han til den lille Flok af Mænd, som satte sin Lid til den nye Konge og som havde sat Liv og Guds ind paa at føre hans Sag frem; han havde af fri Villie og fuld Hengivelse sluttet sig til Kong Christians Sag.

Da kom den usalige Klements Fejde, et tre Maaneders Mellemspil i det store Drama, med Død og Udelæggelse i sit Spor, saa fordærvelig for det nordlige Jylland, som ingen af de tidligere Rejsninger. Den var ogsaa Slutstenen paa dem alle. Den 14 September landede Skipper Klement i Aalborg, som han uden videre fik i sin Magt. Man maa uvilkaarligt mindes, hvad Mogens Munk skrev i sit Brev til Kong Frederik af 21 Oktober 1531, at „hvis Kong Christiern var i Søen og gjorde nogen Landgang, gjorde han den for Sæby eller for Hals, vidt i Himmersjøssel“. Klement valgte netop de af Mogens Munk betegnede Egne til sine Forsøg. I Christiern den Andens Navn rejste han strax Almuen i Vensjøssel, og Gaardene Borgaard, Birkelse, Hjermitslev og Sejlstrup brændtes. Syd for Fjorden gif det Klarupgaard ligesaa; men Bevægelsen synes indtil videre ikke ad denne Kant at have haft nogen Udstrækning. Den jydste Adels, der omtrent var overladt til sig selv, da Kong Christian efter Hylbingen i Horsens havde begivet sig til

Krigskuepladsen foran Lybek, lod sig dog ikke bringe ud af Fatning. Den vidste, hvad der nu stod paa Spil, og hurtigt og tillidsfuldt samlede den sig rundt om fra i Aarhus under Anførsel af Holger Rosenfrands til Voller og Erik Banner til Asdal, Høvedsmand paa Kalø. Den forstærkedes med en Fane Ryttere under Just Globek, som Hertugen havde efterladt, og uden at oppebie yderligere Bistand, der dog var undervejs, drog dens lille Hær, der neppe talte 600 Ryttere og neppe et tilsvarende Antal Fodfolk, frejdigt, men forvovent mod Nord. Den blev slaaet ved Svenstrup af Skipper Klement, der med 6000 Bønder den 16 Oktober i den tidlige Morgenstund var dragen ud fra Aalborg, og dette Nederlag var i Djeblikket afgjørende. Den lille Hær sprængtes og flygtede til Randers, bag hvis Volde og Grave der foreløbig var Sikkerhed mod den følgende Bondehær. Da den Forstærkning af tre Fæniiker Knægte, der ført af Johan Rangkow selv var undervejs Syd fra, naaede Byen, hvor Forsvaret efter Paabud af Mogens Gøye i Skrivelse til Borgerne i Randers af 20 Oktober lededes af Peder Ebbesen og Ove Lunge, da Mogens Gøye med en Del af Biskoppernes Folk og den tro blevne Almue bevogtede Overgangene over Gudenaen, som Rejsningen i det Hele ikke overstred, og da Bønderne ikke havde Skyts, kunde de Intet udrette, og deres Skarer trak sig efter nogen Tids Forløb igjen tilbage fra Randers, rimeligvis vel for en Del til Aalborg, da jo Høbens Flertal sikkert udgjordes af Bendelboerne; men uden Tvivl samtidigt begav „Klement og hans Selskab“, hvorved vistnok menes en større Bondeffare, sig til Viborg, og derefter skjød Bevægelsen sig videre frem over Skive, Hølstebro og Ringkjøbing helt ned til Varde. Nord for Høbro brændtes, rimeligvis under Sejrskrusen efter Slaget ved Svenstrup, hvad enten det nu var paa Vejen til eller fra Randers, i nordlig og østlig Retning Bisborggaard og Dalsgaard, i nordvestlig Retning Nørlund, Thorstedlund og Albek. Klejtrup, Vingegaard og Tjele, der ogsaa gif op i Luer under dette Køre, ere rimeligvis brændte, da Skaren drog fra Randers ad Viborg til, og „siden“, rimeligvis først da den fremvæltende Bølge naaede fra Viborg over Skive til Hølstebro, gif

ogfaa de tre Gaarde i Salling: Bustrup, Spøttrup og Raas op i Luer. Paa Vestkysten brændtes Lundenæs og Lønborg⁹⁰.

Rejsningen raadede saaledes over Egnene Nord for Gudenaas og Vest for det store Hebe drag midt igjennem Landet, og hvad der befandt sig indenfor dens Omraade var efter al Rimelighed afftaaren fra Forbindelse med det østlige Sjælland. Denne Tilstand varede omtrent i halvanden Maaned efter Fægtningen ved Svenstrup; da vendte Bladet sig omsider til Fordel for den udvalgte Konge. Han var saa heldig at slutte Fred med Lybek den 18 November og fik derved frie Hænder. Samtidigt brød Johan Rangow, der efter at have sendt eller bragt de tre Fæmniker Knægte til Randers var gaaet Syd paa igjen, op mod Nord i Spidsen for en tilstrækkelig Styrke. Da han var kommen til Rolding, vendte han sig herfra mod Varde, hvor en Bøndehob havde lejret sig. Den flygte de ved hans Ankomst, og den 4 December gif han i Spidsen for 6 Fæmniker Knægte mod Nord, følgende Vejten over Skjern Bro, der var affastet, og hvor der forsøgte en svag Modstand mod ham, derfra over Ringkjøbing, Holstebro og Skive til Viborg, idet han hele Tiden ligesom rullede Oprørsbobene sammen foran sig, saaledes at disse kun havde et kort Forspring for den kongelige Hær. Midtvøjs mellem Skive og Viborg trak han, formentlig Syd fra, de tidligere omtalte tre Fæmniker Knægte til sig og gif den 12 December med sine 9 Fæmniker mod Viborg, hvor Klement med Bønderne synes at have tænkt paa en Modstand i Masse, men dog ikke vovede at oppebie ham. Den 13 December holdt han Raad i Viborg, gif derfra i 3 Dage med Bønderne foran sig til henimod Aalborg og

⁹⁰ Det maa dog erindres, at der ikke haves afgjørende Holdepunkter for den ovennævnte Tidsfølge, skjønt Ordet „siden“ er brugt af Suitsfeld med en vis Tidsaffand for Dje; men hvorvel en Bevægelse, som den, Klement fremsaldte, ikke styder sig frem fra Sted til Sted, men ofte tænder ligesom i Spring, kan Man dog med den Indflydelse for Dje, der er udgaaet fra Klements Person, og med Hensik paa hans Tilbage tog fra Midten af December, med Foje antage, at Gaardenes Brand og hans Fremrykning falde sammen.

lejrede sig den fjerde Dag, Torsdag den 17 December, $\frac{1}{2}$ Mil fra Byen. I den maanelyse Nat udspejdede han med sine Befalingsmænd Byens Fæstningsværker, hørte Bønderne arbejde indenfor og blev enig med sine Ledfagere om, at de „vp den morgen jn der fregede ein morgensupplin mit enn eten wolden“. Baade Nytttere og Landsknægte skulde storme. Fredag Morgen den 18 December angreb altfaa Johan Rangow. Stormen varede i en stio Time om ikke i halvanden; men Gud gav Lykke, „de fiende worden alle erworget“, og Skipper Klement, der flygtede til Hest, blev fangen af Bonden Esbern Nielsen⁹¹. Efter Sejren delte Rangow sin Styrke i tre Afdelinger, der drog til Vensysjel dels for at straffe Hovedmændene, dels for at tage Befolkningen i Ed og bringe Landet til Ro.

Zens Hvas var ikke med Adelen ved Svenstrup. Han indfandt sig heller ikke i Randers eller andetsteds, hvor Adelen og Krigsfolkene vare samlede. Han var gaadefuldt forbleven indenfor den Ring, Rejsningen havde dannet, og omsluttet af den nødtes han til at følge Klement. Spilken var nu Grunden til, at han saaledes lod sig omslutte af en Bevægelse, han ikke kunde beherske, men dog vist havde kunnet unddrage sig? Vi kjende den ikke, men kunne dog nævne flere Hensyn, som nødvendigvis ved Bedømmelsen af Zens Hvas's Forhold maae tages med i Betragtning. For det Første var Rejsningen i en hel Maaned, fra den Dag, da Klement landede, indtil den 14 Oktober, i det Væsentlige indskrænket til Egnen omkring Aalborg op til Vensysjel. Om der end maaskæ kan have vist sig Uro hist og her i Egnene Syd for Limfjorden, var Bevægelsens Lyngdepunkt dog i ethvert Fald langt fjernet fra Viborg. For det Andet sees det ikke, at der udgik nogen Befaling, end ikke nogen Opfordring til Zens Hvas om at møde paa noget Sted. Det var Strækken og den fælles Interesse, der i Løbet af henved fire Uger

⁹¹ Det Foranstaaende er meddelt efter Rangows egen livlige og klare Skildring i det Brev, der findes i Paludau-Müller: Grevens Tjebte II. 469.

havde samlet den Gaandsfuld Folk, der drog Nord paa til Svenstrup, men ikke nogen Indkaldelse af den værnepligtige Styrke. Derfor lægges det kun Jens Svass til Last, at han „forsømte“ at møde, det vil sige, at han havde et andet Skjøn om Forholdene, end de fleste af sine Standsfæller. Fremdeles maa det erindres, at Jens Svass som Landsdommer havde Pligter mod Landstinget, der skulde holdes hver fjortende Dag, og at han ved Siden af dette Hverv havde en Stilling i Viborg, som der neppe var Grund for ham til at lade i Stikken, saa længe Bevægelsens Vølgeslag ikke naaede Byen selv. Men hertil kommer endnu, at det sees, at en anden fuldtro Tilhænger af den nys valgte Konge roligt forblev i Viborg, nemlig Erkebageuen Mester Anders Skovgaard, der først „da Klement og hans Selskab drog ind“ maatte forlade Byen „for ikke at tvinges fra sin Ed“. Klement „og hans Selskab“ kom i ethvert Fald først til Viborg efter Slaget ved Svenstrup, maaskee først efter den mislykkede Belejring af Randers, altsaa i den sidste Halvdel af Oktober Maaned, og kunde en saa udpræget Mand som Anders Skovgaard og muligvis andre tro Mænd forblive i Byen, hvorfor da ikke Jens Svass, hvem Pligten holdt tilbage paa Stedet? Var det ikke en Opgave saavel for ham, som for andre Mænd af Indflydelse, at holde Bevægelsen og den Uro, der maa have grebet Gemytterne i Byen, i Løkke? Der hviler og vil sandsynligvis vedblive at hvile en Dunkelhed over hvad der foregik i Viborg i hine Dage; men det kan siges, at den Tvang, der var tilfjettet

92 D. M. III 4 182. Anders Skovgaard fik „en Forstrift“ til Borgemeister, Raad og menige Borgere i Viborg, at de ikke maatte gjøre ham nogen Ginder, men lade ham drage hjem igjen til Sit og være ham og hans udi alle Maader ubevaret, samt et „Protektorium“. Begge Breve ere udstedte i Tiden mellem den 8 og 18 Februar 1535. Det hedder i „Forstriften“: „att thend tiid skipper Clemens och hans selskap droge ind till Viborg, tha drog mester Anders Skovgaardt ther af byen, och anderstedes vdi sht beholdt paa thet att hand icke skulle tvinges eller trenges fraa thend ædt löffte och tro thieniste, som hand hafde sworne vor kte nadige herre“.

mod Anders Skovgaard, med større Held er bleven anvendt mod Jens Hvas, hvem det ikke er lykkedes at gribe det rette Øjeblik til at forlade Byen. Det kan fremdeles siges, at indtil Raas brændte, var Jens Hvas den nye Konge tro; thi havde han strax og uden Bægning staaet paa Klements Side, vilde Raas ikke være brændt. Det kan, naar Man ikke betragter Raas's Brand som et Værk af Tilfældet, og det kan Man ikke med Huitfeldts Bidnesbyrd for sig, ligesom gjennemstues, at der efter at Jens Hvas kom i Klements Bold, er forløben nogen Tid, hvori der har været anvendt et Tryk imod ham for at bevæge ham til at træde over paa Klements eller rettere Christiern den Andens Side. Man har truet ham med at brænde hans Gaard, og denne Trusel er, da han ikke har villet give efter, bleven bragt til Udførelse. Først derefter, og efter at Man yderligere har truet ham og maaskee hans Hustru og Børn paa Livet, har han højet sig og aflagt den Ed, der forlangtes af ham. At der var Tale om Ed, viser Anders Skovgaards Exempel; thi Man kunde ikke „tvinges fra sin Ed“ uden ved at aflægge en ny, og Klement og hans Selstab vare vel ikke saa godtroende at optage en Mand i deres Midte, uden at de havde et Baand paa ham, der sikrede dem imod, at han ved den første Lejlighed forraadte deres Sag. I en saadan bestemt tydelig tilkjendegivet Tilslutning fra Jens Hvas's Side, der, aldeles affeet fra, at den var ham aftvungen⁹³, ikke har kunnet nægtes, søge vi

93. Huitfeldts Bidnesbyrd, S. 1432, „at Bønderne havde brændt hans Gaard og nød ham til at følge sig“ vilde i og for sig, især da Huitfeldt levede Begivenhederne saa nær, at han har kunnet støtte sig til mange mundtlige Bidnesbyrd, være tilstrækkeligt Bevis for, at der har været anvendt Tvang mod Jens Hvas. Men Tvangen fremgaaer iøvrigt med fuld Sikkerhed af samtlige øvrige Omstændigheder. Det er saaledes klart, 1) At Raas ikke vilde være bleven brændt, hvis Jens Hvas den Gang havde været en svoren Tilhænger af Klement. Den brændte netop, fordi han ikke var det, eller for at tvinge ham. 2) Det udstedte Lejdebrev viser, at Mogens Søye troede paa, at Jens Hvas kunde rede for sig. 3) At Jens Hvas's Gods ikke blev dømt under Kronen,

Udspringet til hans senere Ulykke. En Kjendsgjerning opfattes jo sædvanlig i det almindelige Omdømme løsreven fra dens Udspring og Bevæggrunde, og ikke anderledes gik det med Jens Svass's Overgang til Klement. Vi kunne næsten sige, at vi havde Samtidens Dom om dette Skridt, umiddelbart efter at det var fæet. Der forekommer i et Brev af 19 November 1534 fra den udvalgte Konges Rantsler, Wulfgang von Utenhof, til Hertug Albrecht af Preussen den Yttring: „Die jütischen Bauern und etzli ch von Adel sind Schelmen wie die andern worden“⁹⁴. Til hvem Andre sigte disse Ord, end netop til Jens Svass, eller end netop fortrinsvis til ham? Han, Kong Frederiks tro Tjener, den rebelige, sindige, jevne Mand var altsaa bleven en Skjelm. Vi skulle hermed foreløbig slippe Spørgsmaalet om Jens Svass's Skyld og lade Begivenhederne selv tale. Hvilken Tjeneste han ydede Klement, sees ikke; Suitsfeld siger kun, at han fulgte ham. Man kan gjerne antage, at han har foretaget saa lidt som muligt, og Man har ingen Meddelelse om, at han bar Vaaben mod den udvalgte Konge, ligesom det heller ikke fremgaaer, at han var med i Aalborg; i alt Fald blev han ikke fanget der⁹⁵. Da Aalborg var indtaget og

men overladt hans Enke og Børn, og det paa en Tid, da ingen Halsløsning ellers var stor nok mod Deltagerne i Opstanden, viser afgjort, at Jens Svass ikke frivillig gik over til Bønderne. Det, der kan lægges Jens Svass til Last, bliver altsaa i det Højeste en Forsømmelse, som Dommen af 1571 ogsaa stiller i Spidsen, bestaaende deri, at han ikke i rette Tid begav sig bort fra Hjemmet eller fra Viborg, og maaskee tillige, at han efter Aalborgs Indtagelse ikke strax fremstillede sig. Denne sidste Omstændighed forøger dog ikke hans Skyld, men indeholder kun et Vidnesbyrd om, hvor vanskelig hans Stilling var. Herom i det Følgende.

⁹⁴ Dr. A. Heise, Hist. Tidskr. 4 R. VI., Særaftryk S. 57.

⁹⁵ L. A. Becker lader i Orion de Ord falde om Jens Svass, at han blev greben med Vaaben i Haand. Dersom Udtrykket ikke er en af de hos B. oftere forekommende Skjodesløsheder, er det i ethvert Fald en Misforstaaelse af de Ord i Dommen af 1571, at Jens Svass havde fort „Avinckstjold“ mod Kongen og Riget. Thi denne Forbrydelse udbrages med stor Omhu og Nøjagtighed i Dommen kun som en Slutning, eller et i de to Kjendsgjætninger: 1) at han havde forsømt at give sig til Adelen og Krigsfolket, men derimod

Opstanden dermed slaet til Jorden, medens Vinteren led fremad, omtrent i den sidste Halvdel af Februar Maaned 1535, kan det skjønnes, at han befandt sig enten i Fare for at blive taget af Johan Rangoms Folk eller maaskee allerede i deres Magt. Det er i ethvert Fald givet, at han hen imod eller i den sidste Uge af Maaneden var en fangen Mand, og det er i høj Grad sandsynligt, at han indtil da har været paa fri Fod, hvad enten han nu har holdt sig skjult eller blot har forholdt sig rolig paa et eller andet Sted i Salling eller i Thy, hvor han rimeligvis havde Gods.

Paa denne Tid befandt Kong Christian sig paa Vejen til Viborg, hvor han efter Bestemmelsen skulde hyldes Løverdagen den 6 Marts. Han forlod Haderslev Torsdagen den 25 Februar og vilde efter den lagte Rejseplan dvæle om Fredagen paa Koldinghus for om Løverdagen at fortsætte Rejsen nordpaa. Da han kom til Koldinghus, hvor han traf sammen med Rigens Hofmester, Mogens Gøye, der med Dve Bilde dannede Jyllands øverste Styrelse, og saae, at han „for mærkelige Marsjagers“ Skyld vilde være nødt til at opholde sig der en Dag længere, end han havde bestemt, saa at han som Følge deraf ikke vilde komme tidsnok til Viborg, affendte han den 26 Februar, Dagen efter sin Ankomst, de i den Anledning nødvendige Breve, dels til Vejle for at underrette om, at han først kom der om Søndagen den 28 Februar i Stedet for om Løverdagen, dels til sin Sekreter eller Rentemester Christiern Hvid i Viborg om, at han først Løverdagen den 6 Marts tog fra Randers til Viborg, dels til Johan Rangom, hvem han anmodede om at drage til Viborg og handle med alle Prælater, Adel, Rjæbstadmænd og Almue, som da hidkom, at de vilde fortøve der til Mandagen

2) givet sig til fornævnte Skipper Klement og det oprørste Parti, implicite liggende Resultat. Var Jens Svæs bleven greben med Vaaben i Haand, var der tilvisse bleven gjort kortere Proces med ham, og hans Gods vilde da uden videre være hjemfalden til Kronen. Det at føre Avindstjold mod Kongen og Riget er med andre Ord kun en legal Betegnelse af den mod Jens Svæs fremførte Bestyrdning.

den 8 Marts. I samme Retning tilskrev han Erik Bauner og Peder Ebbesen. Rankow og de to andre Herrer forudsattes altsaa af Kong Christian og hans Omgivelser ikke at være i Viborg, da Brevet afgik fra Koldinghus. Destoværre sees det ikke hvor de opholdt sig; neppe have de været samlede i fælles Erinde, ellers vilde Kongen kun have behøvet at skrive eet Brev⁹⁶.

Strax efter Kongens Ankomst til Koldinghus udbad Mogens Gøye sig et Lejdebrev af ham for Jens Svvas, hvis Forsvinden bag Rejsningens Linie forlængst var ham, Mogens Gøye, bekendt. Anmodet, maastee endog ved Iibud, der maa forudsættes at være afgaaet fra det Sted, hvor Jens Svvas opholdt sig⁹⁷, i ethvert Fald med Kundskab om, at han var slebt i Nød og trængte til en hjælpende Haand, ilede Mogens Gøye med at række ham den. Selve Lejdebrevet, der sikkert tør siges at være dateret den 26 Februar 1535⁹⁸, haves kun i et Udtog, indført i de saa kaldte Tegnelser

96 Kong Christian var efter Hylbingen den 18 August igjen gaaet tilbage til Holsten; men efter Freden den 18 November drog han med sin betydelige Hær af 9000 Landsknægte og 3000 Ryttere Nord paa. Koldinghus kunde betragtes som Regeringens Sæde. Her opholdt sig isorvejen Stattholderne i Byland, Mogens Gøye og Dve Bilde, og her dvalede Kongen den største Del af December Maaned. Derfra gik han igjen Syd paa. Han var paa Gottorp den 1 Februar, i Flensborg den 3 Februar, i Haderslev den 15 Februar, og tog derfra Torsdag den 25 Februar til Koldinghus, hvor han udstedte adskillige Breve, see det vedkommende Stykke af L. o. a. L. eller D. M. III. 4. 177 ff.

97 Hvis Lejdebrevet er udstedt øjeblikkeligt efter Modtagelsen af Anmodningen derom, hvilket dog ikke er sikkert, da Kongens forventede Ankomst til Koldinghus muligvis har maattet oppebies, kan Man tælle tilbage fra den 26 Februar for at udfinde, naar Iibudet er afgaaet. Men da Udgangspunktet kan have været temmeligt nordligt, f. Ex. fra Thy, og da Vinteren kan have været stræng, er det umuligt at angive Tiden i saa og saa mange Dage. Budet kan have gjort Rejsen i 3 Dage, men ogsaa maastee i 6, Man kan ikke vide det. Spørgsmaalet interesserer for saa vidt, at Budets Afsendelse betegner det Tidspunkt, da Jens Svvas befaant sig i Fare.

98 Naar Man omhyggeligt gennemlæser det paagældende Stykke af D. M., see ovenfor, dog i Forbindelse med det øvrige Indhold af Tegnelserne paa

over alle Lande, en Kopibog over de gjennem Kongens Kancelli udgaaende luffede Breve, og lyder saaledes: „Item Jens Hvas eth leyde breff att maa komme frij og fellige komme til Viborig och siden frij vdi hans behold igien“. Relator dominus Magnus Gøye. Læser Man Udbraget nøje, staaer der, at Jens Hvas maatte komme fri (af det Baand, hvori han befandt sig, da Tilbudet afgik, eller tænktes at kunne komme til at befinde sig, inden Tilbudet vendte tilbage med Lejdebrevet), at han fellige (i Frihed) maatte komme til Viborg, og at han siden frit maatte begive sig bort igjen. Skjønt Lejdebrevet var formuleret som et sædvanligt Lejde mod Bold, havde det utvivlsomt i dette Tilfælde det Djemed at give Lejde mod Ret, med andre Ord, at foranledige ethvert alvorligt Skridt mod ham opfat indtil videre, eller rettere, indtil Kongen og Mogens Gøye selv kom til Viborg. Det blev inidbertid uden Nytte for ham. Skjønt det vel maa antages at være affendt samme Dag, det blev udfærdiget, var det, som det synes, dog mærkværdigt længe undervejs, uden at vi kjende Grunden dertil. Det kom for sent. Rangow, der sikkert har vidst, at der var begjert Lejde, har holdt sig til, at der for Tiden Intet forelaae fra Kongens Gaand, og at det var et uimodsigeligt Faktum, at Jens Hvas havde fulgt Bønderne. Den undskyldende Grund var ham ligegyldig. „Gaard“, som han var, „for ikke at sige grusom i Krigen“⁹⁹, og sikkert paa-

dette Sted, vil Man ikke kunne være i Tvivl om, at Brevene til Rangow, Erik Banner og Peder Ebbesen ere daterede den 26 Februar. De staae imellem to Breve af denne Datum, nemlig Rejselisten (hvis „i morgen“ sammenholdt med den tidligere Rejseliste er: Løvedag) og Torgen Strams Stevning. Spørgsmaalet er blot, naar og hvor Befordringspasset til Hertug Franz og Lejdebrevet til Jens Hvas, begge udaterede, ere udstedte. Sandsynligheden taler for, at det er paa Koldinghus, hvor Mogens Gøye jo vel var, selv den 26 Februar, samme Dag som de andre Breve; men Muligheden af Aftenen før, den 25de, umiddelbart efter Kongens Ankomst, er ikke udelukket.

⁹⁹ Allens Ord.

virket af Andre¹⁰⁰, der have udpeget Jens Hvas som en Mand, det var værd at blive skilt ved, har han, med videste Fuldmagt til at straffe Deltagerne i Oprøret og med forud fattet Mening, der ikke stod til at rokke, ilet med at afgjøre en for ham saa simpel Sag som den, at lade en Deltager i Oprøret bøde med Livet og det paa en iøjnefaldende Maade. Formodningen taler for, at Rangow selv, efter at have modtaget Kongens Brev af 26 Februar, først sent hen i Ugen den 1—6 Marts er ankommen til Viborg, og at Jens Hvas ikke har været der før end Rangow. Uden med Sikkerhed at kunne angive nogen bestemt Dag, da Herreretelsen fandt Sted, tør Man dog med ikke liden Føje antage Løverdagen den 6 Marts, der var ordinær Landstingsdag og derhos oprindelig bestemt til Hylvingen, som den mest sandsynlige¹⁰¹. Jens Hvas førtes ind igjennem St. Hans Port, altsaa ude fra Landet, ad Klosterstræde, nu lille St. Hans Gade, og Mogensgade til Gammeltorv eller Landstings Pladsen ved Domkirken¹⁰², og her fandt Eksekutionen, uden at der blev holdt nogen Rettergang eller affagt nogen Dom¹⁰³,

100 Vi tænke her paa Mogens Munk, om hvem der foreligger en bestemt Formodning i denne Retning, see hans Bestyrelse mod Jens Hvas i 1531, og paa Biskop Jørgen Fris, men vi vove ikke at give Formodningen et stærkere Udtryk end det, at der er al Grund til at antage, at disse Mænd have givet Jens Hvas's Omgang til Klement saa mørk en Farve som muligt.

101 Spørgsmaalet om, hvilket Aar og hvilken Dag Jens Hvas blev henrettet, kræver en længere Udvikling, der vil findes bl. Bilagene.

102 Reisen (see Ursin, Stiftsstadens Viborg S. 305) med Biskop Willadsens Bidnesbyrd for sig. Peder Willadsen f. 1605 † 1673 var Søn af Subellæreren Willads Nielsen, Rannik og Lektor i Theologien i Viborg, og Dattersøn af Biskop Peder Thøgersen f. 1532 † 1594. Man tør ikke kaste Brag paa den sletlige Traditioner under de angivne Forhold.

103 Herved maa dog bemærkes, at det i det Rgl. Brev af 4 Juli 1571 til Jørgen Gundersen og Medarbejder hedder: „huor fore hannu ere bleffuit stillit for retthe, oc dømtt frann halffenn, oc hanns goßs vnder kronenn“; men den hele Sætning har snarere Præget af en Redaktion eller en Formulering af den fremjatte Paastand, end af en Henpegen paa en bestemt Kjendsgjæring, og det tør sikkert gjøres gjældende, at hvis der havde foreligget en Dom, som

uden videre Opfattelse Sted i Nærværelse af hele den talrige Forsamling, der var mødt til Landstinget og til Hylbingen. Efter at Alt var forbi, ankom Lejdebrevet „til Landstinget“, men det „kom for sent“, og om Aftenen kom Kongen med Mogens Gøye og sit øvrige talrige Følge til Byen. Kongen var en mild og naadig Herre, hans Ankomst havde Ranzow paa ingen Maade villet oppebie¹⁰⁴.

Der er endnu et Træk tilbage fra Genrettelsesdagen, vi tør sige fra Genrettelsespladsen, der har Karakter og Farve. Da Alle vare samlede, traadte Mogens Munk, Jens Hvas's nære Frænde og gamle Fjende, koldfindigt hen til ham med det Magekiftebrev i Haanden, som Jens Hvas havde givet ham paa sin Hustrues Andele i Palsgaard, og forlangte, at han skulde bekræfte det¹⁰⁵. Den omhyggelige Landsdommer vilde have sine Adkomster i Orden; Magekiftebrevet havde han, men han vilde have Ringsvidne derpaa. Jens Hvas „bestod“ det da i alle sine „Orb, Punkter og Artikler, som det udviste“, og Hr. Johan Ranzow og Hr. Ove Lunge, der een eller et Par Dage iforvejen var kommen tilbage fra sin Sendelse til Kong Gustav i Sverrig¹⁰⁶, „med flere gode Mænd“, mellem hvilke vi kunne tænke os Erik Banner og Peder Ebbesen, der formentlig maatte være komne til Viborg saamtidigt med Rant-

havde dømt Jens Hvas fra Livet og hans Gods under Kronen, vilde der ogsaa have foreligget en skriftlig Kgl. Bevilling, der havde undt hans Arvinger Godset paa deres Livstid; i saa Tilfælde vilde Dommen af 1571 utvivlsomt ogsaa have henvist til og støttet sig paa den tidligere Afgjørelse; men denne Dom optager hele Spørgsmaalet om Jens Hvas's Eftlyd ex integro. Dette faaer saa megen desto større Betydning, som Axel Tuel vidste god Bested om den hele Sag. Han havde gennemlevet Rejsningens Tid og var en af Kommissærerne til Fastsættelsen af Bøderne.

104 Det er værd at bemærke, hvorledes Klager strømmede Kongen imøde paa hans Rejse fra Kolding Nord paa over Forurettelse og Haardhed i Aulebning af Oprøret, see D. M. IV. 3 S. 182, 183, 184.

105 See Landstingevindnet i Dom af 15 Juni 1540 bl. Bil.

106 See bl. Bil. under Spørgsmaalet om Karstal og Dag for Jens Hvas's Genrettelse.

zow, stode hos og hørte derpaa. Rimeligvis strax efter at Executionen var forbi, begave de gode Mænd sig under Tag og udstedte efter Begjering af Mogens Munk, der ved denne Lejlighed kan tænkes at have været særlig oprømt, om den stedfundne Befræstelse et Tingsvidne „af Viborg Landsting“, i Sandhed et usædvanligt Landstingsvidne, med Feltherren, Hølfsteneren Johan Rangow i Spidsen, i Stedet for at Landstingshøreren, naar Landsdommeren som Part i Sagen havde Forfald, kunde have udstedt det. Formen var tilfidesat, men hvor Magten raader, behøves den ikke, og i de Dage raadede selvfølgelig i Viborg Johan Rangow og Mogens Munk, hvis Personligheder gjennem dette lille Træk træde os imøde med hjelden Tydelighed.

Naar Suitsfeld fremdeles beretter, at Skipper Klement blev henrettet san:ttidigt med Sens Svas, eller rettere omvendt, vove vi ikke at udtale nogen Mening herom. Klement var efter de Kilder, der for Tiden foreligge, sidste Gang, han nævnes, i Flensborg i Januar eller maaskee endog i Februar¹⁰⁷. Det maa være forbe-

107 S „Lübeck unter Jürgen Wullenweber“ II. 376 af Waitz meddeles Uddrag af tre Breve fra Danzigs Affending, Jacob von Barthén, til Raadet i denne By, daterede Hamburg 4 Jan., Slesvig 17 Jan., og (hvor?) 1 eller 2 Marts 1535. I disse Breve findes Enteltheder om Klements Tilfangetagelse. Han blev ifl. Brevet af 17 Jan. bragt til Gottorp for Hertugen, og efterat han der var bleven holdt forvaret i et Gemak paa Slottet, var han (altsaa før 17 Jan.) ført til Flensborg, hvor Man vilde forvare ham i et stærkt, hvælvet Rum. Ifl. Brevet af 1 eller 2 Marts havde v. Barthén seet ham her. Han kunde ikke sige, hvor ydmyg han anstillede sig, ligesom en Udv der sad fangen i en Grav. Han skulde i Aalborg være skudt gennem Armen, „mit einem halben Haften“. — Mon nu Klement skulde være ført til Viborg i Slutn. af Febr. ? — De Kilder, der staae Begivenhederne nærmest, indeholde Intet, der kan give Anledning til at troe, at han har været holdt fængslet til 9 Septbr. 1536, som Suitsfeld fortæller. 1) S Vita et res gestæ Johannis Rantzovii, Vitebergæ Mdlxvii af Martin Coronæus, Holsatus, lib. art. mag., filiorum Henrici Rantzovii præceptor, hedder det: „Ibique (Aalborg) multiplici cæde exempli causa facta, captum viuum Clementem quasi Regem, plumbea corona dedecorasti, et sic palo configendum curasti, meritasque perfidiæ pænas ab illo exogisti“. 2) Reimar Koch, Præst. i Lybek, der levede fra 1500—1560 og

holdt Fremtiden om muligt at hæve den Uvisshed, der hviler over Tiden for hans Endeligt.

Der kan ikke være Tvivl om, at den hele Fremgangsmaade mod Jens Svås var ikke blot forhastet, men ude over Grændserne af den Skyld, som muligvis indtil en vis Grad kunde tillægges ham. Den Indvending, at Overgangen til Klement var skeet tvungen, var en Exception, som det stod til Jens Svås at bevise, men der blev ikke givet ham Tid dertil. Man har endnu kunnet spørge, hvorfor han, hvis han følte sig uden Skyld, har døelet med efter Aalborgs Indtagelse frejdigt at stille sig frem enten for Rantzow eller i Viborg for at ætse Vidnesbyrd om sin Uskyld og for at kræve sin Stilling og sin Indskyldelse igjen. Det rette Svar herpaa er det, at Jens Svås, der ikke var Eventyrer og ikke Partigænger, men en i enhver Henseende hæderlig Mand, i høj Grad har maattet føle sig tyngt af den dobbelte Ed, han havde maattet aflægge, nys til den udvalgte Konge og nu til Christiern den Anden, og at han, efter i Løbet af nogle faa Maaneder at have maattet see ti Mars Gjerning synke sammen, sin Stilling tabt, sin Gaard brændt og sin Fremtid mørk, var en dybt nedbøjet Mand. Ligesaa lidt som han kunde lade sig fange i eller ved Aalborg, uden at vente det Bæste, ligesaa lidt kunde han vente at finde Dre hos Rantzow, der var ham fremmed, eller hos de to Mænd i Viborg,

som kjendte de danske Forhold (han var f. Ex. i Kjøbenhavn den Dag, da Joh. Laufen og Rønnow havde det bekjendte Optein), siger (Sdsfr. i fgl. Bibl., Ny fgl. Saml. Nr. 303 b): „vund Schipper Clemenntz da (i Aalborg) gefangenenn genhamen. Vnd dar worth Schipper Clemenntz de kop Afgehouden vund vp einen Stacken gefettet Vnd eine krone vann Bly vpgesetteth“. 3) Jfr. hermed en dansk Krønike i Rørdams „hist. Kildekrifter“ 1873 I 544. „Saa affslo hand hannom wid Randers; der bleff och skipper Clemenmind faugen och ført til Wyborge, och bleff saa der steyglit och sat en bly krone paa hans hoffued“. 4) Sammenlign hermed G. Braunii theatrum urbium 4 Bog ved Kortet over Aalborg. Da Kortene hidrøre fra Henrik Rantzow, er Betydningen kun den, at den Rantzowste Familie troede, at Joh. Rantzow havde sættet Klement. Disse Meddelelser hidrøre fra Hr. Prof. Patub. Wittlers Belvillia. Urstin siger forøvrigt, at Flyktronen nogen Tid opbevaredes i Viborg Domkirke.

der paa den Tid havde den største Indflydelse, Biskoppen og Landsdommeren, og simpel Forsigtighed paabød derfor, at han, førend han stillede sig frem, iforvejen havde dog nogen Visshed for, hvorledes han vilde blive modtaget; thi han følte, at der var rejst Mistanke imod ham, og vidste, at Intet havde maattet gjøre hans Standsfæller mere kolde og tilbageholdende, end netop det, at han havde fulgt Bønderne, et Faktum, der ikke kunde nægtes. Derfor stod der ham ingen anden Vej aaben, end at henvende sig lige til Mogens Gøye og Kongen for at opnaae den Visshed at kunne komme til Orde, og denne Vej betraadte han, maaffee efter nogen Vaklen, maaffee uden at have været i Stand til før at overvinde de Hindringer, der paa Grund af Afstanden fra Regeringens Sæde (Kolding), paa Grund af Uvissheden om Sagernes Gang i det Hele og paa Grund af hans forladte Stilling traadte i Vejen herfor, og som Følge deraf først saa sent, at det blev uden Frugt for ham.

Det vilde have været oplysende at kunne anstille en Sammenligning mellem Jens Hvas's Skjæbne og andre Adelsmænds, der havde været Deltagere eller mistænkte for Deltagelse i Klementsejden; men saavidt vides er Jens Hvas den eneste, hvis Skjæbne kjendes¹⁰⁸. En Sammenligning mellem Jens Hvas og Deltagerne i tidligere Bevægelser under Frederik den Første, f. Ex. de Mænd, der sluttede sig til Søren Norby, vilde dels føre for vidt, dels vilde Uligheden i Forudsætningerne være for stor. Det Gjendommelige i Jens Hvas's Skjæbne kan med saa Ord angives saaledes, at han, der helt igjennem var en hæderlig Mand, uden Plet paa sin

108 Der er en næsten fuldstændig Tavshed om andre Adelsmænd, der deltog i Rejsningen. I Bønsbøl nævnes Jens Markvardsen (Kothsten) som forlenet med Borglum Kloster af Klement; Klavs Sverjen (Dyre) som forlenet med Breglev Kloster. Men disse Adelsmænds endelige Skjæbne efter Aalborgs Indtagelse sees ikke. Om Oluf Dus (Pal. Müller I. S. 200 og Orion, Kv. str. 242) og Enevold Eriksen til Hvidbjerggaard (Pal. Müller I. S. 289) vare Bødnere, er vel et Spørgsmaal.

tidligere Wandel, ved en ulykkelig Vending af Begivenhederne og maastke ved en eller anden Forsømmelse fra egen Side droges ind i en Konflikt, i hvilken han tabte Herredømmet over Begivenhederne, nødtes til at tage et Parti, som ikke var hans af Hjertet, og maatte bøje sig under en Skjæbne, han visstnok ikke havde fortjent.

Hans Gods blev ikke dømt under Kronen. Kong Christian lod Enken og Børnene beholde det uden at foretage Noget imod dem. Senere, i 1571, efter Jens Hvas's Sønners Død, lod Frederik den Anden vel ved Axel Suel indlede en Rettergang til Godsets Konfiskation, idet han lod paastaae, at det kun havde været et naadigt Laan til Enken og Sønerne, at de beholdt det; men dette Skridt kan ligefrem betragtes som et Forsøg paa, hvorvidt det var muligt ad Rettens Vej at berige Kronen med Gods, der i sin Tid kunde have været konfiskeret, hvis Kongen ikke paa Grund af de oplyste Omstændigheder, rimeligvis blot ved en mundtlig Tilkjendegivelse, havde frafaldet ethvert Krav derpaa¹⁰⁹. Vi bemærke i Forbigaaende, at det Gods, som lovmæssigt kunde have været forbrudt til Kronen, naturligvis ikke var Alt, hvad Jens Hvas og hans Hustru ejede, men kun særligt det Fordegods, der tilhørte ham, eller i mere udvidet Betydning, den Halvdæl, der var hans. Hans Hustru maatte i ethvert Fald beholde sit Gods, og Børnene og deres Arvinger være berettigede til at arve det

¹⁰⁹ En Rgl. Raade med Hensyn til Godset, der kun strakte sig til Jens Hvas's Enke og Søner, vilde altsaa medføre, at det først blev at tilbagegive Kronen efter et ubestemt Antal Aars Forløb, muligvis under helt forandrede Forhold. Axel Suels Paastand tør derfor, allerede paa Grund af dens indre Usandsynlighed og Mislighed, betragtes som et alene af ham selv opfundet Argument for at støtte en Sag, der manglede retlig Grundvold. Til Sammentiligning bemærkes, at der i D. M. IV. 3. S. 192 findes et Brev, hvorved Kongen fra Vejle den 28 Febr. tilbagegiver Dorette Bruns i Viborg, uden noget Forbehold, den halve Hovedløb, hendes Mand havde forbrudt ved sin Deltagelse i Alementsfejden.

efter hende¹¹⁰. Den senere Dom af 1571 gaaer heller ikke ud paa Tiltale til Forbrydelse af det Gode, hvoraf Arvingerne i det Hele vare komne i Besiddelse efter Jens Hvas's Sønners Død, men fuldkommen følgerigtigt kun paa Forbrydelsen af Jens Hvas's Forb og Gode.

Jens Hvas's Segl findes mange Steder. Det er meget simpelt og fremviser altid de to Sparrer, uden Hjelm over Skjoldet¹¹¹.

Dybt rystet af den Ulykke, der ligesom fra en klar Himmel grusomt ramte den Familie, der indtil for saa kort siden kun havde kjendt Lykke og Velvære, levede hans Enke uden Tvivl ikke længe efter. Der er efter Omstændighederne Grund til at troe, at hun døde i den første Halvdel af Aaret 1541¹¹², eller kort før, sikkert, efter hvad vi tidligere have yttret, i en Alder af mellem 40 og 50 Aar. Jens Hvas var — tilnærmelsesvis — i en Alder af omtrent 47 Aar, da han mistede Livet

De havde to Sønner, Christen og Just. Det tør siges for vist, at der, i hvad der foreligger, ikke er noget som helst Vink om flere Børn, end disse.

III.

Christen Hvas til Raas og Sofstrup,

lev. 28 Decbr. 1564, død 1565.

og

Just Hvas til Sofstrup,

lev. 17 Juni 1556, død 1557.

Vi troe med nogen Føje at turde sætte Brødrene Hvas's Fødsel til noget hen i Aarene 1520, men favne dog bestemte Op-

110 Poul Larmands Børn Peder og Else fik 1526 deres mødrene Gode tilbage: 1) fordi deres Moder var død 16 Aar før Hr. Poul Larmand blev slagen (22 Juni 1502), og der gif Dom (8 Nov. 1502) paa hans Gode; 2) fordi Poul Larmands efterlevende Hustru beholdt sit Gode. *Nøjev. Bl. D. I. 26, III. 153—54. Hist. Tidst. III. 611, Allen, Kong Hans 280—290.*

111 Det vil blive bemærket i Bislagene, under hvilke Aftstykker Seglet findes.

112 See Note 18 under Jens Hvas.

lysninger herom¹. De vare saaledes umyndige ved deres Faders Bortgang og neppe endnu myndige, da deres Moder døde. Deres Historie er en Guds- og Processhistorie, der kun indeholder saare Lidet om deres Personer og Familieforhold.

Det første Brev om dem forekommer i 1541², da Thomas Svendsen, deres Foged paa Sostrup, mødte for Kong Christian i Odense og paa Jens Hvas's Børns Begne fik Stadfæstelse, den 10 Juli³ paa et Par Breve, vedkommende Markeskjæl for Sostrup og noget Gods i Lysgaard Herred, og den 15 Juli⁴ paa fire gamle Pergamentsbreve, indeholdende Adkomst til Gods i Olst og Hæsfing⁵. Der ligger i disse Breve en Tilkjendegivelse om, at Fru Gjertrud dengang var død, ellers vilde hun have søgt Stadfæstelsen, men derimod ikke noget Brev om, at Brødrene vilde styrke deres Adkomst mod en fra deres Faders Domsfælbelse endnu truende Inddragelse af hans Gods; thi Godset i Olst var deres Mødrenearv, der idetmindste retlig ikke berørtes eller kunde berøres af en Dom over Faderen.

1542 bleve begge Brødre stævnebe for Kongens Retteeting af Mester Splid Fasti for et Kannikebom, kaldet Lime Præbende, og noget andet Kapitelsgods, hvori deres Fader Jens Hvas havde ladet sig indføre. For Splid Fasti mødte Hr. Morten Mortensen Hvas, Sognepræst til Sortebrødre Kirke i Viborg, og for Brødrene Hvas den samme Thomas Svendsen, som ovenfor. Sagen blev forhandlet i Ribe, hvor Kongen opholdt sig; men da ingen af Parterne havde noget Bevis eller Breve med sig, blev den ved Dom af 28 April 1542⁶ opsat indtil Kongen selv kom til Viborg. Dens endelige Udfald sees ikke.

1 See Note 18 under Jens Hvas.

2 Benz. Ark. Nr. 302.

3 Bøsf, Sylland, Galtten Herred Nr. 24.

4 Det vides ikke, hvor dette Hæsfing ligger, hvis det ikke muligvis er en Fejlskrift for Hæslum.

5 Hdg. Dbg. Nr. 4 fol. 76. Hr. Morten Mortensen Hvas hører til Viborglinien. Lime Præbende kaldes urigtigt „Thune“ Præbende.

Samme Aar, uden Tvivl under Kongens Ophold i Viborg i Begyndelsen af Juni Maaned, fik en Bonde, Anders Holgaard, et Brev⁶ til Brødrene om, at de skulde stille ham tilfreds og ikke gjøre ham Uffjel, samt en Stevning til dem at møde Sct. Hansdag i Odense; men Sagen kom maaskee ikke saa vidt. Dens Udfald sees ikke.

1545⁷ stevnede Løger Jensen dels Christiern Hvas til Raas for nogen Jord, han havde taget fra Lingaard, dels Herredsfogden i Rødding Herred for den Dom, han havde affagt i Sagen. Denne ansattes til Forhandling for Kongen i Viborg den 7 Februar eller maaskee den 31 Januar; men dens Udfald sees ikke.

1546⁸ stevnede Mester Splid Fasti begge Brødrene til Møde for Kongen i Viborg Torsdagen den 5 Februar, fordi de gjorde ham Ginder paa Bauens Mark og andre Kapitlets Ejendomme, jfr. ovenfor. Sagens Udfald ubekjendt.

Samtidig⁹ stevnede Niels Lange til Kjærgaard begge Brødrene med deres Medarvinger til Møde for Kongen i Viborg Fredagen den 6 Februar for en Gaard i Mors, som deres Fader havde faaet fra Dueholms Kloster, uden at han efter Løfte havde givet Klosteret Bederlag.

Samme Aar¹⁰ stevnede Niels Markvaardsen (Skernov) til Mejlgaard Just Hvas til Sofstrup for Skovene Grønholt, Skadholt og Dybhjærs Holme samt to Bøndergaarde i Fjellerup, som han mente vare ham frakomne med Urette i hans umyndige Aar. Just Hvas fremlagde sine Adkomstbreve paa hver enkelt af disse Ejendomme, nemlig Sagsøgerens Faders, Markvaard Sverfens Skjøde af 1491 paa Grønholt Skov og et Møllested til Just Hvas's Bedstefader,

6 D. M. III. 6 340. Det Hele er overstreget i L. o. a. 2.

7 D. M. IV. 1 48. Stevningen er vist udstedt i Januar.

8 D. M. IV. 1 157. Maaskee stager der „Bauens Mark“.

9 D. M. jfnds. Jfr. om denne Gaard i Mors S. 44 Note 24.

10 Hdgs. Dbg. fol. 64 a, Afstr. bl. Dof. til Fam. Hvas i Klev. Stamt.

Anders Munk af Brusgaard, et Skjøde af 1497 fra samme til samme paa Skadholt og Dybhjærs Holme, et Skjøde af 1487 fra Axel Tepsen (Thott), Markvard Tverfens Halbroder af Støringgaard, til Anders Munk paa den ene Gaard i Fjellerup og et Skjøde af hans Enke Fru Margrethe Andersdatter (Bjørn) af 1491 paa den anden Gaard, ligeledes til Anders Munk, og Just Hvas blev følgelig ved Dommen, affagt i Kongens egen Nærværelse paa Koldinghus Løverdagen den 29 Mai, frikjendt for Niels Markvardfens ubeføjede Tiltale.

Samme Aar den 24 August¹¹ udfiktede begge Brødrene Hartvig Thomesen (Suel) til Palsgaard paa hans Moders og Søskendes Vegne af Fællesskabet om Sostrup, saaledes at Hartvig Thomesen og Medarvinger fik 2 Gaarde og 1 Bol samt Anpart i en Del af Skovene. Det var Aar efter Niels Ludvigsen, see det Følgende og Stamtaalen.

1547¹² blev Just Hvas stevnet af en Bonde, Billads Pelsen i Nørre Herred, til at møde for Kongens Rætterting paa Koldinghus i sidste Halvdel af Januar Maaned. Udfaldet sees ikke.

1548 sidst i November eller først i December stevnedes Niels Skel til Vinderslevgaard begge Brødrene, „Anders Munks Arvinger“, til Landstinget for en Gaard i Nøddelund, som Hr. Erik Løvenbalk af Aunsberg havde pantfæt Anders Munk. Udfaldet ubekjendt¹³.

Brødrene havde allerede 1543, om ikke før, delt deres Forældres Gods saaledes imellem sig, at Christen Hvas havde Raas og Just Hvas Sostrup¹⁴. Om det var en fuldstændig Opgjørelse

11 Fenz. Ark. Nr. 289. Skiftebrevet findes i en Vidisse af 9 Septbr. 1547.

12 D. M. IV. 1 258. Stevningen er udfædt mellem 4 og 7 Januar.

13 D. M. IV. 2 185.

14 See det Foregaaende, hvor Christen Hvas 1545 nævnes til Raas og Just Hvas 1546 til Sostrup. Det samme er Tilfældet i Adelenes Tægt af 1543, Krag's og Steph. Chr. 3 Hist. 2 D. S. 160. I Niels Ranges Stev-

af alt Fællesskab, jees dog ikke; men det var det vel neppe. For Sager, der angik Forhold, arvede efter deres Forældre, stevnedes de naturligvis i Forening. Just Hvas var uden Tvivl den yngste af Brødrene, men døde dog først, og vi skulle derfor nævne det, der foruden det Ovenanførte særligt vides om ham.

I Adelens Lart af 1543, hvor han nævnes til Sostrup, er han kun anfat for 100 Mark, der skulde være den tyvende Del af hans Formue; denne Ansættelse faaer selvfølgelig først Betydning ved Sammenligning, og derefter kommer Just Hvas til at staae noget under Middeltallet for andre af hans Jevnlige. Han synes i 1545¹⁵ at have tilfagt 200 Daler til det Laan, hvormed Adelen efter Opfordring forstrakte Kongen, men hans Navn er dog med flere Andres udstreget paa vedkommende Sted. I 1556 blev han med sin Broder Christen stevnet af Agel Nielsen Arenfeld, hvorum nedenfor. Han mødte ikke under Sagen, da han var upaselig; men han levede endnu, da Dommen den 17 Juni blev affagt. Da Agel Nielsen indfandt sig paa Sostrup for at gjøre Execution, var det Christen, der betalte og fik Kvittering, dateret Palsgaard den 30 Marts 1557. Just Hvas døde saaledes i Lidsrummet mellem 17 Juni 1556 og 30 Marts 1557, vistnok kun nogle og tredive Aar gammel.

Christen Hvas, uden Tvivl den ældste af Brødrene, — han havde jo sin Farsfaders Navn og fik den fædrene Gaard —, blev saaledes Ejer af Sostrup, forsaavidt Broderen havde været det. Han førte tre betydelige Processer, for hvilke vi her skulle gjøre Rede. I den første deltog dog Broderen Just.

ning er Just Hvas rigtignok nævnt til Kaas, men det er en Navneforveksling. 1544 den 1 Aug. fik Just Hvas „til Sostrup“ et Stokkenavn, og i Dom af 1555 er det sagt klart af Christen Hvas selv: „hans Broder Just havde den største Part af Sostrup og Gods“. Christen Hvas søger at slyde Sagen ud, fordi nogle af hans Bevijer „vare hos hans Broder“. Det sees altsaa, at Broderen boede paa Sostrup.

¹⁵ D. M. IV. 1 145.

Sag med Axel Nielsen Arenfeld til Palsgaard¹⁶.

Det vil erindres, at Jens Hvas, efter at have arvet et af Niels Ludvigsen udstedt Gjeldsbrev, havde gjort Indførsel i den Anpart i Sofstrup, Niels Ludvigsen havde kjøbt af Bunde Due¹⁷, eller rettere i den Del af samme, der kunde tilfalde Hans Skels Hustru, Fru Gjertrud Ludvigsbatters Arvinger. Af disse gav Sønnen, Toer Skel, ofte paa Nørre Herreds Ting haardelig Last og Kære paa denne Indførsel, men uden Nytte. Da han var død (før 1545), søgte hans Svoger Axel Nielsen Arenfeld til Palsgaard Brødrene Hvas. Første Gang blev Sagen ved Dom af 24 April 1555 afvist paa Grund af en Formalitetsfejl. Axel Nielsen havde brudt sit 10 Dages Brev otte Dage før, end det sig burde. Han indskønnede derfor Sagen paa Ny, og den blev da foretaget i Odense den 17 Juni 1556 for Rigens Ret. Først søgte Christen Hvas, der havde sin Broder Justs Fuldmagt, at skøde sig fra Sagen ved at henvise til, at han ikke havde faaet sendt de fornødne Bevisligheder fra Broderen, der „dog havde den største Part af samme

¹⁶ Altså findes bl. Bil. Om de af Niels Ludvigsens Søskende (og deres Børn), der ikke vare hans Arvinger, see Stamtavlen.

¹⁷ Jfr. S. 47. Hvorledes Bunde Due har faaet denne Anpart i Sofstrup paa sin Haand, fremgaaer ikke, men det er saare rimeligt, at han har arvet den efter sin Broder Mikkel, død før 1518, der 1508 skrev sig til Sofstrup, hvori han altsaa havde en Andel. (Mogens Knudsen i Asjens, Væbner, med et Dyr i Vaabnet, skjøder Mikkel Due til Sofstrup noget Jord paa Grenaa Mark, Sofstrup 1508, dom. ante fest. sciti Ap. Petri Bz. Ark. Nr. 185). Der kan neppe være Tvivl om, at Mikkel Due har tilbyttet sig denne Andel af en af Brødrene Niels eller Svend Munk, der begge havde kuyttet sig til deres Moders Fædrengaard Torp og foretrak denne for Sofstrup. Niels skrev sig til Torp den 20 Januar 1505, og Svend blev Ejer af den; der har altsaa fundet et Hytte Sted, og dette laae meget nær for Duerne; de spekulerede stærkt i Gods. Vi skulle blot endnu tilføje, at det selvfølgelig er meget muligt, at Bunde Due samt i digt med Mikkel Due har havt en Andel i Sofstrup eller været Medejer med ham af den samme Andel. Vi antage, at det er dette Andelsforhold, der har givet Klev. Anledning til at opstille den vistnok ubeføjede Antagelse, at Anders Munk og Fru Else havde en Søn, der hed Bunde Due.

Gods". Denne Indsigelse blev forkastet, og Dommen lød paa, at Christen Hvas med dette Studsmaal ikke længere kunde opholde Axel Nielsen; der skulde nu gaae derom saa meget, som Ret var. Realiteten blev paakjendt samme Dag, men, mærkeligt nok, under en ny Retshandling ved en særskilt Dom. Axel Nielsen gjorde den begrundede Indsigelse gjeldende, at hans Hustru og hendes Medarving, den afdøde Iver Skel, ikke vare Niels Ludvigsens Arvinger, hvorfor de ikke burde svare til hans Gjæld¹⁸, og at Iver Skel ikke havde faaet lovlig Rald og Varsel til Jens Hvas's Indførsel. Herimod fremlagde Christen Hvas den hele Række af Beviser, der hidrørte fra Jens Hvas, og endvidere to Vidner, det ene af Niels og Las Lunov til Rudgaard, der havde været med at foretage Indførselen, det andet et Stokkævn af Nørre Herreds Ting om at Indførselen var sket lovlig. Da Christen Hvas imidlertid ikke havde tilstede det af Ridemændene, der havde indført Jens Hvas, udstedte originale Ridebrev eller Indførselsdokument, der var forkommet i den forgangne Fejde, og da han saaledes manglede nøjagtigt Bevis for, for hvilken Sag eller Sum og med hvilke Vilkaar Jens Hvas var indført, blev Dommens Udfald, at Axel Nielsen og hans Hustrues Medarving kjendtes berettigede til deres Andel i Niels Ludvigsens Anpart i Sostrup, eller med andre Ord, at Jens Hvas's Indførsel underkjendtes, dog med Forbehold af Christen Hvas's og hans Broders personlige Tiltale til Niels Ludvigsens Arvinger eller til Axel Nielsen og hans Hustrues Medarvinger, hvis de siden med Ridemændsbrev eller nøjagtigt Bevis kunde bevise, at de havde Noget tilgode hos dem.

Efter Dommen indfandt Axel Nielsen sig med sine Ridemænd paa Sostrup for paa sin Hustrues Begne at tage hendes og hendes Medarvingers Andel i Besiddelse, som Brødrene Hvas saa længe

¹⁸ See Stamtavlen over Niels Ludvigsens Arvinger og den tilføjede Forklaring. Den bør kjendes her, men da den tjener til at belyse tre Sager, have vi hellere villet have den med den oplysende Stamtafle ved Siden paa eet Sted.

havde siddet inde med, og for at gjøre Afregning med dem om de Indtægter, de i faa lang en Arrække havde oppebaaret af denne Andel. Da Just Hvas netop dengang var død, afgjorde hans Broder Christen Sagen ved efter venlig Overenskomst at betale Arel Nielsen 300 Tschimsdaler for hans Del af Indtægterne af Softrup i den forløbne Tid og desuden Kost, Tæring og Skadegjeld, hvorfor Arel Nielsen gav Christen Hvas Kvittering, dateret Palsgaard den 30 Marts 1557. Forbringen om, at Arel Nielsen og Medarvinger skulde betale en Del af Niels Ludvigsens Gjeld, maa vel saaledes fra Christen Hvas's Side være opgivet, og for at blive yderligere Mellemværende kvit tilnægtede Christen Hvas sig tre Aar efter Arel Nielsens og Medarvingers her omhandlede Andel i Softrup. Mageskiftebrevet er dateret Softrup den 25 September 1560.

Sager mellem Christen Hvas og Ejler Lykke til Torp paa den ene Side og Niels Klemensens Arvinger¹⁹ og

¹⁹ Niels Klemensens Arvinger. Niels Klemensen døde før 1518 og var gift med Ane Mikkelsdatter, der endnu levede 1546, D. M. IV. 1 158. De havde vistnok af deres Egtteskab en Søn og to Døttre:

1. Sorgen Klemensen, der faldt ved Svenstrup den 14 Okt. 1534
2. Kirsten Nielsdatter, gift med Christen Harbo i Hvam. 2 Sønner: Niels Harbo til Aestrup † 1560 og Sorgen Harbo. See Dom i Rig. Dlg. Tirsdag efter Sct. Hans Dag 1553. Paa Niels Harbos Ligsten, Abildgaards Tegning i Gh. Ark., findes hans fædrene og mødrene Baaben, og det sidste er det samme, som Rasm. Klem. førte, see Nd. Veg.
3. Ane Nielsdatter nævnes i en Dom af 1546, som omtales i Dommen ovenfor af 1553, og det er vistnok hende, der var gift med Peder Laasen, Raadmand i Viborg, Rig. Dlg. 1542, Vib., Mandag næst efter Barnabæ Ap. Dag. En Søn, Niels Persen, D. 1553. Ane Nielsdatter sættes som Arving efter Niels Klemensen ved Siden af Christen Harbo og Ane Mikkelsdatter. D. 1546 i D. 1553.

Med en Frille, Birgitte Jensdatter, havde Niels Klemensen en Søn og maaskee en Datter.

Peder Ebbesen Galts Arvinger²⁰ paa den anden Side, samt mellem disse tvende Hold Arvinger.

Disse Sager, der gjerne kunne betragtes som een sammenhængende i flere Afsnit, havde deres Oprindelse derfra, at Bunde og Mikkel Due, Christen Hvas's og Karen Krabbes Bedstemoders Brødre, og Svend Munk deres Mødres Broder²¹, havde indladt sig i adskillige Retshandeler med Landsdommer Niels Klemensen om deres Gods, som idetmindste tilskyndende hjemlede deres Arvinger Ret til at kræve det tilbage.

Ejler Lykke, der var gift med Karen Krabbe og derved Ejer af Torp²², kunde saaledes optræde jevnfides og i Forening med Christen Hvas eller omvendt. Naar Just Hvas, Fru Karen Krabbes

4. Rasmus Klemensen, der altsaa var uægte født. Han døde 1529 og var gift med Fru Margrethe Mogensdatter, der nævnes som hans Esterleverste, da Jens Hvas til Raas m. fl. A. fik Befaling (1532?) at grantse i en Sag mellem hende, hendes Broder Niels Mogensen og Fr. Jakob Lykke om noget Pantegods. Ældste Bind Tegn. (D. R. S. 14, et løst Blad ved fol. 70).
5. Apollone, gift med Niels Gris, gav 1529 Skjøde paa Arv efter Rasmus Klemensen, 3 D. af „Fam. Hvas“ S. 89. Der er ingen Oplysning om, hvem hun var, men Formodningen taler nærmest for, at hun var Søster til Rasmus Klemensen, idet hun ellers ikke havde behøvet at give Skjøde paa Arv efter ham.

Virgitte Jensdatter var paa den Tid, Rasmus Klemensen døde, gift med Niels Jensen. See Ellen Gøyes Fordebog og 3 D. af „Fam. Hvas“ S. 89.

²⁰ Peder Ebbesen Galt til Tyrestrup, D. R. R., døde 1548, hans Hustru Ingeborg Gjordsdatter Drefeld døde 1551. De havde fem Sønner og fem Døtre; af Sønerne optræde Anders og Mogens Persen paa de øvrige Arvingers Vegne

²¹ See Stamtavlen.

²² Torp eller Rørtorp var Duernes Fædrenegaard. Allerede medens Brødrene Due, der synes at have været flette Husholdere, levede, skrev deres Søstersøn Niels Munk sig den 30 Januar 1505 til denne Gaard, og 1515 var hans Broder Svend Munk Ejer eller Medejer af Gaarden; efter hans Død gift den igjennem hans Søster Karen Munk, Mikkel Krabbes Hustru, over til hendes Datter Karen Krabbe, gift med Ejler Lykke.

to Brødre, Kjeld og Lukas, og hendes Søster Anne ikke optræde under Sagen som ligeberettigede Sagføgere, kan dette let forklares enten ved en i denne Henseende truffen Overenskomst, eller derod, at de først have villet lade deres to Slægtninge prøve deres Held i dette bekostelige, tvivlsomme og indviklede Anliggende. Udbyttet kunde de jo altid nøde dem til at dele.

Det lader sig ikke gjøre at udfondre og enkeltvis at betegne alle de Retshandler, som Bunde og Mikkel Due og Svend Munk havde indgaaet med Niels Klemensen; men som fremtrædende Enkeltheder kan dog mærkes, at Mikkel Due 1514 havde solgt Niels Klemensen Gods i Hillerslev Herred, Hjardemaal Sogn, for 4,000 Mk. Penge til Gjentjøb, at Bunde Due havde solgt ham Gods to Gange, hver Gang for 3,000 Mk. og kun til Gjentjøb, og at Svend Munk 1515 havde solgt ham 6 Gaarde i Haastrup Sogn, men ligeledes kun til Gjentjøb. Niels Klemensen kunde altsaa ifølge de fire Breve herom udløses. Af Brevene paa det øvrige Gods vare nogle ogsaa Gjentjøbsbreve, andre Pantebreve, og enkelte maa skee Ejendomsbreve.

Da Niels Klemensen var død, blev, som bekjendt²³, hans Gods inddraget under Kronen, men kom dog for den største Del igjen i hans Søn Rasmus Klemensens og Medarvingers Haand, indtil det af Grunde, som vi ikke her kunne indlade os paa, atter blev Kongen og Kronen tildømt. Peder Ebbesen Galt til Tyrestrup havde det Hverv at „inddele“ og „indvorde“ Godset til Kongen. Da dette var skeet, folgte Kongen det i 1546 til Peder Ebbesen selv, der samme Aar fik Landstingsdom for, at Niels Klemensens Arvinger skulde udlevere ham Adkomstbrevene paa Godset inden 14 Dage. Dette gjorde de imidlertid ikke, og da Peder Ebbesen var død 1548 og hans Enke Ingeborg Drexfeld 1551, begyndte hans Arvinger i sidstnævnte Aar at forfølge Godset stykkevis til Laas for at faae endelig og sikker Adkomst dertil²⁴.

23 See 3 D. af „Fam. Hvas“.

24 See i det Hele herom og om det følgende Bilagene.

Smidlertid havde Ejler Lykke ikke været ledig. Det var jo vitterligt, at en stor Del af de til Niels Klemensen udstebte Breve kun vare Gjentjæbsbreve, og støttende sig til sin Hustrues Arveret forsøgte han sig først imod enkelte af Niels Klemensens Arvinger. Han havde saaledes faaet Nys om, at Raadmand Peder Lassen i Viborg, en Svigerføn af Niels Klemensen eller i alt Fald af hans Enke, Ane Mikfeldatter, paa Niels Klemensens Arvingers Begne var i Besiddelse af et Pantebrev, lydende paa 100 Mk. i „Dffuerschels“ Gaard. Han stevnede Peder Lassen, og skjönt deene ikke vilde rykke ud med Pantebrevet, fik Ejler Lykke dog Nogens Reis Dom, affagt den 12 Juni 1542 i Viborg, for at „Dffuerschels“ Gaard burde tilhøre ham, kun at han var pligtig at fuldgjøre Pantebrevet, naar Peder Lassen kom frem med det. 1546 stevnede han Ane Mikfeldatter for de Breve, hun og Medarvinger havde af Mikkel Due paa alt Mikkel Dues Gods; men Udfaldet sees ikke, og da endelig Peder Ebbesens Arvinger 1551 vilde tage Laasebrev paa de omtalte 6 Gaarde i Hansled Sogn, som Niels Klemensen havde kjøbt af Svend Munk, tog han Gjenbrev mod Forsølgningen. Ved Dom, affagt paa Kongens Rætterting i Odense den 13 December 1551, blev Sagen opfat til at indkomme for Kongen og Raadet personlig og Sagen om „Laasen“ saa længe at stande ubi „Kverstad“, og ved Dom affagt i Aalborg i Kongens egen Nærværelse den 23 Maj 1552 blev han derefter kjendt berettiget til som Arving efter Mikkel Due og Svend Munk, der vare hans Hustrues „Forældre“²⁵, at indløse Godset.

Dette heldige Udfald synes at have givet Christen Svaa, der,

²⁵ Eignende ikke strengt rigtige Betegnelser af Slægt og Svogerstabsforhold f. Ex. Oldefader, Broder, Søster, Svoger forekomme oftere, dog vel især i ældre Aktstykker; de høres endnu i Almuens Mund. Dom af 1554 taler om Mikkel Dues „Søster“ Gjertrud Andersdatter; Søster staaer her istedetfor „Søsterdatter“. I Dok. af 10 Aug. 1464 kalder Fru Gjertrud Svendsdatter Erik Svaa af Drmstrup sin „Svoger“, skjönt han var hendes Svigerføn, see S. 11.

som anført, maatte kunne gjøre samme Netskrav gjeldende som Karen Krabbe, Lyft til at være med, og han og Ejler Lykke sag- søgte nu i Forening Niels Klemensens Arvinger og fik Viborg Landstingsdom af 29 Januar 1553 for, at de nævnte Arvinger skulde udlevere dem alle de fra Brødrene Due og fra Svend Munk hydrørende Pante- og Gjentkjøbsbreve, der ikke vare fuldbyrdede ved Skjøde, selvsølgelig mod at Arvingerne bleve fyldestgjorte efter Brevenes Indhold²⁶.

Sagen stod nu saaledes, at to Parter, hver for sig, Peder Ebbesens Arvinger og Christen Hvas og Ejler Lykke, havde Dom mod Niels Klemensens Arvinger til Udlevering af de omtalte Breve. Men disse Breve vare ikke lette at faae fat paa, dels af den Grund, at de i Tidens Løb vare komne paa forskjellige Hænder, dels fordi Arvingerne overhovedet slet ikke vilde af med dem, de havde. Christen Hvas og Ejler Lykke indstevnede dem derfor for Herredagen i Kjøbenhavn ved Midsommer 1553. Under Sagen optraadte af Peder Ebbesens Arvinger Anders og Mogens Persen personlig som Intervenienter, og efter at hvert Parti havde havt Ordet: Christen Hvas og Ejler Lykke, idet de forlangte Brevene udleverede, Niels Klemensens Arvinger, idet de erklærede sig villige hertil, forsaavidt de havde Brevene i Hænde og under Forudsætning af at de bleve fyldestgjorte i Overensstemmelse med disses Indhold, og Peder Ebbesens Arvinger, idet de henholdt sig til, at de havde Godset i Hænde, at de havde Kongens Skjøde derpaa, at de havde Landstingsdom paa Udleveringen af Brevene 6 Aar førend Christen Hvas og Ejler Lykke, og at de ikke havde været stevnede til Landstingsdommen af 29 Januar 1553, — voldgave alle Parter Sagen til Paakjendelse af Kongen og Rigsraadet, som nu tilstede vat. Dommen faldt da den 27 Juni saaledes, at Niels Klemensens Arvinger strax skulde udlevere Peder Ebbesens Arvinger de Breve, de havde tilstede i Kjøbenhavn, og paa første Viborg Landsting efter

26 Denne Landstingsdom paaberaabes i Dom af 27 Juni 1553.

Mikkelsdag s. A. alle de øvrige, de havde, lydende paa det Gods, Kongen folgte Peder Ebbesens, dog med Undtagelse af to. Derimod skulde Peder Ebbesens Arvinger betale Niels Klemensens Arvinger 2,000 Mk. og ikke tiltale dem mere i nogensohelst Maade i denne Sag. Hvad ud af fornævnte Gods kunde findes at være kommen fra Ejler Lykkes Hustru og Christen Hvas's „Forældre“ for Pant eller Gjenkjøb, og ikke fandtes Skjøde eller Ejendomsbreve paa, det burde at komme Ejler Lykke, Christen Hvas og deres Medarvinger til Hænde, naar de udløste det, og maatte Peder Ebbesens Arvinger ligesaa lidt paaregne Niels Klemensens Arvinger, som Ejler Lykke og Christen Hvas paaregne Peder Ebbesens Arvinger nogen Koft eller Læring for al den Trætte, dem til denne Dag imellem været havde om fornævnte Gods. Og naar dette var fuldgjort, skulde det være dem en evig aftalt Sag paa alle Sider.

Denne forstandige, i andre Henseender affluttende Dom gav ligesom Christen Hvas og Ejler Lykke en Anvisning paa at gjenoptage Sagen mod Peder Ebbesens Arvinger, og de undlode det heller ikke. Da de nævnte Arvinger paa Viborg Landsting, formentlig til den bestemte Tid i Oktober Maaned 1553, fik Brevene udleverede af Niels Klemensens Arvinger, gave Christen Hvas og Ejler Lykke Møde og gjorde Peder Ebbesens Arvinger Tilbud om at indløse Godset. Ligeledes lod Christen Hvas Aaret efter, 1554, paa Hillerslev Herredsting, gjøre Tilbud om at ville indløse det; men Peder Ebbesens Arvinger toge ikke Hensyn hertil og forfulgte Godset til Laas. Under Forsøgningen tog Christen Hvas — Ejler Lykke var nu ikke mere med — Gjenbrev (o: nedlagde Indsigelse mod Forsøgningens Fortsættelse), og Anders Persen indstevnede ham derfor for Rigens Ret, der holdtes paa Nyborg i November 1554. Anders Persen fremlagde først tre Skjøder paa det omhandlede Gods og lod saa Christen Hvas udtømme Rækken af sine Bevisligheder. Først derefter fremlagde han, klogt nok, et endeligt Skjøde af 1525 fra Bunde Due til Rasmus Klemensen paa alt det Gods, hans Fader Niels Klemensen havde havt i Bærge, altsaa

paa det Gods, der var Gjenstand for de to Pantebreve paa 3,000 Mk. hvert, og gjorde derhos opmærksom paa, at Christen Hvas kun var i Besiddelse af en Vidisse af det Gjenkjøbsbrev, som Niels Klemensen 1514 havde udstedt til Mikkel Due for de 4,000 Mk. Den uventede Fremlæggelse af Skjødet af 1525²⁷ og den Omstændighed, at Christen Hvas kun havde en Vidisse af Gjenkjøbsbrevet af 1514, gav hans Paastand et Knæk, og da Anders Persen, vistnok med Føje, gjorde opmærksom paa, at Christen Hvas's Fader, Jens Hvas, havde levet mangen en Dag efter Niels Klemensens Død og visseilig ikke vilde have forsømt at tale paa Godset, om han havde havt nogen Ret dertil, blev der ikke taget noget Hensyn til nogle af Christen Hvas fremsførte Breve om enkelte Dele af det øvrige Gods, men Dommen, der blev affagt den 9 November, gav Anders Persen Ret til at fortsætte sin Forsøgning af Godset til Laas, uhindret af Christen Hvas. Da Laas er Lovens Ende, som det hedder, var hermed dette Procesemne ophørt, der i Tidens Løb havde krævet saa mange Offre af Tid og Penge.

Sag med Mads Hvid.

Mester Mads Hvid eller Hvidt, Sognepræst i Holstebro og uadelig, havde med Samtykke af en Del af vedkommende Slægtninge og Venner ægtet Fru Lene Olufsdatter (Gyldehjerne) fra Estvadgaard og før Ægteskabets Indgaaelse erholdt Kongens Brev af 19 Oktober 1544²⁸ paa, at der i Anledning af dette Ægteskab

27 Det er vel troligt, at Peder Ebbesens Arvinger først have faaet dette Skjøde udeliveret i Oktbr. 1553.

28 Findes i en Kgl. Konfirm. af 20 Decbr. 1566, top. Saml. Gh. Nr. At Lene Gyldehjerne her kaldes Fru, er vel ikke noget Bevis for, at hun tidligere havde været gift. Det Kgl. Brev var en Tilfikkning mod de Følger af Giftermaal mellem en fri Kvinde og en ufri Mand med Hensyn til hendes Gods, der vel egentlig først fandt et bestemt Udtryk i Dec. 1547 cap. 25 og Colb. Rec. cap. 36, men hvortil der dog var gjort Tillob i Christiern den Andens Haandfæstning.

ikke skulde gøres hende Forfang paa hendes Arvegods, men at hun, hendes Børn og Arvinger til evig Tid maatte beholde dette. Støttende sig hertil lod Mester Mads efter Egtteskabets Indgaaelse ikke sin Husfrues Arverettigheder og Adkomster ligge hen, men kastede sig ind i alle de Trætter, hvortil de frembøde rigelig Anledning. Han var i denne Henseende meget udholdende, men, saavidt sees, mindre heldig, og oplevede ikke at see Enden paa den Sag, vi nu skulle omtale. Han skrev sig, skjønt han var Præst, til Eftvadgaard, hvori han paa sin Husfrues Vegne havde en Hjerdepart, og til Nørgaard²⁹. Hvilket Nørgaard, der hermed menes, har ikke med fuldkommen Sikkerhed kunnet udfindes; det er rimeligvis

²⁹ Til Eftvadgaard f. Ex. i Dom 1558, Hdg. D. fol. 71 a; til Nørgaard i Dom 22 og 23 Juni 1562, Rig. D. — Den fjerde Part, han havde i Eftvadgaard, havde han overdraget Peder Munk mod aarlig Afgift, see Dom 27 Juli 1574, Hdg. D. fol. 128. Hvor det Nørgaard laae, hvortil han skrev sig 1562, er ikke omtalt; Man kunde fristes til at tro, at det var Nørgaard i Bælum Sogn, der tidligere havde tilhørt Rosenkrandsjerne. Den 24 Novbr. 1455 (Fam. Rosenkr. Bil. S. 89) vare Hr. Otto Nielsen, Hr. Timme N., Hr. Styggi N. og Hr. Luduigh N., Riddere, samlede i Nørgaard i Bælum for at stifte efter deres Søster Susanne. Hr. Ludvig Nielsen fik Nørgaard og han tog 1463 Lavhævd paa Gaarden m. m. Gods (Æ. N.). Gaarden er derefter gennem Ludvig Nielsens Datter Anne gaaet over til hendes Døttre Else og Lene Gyldenstjerne. Fru Elses (Elsebes) anden Mand, Erik Mortensen, skriver sig netop til Nørgaard og har ganske sikkert boet der, Tingsvidne i top. Saml. 2 Oktbr. 1543 og Dom i Rig. D. 1551. Fru Lene, Hr. Mads Hvids, kan altsaa enten samtidigt med Søsteren eller efter hendes Død have havt Ejendomsret over Gaarden. Den er endnu tiendefri, og naar det i 1 Del af „Fam. Hvas“ S. 122 hedder, at den er en Parcel af Borgaard, er dette ikke at forstaae saaledes, som om dens Forer havde udgjort en Del af Hovedgaarden Borgaards; men ved Auktionen 1768 bleve de Ejendomme, Ejeren af Borgaard, Selstrup, lod afhænde, benævnte Parceller. 1460 (Æ. N.) nævnes en Nis Persen i Nørgaard, formodentlig Fæsteren, og 1472, 1 Decbr. (top. Saml. p. P. Høllum S. 36), en Jes Michelsen, formodentlig ogsaa en Fæster eller Forvalter. — Dette Nørgaard laae jo vistnok saare fjernt fra Hølsbro, og Mads Hvid maa have sat megen Pris paa at faae en Gaard at strive sig til, naar han har betegnet sig ved sin mulige Adkomst til Bælum Nørgaard. Afstanden gjorde imidlertid ganske vist ikke noget.

Nørgaard i Bælum Sogn. Han var endnu paa Herredagen i Kjøbenhavn 1574 meget virksom, idet han der havde ikke mindre end 5 Sager³⁰, men var død inden 8 Juni næste Aar. Han havde en Datter, Ane Madsdatter, gift med Albret Høg.

Striden med Christen Hvas drejede sig om en vis Kvotapart i Sostrup, der var affat til Otto Dlusfen Gyldenstjerne, idet Christen Hvas fra sin Side fastholdt, 1) at Fru Lene Gyldenstjerne var pligtig at tage Del i Indfrielsen af det — nu Christen Hvas ved Arv tilhørende — Gjeldsbrev, som Niels Ludvigsen, da han kjøbte en Andel i Sostrup af Bunde Due, havde udstedt til denne for 900 Mk. 2) at Familien Hvas i Genhold til det mellem Otto Dlusfen og een af Brødrene Munk eller Due (Christen Hvas's Morbrødre eller Mormoders Brødre) oprettede Arvekjøb³¹ havde en ubetinget Ret til den Kvotapart af Niels Ludvigsens Andel i Sostrup, der som Arv kunde falde paa Niels Ludvigsens Søster søn, ovennævnte Otto Dlusfen, Fru Lenes Broder. Denne Kvotapart, der oftere kaldes en Søsterlod i Sostrup, skjønt den kun udgjorde $\frac{1}{6}$ af en Søsterlod, bestod i en vis liden Del af Sostrup Gaard og Skove samt af femte Delen af en Gaard i Vønderup og af en Halvgaard i Begerstev. Ved Siden heraf havde Christen Hvas endnu nogle Fordringer, vedrørende Oppbørselen af denne Kvotapart og forskellige Enkeltheder ved Opgjørelsen af Skiftet efter Niels Ludvigsen. — Mads Hvid paastod herimod: 1) at hans Hustru ikke havde arvet Niels Ludvigsens Gjeld, fordi hun overhovedet ikke havde arvet ham³², og i ethvert Fald maatte Christen Hvas's

³⁰ Paadømte 12, 15, 16 Juni, 27 Juli og 14 Aug., hvoraf de to første med Jakob Rosstrup, den tredje med Jørgen Gundersen, den fjerde med Peder Munk, Rigsadmiralen, til Estvadgaard, den femte med Jakob Rosstrup. HdgS Dbg 1574.

³¹ Dette Arvekjøb omtales intetsteds ligefrem under Sagen, men det er tilfælde som den skjulte Grund, der er in confesso.

³² Denne Paastand var rigtig. See isøvrigt Indholdet af Forliget i Odense 1527 paa Stamtablen over Niels Ludvigsens Arvinger.

Fordring paa denne Gjæld være fortabt, fordi den ikke var gjort gjeldende strax efter Niels Ludvigsens Død; 2) at Arven efter Niels Ludvigsen ikke kunde gaae ind under Arvekjøbet, hvorfor han, Mads Hvid, havde gyldigt Krav paa sin Husfrues Kvotabel af den nævnte Arv. Af denne havde vistnok Christen Hvas Andelen i Sofstrup og Skove i sin Besiddelse, men de to Bøndergaarde synes ikke at have været i hans, men i Mads Hvid's Bærg.

Det Materiale, vi have samlet, viser følgende Gang af Processen: Først havde Mester Mads Hvid stævnet Christen Hvas for Kongens Retteeting i Maret 1558. Christen Hvas gav Møde i Naanders, hvor Kongen og Raadet vare forsamlede, og ventede der i to Dage. Men da Mester Mads ikke kom og da han samtidigt havde stævnet Christen Hvas til at møde for at paahøre Vidnesførelse i Sagen ved Binding Herredsting, fik Christen Hvas Kongens Dom af 20 September 1558 for, at han ikke behøvede at vente længer og for at han skulde være fri for Liltale efter den udtagne Stevning³³. Derefter erhøvede Christen Hvas den 26 Oktober s. A. ved Nørre Herreds Ting, hvorunder Sofstrup hørte, en Dom, der tilkjendte ham den omtvistede sene Del af Søsterloden³⁴. I 1562 havde begge Parter stævnet hinanden ind for Rigens Ret, altfaa for en ny Domstol, i Henshold til den Udførelse, de gjensidig havde foretaget hos hinanden. Christen Hvas, hvis Sag mod Mads Hvid først blev foretaget, fremsatte sine under 1 og 2 nævnte Paa-stande, Mads Hvid replicerede og beviste, at han 1561 havde tilbudt at rede for sig paa sit Hjemting og at han havde haft Pengene tilstede. Dommen, affagt den 22 Juni i Odense, lød derfor paa, at Mads Hvid burde være fri for denne Forfølgning og Sagen igjen foretages ved Hølstebro Byting, for at Byfogden endelig kunde dømme paa, hvad og hvor meget Mester Mads af Rette var pligtig

33 Dom i Hdgs Dbg fol. 71 a.

34 Denne Dom, der oftere omtales, findes i Stadsfæstelsesbrevet af 9 Febr. 1563.

at udlægge. Det var altjaa en Hjemvisningsdom. Dagen efter foretoges — efter Dverenskomst, da Stevningen ikke var udløben — Mester Mads's Sag mod Christen Hvas, der beviste, at han 1558 havde tilbudt at rette for sig ved sit Hjemting, Nørre Herreds Ret, og at han havde havt Pengene tilstede, hvorfor Dommen, som den forrige, lød paa, at Christen Hvas burde være fri for denne Forfølgning og Sagen igjen hjemkomme til Herredsting og Lands- ting og der endelig paadømmes. Altjaa ogsaa en Hjemvisningsdom i fuldkommen tilsvarende Form³⁵. Den 9 Februar 1563³⁶ fik Christen Hvas Kongens Stadsfæstelsesbrev paa Hjemtingsdommen af 26 Oktober 1558, og da denne Stadsfæstelse kom til Mads Hvids Kundskab, tog han Kongens Stevning af 22 Mai s. A.³⁷ til Christen Hvas at møde i Sagen for første almindelige Herredag, som derefter holdtes. Smidlertid udbrød Krigen, Folk fik rimeligvis Andet at tænke paa, og Herredagsdombogen fremviser for det følgende Par Aar ikke meget Andet end rene Blade, saa Sagen har vel derefter hvilet medens Christen Hvas levede.

Da han var død og Sofstrup havde faaet en ny Ejer, maatte Mads Hvid dog slaae et Slag endnu. Han stevnedes Christen Hvas's Arving og Eftermand i Besiddelsen af Sofstrup, Sørjen Gundefsen, for Kongens Retteerting (Herredagen) i Kjøbenhavn og fik den 16 Juni 1574³⁸ Dom for, at Sørjen Gundefsen, der udeblev, skulde have tabt Sagen indtil den blev paastevnet paa Ny. Følgelig maatte nu Sørjen Gundefsen til at stevne, men da den gamle Mads Hvid i Mellemtiden havde faaet Kald og Barfjel til at møde for den Ret, fra hvilken Jagen kan udeblive, rettede Sørjen Gundefsen sin Stevning til Mads Hvids Datter, Ane Madsdatter, Enke efter Albret Høg. Paa hendes og hendes Børns Begne mødte Jakob Rosstrup til Lergrav, der bød sig i Rette om Hovedsagen og Ejen-

35 Disse to Domme findes begge i Rig. Dbg.

36 Reg. o. a. L. Nr. 8 fol. 36 b.

37 Danste Saml. Reg. 2 321, Dokument Nr. 602 a.

38 Hdgs Dbg fol. 125 b, 126 a.

dommen, hvorpaa dog Sorgen Rosenkrands til Rosenholm, der mødte for Sorgen Gundefen, ikke vilde indlade sig, idet han fastholdt, at Mads Hvid under Sagen forrige Aar kun havde paataalt Stadfæstelsen af Herredstingdommen af 1558 som erhvervet ved vrang Undervisning. Da Jakob Rostrup ikke kunde bevise Noget herom, blev Sagen den 8 Juni 1575 af Kongen og Raadet i Kjøbenhavn paakjendt saaledes, at Dommen af 1574 fattes ud af Kraft og Parterne henvistes til at paatale Gjendoms spørgsmaalet, om de vilde rejse et saadant, ved Herredstinget³⁹.

Sagen, der ligesom den med Aigel Arenfeld havde sit Udgangspunkt fra det forviklede Skifte efter Niels Ludvigsen Rosenkrands, bortfaldt dog ikke hermed. Den levede op en Gang endnu efter at Jakob Seefeld var bleven Gjer af Sostrup og sammes Gods⁴⁰. Da Arvekjøbet mellem Otto Dlusfen og den eller de af Christen Hvas's Morbrødre eller Mormoders Brødre, efter hvem han igjennem sin Moder havde taget Arv, var afgjørende for Christen Hvas's Ret, er det mærkeligt, at vi under hele Sagen ikke see dette Aktstykke fremdraget eller dets Indhold bestemtere angivet.

Det maa endnu nævnes, at Christen Hvas under Sagen med Mads Hvid foretog et Skridt alene for at fortrædige ham. Mads Hvid forfulgte „sin Hovedgaard Nørgaard og Nørgaards Fang og Møller med alt det Gods i Bælum“ til Laas. Mod denne Forsøgning tog Christen Hvas uden Grund et Gjenbrev, hvilket nødte Mads Hvid til den Udgift og Betsvar at stevne ham for Kongens Retterting. Christen Hvas mødte ikke og blev derfor ved Kongens Dom af 12 Marts 1562 selvsølgelig kjendt „nederfældig for denne vor Stevning“. Det sees altsaa, at Mads Hvids Nørgaard var Nørgaard i Bælum Sogn⁴¹.

39 Findes i Rig. Dbg. fol. 144 b.

40 Benz. Ark. Nr. 533. Dom af Viborg Landsting, 1599, see Bil.

41 Rig. Dbg., see Bil. Denne Dom kom os først i Hænde under Trykningen af dette Ark. Den i Note 29 udtalte Formodning om Bælum Nørgaard er altsaa nu hævet til Visshed.

Nogle Ringsvidner angaaende Gangstier og Veie over Sostrup Mark m. v. fra 1559 til 1564 have ingen Interesse for os. Christen Hvas deltog den 28 Februar 1551 i Udstedelsen af et Ringsvidne paa Viborg Landsting⁴² og 1560 i Udstedelsen af en Dom, hvorunder hans Segl med Waabnet tydeligt endnu findes⁴³. Den 3 August 1563 gav Kong Frederik den Anden ham Obligation for 800 Lod Sølv og Pant derfor i 2 Gaarde i Rimsø, item i Gjerild i Kongens og Kronens Rettighed af „en Kirkegaard“ og Herligheden af en Degnebolig samt to Badehuse⁴⁴, og den 28 December 1564 fik Rigsraad Oluf Munk m. Fl. Missive at granske om Sandemænd havde gjort ret Skjel i en Sag mellem ham og Viborg Domkapitel om Øster og Vester Herup m. v.⁴⁵. Dette er sidste Gang Christen Hvas nævnes.

Han var en meget formuende Mand. I Adelens Laxt af 1543 nævnes han skattepligtig med en Sum af 700 Mk., altsaa allerede dengang som formodet Ejer af en Kapitalværdi af 14,000 Mk., et Beløb, der vogede, da han arvede Sostrup efter sin Broder. Det betydelige Gods, der gik i Skifte efter Fru Inger Gundesdatter, altsaa omtrent 14 Aar efter Christen Hvas's Død, tillader en Slutning tilbage til Christen Hvas's Formue. Det bliver blot besynderligt, at Christen Hvas i 1543 kan ansættes til 700 Mk. og Broderen Just kun til 100 Mk.

Christen Hvas døde sikkert i Aaret 1565. Der findes en Fortegnelse⁴ over „Hermend, som ere døde och slagene aff Danmarkis Adell Siidenn thette aar 1563 och till thette Aar 1566“, altsaa omfattende de to Aar 1564 og 1565, og i denne Fortegnelse nævnes Christen Hvas blandt Flere. Da han levede endnu den 28 December 1564, og da Fortegnelsen uden al Tvivl slutter med Udgangen af 1565, bliver saaledes Dødsaaaret sikkert. Han blev ikke slagen,

42 I en Vidnielse af 11 Apr. 1567 i top. Saml. Viborg Nr. 20, Gh. Ark.

43 Orion, Kvsfr. 250 Note 1. Denne Dom er ikke kommen os for Dje.

44 Bøfs Regstr. Nørre Hd, Gh. Ark.

45 Koncept i top. Saml. Viborg Nr. 162, Gh. Ark.

46 Kgl. Bibl. Breve til den danske Adels Historie, under Munk.

men hans Dødsfald indtraf under Krigen. Han naaede faaledes en Alder af højst nogle og fyrgetyve Aar. Den 11 Marts 1570 fik Erik Lykke af Skovgaard Kgl. Bevilling til at indløse fra hans Arvinger de ovenfor omtalte pantsatte Gaarde i Rimsø m. v.⁴⁷

Der er intet Vink, end ikke det mindste, om at han eller hans Broder have været gifte. Ved denne negative Visshed, der fuldstændigt bekræftes af de Forhold, hvorunder begge Brødrene Gods gik over til de nedenfor nævnte Arvinger, kunne vi med fuld Tryghed blive staaende.

IV.

„Zens Hvas's Arvinger“:

Lucas Krabbe til Besløgsgaard. Jørgen Gundersen til Sostrup og
Mikkel Nielsen til Raas.

Efterat Christen Hvas var død ugift og uden Børn, blev hans Gods, det vil sige Alt, hvad han havde samlet paa sin Gaand, først ved Arv efter begge sine Forældre og dernæst efter sin Broder Just, altsaa først og fremmest Raas og Sostrup med tilhørende Gods, taget i Besiddelse af tre Mænd, hvis Adkomst til denne Arv tidligere har været meget fejlagtigt bedømt¹. Disse tre Mænd vare: Lucas Krabbe, Jørgen Gundersen og Mikkel Nielsen.

47 Koncept i top. Saml. Gh. Ark. Gjerrild Nr. 1, jfr. ogsaa D. Saml. 99, „Lensregnskaber“ fol. 25.

1 I sin Afhandling: „Landsdommer Zens Hvas til Raas og hans ulykkelige Deltagelse i Clementsfejden“, Orion, Kv. skr. 1843 I. 259 ff., siger T. A. Becker: „Begge Brødrene Hvas døde uden Børn, som nedenstaaende Herredsdømme viser, og deres Gods tilfaldt tre Søstre af Familien Lykke, Døttre af Ridderen Hr. Jacob Lykke til Skovsbo og Buderupholm, af hvilke den Ene, Fru Kirsten Lykke, var gift med Michel Nielsen Tornekrands til Raas, den Anden, Fru Helvig Lykke, med Lucas Krabbe til Besløgsgaard, og den Tredie, Fru Hilleborg med Jørgen Gundersen til Sostrup. Hvorledes disse Damer vare beslagtede med Familien Hvas er ikke godt at sige, dog synes mig eet af To at

Lukas Krabbe til Besløsgaard i Besløs Sogn, Bester Han Herred, var Søn af Mikkel Krabbe til samme Gaard og Karen Andersdatter Munk, Fru Gjertruds Søster. Han var gift med Fru Helvig Lykke, hvis Forældre, den gamle Rigsraad og Ridder Jakob eller som han senere kaldte sig Sachim Lykke til Buderupholm og Østrup og Fru Maren Pedersdatter Wille, ikke stode i noget For-

maatte have været Tilfældet, enten“. Veder opstiller nu to Hypotheseer og udtaler sig ubestemt om Hr. Jakob, eller, som han kaldte sig, Sachim Lykkes andet Giftermaal.

Det er vist nok, at det ikke er godt at sige, hvorledes disse Damer vare beslagtede med Familien Hvas; thi de vare det slet ikke, og de nævnes intetsteds i noget Aftstykke i nogen som helst Forbindelse, der kunde give Anledning til at forudsætte det. Lukas Krabbe arvede fordi han var Søstersøn af Fru Gjertrud Munk, ikke fordi han var gift med Fru Helvig. Fru Kirstens Mand, der var død før 1554, .Gl. D. II. 301—2, var ikke den Mikkel Nielsen, der havde Kaas 1571, og Jørgen Gundefens Hustru, Fru Hilleborg, hed Andersdatter og var af Familien Hvitensfjerne. Dommen af 1571 siger, at Arven blev skiftet „mellem dem (Mændene) og deres Hustruer“, hvorom senere, altsaa er det her ligesom udtalt, at Mændene idetmindste ogsaa vare i Besiddelse af en Arveret. Dette har Veder ikke bemærket. Han seer ingen Banffelighed i at give Hr. Sachim Lykke to Døttre af samme Navn (Hilleborg); thi „kun“ paa den Maade kan han (Veder) forklare, at de tre Damer have arvet sammen. Han har Brug for en Datter af Jens Hvas og strax lægger han en Fortolkning ind i et Brev af 1538 fra den gamle Sachim Lykke, hvortil der i dets Ord ikke er mindste Hjemmel. Han lader i sin første Hypothese to Søstre Lykke som barnløse Enker efter Brodrene Hvas overføre disses arvede Sæbegaarde paa deres nye Mand, uden at ane, at Arvegods var Særformue mellem Ægtefæller (Syd. L. paa mange Steder, jfr. Rec. 1547 Art. 28, Rec. 1558 Art. 52), der ikke gik i Arv til den efterlevende Hustru, men til den Afdødes Slægt, og i sin anden Hypothese lader han, mod samme Regel, den opdigtede Datter af Jens Hvas overføre hans Gods paa sin Mands, den forlængst (før 1558, Syd. Saml. 1874 V. 1. 51, men vistnok langt tidligere) afdøde Sachim Lykkes Børn af første Ægtefælle, uden engang at see hen til, om denne Datter som Arvetager havde overlevet Arvelæken, Broderen Christen, der døde 1565, og om Sachim Lykke derefter igjen havde overlevet hende. Det er Veders Fortjeneste, at han har fremdraget Dommen af 1571 og at han i det Hele har skænket Navnet Hvas, hvor det forekommer, en særlig Opmærksomhed; men han har været mere end uheldig i den kritiske Behandling af sit Stof.

hold til Familien Hvas. Lukas Krabbes Egteffab var formentlig barnløst. Han nævnes til Vesløsgaard 1541² og i Adelens Tagt af 1543, hvor han er ansat til en Indtægt af 100 Mk., altsaa betegnet som en ret velhavende Mand. 1550 forekommer han i et Tingsvidne³ og den 24 Juli 1565 var han med mange flere som Kommissær tilstede paa Hegnet under en Skifte mellem Skelerne⁴. Det er en sikker Kjendsgjerning, at hans Adkomst til Arv efter Christen Hvas var den, at han var en Søstersøn af hans Moder, og da der i Sidelinierne arvedes efter Gradarvens Grundsætninger⁵, er det hermed givet, at hans Medarvinger Tørgen Gundefsen og Mikkel Nielsen ikke kunne staae fjernere end han selv fra Arveladeren, Christen Hvas; ellers vilde han have udelukket dem. Hvad han arvede efter Christen Hvas sees ikke. Formodentlig var det Bøndergods, der laae belejligt for ham.

Tørgen Gundefsen var en Søstersøn af Jens Hvas Gradarvens ovenansførte bydende Regel giver det faste Udgangspunkt

2 3 Dom af 1554, Rig. Dbg fol. 3, see Bil. under Christen og Just Hvas.

3 H. N. III. 62 N. 31.

4 Hist. gen. Ark. Mbr. Han skrives saavel 1543 som 1565 til Vesløsgaard, der 1543 kaldes Vesløegaard og 1565 urigtigt Bedtøflegaard. Det er det tilføjede f, der forvansker Navnet.

5 Reglerne for Arv efter Afdøde, der ikke havde efterladt Livsarvinger, findes i 3. L. I 5, der klart oplyses af en med vore Regiøvenheder samtidig Dom, affagt af Kongen og Rigsraadet den 12 Juni 1572, see Rosenv. Gl. D. III 156. Ved denne Dom kendes Otto Krumpens afdøde Søsters Børnebørn, Søger og Nostrupper, saa mange hans Død overlevet have, og hans afdøde Morbroders Børn, Rosenkrandsfer, saa mange hans Død overlevet have, for samberettigede Arvinger, ligesom de vare Søstende, dog at Broder tog dobbelt Lod mod Søster.

Det sees altsaa, uden at vi nærmere skulle indlade os paa alle de herhen hørende Begrebsbestemmelser, at ved Arv i Sidelinierne den nærmere Grad udelukke alle fjernere, selv om disse i Linie eller fælles Udspring maatte staae Arveladeren ligesaa nær, som Arvingen i den nærmere Grad, og at flere berettigede Arvinger, der stode Arveladeren lige nær i Grad, om end i forskellige Linier, arvede lige, eller som de alle vare Søstende (in capita).

at Tørgen Gundefsen maa staae Arveladeren Christen Hvas lige faa nær som Lukas Krabbe, og den er i og for sig tilstræffelig til at betegne ham som en Fætter af Christen Hvas. Spørgsmaalet bliver blot det, om han var det paa Christen Hvas's fædrene eller mødrene Side, og dette Spørgsmaal maa besvares som anført. Vi ansee det rettest senere paa eet Sted at samle Alt, hvad der vedkommer Tørgen Gundefsen og hans Hustru, Fru Hilleborg, og vi indskrænke os derfor her til at tilføje, at Tørgen Gundefsen paa Skiftet efter Christen Hvas fik Sofstrup udlagt som sin Arvelod.

Nikkel Nielsen, den tredje Arving, var gift med Tørgen Gundefsens Søster, Fru Inger Gundefsdatter, og nævnes altsaa som Arving i Stedet for sin Hustru. Fru Inger fik ved Delingen Raas, til hvilken hendes Mand altsaa skrev sig.

Der var ikke flere Arvinger efter Christen Hvas, end de nævnte tre. Har der været flere Descendenter i deres Linie, som vilde have været berettigede efter Linealovens Grundsætninger, vare de i alt Fald udelukkede ved Gradarven. Da Christen Hvas døde i 1565, fandt Arvedelingen senest Sted i 1566, og efter denne forløb omtrent 5 Aar uden at Arvingerne forulempedes i deres Besiddelse fra nogen Side. Da lod Kong Frederik den Anden dem, som det synes fuldstændig uventet, vide, at de nærmere maatte godtgjøre deres Ret til Jens Hvas's Gods, idet det nævnte Gods jo i sin Tid var forbrudt til Kronen paa Grund af Jens Hvas's Dvergang til Stipper Klement. De overraskede Arvinger, der havde seet Fru Gjertrud og derefter Jens Hvas's Sønner i rolig Besiddelse af Godsjet, lode sig fra deres Side forlyde med, at deres Forgængere jo vistnok havde havt Kong Christian den Tredies Brev paa at maatte beholde det, og herom synes der at have været ført nogle Forhandlinger frem og tilbage; men Kongen lod sig ikke længe holde hen, og i et Brev, dateret Rosted den 4 Juli 1571⁶, tilkendegav han Arvingerne paa en meget kortfattet Maade, at de

6 Tegn. o. a. L. fol. 325 b.

med Budet tilbage skulde fremskikke klare og visse Kopier og Udskrifter af alle de Breve, de havde af højmeldte hans kjære Fr. Faber, da han i modsat Fald var tilfjends og havde endelig besluttet at ville forfølge Jens Hvas's Gods med Retten. Arvingerne kunde ikke svare herpaa, og Kongen gav derfor i et Brev, dateret Kornerup den 2 August næstefter⁷, Axl Suel til Willestrup, Mejlgaard og Hedegaard, Befalingsmand paa Aalborghus og Landsdommer i Nørre Jylland, Befaling at tale paa Sagen.

Vi have ingen Oplysning om, hvorledes det egentlig gik til, at denne Sag blev rejst efter saa lang Tids Forløb. Det er neppe troligt, at Man i Kongens Kancelli har holdt Dje med dette Gods lige fra 1535 og nu, ifølge en allerede dengang tagen Bestemmelse, har forlangt det udleveret. Snarere lader det sig tænke, at Axl Suel, der havde et ganske særligt Kjendskab til alle de Forhold, Klementsfejden havde affødt, har været vidende om, at Brødrene Hvas ikke havde noget Kgl. Brev paa at beholde Godset, og at han har gjort Indberetning derom til Kongen og foreslaaet Inddragelsen⁸. Den egentlige Grund til, at der kunde blive Spørgsmaal om denne efter saa mange Aars Forløb, laae i den formløse Freingangsmaade, der i sin Tid var bleven fulgt mod Jens Hvas. Der er ikke Anledning til at troe, at der har været indledet nogen formelig Rettergang imod ham, altsaa heller ikke affagt nogen formelig skriftlig Dom. End mindre har denne udtalt Noget om hans Gods. Men da Christian den Tredie og Mogens Gøye om Eftermiddagen den 6 Marts 1535 kom til Viborg og i høj Grad maatte finde sig

⁷ Findes i Dommen af 1571.

⁸ Axl Suel stod samtlige de Paagjældende nær. Hans Moder, Dorthé Skernov, var Søskendebarn til Christen Hvas's og Lukas Krabbes Moder, hans Fædrenejhem, Hedegaard, laae kun 2 Mil fra Sofstrup, han havde, i en Alder af lidt over 30 Aar, sikkert været tilstede i Viborg og seet eller hørt Alt, hvad der stod i Forbindelse med Jens Hvas's Henrettelse, og han havde derefter med Johan Rangow og Peder Ebbejen været Kommissær ved Ansettelsen af Bøndernes Halsløsning.

overraskede over, at Man uden at afvente det Kgl. Lejdebrev havde skilt Jens Hvas ved Livet, er ethvert Skridt mod Jens Hvas's Arvinger til Konfiskation af hans Gods bleven slaaet ned ved en mundtlig Tilkjendegivelse af Kongen eller Mogens Gøye. Under Forberedelserne til Hylbingen og under den utrolig Mængde Sager og Klager, der vare paaestevnede til Afgjørelse under Kongens korte Dphold, har Jens Hvas's Sag kun indtaget en liden Plads. Med et Skuldertræk har Kongen, der jo iøvrigt neppe kjendte ham, ladet tilkjendegive, at Man, da gjort Gjerning ikke stod til at ændre, jo billigvis kunde lade Enken og Børnene beholde hans Gods, og dermed har den Sag været affærdiget. Det var jo ikke en Opgave for Kongen under de daværende Forhold paa en mere iøjnefaldende Maade at bane Vej for en helt anden Opfattelse af Jens Hvas's Forhold end den, der nys havde givet sig Udtryk i hans Henrettelse. Hans Tilkjendegivelse angaaende Godset var i sig selv den stærkeste Misbilligelse af det Skete. Da der endnu ikke var foretaget noget Skridt mod dette, (Jens Hvas var maaskee henrettet samme Dag, Kongen kom) og da der ikke forelaae nogen Dom, der dømte det under Kronen, behøvedes der jo heller ikke nogen Bevilling, der gjengav Arvingerne det. Det har altsaa været den mundtlige Tilkjendegivelses løse Form, der har gjort det muligt senere at gjenoptage Spørgsmaalet om Godsets Konfiskation⁹.

⁹ I det Kgl. Brev af 4 Juli 1571 findes vistnok en Sætning, der staaer i Strid med det af os ovenfor Udviklede. Det hedder nemlig: „huor fore hannu (Jens Hvas) ere bleffuitt stillit for retthe, oc dømitt frann halsenn, oc hanns gohs vnder kronenn“. Der skulde altsaa i sin Tid have været holdt for melig Rettegang mod Jens Hvas, og den affagte Dom skulde have indeholdt en Klausul om Godsets Konfiskation. Vi troe det ikke. Den nævnte Sætning er en Affattelse i tillidsfuld Form af det, Man troede i Rancelliet, ikke Mere. Havde der været affagt en formelig Dom, 1) maatte den kunne have været paaberaabt under sin Datum og fremlagt under den paafølgende Retsdag; men det skete ikke. Nzel Suel stod med tomme Hænder. 2) vilde Spørgsmaalet om Konfiskationen jo allerede have været afgjort og ikke have behøvet at rejses paa Ny. 3) vilde Jens Hvas's Enke og Sønner sikkert have erhødt et velbefleglet

Axel Juul indstevnede altsaa Arvingerne for Rødding Herredsting, hvorunder Raas hørte. Sagen blev foretaget den 1 September, og Axel Juels Paastand gik ud paa, at Raas Hovedgaard og alt andet Jens Hvas's Arvegods skulde være forbrudt under Kronen fordi han havde ført Avindskjold mod Riget¹⁰. Herimod indvendte Arvingerne, af hvilke Mikkel Nielsen og Lukas Krabbe vare mødte personlig, men Fru Hilleborg i sin Husbonds Sted, at de retfærdig vare komne til samme Gods, efterdi det var gaaet i tre Leder og Skifter efter Jens Hvas's Død. Forst havde hans Hustru Fru Gjertrud besiddet det, siden havde hans Sønner Just og Christen Hvas arvet det, og dernæst var det efter deres Død „styfft och deelt thennom och thieris hustruer inellom efter som arffue pleiger ath styfftis och haffue fremgang efter forældre“¹¹. De havde besiddet

Brev, der havde ophævet Dommens Virkninger i denne Henseende, og 4) vilde dette Brev have været gjemt som et Hovedadkomstdokument, ikke blot af Enken og Sønerne, men af deres Arvinger.

10 See den veltrevne Dom bl. Bilagene, der paaberaaber Brevet til Axel Juul af 2 Aug. 1571. Dommen angaaer hele Tiden kun Jens Hvas's Gods, fordi han ved sin Gjerning kun havde forbrudt sit Fordegods eller sin Boeslod, ikke sin Hustrues Særformue eller hendes Andel i den fælles Formue.

11 De Ord „thennom og thieris hustruer“ kunne, hvorledes Man end drejer og vender dem, ikke forstaaes anderledes, end at „thieris“ betegner de samme Personer, der indbefattes i „thennom“ og dette „thennom“ kan alene have Hensyn til de Mænd, der optraadte under Processen. „Thieris hustruer“ kan af denne Grund aldrig forstaaes om de to afdøde Brødre Hvas's Hustruer, som Beder saa overfladisk har henkastet i Orion S. 263 Note 1. Men ogsaa et andet Hensyn forbyder en saadan Forstaaelse. Dommen tilføjer, „eftersom Arv plejer at skiftes og have Fremgang efter Forældre“. Forældre er enstydigt med Ascendenter (D. 1552, Rosenv. Gl. D. I. 206, i hvilken Esler Lykke til Torp kalder Mikkel Due og Svend Munk sin Hustru Karen Krabbes „Forældre“) og denne Tilføjelse viser afgjort, at Arven efter Christen Hvas's Død opad igjennem Ascendenter er ført nedad i Sidelinien, altsaa ikke overført gjennem Hustruer. I Udtrykket „thennom og thieris Hustruer“ er det sidste Udtryk vistnok vildledende, forsaavidt Man deraf kunde slutte, at de tre Mænd og deres Hustruer, enhver for sig, havde en Arveret, som de sammenlagde.

Godset mere end 36 Aar¹², Kong Christian den 3die havde aldrig æftet det af dem eller ment at have Ret dertil, og havde Jens Hvas forleet sig, havde han jo bød det med Livet; desuden havde de i to svenske Krige holdt Hest og Harnisk af samme Gods og derover forarmet dem¹³. Dertil svarede Axel Juul, at naar de beraabte dem paa deres rolige Besiddelse af Godset, var det dog klart, at det var forbrudt og falden under Kronen i samme Øjeblik, Jens Hvas begav sig til Rigets Fjender¹⁴. At hans Arvinger siden havde

Hadde det forholdt sig saaledes, vilde det have været et lunefuldt Spil af Tilfældet, men Udtrykket „Hustruer“ er ikke andet end en inkorrekt Betegnelse af, at det var Mikkel Nielsens Hustru Inger Gumbesdatter, der var Arving fremfor ham selv. Det vil iøvrigt sees, at det Udtryk fra Arvingernes Side, at de retfærdig vare komne til samme Gods, er en Misforstaaelse i Argumentationen, idet deres Besiddelse ikke angribes fra Familieforholdets Side, men fra Kronens Standpunkt.

12 Der staaer i Afskriften af Dommen XXVI, men der maa her være udfalden et X; 26 Aar er et meningsløst Tal, der ikke viser tilbage til nogen Begivenhed; „36 Aar“ viser derimod tilbage til 1535, da Jens Hvas blev henrettet, og „mere end 36 Aar“, som der sikkert staaer i Dommen, er en gauffe punktlig Betegnelse af det Tidsrum, der ligger mellem 1 Septbr. 1571 og Jens Hvas's Henrettelse i Foraaret 1535.

13 De nuværende Besiddere af Godset identificere sig overalt med de to foregaaende Led, Fru, Gjertrud og Brødrene Hvas. Ved de to svenske Krige menes maaskee 2 Aar af den nordiske Syvaarskrig, eller som Bøcker i Orion antyder, denne og Dackesejden i 1542 (Bøcker: „Dackesejden!“), da Peder Skram med 200 Ryttere og 250 Mand Fodfolk af Christian den 3 sendtes til Hjælp for Gustav Vasa mod Niels Dackes Oprør i Smaalandene. Atter i 1543 sendte Christian den 3 Hjælp. See „Peder Skram“ i Oranziovs hist. Ark. April 1870.

14 Hvis der har været opsat en skriftlig Dom, hvorved Jens Hvas er bleven dømt fra Livet, hvilket ikke er rimeligt, see ovenfor, havdes den altsaa ikke tilstede; end mindre har den indeholdt Noget om, at hans Gods var forbrudt. Axel Juul procederer uden Fremlæggelsen af et eneste Aktstykke til Bevis for sin Paastand, og Dommen affiges alene støttet til denne. Det kunde stee, forbi Skylsgrunden, at Jens Hvas var henrettet som Tilhænger af Klement, var in confesso, medens Beviset for Exceptionen, at hans Gods var tilbagegivet Arvingerne, bristede for disse. Ved Siden deraf maa Man ikke glemme den store Indflydelse, som Axel Juuls Personlighed har udøvet. Man kan

besiddet det, kunde kun betragtes som et naadigt Laan. — De Indstævnte bade nu om Opsættelse af Sagen i 6 Uger for at de kunde „besøge“ Kongen; men denne Opsættelse turde Axel Suel ikke indrømme og han satte derfor i Rette, at Jens Hvas's Jord og Arvegods skulde være forbrudt under Kronen, idet han udsørlig godtgjorde, at jydsk Lov og Haandfæstningerne hjemlede, at de Riddersmænd (s Mænd), der havde ført Kvindskjold mod Kongen og Riget, skulde have deres Jordegods forbrudt. — Dommeren vidste da ikke Andet at sige eller dømme, end at Hovedgaarden Kaas med alt andet Jens Hvas's Gods, hvor det fandtes, skulde være forbrudt til Kongen og Kronen.

Denne Dom blev stadfæstet af Landstinget¹⁵, men kom dog ikke til Udførelse. De tre Indstævntes Hustruer, altsaa Fru Hilleborg, Fru Inger og Fru Helvig, droge til Kjøbenhavn og bønfuldt Kongen om, at han vilde lade dem beholde Kaas og Jens Hvas's øvrige Gods, da „en Part af dem havde mange Børn¹⁶, og da de vilde falde i største Armod“, hvis de skulde undvære det. Kongen, der udtrykkelig siger, at alle tre Damer havde været hos ham og „givet deres Husbonders og deres Lejlighed tilkjende“, blev, som det jo maa gaae, naar Kvinder gjøre Ruæfald og udgyde Taarer, blød om Hjertet, og han gav den 28 Juni 1572¹⁷ de tre Mænd Brev paa, at de maatte beholde Kaas og alt det øvrige forbrudte Gods til evig Tid som arvelig Ejendom, idet han dog udtaler, at han af Kgl. Mildhed havde anseet deres Lejlighed, Bøn og Begjering fast mere end sin og Kronens Ret til Godsset.

isørigt fristes til at spørge, om en Herredsfoged i Rødding dengang kunde skrive en saadan Dom, og om Axel Suel ikke har bragt Landstingsfriværen fra Viborg med til Hjælp ved Dommens Affattelse.

¹⁵ See Brevet af 28 Juni 1572. Denne Landstingsdom eller blot dens Rubrum har af A. Heise forjæves været eftersøgt i Viborg Landstingsprotokoller.

¹⁶ Det var Fru Inger, der havde 1 eller 2 Sønner og 7 Døttre. De to andre Hgtepar havde ikke Børn.

¹⁷ Ihd. Reg. fol. 45, Gh. Ark.

Efter denne Begivenhed forsvinder Lukas Krabbe, der i alt Fald 1571 var en ældre Mand, for os og han vedkommer os isøvrigt heller ikke længer, idet han ikke sees at have havt Noget at gjøre med Sofstrup eller Raas Hovedgaard. Han døde, saavidt vides, barnløs, og der foreligger Intet om, at det af ham efter Jens Hvas arvede Guds vendte tilbage til nogen af de andre Medarvinger. Vi skulle derfor vende os til de to andre Arvinger, Søren Gundersen og Mikkel Nielsen.

V.

Søren Gundersen † 1576,
til Begerslevgaard, Rolsøgaard og Sofstrup,
og hans Hustru
Fru Hilleborg Andersdatter (Hvitensjerne) † 1606—10,
boende paa Rolsøgaard.

Søren Gundersen nævnes 1543 til Begerslevgaard¹, der laae i Begerslev, Nabsfognet til Gjerild, hvori Sofstrup (Benzon) ligger,

¹ Der staaer i Abelens Tægt af 1543 under Mars Stift, see Uddrag bl. Bil. til Christen og Just Hvas: „Søren Gundersen til wesleffgd (Rostrup) 15 Mk.“. Dette wesleffgd i Aarhus Stift er selvfølgelig vidt forskjelligt fra Besløgsgaard i Vester Han Herred, skjøndt denne Gaard ved en af de Skjodeløsheder, der ikke ere ualmindelige, i 1565 kaldes Bedtlesgaard med f istedetfor med s. Det omtalte wesleffgd er utvivlsomt Begerslevgaard i Begerslev Sogn, der vel ikke nævnes i D. Atl. eller hos Trap, og nu heller ikke længer er til under dette Navn, men i alt Fald var til før 1543; thi den 26 Febr. 1474 stjødte Godtke Nielsen af Baaben, Niels Palfsons Son i Begersløf, sin Løb og Del i Begersløfsgaard i Nørre Herred, som Per Mikkelsen iboer, til Lage Brof. Hist. gen. Ark. Nr. Hvis Søren Gundersen ikke ved Hjælp af egne Midler har været Ejer af denne Gaard, kan Man tænke sig, at den har været ham overladt af hans Fættre, Brødrene Hvas. Dises Moder, Fru Gjertrud, var jo vistnok død 1541, altsaa havde Brødrene da tiltraadt deres Arv. Om Begerslevgaard horte under denne, er vel ikke givet, men der laae adskillige Gaarde i Begerslev, som horte under Sofstrup, saavel i Jens Hvas's

men den 4 November 1561 skriver han sig til Kolsøgaard². Naar Man nu erindrer, at Jens Hvas's Fader, den ældre Christen Hvas, havde ejet denne Gaard førend han giftede sig en Andel til i Raas, og naar Man bemærker, at Kolsøgaard 1511 ejes af en Gvnde Nielsen³, ledes Man meget let til heraf at uddrage den Slutning, at den nævnte Gvnde Nielsen havde erhvervet Kolsøgaard ved at gifte sig med en Datter af Christen Hvas, og at Tørgen Gundefens var hans Søn. Der kan maaskee dog opkastes nogen Tvivl i Henseende til Raaden, hvorpaa Kolsøgaard erhvervedes, derimod tillade de Kjendsgjerninger, der indeholdes i det Følgende, ikke vel nogen Tvivl i Henseende til det Ægtefælskab, der maa antages at have fundet Sted mellem Gvnde Nielsen og den nævnte Datter af Christen Hvas.

Den nævnte Gvnde Nielsen er os igrøvrigt ubekjendt. Vi have kun truffet ham den ene Gang „1511, til Kolsøgaard“ og kjende ligesaa lidt hans, som Tørgen Gundefens Raaben. Familienavn førte Tørgen Gundefens ikke, og det er endnu kun en Formodning, at han muligvis har været af Slægten Skovgaard⁴. Gvnde Nielsen var sikkert død 1561, da Sønnen havde tiltraadt Kolsøgaard.

Gvnde Nielsens Hustru, den ældre Christen Hvas's Datter, nævnes vistnok intetsteds; men hendes Tilværelse begrundes dels ved

Lid (Bz. N. Nr. 534), som efter Fru Ingers Død, (Bz. N. Nr. 293), deriblandt en, som Fru Anne Mikseldatter fik, der var usædvanlig stor, og gjerne kan have været den omtalte Vegerølevgaard.

² I et Ridebrev, der findes i gode Mænds Dom af 13 Marts 1583, Benz, Ark. Nr. 193.

³ D. M. IV. 2 298. Stykket er trykt i dette Skrifts 3 D. S. 156.

⁴ Naar Sandvig efter „vesleffgd“ i Abelens Taxt af 1543 i Parenthes tilføjer „Koftrup“, vide vi Intetfornøjet, der skulde bestyrke Antagelsen af, at Tørgen Gundefens hørte til denne Slægt. I en Anetavle over Anders Fris (Klev. under Vognsen) findes, naar Man forstaaer at arbejde sig igjennem Tavslens Urigtigheder netop for denne Linie, et Udsagn om, at han var en Kruse, et Udsagn, der dog taber hele sin Værdi netop paa Grund af Tavslens Bildfarelser i selve den Linie, hvori han forekommer som Ascendent. Hertil kan

Kolsøgaard's Overgang fra Christen Hvas den Ældre og ved Sofstrup og Raas's Overgang fra Christen Hvas den Yngre til Sorgen Gundefsen og hans Søster Inger, dels ved den Optagelse af Navnet Hvas, der fandt Sted i hans nævnte Søsters Linie. Man kan forklare hver enkelt af disse Kjendsgjerninger uden at forudsætte en Søster til Landsdommer Jens Hvas, men i deres Forening vise de hen til en saadan Søster som et Led i Familien⁶.

endnu søges, at Navnet Kruse ikke hørte til dem, der udelodes af de Paa-gjældende selv. At Sorgen Gundefsens Plads maa søges i en lille, lidet kjendt Familie, er klart. Vi have navnlig ledt i Vinranke Munternes vidtsomme Slægt, hvor Navnet Gunde har hjemme, men forgjæves. Assistent under Civilisten A. Thiset har henstillet som en Formodning, at han kunde være en Skovgaard, Descendent paa mødrene Side af Marten Nyelsson i Kolsø, see S. 31 Note 9, der var en Bognsøn. Den nævnte Marten Nyelsson antages at være den samme Mand, der 1444 skriver sig til Hjermitølef, 1455 til Elling og 1472 til Lengsholm, alle i Venshyssel. Han havde tre Sønner, Bogn Mortensen i Stenshede 1480, Niels Mortensen i Hjermitølef og Lengsholm, og Johan Mortensen i Hjermitølef 1481, samt to Døtre, Ide gift med Thord Koed i Baarftgaard, og Inger, gift med Niels Pedersen Skovgaard til Egeberg og Pinderumsgaard. Gvnde Nielsen til Kolsøgaard 1511 kunde være en Søn af denne Niels Pedersen, og derfor taler: 1) Selvsølgelig at Nielsen svarer til Niels, 2) Navnet Inger, der fra Marten Nyelssons Moder, Inger Hermansdatter (Pennow) kan være gaaet over paa hendes Sønnebatter, Niels Pedersens Hustru, og fra hende til hendes Sønnebatter, Inger Gundesdatter, men fremfor Alt 3) at Kolsøgaard ejes af Gvnde Nielsen 1511, medens hans formentlige Morfader Marten Nyelsson nævnes i „Kolsø“ 1448—50. Det maa hertil bemærkes, at Kolsø og Kolsøgaard ikke utvivlsomt betegne det samme Ejendomsforhold og at Identiteten af Marten Nyelsson i Kolsø og Manden af samme Navn i Venshyssel ikke er en given Sag, men at iøvrigt Christen Hvas's firkte Ejendomsforhold til Kolsøgaard, der træder imellem Marten Nyelssons og Gvnde Nielsens, vel kan forklares paa en Maade, der ikke træder hindrende i Bejeh for Rigtigheden af den opstillede Formodning, og at denne heller ikke forstyrer det med Nødvendighed givne Egtteskab mellem en Datter af Christen Hvas og Gvnde Nielsen. Tilfældet vil vel engang bringe fuld Klarhed frem over den nævnte af Hr. Thiset fremsatte skarpsindige Formodning.

5 Naar denne Datter af Christen Hvas den Ældre ikke personlig kommer frem, er det fordi der aldrig nogensinde er Tvist om Hvasernes fædrene Gods. Enhver Proces eller Retshandel drejer sig kun om det ved Fru Gjertrud indbragte Gods. Dgaa af den Grund kan Gvnde Nielsens Hustru ikke være en Søster til Fru Gjertrud Andersdatter Munk.

Jørgen Gundefsen kan efter det Anførte være født 1511 eller før. Han nævnes i den store Reces af 1536 og var altsaa da myndig, fremdeles, som ovenfor nævnt, 1543 til Begerstlevgaard, 1561 til Rolsøgaard og 1571—72, under Forhandlingerne angaaende Jens Hvas's Gods, til Sofstrup. Han var dengang mindst 60 Aar, om ikke ældre, og levede heller ikke længe efter denne Tid. Han lod den 11 Juni 1572, den 17 Marts 1574 og den 16 Marts 1575⁶ føre Tingsvidner ved Nørre Herreds Ting om et Stykke Eng i Sofstrup Enemærke, det velbekendte Visthjør (Bibethjør), der tidligere ulast og ukært havde været brugt til Gaarden. 1574 blev han stevnet af Mads Hvid for Kongens Retterting i Anledning af den saa længe omstridte femte Del af en Søsterlod i Sofstrup, og da han udeblev under Sagen, gik Dommen ham selvfølgelig imod. Han blev derfor nødt til selv at stevne Mads Hvids Arvinger for at faae Dommen af 1574 ophævet, og dette lykkedes. Den omstødtes ved Kongens og Raadets Kjendelse af 8 Juni 1575, see under Christen Hvas. Fra denne Tid tie Arkiverne om ham. Da han ikke mødte paa Rødding Herredsting 1571 og heller ikke i Kjøbenhavn den 8 Juni 1575, kan Man forestille sig, at han har været svagelig. Han døde i Tidsrummet imellem den 8 Juni 1575

6 Fenz. Ark. Nr. 315—17. I Vidnet af 1574 mindes Søren Frost otte Gjere af Sofstrup, som havde „paafiddet Gaarden“, en efter den anden, og i al den Tid havde det Stykke Eng, der laae i Sofstrup Enemærke været brugt til Hartvig Thomsens Hus. Forudsat, at Søren Frost var en meget gammel Mand, oppe mod de 80 Aar, maa han have kunnet mindes: 1 Anders Munk † 1504, 2 hans Enke Fru Else Mikkelzdatter Due, 3 en eller flere af deres Sønner, s. Er. Niels og Svend Munk, 4 begge Brødre Due, der vistnok havde byttet deres Andel i Torp til Brødre Munk mod at faae disse Andele i Sofstrup, (saaledes fik Mikkel Due „til Sofstrup“ 1508 af Bøvneren Mogens Knudsen i Afsens (Dyr i Banbnet) Skjøde paa noget Jord paa Grenaa Mark, Fenz. Ark. Nr. 185. Bunde Due var enten Medejer eller Arving til denne Andel i Sofstrup, som han jølgte til Niels Ludvigsen.) 5 Jens Hvas, 6 hans Enke, Fru Gjertrud, 7 de to Brødre Hvas, Just og Christen, 8 Jørgen Gundefsen. Det er selvfølgelig ikke Meningen af denne Liste, der omfatter 11 Navne, at alle „Gjere“ personlig have „paafiddet“ Gaarden.

og den 24 Oktober 1576, da hans Søster Inger, der efterfulgte ham i Besiddelsen af Sostrup og Kolsøgaard, lod tage de første Tingsvidner om Gaardens Tilliggende i Brøndstrup. Det er klart, at han har været barnløs, da hans Søster og hendes Børn ellers ikke vilde have arvet hans to Sædegaarde.

Fru Hilleborg Andersdatter var af den Slægt, som Genealogerne have kaldet Hvitensstjerne. Hendes Segl findes endnu velbevaret under et Skjøde af 1598 i Benzons Arkiv, see det Følgende, og fremviser i Skjoldet en nedadvendt Halvmaan over en Stjerne, med tre fra Halvmaanen opstigende Strudsffedre. Over Skjoldet, der ikke har Hjelm, findes Forbogstaverne til hendes Navn H. A. Familien Hvitensstjerne siges at have ejet Holbekgaard og var altsaa, hvis denne Angivelse er rigtig, hjemme der i Egnen; men iøvrigt see vi os ikke i Stand til at meddele nogenfømhelst Oplysning om Fru Hilleborgs Slægt.

Fru Hilleborg var en virksom og handlekraftig Frue. I 1571 mødte hun, som vi have seet, for sin Mand paa Rødding Herredssting, og Aaret efter tog hun over til Kjøbenhavn og gjorde Knæfald for Kongen, for at Arvingerne kunde beholde Lens Hvas's Gods. Var dette blevet inddraget, vilde det have været nødvendigt at omdøle Arven efter Christen Hvas paa Ny, og hendes Mand's Arvelod vilde altsaa være bleven meget mindre. Hun overlevede Sorgen Gundefen, og da hun selvfølgelig ikke kunde arve nogen af hans to Sædegaarde, traf hun en Overenskomst med Fru Inger⁷ om

7 Denne Overenskomst er omtalt i Dommen af 23 Marts 1610, see nedenfor. Vi skulle her bemærke, at der i Boks, Mols Hd., 13, findes den Meddelelse, at Kongen 1576 i Magestifte med Jakob Ulfeld til Kogsbølle fik hans Arve gods, (nemlig) ubi Kolsø Sogn ubi Brinæs 3 Gaarde, „nok en Gaard kaldes Kolsø“, item en Gaard kaldes Baskalle, ubi Grønfeld en Gaard, ubi Egemark en Gaard, ubi Bjørstrup en Gaard, og ubi Sehnum (?) en Gaard. Den nævnte Gaard, der kaldes Kolsø, er ikke Kolsøgaard. En gammel Sædegaard kan ikke betegnes paa denne overskafte Maade. Men naar Man ikke er inde i Sædegaarden Kolsøgaard's Historie, kunde Man af det nævnte Magestiftsbrev, som vi have efterseet i Original, forledes til at troe, at Kolsøgaard havde tilhørt Jakob Ulfeld og var magestiftet til Kongen, hvilket ikke var Tilfældet.

Rolsøgaard, som hun forpagtede eller fæstede paa Livstid. Her havde hun jo boet, førend hendes Mand 1565 arvede Sofstrup, og her træffe vi hende boende igjen i hendes Enkestand 1581⁸. 1587⁹ tog Fogden paa Mejlgaard et Vidne om Fru Hilleborgs og Somfru Kirsten Rosenfrands's Jord paa Karlby Mark, og den 4 Oktober 1598¹⁰ udstedte hun paa Skjervad et Skjøde til Jakob Seefeld paa en Gaard i Karlby, nærværende Laurits Raffuel til Hedegaard. Det er under dette Skjøde, at hendes velbevarede Segl findes, og hun kalder sig i samme Hilleborg Andersdatter, sal. Sørger Gunde- sens, til Rolsøgaard. Fru Hilleborg havde paa den Maade i „lang Tid“ Rolsøgaard i „Gaand og Brug“, medens Ejendoms- retten efterhaanden var gaaet over til hendes Svigerinde Ingers Datter, Fru Margrethe Mikkelsdatter, gift med Erik Krag til Kjellingberg¹¹. Erik Krag kunde selvfølgelig ikke beboe Gaarden, saa længe Fru Hilleborg havde den i livsvarigt Fæste, og paa Grund af den store Afstand fra Kjellingberg eller Aaberg paa Vest- kysten, hvor han boede, kunde han heller ikke føre stadigt Tilsyn med den. Følgen deraf var den, at Fru Hilleborg lod Bygningerne forfalde og Skovene forhugge. Da Erik Krag var død den 13 Juni 1606, søgte Børgen for hans Søn, Sørger Krag, der var Arving til Gaarden, en Opgjørelse med Fru Hilleborg om Erstat- ning, fordi hun havde brugt Gaarden videre, end hendes Forlenings- brev tillod, og ved Kontrakt af 3 Oktober 1606 bestemtes derefter Skadeserstatningen til et Beløb af 2000 endende Rdl., at betale til Maurittii, den 22 September 1607. Fru Hilleborg pantsatte til Sikkerhed for Kontraktens Opfyldelse to hende tilhørende Gaarde i

⁸ Benz. Ark. Nr. 12, Erik Svæs's Skjøde til Fru Margrethe Vilde af 18 Decbr. 1581. „Item then Niende part wdy Rwolsegaardt, som Frw Hylleborig nu wdy boer“.

⁹ Benz. Ark. Nr. 445. Der menes nok Karlby Sogn i Nørre Herred Dhrs.

¹⁰ Benz. Ark. Nr. 443.

¹¹ See under Fru Margrethe Mikkelsdatter.

Basballe i Agri Sogn, en Gaard i Brinders i Rolsø Sogn og et Boel i Karleby Sogn og By samt alt. hendes Løssøre. Noget Tid efter døde hun i en meget høj Alder, vistnok 100 Aar gammel eller derover. Hvis Man antager, at hun har været jevnaldrende med Sorgen Gundefen, vil Angivelsen ikke fejle meget.

Hun døde, som bemærket, barnløs. Hendes Arvinger, blandt hvilke en Jens Klavsen til Bjørnstrup, sagsøgte Sorgen Krag til Dphøvelse af den indgaaede Kontrakt om de 2000 Rdl.; men ved Herredagens Dom af 23 Marts 1610¹², der indeholder en hel Del af de ovenfor meddelte Dphøysninger, dømtes Kontrakten ved Magt at stande. Hvem den ovenomtalte Jens Klavsen til Bjørnstrup, Fru Hilleborgs Arving, var, er det ikke lykkedes os at udfinde¹³. Rimeligvis vare hendes Arvinger fjerne Udarvinger og hun selv meget enestaaende i sin Slægt. At Arvingerne vare meget fremmede for Forholdene i Familien synes at fremgaa deraf, at de gjorde Forsøg paa at røre ved den mellem Fru Snger og Fru Hilleborg oprettede Kontrakt, der altsaa formentlig har været meget ugunstig for Fru Hilleborg, og at Sorgen Krags Fuldmægtig da kunde møde dette Angreb med den satiriske Bemærkning, at han ikke vidste hvilken Fru Snger, der mentes, efter som hun ikke nærmere er betegnet.

¹² Herredagsbvg. fol. 125 b.; Afstr. findes i Klev. Saml. blandede Dokumenter.

¹³ Der findes en Jens Klavsen Dyre, om hvem Klev. under Dyre har den Meddelelse, at han den 17 Marts 1565 ved Mageffite med Kongen fik Kronens Gaard Bjørnstrup i Borglum Herred, Torsager Sogn. Der menes vel altsaa Taars Sogn, hvor Jens Klavsens Hovedgaard Voller laae. Der findes ogsaa en Jens Klavsen til Bjørnstrup i Staane, hvor Hvitensstjerneerne skulle forekomme (A. Thiset). Vi have været ude af Stand til at udfinde, hvem den i Dommen nævnte Jens Klavsen var, og hvorledes han var beslægtet med Fru Hilleborg.

B. Hvasfer med Lillien
til Sofstrup, Raas, Lofstum, Hennemgaard og Søvig.

VI.

Mikkel Nielsen, levede 1572 + før 1576,
og
Fru Inger Gundesdatter + 1579,
Ejerinde af Raas, Sofstrup og Rolsøgaard,
med
Børn og Descendenter.

Mikkel Nielsen er allerede nævnt ovenfor. Hans Baaben var en Lillie¹. I den store Reces af 1536 forekomme to Mænd af dette Navn; af dem er sikkert Mikkel Nielsen Tornefrands til Rys² den ene, den her omhandlede muligvis den anden. I den

¹ Sønnen Jens Hvas's og Døttrene Margrethes og Agnetes Baabner have, see under de Paagjældende.

² L. A. Becker har, uden nærmere Undersøgelse, i Orion Bvst. 1843 I 259 ff. forvekslet Mikkel Nielsen til Rys, gift med Fru Kirsten Lykke, med Mikkel Nielsen til Raas, gift med Fru Inger Gundesdatter. Mikkel Nielsen Tornefrands til Rys nævnes oftere i Tiden fra 1542 til 1550, saaledes 1542 i Rig. Dbg., Ejler Lykke mod Peder Lassen, 1543 i Adelsens Tægt, 1546 i Hbgs Dbg fol. 20, 1547 i Skiftebrev om Sofstrup, see under Christen Hvas, 15 Febr. 1548 i top. Saml., 1550 i Dok. til Fam. Vinraute Munk hos Klev. og i Rig. Dbg; men han var død 1554, Gl. D. II 302, see ogsaa Dok. om Mejlgaard i Jyd. Saml. V 1 51 og 55, hvor Fru Kirstine 1557 og 1558 nævnes som hans Efterleverste.

trykte Fortegnelse over Adelens Tugt i Nylland 1543³ gjenfindes de samme Navne, begge under Viborg Stift, med en af Sandvig tilføjet Stedbetegnelse, for Mikkel Nielsen Lornefrands „a Rye“, for den anden Mikkel Nielsen „a Beresholmb“. Sidstnævnte Mikkel Nielsen kan altsaa være den, vi her omhandle. Han sættes kun til den ubetydelige Stat af 4 Daler, saa at hans Ejendom maa have været meget lille. Hvor den har ligget, vide vi ikke; det sees kun, at den maa søges indenfor Viborg Stifts Grændser. Det kan endnu tilføjes, at Mikkel Nielsen „a Beresholmb“ saavel 1536 som 1543 nævnes umiddelbart ved Siden af en Henrik Nielsen, ved hvem Sandvig i Tugten af 1543 har tilføjet et „a Bustrup“, hvorved selvfølgelig ikke kan være ment Bustrup i Salling, der dengang tilhørte Erik Krabbe. Vi kunne endnu gaae videre og see os i Stand til at nævne en „Niels Henriksen i Bierholm“, der forekommer i et Ridebrev af 1509⁴ og uden Tvivl er Fader til Henrik og Mikkel Nielsen; men skjønt Bierholm her ikke er en af en senere Forfatter

3 Kragss og Stephani Chr. 3.8 Hist. 2 D. Kbhvn 1778 160.

4 Dette Ridebrev findes indført i en stor og vidtløftig Dom i Kongstedlunds Arkiv, affagt paa Kongens Retteeting i Kbhvn den 27 Juni 1598 mellem Jakob Seefeld til Bisborggaard, Befalingsmand paa Mariager Kloster, paa den ene Side og Erik Vylke til Estjær og Fru Christence Nielsbatter (Kotfeld) til Bjørnsholm, Enke efter afg. Bjørn Raas til Staarupgaard paa den anden Side. Tvisten i denne Sag, der er af særlig Interesse ved Mængden af de gamle Tingsvidner og andre Dokumenter, der fremlægges af Parterne, drejede sig om, hvorvidt Ørevlund Skov i Bive Sogn skulde følge Braagaard i samme Sogn, der tilhørte Jakob Seefeld. Ridebrevet er udstedt 1508, Mandag næst var efter misericordia, som Philippi Jacobi Dag paa var, af Jakob Andersen (Bjørn) af Borggaard, Hans Løcke i Haffns, Mæg Joensen af Torstedlund, Palli Splid til Mundstrup (i Dommen staaer Mundstrup), Palli Juul til Laage, Christen Sommer i Gjenderup (Fusings), Niels Hendriksen i Bierholm, Jens Nielsen i Kofstrup, Thomas Staalandt i Rastrup, Otto Unger i Thuegaard, Christoffer Mortensen i Donderup, Sep Grøn og Jens Rødt i Bølle, som Bæbner(e)er(e), om at de vare nærværende paa Ørevlund Mark, da Thyge Jensen (Seefeld) af Dalsgaard med Envold Jensen i Alsted og Oluf Mortensen (Gyrsting) i Rastrup ved over den nævnte Mark og satte Sten og Stabel. Da Ridebrevet kun høves, som det er indført i Dommen, kan Man uheldigvis ikke støtte sig til noget Segl.

tilføjet Ejendom, men netop den, hvortil Manden selv dengang skrev sig, ere vi dog ikke ved Maalet. Selv med Niels Henriksen til Bierholm 1509⁵ og hans Sønner Henrik og Mikkel Nielsen, om de ere det, og selv med et Lillievaaben for denne Mikkel Nielsen „til Bierholm“ og senere ved sit Giftermaal „til Raas“, hvis de ere samme Person, hvorom vi kun kunne sige, at det er rimeligt, at de vare det, ere vi dog endnu svævende i Luften med Hensyn til Mikkel Nielsens Hjemsted og Slægt. Han var sikkert gift med Fru Inger i Eiden mellem 1540 og 1550, han skriver sig til Raas 1571—72 og døde før 1576⁶, sikkert paa Raas. Hermed er Alt udtømt, hvad vi for Eiden vide om denne Mand, der blev Stamfader for en ny Slægt af Hvasser.

Fru Inger Gundersdatter, der efter det Foregaaende er født af Forældrene Gvnde Nielsen til Rolsøgaard og Landsdommer Jens Hvas's Søster, blev, efter Alt at dømmes, gift i Eiden mellem 1540 og 1550⁷. Da hendes Fader var død, i Eiden mellem 1543

5 J. Æ. A. II. nævnes (S. 277 Noten) et Magestiftedrev af 1422 mellem Biskop Lauge i Viborg og Nis Dvejen af Dragsgaard, hvorved Biskoppen fik en Gaard i Frær og Nis Dvejen „en Gaard, kaldis Bierholm“, men det sees ikke hvor den laae. Fremdeles nævnes (S. 147) Niels Hendricksen i Bierholm (vistnok den i Ridebrevet nævnte Mand af dette Navn, idet Bierholm er en Forvanskning af Bierholm) som 1509 stødte Biskop Niels Clausen en Gaard i Lemmestrup, og (S. 281) den samme Niels Henriks'sen, der samme Aar, 1509, pantsatte Biskop Erik Raas en af sine Gaarde, liggende i Bølum i Høllum Herred. Man fristes til at lede efter Bierholm i Høllum Herred.

6 I 1576 optræder Fru Inger som Ejerinde af Sostrup, uden at Mikkel Nielsen nævnes. Han vilde være bleven nævnt fremfor hende, hvis han havde levet, saaledes som det stete 1571—72 paa Raas.

7 Af Døttrene vare Anne og Gjertrud gifte 1579, Agnete Enke 1580 og i Begreb med at indgaae nyt Egteskab; Elsebe var gift 1581 og Karen 1589. De fire første maae altsaa være fødte senere 1560, men uogle af dem vistnok længe før. Man kan altsaa ad en rimelig Slutnings Vej tilføje, at Fru Inger maa være født senere omtrent 1530, men rimeligvis endnu tidligere, da Broderen Jørgen var myndig 1536. Hvis Mikkel Hvas var hendes Søn, hvorom i det Følgende, lader det sig deraf, at han var født omtrent 1570, eller lidt senere,

og 1561, maa der være tilfalden hende Gods, som har ligget under Rolsøgaard, og dette Gods maa være overført paa hendes Mand og rimeligvis af ham mageskiftet eller solgt. En senere Sagttaget vil maaskee ad denne Vej kunne komme til Kundskab om, hvor hun og hendes Mand boede og hvem hun egentlig var. Fru Ingers og hendes Mands gode Tid kom, da Christen Hoas 1565 var død barnløs. Paa fædrene Side vare hun og hendes Broder Søren hans nærmeste Arvinger, og de delte hans Ejendomme saaledes imellem sig, at Fru Inger fik Raas, medens Søren, som isorvejen havde Rolsøgaard, fik Sofstrup. Fra 1565 levede altsaa Fru Inger paa Raas og her blev hun Enke i Tiden mellem 1572 og 1576. Da Broderen Søren døde, 1575 eller 1576, uden at efterlade sig Børn, kunde hans Enke, Fru Hilleborg, ikke gjøre noget Krav gjældende paa de to Sædegaarde, der hidrørte fra hans Slægt, og Fru Inger arvede altsaa efter Broderens Død Sofstrup og Rolsøgaard, hvilken sidste Ejendom hun dog ved Kontrakt overlod sin Svigerinde, Fru Hilleborg, til livsvarigt Brug. Hun flyttede strax fra Raas ned til Sofstrup og lod her den 24 Oktober 1576 ved Nørre Herreds Ting ved sin Foged Oluf Dussen tage to Tingsvidner, det ene om, at Mandrup Parsberg forbød Mændene fra Brøndstrup, der hørte under Sofstrup, at drive deres Fæ paa Emmedsbo Mark, der altsaa har tilhørt Mandrup Parsberg, og det andet om, at der var pløjet over Markeskjel ind i Brøndstrup Mark. Den 3 September 1578 lod hun tage et Vidne om, at hun havde afløst alle ulovlige Beje og Stier over Sofstrup Enemærke, Østerholm, Sønderholm, og hvor de fandtes, hvilken Aflysning hun igjen lod optage i et Landstingsvidne af 8 November s. A.⁸ I Besiddelse af Raas, Sofstrup og Rolsøgaard med tilliggende betydelige Gods

slutte, at hun da ikke har været over 50 Aar, hvilket viser tilbage til 1520 som det Aar, der tidligst kan være hendes Fødselsaar. Fru Inger var altsaa neppe meget gammel, da hun døde. Mikkel Nielsen kan derimod gjerne antages at være død i en Alder af 70 Aar.

⁸ Disse tre Tingsvidner findes i Benz. Ark. under Nr. 39, 40, 330.

maa hun have været en efter Datidens Forhold meget formuende Kone. Dog var denne anseelige Formue ikke ret længe samlet paa hendes Haand, idet hun døde kun tre Aar efter at hun havde tiltraadt Softrup; Skiftet efter hende holdtes paa denne Gaard, Løvedag efter Mikkelsdag den 3 Oktober 1579, og blev da hendes samlede Formue af ærlig Mand Peder Skrider i Refshoved lagt i Lodder og lignet samtlige hendes Børn imellem⁹.

Selve Skiftet, og et saadant er blevet oprettet, haves ikke, men mangfoldige Vidnesbyrd om, at Arven blev lagt i 9 Lodder. Vi kjende nu med Sikkerhed som Børn af Fru Inger og Mikkel Nielsen en Søn, der kaldte sig Jens Hvas og syv Døttre, nemlig Anne, Margrethe, Karen, Gjertrud, Elsebe, Agnete, samt en syvende, hvis Navn ikke er nævnt¹⁰. Hertil kommer maaffee endnu en Søn ved Navn Mikkel Hvas, den Yngste af alle Søffende. To Sønner og syv Døttre giver netop ni Lodder, selvfølgelig saaledes, at Sønnernes Lod var af dobbelt Størrelse mod Døttrenes. Dog bemærkes, at een Søn og syv Døttre ogsaa svare til ni Lodder, naar Sønnen tager to Søsterlodder, og at der maaffee er mest Grund til at ansee Mikkel Hvas for en Søn af Erik Hvas og Fru Gjertrud Mikkelsdatter. Ved den oprindelige Arvedeling deltes paa denne Maade i 9 Dele: Nolsjøgaard, de til Softrup hørende endels Skove, Kjer og Moser, Raas Hovedgaards Skov (Raas Kjer kaldet) samt det hele Bøndergods. Hvorledes Delingen af de to Hovedgaarde Raas og Softrup fandt Sted, sees ikke, men det synes, at de udelte ere blevne udlagte Jens Hvas. En Delingsmaade som den ovennævnte, der hvilte paa det samme Princip, som et Par Aarhundreder senere lagdes til Grund for Udstiftningen af Jordfællesskabet, krævede dog vistnok til en fornuftig Afslutning flere

⁹ Lingsvidne af 12 Marts 1593 i Benz. Ark. Nr. 370, see under Fru Agnete, indeholder Oplysning om Skiftet.

¹⁰ Den Orden, hvori Døttrene her ere nævnte, er uden Betydning; vi kjende ikke deres Rækkefølge efter Alderen.

private Overenskomster mellem Arvingerne indbyrdes, og der kan neppe være Tvivl om, at disse have fundet Sted. Vi finde saaledes 1586 udelst i Jens Hvas's Gaand Sostrup Hovedgaard med dens endels Marker og Enge, en Mølle, 6 Gaarde med Gadehuse og fire af Søsterlodderne i Sostrup Skove (Kjær og Mose), og ligeledes, at Kolsøgaard senere udelst befandt sig i Datteren Margrethes, eller hendes Mand, Erik Krags Gaand. Vi skulle senere under de enkelte Arvinger bemærke, hvad der vides om det hver især tilfaldne Gods.

Af Fru Ingers og Mikkel Nielsens Børn førte de to Sønner, Jens og Mikkel (hvis Mikkel var deres Søn), uden videre Navnet Hvas. Dersom de ikke have været døpte med dette Navn, der hidrørte fra deres Mormoder, Landsdommer Jens Hvas's Søster, er der i ethvert Tilfælde noget ganske Naturligt og med Forholdene og Tidens Læntemaade stemmende i, at de antog det. Deres Fader havde jo ikke noget Slægtnavn, hvorpaa de behøvede at give Afkald, og da Jørgen Gundefens Egtefæb var barnløst, har det i lang Tid staaet klart, at Brødrene Hvas's Formue ved deres og Jørgen Gundefens barnløse Død i Tidens Løb helt og holdent maatte samles hos Fru Inger eller hendes Børn. Hertil kan endnu komme, at med Brødrene Christen og Just Hvas udsluffedes idetmindste en Linie af den gamle Slægt af dette Navn, og Sønnerne i den kvindelige Sidelinie, der arvede alt deres Gods, have deri fundet maaskee ikke blot en Tilladelse men en Slags Forpligtelse til at holde Navnet oppe. Naar i samtidige Kilder Datteren Karen og i senere Optegnelser to af de andre Døttre, Anne og Margrethe, nævnes med Navnet Hvas, er dette altsaa at opfatte som Samtidens eller de Paagældendes egen Aerkjendelse af Betydningen af deres Arvesforhold.

Navnet Hvas fremkommer saaledes i Mikkel Nielsens Linie som et optaget Navn, og det bæres i tre Slægtled: af Jens Hvas til Sostrup, Raas og Toftum, derefter af hans Søn, Oberst Christoffer Hvas til Raas, Hennegaard og Søvig, og efter ham af hans Sønner Jens og Oluf. Dermed ophører det i Mikkel Nielsens mandlige Linie for atter at optages af Oberst Chri-

stoffer Hvas's Dattersøn, Christoffer Hvas Andersen, hvorom vi henvise til anden Del af dette Skrift.

I Navneoptagelsen er der ikke Noget, der var afvigende fra Tidens Skik og Brug. Der var jo en Række af Familier, der under lignende Forhold have opretholdt den Slægts Navn, til hvilken de vare knyttede ved Giftermaal eller paa mødrene Side. Men Hvaserne med Lillien gjorde Noget, der vistnok er enestaaende i den danske Adels ældre Historie; de aflagde, ikke i første og neppe, men maaskee dog i andet Led Lillien og optog i alt Fald i tredje Led den gamle Slægts to Sparrer som Skjoldmærke. Vi skulle udsørligere omtale dette Punkt i det Følgende under Jens og Christoffer Hvas.

Mikkel Nielsens og Fru Inger Gundesbatters Børn.

VI.

Fru Anne Mikkelzdatter, † efter 1601

og

Jens Bognsen til Stenumgaard og Kongensgaard, † før 1601.

Anne Mikkelzdatter var gift med Jens Bognsen til Stenumgaard i Raasted Sogn, Ulvborg Herred. Denne Gaard ligger omtrent 2 Mil Vest for Hølstebro, tæt ved Storaacen og tæt ved Nørre Vosborg og Dgelstrup. Fru Annes mødrene Arv udgjorde bl. A. den niende Del af alle de Stove, der laae til Sofstrup i Nørre Herred, samt fem Fæstegaarde, hvoraf fire laae i Vegerslev og een i Kornum i Sønderlyng Herred. Med Gaardene fulgte Gadehusene paa Gaardenes Grund. Denne Arv, om hvilken det udtrykkelig hedder, at den var tilfalden Jens Bognsen med hans Hustru „den Tid, Gud heden kaldte hendes Moder Fru Inger Gundesdatter“, saa at det er givet, at Fru Anne var gift før 1479,

afhændede Jens Bognsen ved Mageskiftebrev af 13 Marts 1585¹ til Jakob Seefeld til Bisborg mod som Vederlag at erholde: 3 Hørfylsæl i Skodborg Herred i Nør Risum Sogn en Gaard, kaldes Kongensgaard, tre Gaarde, der betegnes som: Kjelgaard, Tinggaard og en Gaard i „Prindhyminshr“ og endnu i Hassing Herred i Thy en Gaard, kaldes Hassinggaard, i Alt fem Gaarde. Fru Anne arvede senere efter sin Søster Fru Elsebes barnløse Død en Søsterlob i Mølgaard, hvis Størrelse ikke sees. Denne sidste Lob folgte hendes Søn Jakob Bognsen paa hendes Begne eller med hendes Samtykke ved Skjøde af 10 Marts 1601² til Fru Karine Sørensdatter sal. Laurits Munks Enke. Fru Anne Mikkelsdatters egenhændige Underskrift findes under dette Skjøde, men ikke hendes Segl; hun levede altsaa 1601 som Enke, men det er os ubekjendt, naar hun døde.

Jens Bognsen til Stenumgaard og fra 1585 tillige til Kongensgaard hørte til Familien med det halve Hjul, hvorover en trappevis fat Murstenshob, var formentlig en Søn af Jakob Bognsen til Stenumgaard, der i Rigens Dombog nævnes 1537³, og havde af sit Ægtefælskab med Fru Anne to Sønner, Jakob, der efter Faderens Død skriver sig til Kongensgaard, og Mikkel der skriver sig til Stenumgaard. Begge have undertegnet Skjødet af 1601 og

1 Benz. Ark. Nr. 293. Foruden en Niendedel i Slovene havde vel Fru Anne ogsaa faaet ublagt en Niendedel i Sofstrup Kjar og Mose, som der staaer i de mere omhyggelige Skjøder af 30 Apr. 1581 fra Lars Muuk og 27 Apr. 1589 fra Mogens Auberfen. Navnet „Prindhyminshr“, som der synes at staae i Dokumentet, er formentlig en Forvanskning.

2 Indmst. Ark. 1 Jhd. Kont. Div. Dok. IV a 13. Sædegaardenes Stattefrihed 1682.

3 Jens Bognsen, om hvis Navn der ikke er Tvivl, da han selv har udstedt det originale, endnu bevarede Mageskiftebrev af 13 Marts 1585, forveksles andetsfæds f. Ex. i A. Petersens Stamtable over Kragerne med Erik Bognsen til Søndervang i Stabill Sogn, der var gift med Maren Tertilsdatter Bøvner. Klev. bemærker om sidstnævnte Ægtepar: „deres Ligsten har jeg ladet aftegne“.

Mikkel har forsynet det med sit Eegl, hvori findes det ovenfor omtalte Vaaben.

Sønnen Jakob Bognsen til det oven nævnte Kongensgaard var gift med Else Krag, Datter af Mogens Krag til Blumstrup og Søster til Christence Krag, Christoffer Hvas's Svigermoder. Med hende fik han Sønderris i Guldager Sogn, Skadst Herred. Deres Datter, Jomfru Sofie Bognsdatter, kjøbte efter Forældrenes Død denne sidste Ejendom, hoor hun døde i Armod den 14 Oktober 1679⁴.

Sønnen Mikkel, der skriver sig til Stenumgaard og døde før 1623, var gift med Mette Rosenkrands Bendigdatter af Gribsgaard, med hvem han havde to Døttre, Anne, født den 25 September 1604, og Margrethe, opkaldte altsaa efter hans Moder og hendes Søster⁵. Deres Bærgemaal bestyredes først af deres Farbroder Jakob, men ifølge Rgl. Befaling af 14 Oktober 1623⁶ overtoges det af Iver Lange til Bramminge, gift med deres Farmoders Broderdatter Inger Hvas. Ved Overleveringen af dette Bærgemaal var Christoffer Hvas til Raas, Fru Ingers Broder, dengang 25 Aar gammel, tilstede. Begge Søstre fik Myndighedsbevilling den 3 Juli 1633⁷, levede ugifte og flyttede siden til en

4 See D. Nielsens Skadst Herred S. 218, hvor hun udførligt omtales. Det sees ikke, naar Jakob Bognsen døde. Derimod findes paa A. Petersens Stamtafle over Kragerne, at Else Krag døde 1617.

5 Datteren Annes Pigtifteplade findes paa Karifegaard og Paastriften Iyber, efter Meddelelse af Hr A. Thiset, saaledes: Herunder hviler erlige og velbyrdige Jomfru Anne Bogens dater fød i Jylland paa Stenvom Gaard anno 1604 af velbyrdige For eldere hendis Fader var erlige og velbyrdige Mand Michel Bognsen til Stenvomgaard hendis Moder erlige og velbyrdige Fru Mette Rosenkrans til Gribsgaard og døde hun paa Karifegaard Anno 1650 den 1 November hendis gandsche Alder var 46 Aar 5 Wger 1 Dag Gud gifve hende med alle tro Christen en are fuld och gledelig Op standels.

6 Iybd. Reg. Nr. 7 1613—23 f. 551, trykt i 2 Del af dette Skrift S. 97.

7 Iybd. Reg. f. 429.

Bondegaard i Karise By i Faxe Herred i Sjælland, hvor Søsteren Anne døde den 1 November 1650, noget over 46 Aar gammel. Af et endnu bevaret Brev af 14 November 1653⁸ fra Margrethe Bognsen til øverste Sekretær Erik Krag til Lydungaard sees det, at hun vel ved Otto Krags Mellemkomst 1645 havde faaet Rgl. Frihed paa den Gaard, hun beboede, og 1646 ved Kjeld Krags Forbøn Fæste paa en Kronen tilhørende Bondegaard, der laae tæt ved hendes egen, men at hendes Omstændigheder dog vare meget tarvelige. Hun beder indstændigt Erik Krag, hvem hun har kjendt som Barn og hvis Forældre hun især havde kjendt saa nøje, at skaffe hende Fæste paa en ledig Kirketiende, som Hr. Knud Ulfeld ingenlunde behøvede til Allesløvgaard, da han havde tre iforvejen. Hun levede endnu den 21 Oktober 1656, da hun var tilstede ved Tomfru Elifabeth Thotts Dødsleje⁹, men derefter tabe vi hende af Synne.

VIII.

Fru **Margrethe Mikkelzdatter**, † 1594 eller før, til Rolsøgaard
og

Erik Krag til Kjellingberg og Lydungaard † 1606

samt

deres Søn **Jørgen Krag** til Rolsøgaard og Endrupholm † 1643.

Margrethe Mikkelzdatter, der i senere Stamtavler kaldes *Hvas*¹, synes at have ordnet sin Arvelod saaledes, at hun blev Ejer af Rolsøgaard udelte. Det vil erindres, at denne Gaard ogsaa

⁸ Danske Saml. Gh. Ark. Nr. 373. Dette Brev har været forsynet med et Laffegl, hvori over et halvt Hjul en Murstenshob med tre Lag trappewis satte Sten. Paa Hjelmen to Strudsøjer og paa Siden Bogstaverne M og B.

⁹ Klev. ad Bognsen, ex conc. fun.

¹ F. Gr. i Stamt. til Hoffm. danske Adelsm., Fam. Krag, og i Anton Peterjens Stamt. over Kragerne, hvor hendes Fader Mikkel Nielsen urigtigt nævnes som *Hvas*.

var lagt i Niendebele² og at den for Livstid var overladt den gamle Fru Hilleborg Andersdatter i Brug. Foruden Arv efter sin Moder tog hun, men langt senere, Arv efter sin Søster Fru Elise, Las Munks Husfru. Hun fik efter hende en Søsterlob i Mølgaard, hvilken hendes Søstersøn, Jakob Bognsen til Kongensgaard, den 10 Marts 1601, altsaa ibetmindste 7 Aar efter hendes Død, folgte til Fru Karine Sørensdatter, dengang Enke efter Las Munk. See herom under Fru Elise³. Fru Margrethe døde 1594⁴ eller før, uden Tvivl ikke 30 Aar gammel.

Hendes Mand var Erik Krag til Kjellingberg i Vederfj Sogn i Hind Herred. Denne Gaard laae to eller tre Mil fra Stenumgaard, kun en halv Mil fra Vesterhavet, tæt op til Stabil Fjord, og nævnes 1646 Ny Abjerg, men er senere enten bleven Præstegaard eller dens Torder lagte under Abjerg⁵. Han havde første Gang været gift med Fru Anne Suel, med hvem han havde syv Børn, og giftede sig tredje Gang, efter Fru Margrethes Død, med Christen Vinds Enke, Kirsten Kruse til Lydumgaard i Lydum Sogn, Vester Horne Herred, med hvem han havde tre Børn⁶. Erik Krag, der af sit Ægteffab med Fru Margrethe kun havde en eneste Søn, der hed Tørgen, havde foruden de to Gaarde Kjellingberg, der var hans Fædrenegaard, og Lydumgaard, som han senere fik med Fru Kirsten, endnu med Fru Margrethe erhvervet Kolsjøgaard. Det er vel troligt,

² See Erik Hoas's Magestiftsbrev af 18 Decbr. 1581, Benz. Ark. Nr. 12.

³ Fru Margrethe kaldes i Skjødet: „Salig frue Margreth Michelsdatter, Erik Krags“.

⁴ Erik Krags første Søn af 3die Ægteffab blev født den 11 Decbr. 1595.

⁵ See A. Petersens Stamt. over Kragerne, Fortalen, og Trap under Vederfj Sogn.

⁶ See Anton Petersens Stamtavle over Familien Krag, trykt 1868 som Manuskript, og Skadst Herred af D. Nielsen, Endrupholm. En af Døttrene af tredje Ægteffab hed Margrethe, født 1598, vistnok opfaldt efter Margrethe Mikfelsdatter.

at han kan have bidraget til at samle hele hendes Arv i denne Gaard; men da han selv boede ovre paa Vestkysten, kunde han kun føre libet Tilsyn med Fru Hilleborgs Bestyrelse af den, og Følgen var den, at Gaarden forfaldt og at Skovene misbrugtes. Han foretog dog ikke noget Skridt imod hende, og døde den 13 Juni 1606.

Tørgen Krag, der synes at være opfaldt efter sin Mor- moders Broder, Tørgen Gundersen, blev født 1589. Man kan altsaa med Sandsynlighed henlægge hans Moder Fru Margrethes Gifter- maal til 1588, og forudsat at hun da, som rimeligt er, var i en Alder af mellem 20 og 30 Aar, hendes Fødsel til mellem Aarene 1560 og 1570. Tørgen Krag blev efter Faderens Død, i en Alder af 17 Aar, Ejer af den af hans Moder indbragte Gaard, Rolsø- gaard; hans Børge sørgede strax for en Opgjørelse med Fru Hille- borg og det paa en Maade, der vistnok gif den gamle Kone alt for nær. Hun maatte ved Kontrakt af 3 Oktober 1606, altsaa noget over tre Maaneder efter at Erik Krag var død, forpligte sig til at erlægge en Skadeserstatning af 2000 endende Rdl., for hvilke hun maatte give Pant i tre hende tilhørende Bøndergaarde og i et Boel samt i alt hendes Løssøre. Derefter blev hun fremdeles siddeende ved Gaarden, men døde ej længe efter i en meget høj Alder. Efter hendes Død angreb hendes Arvinger, blandt hvilke en Jens Klavsen til Bjørnstrup, Kontrakten af 3 Oktober 1606 og stevnedes i den Anledning Tørgen Krag for Kongen og Rigsraadet; men Kontrakten, der var gjort i gode Mænds Overværelse og under deres Forsegling, i Fru Hilleborgs Velmagt, — om hun havde været 100 Aar eller mere, vidste Tørgen Krags Fuldmægtig, der mødte for ham, ikke at sige — blev kjendt ved Magt. Vi henviser herom dels til Stykket om Fru Hilleborg dels til Bilagene, hvor Dommen findes.

Den 11 Juni 1609, altsaa i en Alder af kun 20 Aar, ægtede Tørgen Krag Anne Wind og fik med hende Endrupholm. Han var forlenet med Dueholm og Skarpenberg Gods fra 6 Mai 1639 og døde barnløs paa Mors 1643. Skiftet efter ham holdtes paa En-

drupholm den 29 Mai 1646⁷ og paa dette fremkom ingen Arvinger eller Arveforordninger fra hans mødrene Slægt af den Grund, at han havde Halvsøstrende og at disse selvsølgelig udelukkede fjernere Sidelinier. Oberst Christoffer Hvas, der var Brodersøn af Fru Margrethe, altsaa kjædelig Fætter til Tørgen Krag, optraadte som Værges for den Ufsødes Halvsøster, Fru Margrethe Krag til Vardho, Erik Billes Efterleverste.

Paa Altretavlen i Nykirke, Sognet Kirken til Endrupholm, findes Tørgen Krags fædrene og mødrene Baaben, og dette sidste er en Billie⁸.

Rolsøgaard's Historie er fortalt i det Foregaaende, men en kort Gjentagelse vil lette Oversigten. Der nævnes først en „Marten Nyellson i Roldsjø“ 1448—1450, hvilket Roldsjø ikke sikkert, men dog rimeligvis betegner det Rolsøgaard, hvori der 1486 gjøres Udlæg for en Fordring paa Christen Hvas, som han betalte med andet Gods, saa at han beholdt Gaarden⁹. Derefter nævnes 1511 Gvunde Nielsen i „Rolsøgaardt“, der var Ejer enten paa Grund af sit Giftermaal med en Datter af Christen Hvas, eller muligvis som Dattersøn af Marten Nyellson¹⁰. Efter ham følger hans Søn Tørgen Gvunden, efter hans barnløse Død hans Søster Fru Inger

7 Orig. i top. Saml. Endrupholm Nr. 49 Gh. Art.

8 Meddeelt af Dr. D. Nielsen i Henhold til Eftersyn paa Stedet selv.

9 See foran under Christen Hvas, S. 29 Note 5, og jfr. Ellen Gøyes Fordebog, 3 D. 126.

10 3 D. 156 og 4 D. 127 Note 4. Naar Christen Hvas's firkte Ejendomsret til Rolsøgaard følger efter Marten Nyellsons og naar det er vist, og det er det, at Tørgen Gvunden og hans Søster i deres Egenstaa af Søstendebørn arve Christen Hvas's Sønnesøn af samme Navn, og fremdeles, naar Navnet Hvas faaer Hævd i Fru Ingers Descendents, hvilket viser hen til, at hendes Moder var en Hvas og ikke en Munk, bliver det Revis for at Gvunde Nielsen var en Stobgaard, Dattersøn af Marten Nyellson, som skulde hentes fra hans Ejendomsret til Rolsøgaard, temmelig svagt.

Gundesdatter, der fæster Gaarden bort til sin Svigerinde Fru Hilleborg, og efter Fru Ingers Død bliver hendes Datter Fru Margrethe Arving, dog af den hele Gaard kun efter Overenskomst med sine Medarvinger. Hendes Søn, Jørgen Krag, afhændede den rimeligvis ikke lang Tid efter at han ved Fru Hilleborgs Død havde faaet fuld Raadighed over den til Hans Nielsen Skade, som derefter 1622¹¹ ved Magestifte erhvervede det tæet ved liggende Andorpsgaard, tidligere tilhørende Christoffer Munk. Det fremgaar ikke tydeligt naar Hans Skade blev Ejer af Gaarden, og der kan være nogen Grund til at antage, at han en Tid lang har havt den i Brug førend han blev Ejer¹².

11 Bøfs. Gh. Ark.

12 Ved Ovenstaaende bemærkes:

a. Naar der i Trap anbringes en Bogn Andersen som Ejer af Kolsøgaard 1565, er det en af de Fejltagelser, der undertiden indtræde for velvillige Meddelere. Netop i Aaret 1565 var Jørgen Gundersen Ejer af Kolsøgaard og den nævnte Bogn Andersen (Gris) har Intet at stifte med Kolsøgaard i Mols Herred, men var Ejer af „Kolsøgaard“ paa Hannæs i Han Herred, en Gaard, hvortil en Bogn Gris endnu nævnes 1609 (Danste Saml. Krigsvæsen 396 2 a under Bendelbo Stift), altsaa enten den nævnte Bogn Andersen eller hans Søn af samme Navn. See om Bogn Andersen ny kirkehist., Saml. V 356 og D. Atl. V 315.

b. Efter Trap, aldre og nyere Udgave, skal Kolsøgaard være bygget 1595 af den nedlagte By Kolsø af Kongens Ridesfoged Hans Jakobsen tæet ved Kolsø Kirke. Dette er ogsaa en Fejltagelse. Aarstallet er ikke 1595, men 1695, hvilket fremgaaer klart af Wibergs Præstehistorie II 1868 S. 227. Fru Hilleborg sad besuden endnu lige indtil 1606 med det gamle Kolsøgaard i Fæste eller Forleining, og i Dommen af 1610 kaldes Jørgen Krag den nye Gaard idelig sin Hovedgaard, der var forfalden paa Bygninger.

c. I Danste Saml. 396 2 c i en Fortegnelse af 1609 over de Heste, Adelen i Jylland havde at udrede, findes under Ribe Stift: Jørgen Krag til Enderup og hans Husfrues Søster, Fr. Ellen Bind, 1 Hest, og længere henne: Mads Nielsen til Nerild og Hans Nielszen „til Koelsøgaard“ 1 Hest. De to Brødre Mads og Hans Nielsen Skades Gods er altsaa sammenlagt til Udredelsen af 1 Hest; det er Grunden til, at Koelsøgaard i Aarhus Stift er nævnt ved Siden af Nerild i Ribe Stift. Men endnu i en følgende Fortegnelse af 1614 (D. Saml. 396 8) nævnes Jørgen Krag „til Koelsøgaard“ og

IX.

Fru **Elsebe Mikkelsdatter**, 1581,

og

Las Munk til Nysum, 1581 til Mølgaard, † før 10 Marts 1601,
hans anden Hustru, **Karen Sorensdatter Mund**, og hendes anden
Mand, **Ernst Diede** i Lynderup.

Fru Elsebe Mikkelsdatter var gift med Las Munk „til Nysum“. Det er ikke angivet hvilket Nysum der menes, men vi fejle neppe naar vi gaac ud fra, at det var Byen Nysum, der ligger et Par Mil Nord for Hobro i Ravnkilde Sogn. Dette Sogn deles ved Lindenberg Na i to Dele, af hvilke den ene ligger i Mars, den anden i Hindsted Herred, og den Del, der falder ind under sidstnævnte Herred, udgjør netop Byen Nysum med sine tilliggende Torder. Naar Las Munk, saaledes som det saa ofte i den Tid er Tilfældet, nævnes „til“ en hel By, vil det kun sige, at han har ejet og beboet en Gaard i Byen. Han hørte sikkert til Binranke Munkerne, en Familie, der var meget talrig netop i Egnen Nordvest for Hobro og derfor ikke udmærkede sig ved Størrelsen af sine Besiddelser. Den Arvelod, hans Hustru bragte ham, bestod i en Gaard i Vegerslev, to Gaarde i Hemmed, Hemmed Mølle, to Huse samnestedes, den niende Part af Sostrups endels Skove, Rjær og Mose, samt den Lod, som „den Mand i Vegerslev“ brugte i Sostrups endels Eng. Dette Gods laae ikke bekendt for Las Munk, naar han boede i Nysum. Det traf sig nu saaledes, at Sakob Seefeld til Bisborggaard, dengang Befalingsmand paa Narhusgaard,

hans Hustrues Søster Hr. Ellen Vind ansatte til 1 Hest, saa at det ikke er ganske tydeligt, naar Hans Nielsen Skade blev Ejer af Gaarden.

netop i Vinteren eller Foraaret 1581¹ havde tilmagestiftet sig Mølgaard i Havbro Sogn, Lars Herred, med tilliggende Møllested samt en Gaard og et Hus i Havbro og en Gaard og et Hus i Sjøttrup. Mølgaard var kun en forholdsvis lille Ejendom², i en mager Egn; den lod sig ikke bringe i nogen Forbindelse med Bisborggaard og den lovede ikke meget for Fremtiden. For Las Munk stillede Sagen sig anderledes. Han kunde med sine faa Midler kun sigte lavt, og paa Havbrogaard, knap en halv Mil fra Mølgaard, boede allerede hans Slægt. Begge Parter bleve derfor enige om et Bytte af de nævnte Ejendomme, og Las Munk overdrog med sin Hustru ved Magestiftebrev, udstedt den 30 April 1581 paa Bisborggaard³, Jakob Seefeld Fru Elsebes ovennævnte Arvelod i Sofstrup, medens Jakob Seefeld samtidigt som Bederlag overdrog Las Munk Mølgaard med det Gods, der var fulgt med, og desuden en Gaard i Farsø med Gadehus samt en Gaard i Sjøttrup. Jakob Seefeld havde derved gjort det første Skridt til Erhvervelsen af det herlige og skjønt beliggende Sofstrup, i hvis Skove han nu var lodtagen med en Niendedel, og Las Munk havde faaet en Sædegaard, i alt Fald en større Gaard⁴, med Møllested samt 4 Fæstegaarde og 3 Huse i nogenlunde passende Afstand fra Gaarden selv. Magestiftebrevet understreges til Bitterlighed af Lars Kruse til Valle og Christoffer Lauritsen Seefeld til Refsnæs, hvilken sidste ligesom stod midt imellem begge Parter, idet paa den ene Side han selv var en Frænde af Jakob Seefeld og paa den anden Side hans Søster, Kirsten Lauritsdatter, var gift med Jens Munk af Havbrogaard, der uden Tvivl i alt Fald ogsaa var en Frænde af Las Munk. Sidstnævnte forlod altsaa, som vi sikkert slutte, efter dette Magestifte

¹ Pastor D. Ottesens Bidrag til Mølgaards Historie i Saml. til jydsk Hist. og Topogr. 6 B. 2. 1876, S. 81. Jfr. Note 10.

² Mølgaard havde, da Anders Rjarulf 1717 købte den, kun 10 Td. 6 Spr. 1 Fbd. 2 Alb. Hfl.

³ Benz. Ark. Nr. 532, paa Perg. „Actum wisborg thendt Søndag næst for Philippi et Jacobi dag, Anno 1581“.

Nysum og flyttede op til Mølgaard, der ligger i en Afstand fra Nysum af omtrent tre Mil.

Fru Elsebe Wittelsdatter nævnes kun den ene Gang 1581. Det er os ubekjendt, om hendes Ægteffab med Las Munk var indgaaet før eller efter hendes Moders Død, ligesom det ogsaa er os ubekjendt, naar hun selv døde. Vi kunne blot slaae fast som sikkert, at hendes Ægteffab med Las Munk var barnløst⁵.

Vi driste os med Hensyn til Las Munk ikke til at gaae tilbage eller til Siden i Vinranke Munkernes viltsomme Slægt, men nøjes med at udtale, at ligesom Las Munk vistnok i ethvert Fald er identisk med den Las Munk, der den 2 Februar 1580⁶ nævnes sammen med Christoffer Munk „til“ Romdrup, med Betegnelsen „der sammesteds“, maa han paa den anden Side ikke forveksles med en samtidig Las Munk af samme Slægt, der skrev sig til Hvingstrup ved Giesinggaard i Tvede Sogn. Sidstnævnte Las Munk døde den 17 Mai 1601, medens Las Munk til Mølgaard allerede var død før den 10 Marts s. A.⁷

4 Mølgaards Egenstøb af Sæbegaard blev draget i Tvivl i 1682. Der findes i Indmst. Art. 1 Syd. Kont. Div. Dok. IV A 13 (Sæbegaardenes Skatterestancer 1684) en Samling af Skjeder og andre Aktstykker, der tjene til Oplysning om Mølgaards og Havbrogaards fornævnte Egenstøb i den Tid, der gaaer nærmest forud.

5 Dette fremgaaer med Sikkerhed deraf, at Las Munk ved Indgaaelsen af sit andet Ægteffab maatte stifte med Fru Elsebes Søstende og give dem Lod i Mølgaard med Gods. See nedenfor.

6 Christoffer Munk til Romdrup og Las Munk „der sammesteds“ (maaskee Brødre?) undertegnede den 2 Febr. 1580 et Skiftebrev paa Refsnæs mellem Christoffer Lauridsen (Seefeld) til Refsnæs, hans Søster Ane Lauridsdatter „til“ Alsferi (Alsferg, en By i Nør Hald Hb.), hans Søster Else Lauridsdatter „til“ Romdrup, og Jens Munk til Havbrogaard paa sin Hustru Kirstine Lauridsdatters Vegne, efter deres afd. Fader, Moder og Brødre. (Alden forglemt at notere).

7 I Tvede Kirke findes en Trætavle, overdragen med Messingblik, med to Baabner, det første Munkernes med Vinranken, det andet med en Pillie i Skjoldet og paa Hjernen to kraat, med nederste Ende mod hinanden stillede Pillier, og under Baabnerne følgende Indskrift: „Herunder hviler etlig oc vel-

Efter Fru Elsebes Død giftede Las Munk sig anden Gang med Karen Sørensdatter Mund, der formentlig var en Datter af Søren Mund til Serridslevgaard og Fru Kirsten Glambel. Søren Mund forekommer 1518—64 og havde fire Sønner og tre Døttre. Karen Sørensdatter var ifølge denne Forbindelse Farsøster til den bekjendte Admiral Pros Mund⁸.

Før sit nye Giftermaal maatte Las Munk, da han ikke havde Børn med Fru Elsebe, selvsølgelig holde Skifte med hendes Arvinger, det vil sige hendes Søskende, og ved denne Lejlighed fik, uden at vi see, hvorledes han affandt sig med de øvrige af disse, to af Søstrene, nemlig Fru Anne, gift med Jens Bogusen, og Fru Margrethe, gift med Erik Krag, Andel (Søsterlod) i selve Mølgaard. Om det paa Skiftet fik nogen Indflydelse, at Mølgaard var en ved Hjælp af Fru Elsebes fra Sofstrup arvede Formue erhvervet Ejendom, maa staae hen. Las Munk havde af sit Ægteskab med Fru Karen Sørensdatter to Sønner, Niels og Søren; han levede efter D. Atl. endnu 1593, men var, som ansørt, død før den 10 Marts 1601, da Fru Karen i sit Enkesæde indkjøbte og fik Skjøde paa de to ovenfor nævnte Søsterlodder i Gaarden. Herom henvises til Anne og Margrethe Mikkelsdatter.

Fru Karen Sørensdatter, der uden Tvivl var betydeligt yngre end Las Munk, giftede sig anden Gang med Ernst Deide eller Diede.

børdige salig Las Munk thil Hvingstrup Gud gifve hannom en gledenige oc arefuld opstandelse oc kaldit gud hanom den 17 Mai 1601". Det er vistnok Las Munks fædrene og mødrene Vaaben, her findes, og Man ledes til at troe, at han var ugift, da han nævnes alene. Til hvem Villievaabnet har Hensyn, driste vi os ikke til at afgjøre.

⁸ Søren Munds og Kirsten Glambels Børn vare efter Meddel. af A. Thiset: Peder Mund til Sandbygaard, 1596 Lensmand paa Island, g. m. Bibeké Gris, Eriksdatter, ei Børn, Klavs Mund til Serridslevgaard g. m. Kirsten Harbo, Jørgensdatter, Niels Mund g. m. Ingeborg Prosdatter (Hørby), Sver Mund til Merringgaard g. m. Karen Lauridsdatter (Hørby), Anne g. m. Laurits Bertelsen (Hørby), Birte, g. m. Christen Harbo til Polris 1626, og Karen g. m. Las Munk.

Hun maatte selvsølgelig før dette andet Egtteskab skifte med sine Søner Niels og Søren, og disse fik da som Fædrearv ublagt Halvdelen af Mølgaard, som de maae antages at have beboet og dreven. Et saadant Fællesskab i Ejendom og Drift af en Gaard mellem to vogne Søner paa den ene Side og deres Moder med hendes anden Mand paa den anden Side kunde selvsølgelig ikke gaae i Tidens Længde, og ved Skjøde af 7 September 1618 afhændede derfor Ernst Diebe med sin Hustrues Samtykke den hende tilhørende Halvdel af Mølgaard til Niels og Søren Munk i Forening. Ernst Diebe omtaler sig ved denne Lejlighed som „nu boendis i Lynderup“. Hvilket Lynderup dermed menes, skulle vi lade være usagt. Maastsee er det Lynnerupgaarde i Skivum Sogn omtrent halvanden Mil Nordost for Mølgaard⁹. Da vi ikke skrive Munkernes eller Mølgaards Historie, maae vi slutte her¹⁰.

⁹ Pst. Ottesen har læst hans Navn i og Underskrift under Skjødet af 7 Septbr. 1618 som Ernst Giede og antaget ham hørende til den gamle Slægt Gjedde, en Antagelse, der selv om Navnet var Giede, vilde være af mere end tvivlsom Rigtighed. Men Navnet er iøvrigt sikkert Deide eller Diebe. I jydsk Mynstring af 1609, 1614 og 1617 (D. Saml. 396 2 c, 4, 10) kaldes han Deide og Deyde med Tilføjeelse „til Mølgaard“. Han var iblandt dem, der ikke kunde stille Hest. Da Pastor Ottesen har læst Giede, er det rimeligt, at der under Skjødet staaer Diebe, D læst som G. Destoværrer mangler Diebes Segl under Skjødet, i hvilket han med sin Hustru taler om „Boris Adelig Ere thro och gode loffw“. Familien Diebe findes i Ud. Læg som senere indkommen i Landet.

¹⁰ Der kan af de i 3hd. Saml. 6. 2. S. 81 ff. givne Meddelelser, naar Man dels har den Kilde, der findes i Indst., see Note 4, dels andre almindeligt tilgængelige ved Haanden, bringes et bestemt og rigtigere Udbytte ud med Hensyn til Munkernes Familieforhold og Mølgaards Ejere indtil henimod 1600, end det er lykkedes i den nævnte Afhandling. Men denne Opgave ligger for langt borte fra vor egen til at vi her tør inklude os nærmere paa Sagen.

X.

Fru — **Mikkelsdatter**, 1579,
og hendes Mand,
Christoffer Munk, til Komdrup og Andorpgaard 1578 - 1583.

Den Datter af Fru Inger, med hvem Christoffer Munk var gift, nævnes intetsteds ved Navn. Det siges kun af Christoffer Munk selv i et Brev af 1583, see nedenfor, at han paa Skiftet 1579 fik udlagt to Gaarde „efter sin Hustrues Moder, Fru Inger Gundersdatter“, uden at det fremgaaer, hvad Hustruen hed til Fornavn eller om hun endnu levede 1583. At hun levede 1579 fremgaaer deraf, at hendes Mand fik Arv udlagt paa Skiftet¹.

Christoffer Munk hørte til Birrante Munterne. Han nævnes „til Komdrup“ 1578, da han var Vidne paa et Skjøde, udstedt af Niels Sonsen til Torstedlund til Christoffer Lauritsen til Refsnæs², og han har rimeligvis allerede da været gift. Senere nævnes han endnu et Par Gange til Komdrup, den ene Gang, da han den 2 Februar 1580³ tilligemed Las Munk (til Nysum, senere til Mølgaard, maastee hans Broder) undertegnede Skiftebrevet paa Refsnæs mellem Christoffer Lauritsen Seefeld og hans Søstre, den anden Gang, da han den 28 September s. A. af Fru Agnete nævnes som hendes „Svoger“ og atter „til Komdrup“⁴. Den 3 September 1583⁵ udstedte han paa Aarhusgaard efter Jakob Seefelds Anmodning et aabent Brev, hvori han erklærer, at der til de to oven-

1 Christoffer Munk vilde ikke som Svigersøn have kunnet arve Fru Inger, hvis ikke hans Hustru havde overlevet hende.

2 Meddelt af Stud. XI. Gjerding.

3 See Side 149 Note 6.

4 I Fru Agnetes Skjøde af 28 Sept. 1580. Venz. Ark. Nr. 131.

5 Venz. Ark. Nr. 321.

nævnte Gaarde, den ene i Karlby, den anden i Voldby, som han havde faaet udlagt paa Skiftet „efter sin Hustrues Moder Fru Inger Gundersdatter“⁶ og som han derefter havde solgt til Korftz Wiffert til Ræs, Befalingsmand paa Malmsø, der atter havde afhændet dem til Kronen, ikke laae Enge inde i Sostrup Gaards Encmærke. I Brevet, der endnu haves med hans Underkrift og Segl, skriver han sig til „Andorpgaard paa Mols“, og i Seglet sees en Iverbjelke med nogle Streger, der gjerne kunne gjælde for en svag Efterligning af en Vinranke. Det ovennævnte Andorpgaard hørte til Andrup By i Nolsjø Sogn og har neppe været Andet end en større Bondegaard, ligesom den, han havde ejet i Komdrup. Man maa erindre, at naar Ejeren selv vilde behoe en Fæstegaard, kunde han udfige Fæsteren, og denne Ret benyttede saadanne Smaaakaarsfolk, som Christoffer Munk og hans Lige sikkert ved deres Bopælsforandringer. Der er ikke Tvivl om, at Andorpgaard var hans Hustrues Arvegods efter hendes Moder, og der er al Rimelighed for, at det er nedarvet til Fru Inger fra hendes Morfader, Christen Svass til Nolsjøgaard.

Christoffer Munks videre Stjebne kjende vi ikke. Han folgte Andorpgaard til Eske Brofs Moder, Fru Margrethe Bilde, allerede inden Udgangen af Aaret 1583⁷.

6 T. A. Becker har i sin Extr. af Ark. paa Benzou, der findes i Gh. Ark. under „hist. gen. Ark.“, udeladt Ordet „Moder“ og kun skrevet „Hustru“. I Overensstemmelse hermed har han i Dok. Nr. 131 læst om Christoffer Munk, at han var Fru Agnetes Svigerfader, medens der i Dok., endog to Gange, staaer, at han var hendes „suassuer“.

7 I Benz. Ark. under Nr. 26 findes en lille Papirseddel uden Underkrift, men rimeligvis skrevet med Fru Margrethe Bildes egen Haand. Den lyder saaledes: „Kiens ieg Margrette bilde thl estrup det ieg y Dag har y wiborig anamit aff jens huaff til Roiff oc hanz medarffuinge et pergamenty skioði breff paa brønstrup, it papirz skioði breff paa Andrup, sergen winder paa brønstrup, datum wiborig fredag y Snabz landt ting ar 1584“. Andorpgaard blev af Eske Brof 1587 bortmageskiftet til Kongen, som 1622 igjen mageskiftede den til Hans Skade til Nolsjøgaard. Bofs, Mols Bd 18 og 28.

XI.

Fru Karen Mikkelzdatter † efter 1616
 og
 Mogens Andersen Vognsen til Stensbæk, senere til Hessel,
 † før 1611.

Fru Karen Mikkelzdatter arvede efter sin Moder fem Gaarde og et Gadehus i Rimsø Sogn og By og desuden en niende Part i Sofstrup Enemærtefsov, Kjar og Mose. Denne Arv, der sikkert udgjorde en fuld Søsterlob, afhændede hendes Mand, Mogens Andersen, med hendes Samtykke den 27 April 1589 ved et paa Mariager Kloster udstedt Magestiftsbrev¹ til Jakob Seefeld til Bisborggaard mod som Vederlag at erholde to Gaarde i Thrøse, to Gaarde i Kollebroff og een Gaard i Wraae i Børglum Herred. Magestiftsbrevet er egenhændigt underskrevet af Mogens Andersen og Fru Karen Mikkelzdatter, samt til Bitterlighed af Lars Kruse til Valle.

Mogens Andersen skriver sig i ovennævnte Magestiftsbrev til Stensbæk, der ligger i Bindslev Sogn i Horns Herred, en halv Mils Vej Syd for Nørre Skjær, den nordligste Sædegaard i Jylland. Han har medunderskrevet sin Svigerinde Fru Anne Mikkelzdatters og hendes Søn Jakob Vognsens Skjøde af 10 Marts 1601 paa de to Søsterlobber i Mølgaard og nævner sig her til Hessel, der ligger i Louns Sogn, Bislum Herred, tæt op til Limfjorden. Han har

¹ Dette Magestiftsbrev findes i Benz. Ark. under Nr. 457. Det er paa Pergament med tre Segl, af hvilke kun 2 og 3 vedhænge, Nr. 2, Karen Mikkelzdatters uden at være paatrykt, Nr. 3 med Lars Kruses Vaaben. — I hist. gen. Ark. Nørre Hd Dyrs, Nr. 5, Gh. Ark. findes et tilsvarende. Medens det Magestiftsbrev, der findes paa Benzon, er det, der har været overleveret Jakob Seefeld, har altsaa rimeligvis det, der findes i Gh. Ark., været overleveret Mogens Andersen.

altsaa rimeligvis da afhændet Stensbæk. Hans Segl findes under det nævnte Skjøde af 1601 og deri staae tre Morianhoveder, 2—1, med Standarter paa Hjælmen, hvoraf fremgaaer, at han var en Bognsen, dog af en anden Slægt, end Jens Bognsen til Stenumgaard. Han levede endnu 1609, da han udstedte tre Forfrevninger til Raadmand Mogens Mikkelsen i Aalborg paa nogle smaa Beløb, tilsammen i Alt 47 Rd. 2 Mk., men var død inden 1611, da Fru Karen den 11 April dette Aar optog et Laan paa 40 Rd. hos den samme Mogens Mikkelsen mod Pant i en Sølvkande, i alt Fald 1614, da Mogens Mikkelsen krævede Fru Karen for hendes egen og hendes fædres Mandes Gjæld. Vi kjende iøvrigt ikke nærmere til Mogens Andersens Slægt og maa opgive ethvert Forsøg paa at udfinde hans Forældre.

Efter Mogens Andersens Død fik den ovennævnte Mogens Mikkelsen den 29 Marts 1615 Herredagens Dom², nærværende Kongen og alt Raadet, over Fru Karen til Betaling af den hele Skyld, i Alt 87 Rd. 2 Mk. Hun mødte ikke selv og heller ikke Mogen paa hendes Vegne. Aaret efter stevnede en Borger i Flensborg, Bernt van Debede, hende og hendes Datter, Tomfru Mette Mogensdatter, for et Beløb af i Alt 50 Rd. 4 Mk. 3 Sk. in specie, som de vare ham skyldige for Varer og Kramgods, de til forskjellige Tider havde udtaget hos ham. Han fik den 8 Juni Herredagens Dom³, nærværende Kongen og alt Raadet, over hende til Betaling af den nævnte Skyld og hun blev desuden dømt til at betale ham

2 Hdgs Dbg fol. 242 b. De tre Forfrevninger, Mogens Andersen havde udstedt, vare daterede og forseglede i Aalborg den 9 Febr. 1609 paa 30 gode endende Daler, sids den 10 Apr. s. A. paa 8½ Daler 1 Mk., og paa Hæssel den 17 Apr. s. A. for et lignende Beløb. Mogens Andersen havde lovet at betale til Pindsebad. Under Sagen fremlagdes endnu et Brev fra Mogens Mikkelsen til Fru Karen, dat. Aalborg den 9 Marts 1614, hvori han havde krævet hende for de 40 Dk., han den 11 Apr. 1611 havde forstrakt hende paa en Sølvkande. Dette Brev af 1614 havde Fru Karen egenhændigt paategnet, at hun vilde betale sin Husbondes Gjæld til Pindse.

3 Hdgs Dbg fol. 270.

i Koft og Tøring 10 Rd. Hverken hun eller Datteren mødte under Sagen. Hermed tabe vi Fru Karen af Sigte. Hun kaldes i begge de ovennævnte Domme „Fru Karen Hvas til Hessel, afgangne Mogens Andersens Efterleverste“, og Navnet „Fru Karen Hvas“ gjentages ideligt. Hun er den eneste af de syv Søstre Mikkeldatter, vi i en samtidig Kilde have fundet nævnt med Navnet Hvas; ved Underskriften under Mageskiftebrevet af 27 April 1589 nævner hun sig ikke selv med dette Navn, som Man altsaa formodentlig senere har tillagt hende i Dmtale.

Mogens Andersens og Fru Karen havde en Søn, Anders Mogensen, og en Datter, den ovenfor nævnte Somfru Mette. Sønnen Anders Mogensen var gift med Kirsten Krabbe, Godskesdatter (Skrabjelle), Laurits Kruses Enke, og havde igjen en Datter, der hed Inger (maaffee er det Fru Inger Gundersdatters Navn, der gaaer igjen), gift med Jesper Fris (Stub) til Landvig, hvis Søn var Anders Fris, der levede i Norge 1704⁴.

4 Klev. under Boghusen nævner vel som Søn af Mogens Andersens til Hessel en Mogens Mogensen til Estrid i Halland, Landsdommer. Men han var en Normand. Mellem Klev. Stamtafser til Navnet Fris findes endvidere et løst Blad med et Stamtræ, Baabner med Navn under, for ovennævnte Anders Fris. Der er 16 Baabner paa hver Side af Træet og blandt disse paa mødrene Side, som det tredie i Rækken, et med to Sparrer i Skjoldet og paa Hjelmen to harniskede Arme holdende en Pille, derunder Navnet Hvas. Dette Stamtræ, der vistnok er tegnet i Midten af forrige Aarhundrede, er ikke ledsaget af nogen Hjemmel for sin Opstilling, og Forfatteren er ubekjendt. Det har altsaa kun Verdi, hvis det ved en Prøvelse udfindes, at det i flere Retninger er nøjagtigt, og dette skal det, efter Meddelelse af Hr. Kancellist Harder og Hr. Assistent Thiset, der have henledet min Opmærksomhed paa det, være. For den Slægtskræfte, hvortil Navnet Hvas hører, og som nu kan forfølges tilbage til Niels Henrikken til Bierholm (see under Jens Hvas til Kaas) give Navnene og Opstillingen imidlertid dels et fejlagtigt, dels et meget tvivlsomt Udbytte. Mikkel Nielsens Moder skulde saaledes være en Parøberg (hun var Inger Kolbe af Nielsstrup med en væbnet Arm i Baabnet), Guude Nielsen til Nolsøgaard skulde være en Kruse (han var muligvis en Skovgaard), hans Hustru skulde være en Seefeld (hun var Datter af Christen Hvas), Mogens Andersens skulde være en Normand (han var en Boghusen) og Baabnet over

XII.

Fru Agnete Mikkelsdatter, af Kjærsgaard i
Dolmer, Gammel Sogn, † efter 1593,

og

hendes tvende Mænd:

1. N. N. død før 1580.
2. Christen Lauritsen i Grenaa, † efter 1593.

Fru Agnete Mikkelsdatter nævnes første Gang i et af hende selv i Viborg den 28 September 1580 udstedt Brev¹. Hun var dengang Enke og agtede at inblade sig i nyt Ægteskab med Christen Lauritsen af Grenaa. Hvis dette Ægteskab kom i Stand og hvis Fru Agnete skulde døe før ham, skulde han nyde, bruge og beholde den Gaard, Kjærsgaard, hun ejede og beboede i Dolmer, med alt Løsøre, Bo og Bofkab der fandtes, kvit og fri for hendes Arvingers Tiltale. Hendes kjære Broder, Jens Hvas til Sofstrup, og hendes kjære „Svoger og Søffende“: Christoffer Munk til Romdrup, Erik Hvas til Nørgaard og Jens Bogusen til Stenumgaard vare anmodede om at forsegle med hende, men Dokumentet bærer kun hendes egen, hendes Broder Jens's og Svoger Erik Hvas's Under-
skrifter og Segl. Det var altsaa en testamentarisk Brevelse, hun oprettede. Hun søgte og fik sine Slægtninges Samtykke til den; thi Christen Lauritsen hørte ikke til de „gode Mænds“ Tal. Hun oprettede Brevet i Viborg, hvor hun ved Mauritii Tid havde ventet

Navnet Hvas er det, der først brugtes af hendes Broders Søn eller Sønnesøn (medens Fru Karen maa have ført en Lillie som sin Broder Jens og Søster Agnete), ikke er nogen som helst Grund til for den Slægtskifte, der vedkommer Fru Karen Hvas, at lægge nogen Vægt paa de øvrige Oplysninger, dette rimeligvis i Norge forfattede Stamtræ indeholder.

¹ Benz. Ark. Nr. 131.

at finde alle sine Svogre samlede. — I det paafølgende Mars Februar var Egtetabet med Christen Lauritsen endnu ikke indgaaet. Hun sad endnu Enke og laante af Jakob Seefeld, Ejer af Bisborggaard og Skjærvad, 570 Daler, hvorfor hun gav ham sin Forfkrivelse af 9 Februar 1581² med den Forpligtelse, at hvis hun ikke betalte til Mauritti 1583, kunde Jakob Seefeld strax annamme de hende arvelig tilfaldne Ejendomme Kjærsgaard og Debilhebe mod Erlæggelse af det overskydende Beløb. Mauritti kom, men Fru Agnete betalte ikke, og Jakob Seefelds Foged Niels Jude paa Skjærvad søgte derfor ved Nørre Herreds Ret Fru Agnete og Christen Lauritsen, med hvem hun nu var bleven gift, til at udlægge Jakob Seefeld de to nævnte Ejendomme. Christen Lauritsen mødte og sagde, at han ikke kunde svare for, hvad hans Hustru havde gjort i sin Enkestand. Han var iøvrigt villig til at betale, men havde ikke Penge med sig. Hermed vilde Niels Jude selvfølgelig ikke lade sig nøje, han forlangte Dom, og Herredsfogden, Søren Mikkelsen i Glæsborg, dømte da den 19 August 1584³, at efterfom en Enke maatte sit Gods baade sælge og skjøde, burde Godsset følge Jakob Seefeld og han gjøre Fru Agnete videre Skjel og Fyldest derfor. Christen Lauritsen, der ikke kunde gjøre sig fortrolig med at skulle slippe de to Ejendomme paa Grund af det ovennævnte betingede Salg, apellerede Sagen til Landstinget og stævnebaade Herredsfogden, Søren Mikkelsen, Fogden Niels Jude og Jakob Seefeld selv. Sidstnævnte mødte, og da han havde givet en Forklaring af Sammenhængen, udtalte Retten i sin Dom af 10 Oktober s. A.⁴, at „efterfom Fru Agnete Mikkelsdatter var en Adelsperson“, der 1581, da hun udgav sit Brev, sad i Enkesæde, havde Herredsfogden rettelig dømt hende til efter Brevets Indhold at lade Godsset følge Jakob Seefeld, der dog efter samme Brev skulde

2 Findes nævnt i Dom 19 Aug. 1584.

3 Benz. Ark. Nr. 133

4 Benz. Ark. Nr. 134.

gjøre hende videre Skjel og Fyldest for Ejendommen efter deres fælles Benner's Samtykke. Sagen afsluttedes endelig derved, at Christen Lauritsen og Fru Agnete den 21 December 1585 paa Sofstrup maatte give Jakob Seefeld Skjøde⁵ paa begge de nævnte Ejendomme, af hvilke Kjærsgaard var skyldsat for 6 Orter Rug, 6 Orter Byg, et Skovsvin, en Fole at føde, 24 Skjepper Malt Gjesteri, 12 Skjepper Havre Gjesteri og 36 Kjerne Saa Korn, medens Debilhebe, der 1584 af Christen Lauritsen betegnes som et Stykke øde Jord og Ejendom, i dette Skjøde kaldes en endels Ejendom med et Byggested, som var Fru Agnete tilskiftet paa Søffendeskifte for 2 Orter Korn⁶. Skjødet er forseglet til Bitterlighed af „Laurit Naffuel til Hiedegaard og Eskie Brok til Gylstrup“.

Foruden Kjærsgaard og Debilhebe havde Fru Agnete efter sin Moder, Fru Inger, endvidere arvet en Fjerding Jord paa Grenaa Mark. Paa denne Jord havde Fru Inger, medens hun levede, „med sin Søn Jens Hoas's Forsegling“ laant ottefindstyre (160) Daler af Seuerin Jonsen i Grenaa, derefter havde Fru Agnete i sit Enkeskøde af samme Mand laant 40 Daler paa den, og endelig laante Christen Lauritsen og Fru Agnete paa samme Pant til deres Livs nødtørstige Underholdning af samme Seuerin Jonsen og hans Svigersøn Laurits Rasmussen i Grenaa Mølle 400 Daler. Derefter døde Seuerin Jonsen, og da de ikke kunde tilbagebetale Laurits Rasmussen Laanet til fastsat Tid, maatte de overdrage Jorden til ham og hans Hustru Karen Sørensdatter for den nævnte Sum;

5 Benz. Art. Nr. 130. Denne Afgjørelse stemmer ikke med vor Ordning af Prioritetsforhold; men seer Man Sagen med Datidens Dine, havde Jakob Seefeld egentlig vist Imødekommenhed ved ikke at tage Pantet til Brugelighed strax ved Laanets Meddelelse og lade det være Fru Agnetes Sag at udløse ham af Besiddelsen.

6 Debilhebe var altsaa gaaet gjennem alle de Hænder, der havde ejet Sofstrup, fra Svend Udson, hvis Arvinger toge Lingsvidue paa det den 11 Juni 1453, see 3 D. 131, og vendte nu tilbage igjen til Sofstrups Ejere efter at have været frafået i 6 Aar, fra 1579 til 1585.

kun forbeholdt de sig og deres Arvinger Gjenkjøbsret. Der oprettedes herom den 17 November 1591 i Grenaa to Pergamentsbreve⁷, begge forsynede med Christen Lauritsens og Fru Agnetes Underskrifter og Segl. Den omtalte Fjerding Jord angives at være skylbsat for Landgilbe 2 Orter Rug og 2 Orter Byg.

Fru Agnete nævnes endnu ved en tredie Lejlighed, der ikke frembyder mindst Interesse. Ved det Skifte, der holdtes paa Sostrup Løverdag den 3 Oktober 1579 efter Fru Inger, da Fru Agnete og hendes Søstende vare der forsamlede og da ærlig Mand Peder Skriver i Refshoved lignede og lagde dem Godsset imellem og skrev deres Lodder, da ommeldte den Lod, der tilfaldt hendes Broder Jens Hvas, og som hun underskrev, ikke Kaas Sø som Enemærke Sø til Kaas; men da hun og hendes Søstre næsten havde solgt Eske Brots Moder, Fru Margrethe Bilde, deres Gods, som ved Kaas dem tilfalden var, kom hendes Broder Jens Hvas til hende i Grenaa Onsdag den 13 Januar 1586 og bad hende at underskrive en ny Lodseddél ligelydende med den tidligere, blot med den Forandring, at der i den nye efter Kaas var indstødt Ordene „med sin Enemærke Sø og Fiskevand“. Hun maatte saa ikke lade sig mærke med Noget, men lade, som om det var den Lodseddél, hun underskrev paa Sostrup. I Begyndelsen vægrede hun sig, men siden gav hun efter og underskrev; dog vidste hun ikke, hvad hendes Broder vilde med denne nye Lodseddél. Christen Lauritsen havde ogsaa været tilstede paa Sostrup, da Skiftet stod, „for hand kende godsens

7 Benz. Ark. Nr. 186 og 187. Nr. 186 er Skjødet paa Perg. til Laurits Rasmussen, Nr. 187 et aabent Brev paa Perg., der indeholder en historisk Fremstilling af Sagen og et Forbehold af Arvingernes Gjenkjøbsret. Hertil slutter sig 1) under Nr. 188 et Register paa den Sostrup Jord, der i Søstendeskifte tilfaldt Fru Agnete, et langt smalt Ark Papir, der indeholder en Opregning af de enkelte Agre paa Grenaa Mark, altsaa en saakaldet „Lodseddél“, 2) under Nr. 189 et Vidne, at Lauris Rasmussen i Grenaa Mølle 1616 lovede en Fjerding Jord paa Grenaa Mark og to Enge, kaldet Bro Enge, 3) under Nr. 193 Gode Mands Dom af 1583 mellem Grenaa Borgere og Heskels Ejere om Brohede

Leilighedt", og han vidste, at Jens Hvas's Lod ikke omtalte Raas Sø som Enemærke Sø. Jens Hvas var ogsaa kommen til ham den nævnte 13 Januar 1586 og havde bedt ham, at hans Hustru vilde underskrive en anden Lod, men Christen Lauritsen havde vist den Sag fra sig. Siden fornam han nok, at hans Hustru havde ladet sig overtale. — Man seer af det Ovenstaaende, der indeholdes i et Tingsvidne af 12 Marts 1593, ført ved Grenaa Byting⁹, at Jens Hvas, der havde forglemt under Skiftet at faae Raas Sø betegnet som et Enemærke under Gaarden, hvori flere Ejere ikke vare lodtagne, en Indrømmelse, han jo vistnok let vilde have kunnet opnaae af sine Søskende før end de folgte deres Guds ved Raas, just ikke paa nogen hæderlig Maade har villet gjøre denne sin For-glemmelse god. En Tid lang derefter er Sagen gaaet hen; men de Fæstere af Godset ved Raas, der hidtil havde havt Fiskeret i Søen, have efterhaanden klaget til Fru Margrethe paa Estrup eller hendes Søn Eske Brof over at Afdgangen dertil er bleven dem forment fra Jens Hvas's Side, og Man er da paa Estrup omsider kommen efter den sande Sammenhæng og har bragt Sagen for Retten. Eske Brof mødte i den Anledning paa Grenaa Byting den 12 Marts 1593 og erhvervede det ovennævnte Tingsvidne, men Sagens endelige Udfald, der maatte være at søge enten i Tingbogen for Rødding Herredsting eller i Landstingsprotokollerne, kjendes ikke.

Efter 1593 have vi ikke fundet Fru Agnete eller Christen Lauritsen nævnt. Fru Agnetes Baaben med Lillien og hendes egenhændige Underskrift findes flere Steder, ligesaa haves hendes Mand's Segl og Underskrift⁹.

⁸ Benz. Ark. Nr. 370.

⁹ Fru Agnetes Baaben med Lillien findes under Nr. 131 i paatrykt Oblat-segl, under Nr. 186 og 187 i hængende Vorsegel. Under Nr. 130 er det hængende Segl for Fru Agnete falden af. Hendes egenhændige Underskrift findes alle fire Steder. Christen Lauritsens Segl med et C L i Skjoldet og Omskrift af hans fulde Navn samt hans egenhændige Underskrift findes under Nr. 130, 186 og 187.

XIII.

Fru Gjertrud Mikkelzdatter, 1581,
og
Erik Hvas til Nørgaard, 1562—94.

Erik Hvas hører til den yngre Adelslægt, hvis Stamfader Jens Hvas siges at være adlet 1524 med et tværdelt Stjold, i hvis øverste Felt en halvt opspringende Buk og i hvis nederste Felt en Lillie. Afstanden mellem Erik og Jens Hvas er ikke større, end at Man med Føje kan antage, at Erik Hvas var hans Søn eller i alt Fald hans Sønesøn. Vi skulle imidlertid ikke her fordybe os i denne Slægt og dens Forbindelser, men alene holde os til Erik Hvas¹.

Som ungt Menneſke tjente han Jesper Kraffe paa Basnæs, formentlig som Svend eller Foged. I denne Tjeneste „inddrog“ han i Kronens Skove, rimeligvis i Nærheden af Basnæs, „flød og ødelagde Dyr og bortførte dem“, med andre Ord, han gjorde sig skyldig i ulovlig Jagt paa Kronens Grund. Frederik den Anden, der var ømfindelig over Indgreb i sin Jagtret, beordrede ved Missive, dateret Esrom den 19 April 1562², Lensmanden paa Vordingborg, Bjørn Raas, til i denne Anledning at „dele“ og tiltale ham og uden al Undskyldning at forfølge Sagen til Lovens Ende. Var dette skeet, vilde det have seet misligt ud for den unge Hvas; thi Straffen var sikkert ikke bleven mild³.

1 Vi haabe i en følgende Del at kunne behandle denne Slægt.

2 Udkaſt i D. Saml II 635 a.

3 Straffen var, naar en Krybskytte grebes paa fersk Gjerning, bestemt ved Chr. 3. Kold. Rec. af 13 Decbr. 1558 § 67, hvor det hedder: „Skulle ingen kryuffe Skytter stedis, som løbe paa deris egen haand, oc ødelægge jagten: Findis nogen sliig kryuffve Skytter, som stuide enten Adel viild, eller nogen anden viild, stort eller lidet, da skal huer som dem kand offuerkomme, være fritt føre, at lade gribe og binde dem, oc føre dem til Ring, oc lade deris øyne vdfinge, om de findis ved ferske gierninger“. Der kan spørges, om denne Bestemmelse overhovedet gjaldt Mænd af Adel, der gjorde sig skyldige i ulovlig Jagt, eller om den ikke snarere alene havde den Slags „Krybskytter“ for Dje,

Men Sagen blev, inden det kom saa vidt, ved Mellemkomst af de formaende Mænd, Hr. Erik Krabbe til Bustrup, Klaus Daa til Ravnstrup og Eyles Krasse til Egholm⁴, ordnet saaledes, at de paa Erik Hvas's Begne lovede og tilfagde Rigens Marsk, Hr. Otto Krumpen til Trudsholm, Lensmand paa Halb Slot, paa Kongens Begne, at Erik Hvas skulde „indbrage“ ubi Mors, der laae under Halb Len, og aldrig igjen begive sig ud derfra saa længe han levede. Til Vidnesbyrd om, at dette ubrødeligt skulde holdes, udstedte de et aabent Brev derom under deres Hænder og Segl, dateret Ringsted den 9 September 1562⁵.

Grunden til, at Erik Hvas sendtes til Mors, var den, at han her havde Hjem. Det Nørgaard⁶, hvortil han skrev sig 1580—94, laae i Skarum By i Allsted Sogn, tæt Nord for Nykjøbing. At Gaarden laae i Allsted Sogn fremgaaer deraf, at Erik Hvas i 1590 eller kort før indtog to Gaarde i samme Sogn „under sin Aal“, altsaa under sin Sædegaard eller Hovedgaard der i Sognet, hvilket havde til Følge, at den indbragne Jord blev tiendefri⁷. At

der skød Bilddet for at sælge det og tjene Penge. Denne sidste Fortolkning er den rimeligste; men naar Sagen for Erik Hvas's Vedkommende blev afgjort ved formaende Mænds Mellemkomst, kan Man dog derigjennem ligesom skimte, at hans Forseelse i Birteligheden ikke har staaet i Forhold til den Straf, der ventede ham. Iøvrigt vidner den mindelige Afgjørelse af Sagen ogsaa om, at Erik Hvas har været vel lydnet af sin Herre og dennes Venner.

⁴ Jesper Krasse til Basnæs, Sotaptein, † 1566, Eyles Krasse til Egholm † 1599, Erik Krabbe til Bustrup, Bjørnholm og Astrup, R. og D. R. R., Lensmand paa Lundenæs, † 1564, Klaus Daa til Ravnstrup, † c. 1675.

⁵ Afskr. i Rlev. Saml. til Hvas, jfr. Orion II 1. 151.

⁶ Erik Hvas skriver sig og skrives: „til Nørgaard“ i Lest. 28 Septbr. 1580, „til Neergaard“ i Skjodet af 18 Decbr. 1581, „til Nørgaard“ i det Kgl. Brev af 27 Juli 1590 og i Forliget af 6 April 1594.

⁷ Som Følge heraf anholdt de Mænd, der havde fæstet Sognets Korn-tiende, formentlig Kongetienden, om, at der maatte finde et tilsvarende Afslag Sted i den Afgift, de erlagde, og herpaa gif Kongen ind i et Brev af 27 Juli 1590 til Jørgen Skram til Tjele, dengang Lensmand paa Halb. Brevet findes i Jyd. Tegn. 1590 f. 158. Da Erik Hvas aldeles bestemt ikke var saa velhavende, at han ejede flere Hovedgaarde end den, han behøvede, kunde han ikke

den laae i Skarum By fremgaaer af senere Oplysninger. Gaarden laae endnu ved Udfiftningen paa sin oprindelige Plads Nord for Skarum Mølleдам og Na og nævnes da ogsaa „Nordgaard“, men er senere udflyttet, dog med Bevarelsen af Navnet Nørgaard⁸. I

lægge to Gaarde ind „under sin Avs“ og gjøre Jorden tiendefri paa mere end eet Sted. Deri ligger det fulde Bevis for at Nørgaard laae i Alsted Sogn. I tredje Del S. 98 Note 10 er der fejlagtigt til det omtalte Nørgaard tilføjet „i Salling“. Erik Hvas havde Intet at skaffe med dette Nørgaard, der dengang tilhørte Familien Spend.

⁸ De paa Alsted Byes Grund værende ældre Boldpladse have selvfølgelig Intet at gjøre med Erik Hvas's Nørgaard. Heller ikke fandtes der ved Udfiftningen nogen Gaard paa denne Byes Grund af dette Navn. Ligesom derimod D. Atl. V 567 oplyser, at der tidligere i Skarum boede gode Mænd, bl. A. 1502 en Bøvner af Navn Thomas Estildsøn, jfr. ogsaa Dueholms Dipl., saaledes findes der endnu paa Skarum Byes Grund en Fæstegaard med Navnet Nørgaard, der af den nuværende Fæster, Jens Nørgaard, for maaftoe 30 eller 40 Aar siden er udflyttet fra sin oprindelige Plads. Den laae før Udflytningen tæt Nord for Skarum Mølleдам og Mølleaa, og det bemærkes om den, dels, at den altid har ligget alene for sig, i Modsatning til de tre andre Gaarde i Byen, der laae samlede, dels at den før Udflytningen havde Bygninger af usædvanlig Størrelse, der, uden at Man just tør sige, at de hidrørte fra Erik Hvas's Tid, dog mindede om, at Gaarden tidligere havde været noget Mere. Saaledes var Salskøjet, fjønt med flinede Bægge, højere og bredere, end Bønderaalingen i Almindelighed, og Laden var en forholdsvis anseelig Bygning uagtet at der, som Jens Nørgaards Fader havde meddelt ham, var savet et Par Aker af Benene efter at den i Orkanen den 4 Septbr. 1786 med Allerup og Sø Lader og mange andre Bygninger paa Den var omblåst. Der fandtes dengang ogsaa Grundstenene til endnu en større Bygning, formentlig bestemt til Stald. I Jens Nørgaards Familie, der i fire Slægtled har haft Ejendommen i Fæste, er den Tradition bevaret, at der for mange Aar siden i den nu nedbrudte Gaard havde boet „fornemme“ Folk. I den Henseende bemærkes, at i Præsternes Indberetninger for 1689 hedder det for Alsted og Bjergby Sogne: „Ingen Adelspersoner ere her boende“. Altsaa var Gaarden dengang ude af Familien Hvas's Eje. Endnu tilføjes, at det nævnte (gamle) Nørgaard i Landinspektør E. Torms Udfiftningsberegning af 1786 kaldes „Nordgaard“. Der findes under „Heeden eller Fælledet“ angivet „Fælledet mellem Nordgaard og Møllen“ og dette Nordgaard er efter Udfiftningskortet det Nørgaard, der nu er udflyttet. Disse Meddelelser skyldes Hr. Pr. lieut. C. Mansa til Sø, der fremdeles har gjort opmærksom paa, at der

Forbindelse med Erik Hvas's Ophold i Sognet staaer det, at han 1566 lod sit fædrene og mødrene Vaaben anbringe paa de øverste Stole i Alsted Kirke, hvor de endnu findes⁹, ligesom det ogsaa kan ansføres, at han 1568 nævnes som Ejer af en Fæstegaard i Sognet¹⁰. Naar der i samme Aar nævnes en Fru Kirstine „til Alsted“, og samtidigt en anden Fru Kirstin „til Nordgaard“¹¹, er det mere end sandsynligt, at disse tvende Fru Kirstiner ere samme Person, og at vi her have for os Erik Hvas's Moder, der af en eller anden Grund er betegnet som Ejer af Familiens Sædegaard samtidigt med, at Erik Hvas i andre Retninger træder frem som dens Ejer. Erik Hvas's Fader var selvselgelig død 1566, da Sønnen lod sit fædrene og mødrene Vaaben anbringe i sin Sognetkirke, men hans Moder levede efter det Foranstaaende endnu som Enke i det fælles Hjem i 1568.

Erik Hvas var gift med Fru Gjertrud Mikkelsdatter fra Sostrup. Fru Gjertrud tør formodes at være opkaldt efter Fru Gjertrud

i Indberetningerne af 1568 findes 13 Fæstegaarde i Sognet, hvoraf formentlig i Starum 4 (udenfor Tallet staaer Præstegaarden og Sædegaarden Nørgaard); i den gamle Matrifel findes i Starum By, naar Præstegaarden holdes udenfor, kun 3 Gaarde, det er, de to af de nævnte fire Gaarde og dertil som den tredje lagt Nørgaard, der nu var ufri, med de to Fæstegaarde, Erik Hvas havde indtaget under dens Aul. Ved Udskiftningen var der bleven fire Gaarde i Byen, altsaa har Nørgaard i Tidens Løb maattet afgive en Del af sin Jord. Den fjerde Gaard dreves da under Ullerup.

9 See længere frem.

10 Vendelbo Stifts Hist. 1874, S. 211.

11 Vendelbo Stifts Hist. S. 215. Fru Kirsten „til Alsted“ ejede en Gaard i Løderup, Fru Kirstin „til Nordgaard“ en Gaard i Vørsby (Vorsby). Til Alsted og til Nordgaard, (der er det samme som Nørgaard, see Note 8) er sikkert identiske Betegnelser. Naar Erik Hvas samtidigt nævnes som Ejer af en Gaard i Alsted Sogn og to Huse i Dragstrup, kan Man deraf slutte, enten at Erik Hvas og hans Moder hver for sig have haft særskilt Ejendom som en Følge af et Skifte efter Erik Hvas's Fader, eller at Præsterne i de forskellige Sogne, uvidende om Familiez og Ejendomsforholdene, have nævnt Moderen som eneste Ejerinde af Familiens Sæde, Nørgaard. Dertil har været saa megen mere Høje, som Erik Hvas formodentlig 1568 endnu har været en meget ung Mand, maaskee ved sin Afreise til Sjælland endnu umyndig.

Andersdatter Munk og nævnes kun en eneste Gang, nemlig i et Skjøde, som hendes Mand med hendes Samtykke den 18 December 1581 udstedte til Fru Margrethe Wilde til Estrup paa to Gaarde i Brøndstrup og en Halvdel af Brøndstrup Mølle i Gjerild Sogn, den Niendepart i Rolsøgaard paa Mols „som Frw Hylleborig nu wdy boer“, en Halvpart i Albeck Mølle i Rødingherred i Salling, al den Lod og Part, som ham med hans Kjære Hustru var tilfalden i Sofstrup Hovedgaards Skov, Brøndstrup Skov, Fattigmandsstræt, Rinslølund og al øvrig Skov, der laae til Sofstrup Hovedgaard, desligeste den niende Del i Raas Hovedgaards Skov, som kaldes Raas Kjer, hvilket Alt udgjorde hans Hustrues Arvepart efter hendes afdøde Moder. Under Skjødet, der endnu i Original findes paa Benzou¹², hænger Erik Hvas's velbevarede Segl, ligesom Skjødet er forsynet med hans og Fru Gjertruds egenhændige Underkrifter, „ierck Hvasff, gverttrod mekels datter“. Det sees, at Erik Hvas havde et Pengemellemværende med Fru Margrethe Wilde og at det var for at afvikle dette, at han folgte hende sin Hustrues Arvegods. Som Vederlag erholdt han en Gaard i Badum By og et Bol i Albek, saa at han derved blev Gjer af Gods i Salling. Fru Gjertrud nævnes kun denne ene Gang. Det sees af Børnenes Fødselsaar, at Ægtefæbet var indgaaet 1579 eller før, og det lader sig slutte, at Anledningen til Bekjendtskabet hidrører fra den Tid, da Fru Gjertruds Forældre boede paa Raas og saaledes paa en Maade vare Naboe til Familien paa Mors.

Hvis Fru Kirsten var Moder til Erik Hvas, som vi antage for givet, vil Erik Hvas's Gods, forudsat at han var eneste Søn, hvilket dog ikke er vist, kunne opregnes saaledes, at han foruden

12 Benz. Ark. Nr. 12 og 13. Nr. 12 er et Pergamentskjøde med Erik Hvas's hængende Segl i Vox. Nr. 13 er snarere en Afregning mellem Fru Margrethe Wilde og Erik Hvas, der har faaet Form af en Kontrakt; den er kun understrevet af „ierck Hvasff“ og forsynet med hans Papiersegl. See Bil. Erik Hvas's Underkrift findes endnu et tredie Sted, nemlig under Fru Agnetes Testamente af 1580 aldeles paa samme Maade som under de to Breve af 1581.

sin Hovedgaard Nørgaard ejede eller blev Ejer af en Gaard i Løderup, en Gaard i Jordsby, en Gaard i Allsted (formentlig i Skarum By), to Huse i Dragstrup samt en Gaard i Vadum By i Salling og et Bol sammesteds. Han indtog, som allerede foran nævnt, før 1590 to Gaarde i Allsted Sogn under sin Axl. Disse Gaarde have formentlig ligget i Skarum By, og den ene af dem er rimeligvis den, han ejede der i Sognet i 1568. Iøvrigt tør hans Formuesomstændigheder før han giftede sig vistnok ikke sættes meget højt; dels sees det, at han skyldte Fru Margrethe Wilde Penge og at Salget af hans Hustrues Gods tjente til Afvikling af dette Mellemværende, dels lod han sig i Maret 1575 fagsøge af en Peiter Arnekill i Skjelsfør i Anledning af en Gjæld, han efter Gaandskrift skyldte Sagsøgerens afdøde Broder, Benedikts Arnekill, formodentlig fra den Tid, da han tjente paa Vasnæs, men som han, uagtet han ofte var bleven krævet, ikke havde betalt. Ved Kongens og Raadets Dom af 7 Juni 1575¹³, affagt paa Kjøbenhavns Slot, blev den nævnte Sag, der fejlagtigt var indbragt umiddelbart for Kongens Retterting uden at have været paadømt ved Herreds- og Landsting, hjemvist til Paatjendelse ved hans Værneting.

Den 6 April 1594 indgik Erik Hvas og Eske Brof paa den ene Side og Henrik Belov til Spøttrup, Lensmand paa Hald 1592—96, paa den anden Side et Forlig om Skjeldet mellem Spøttrup Sø og Vadum Enge¹⁴. Tvisten drejede sig navnlig om Fisseriet i Spøttrup Sø og i Aaen Syd for Møllen, samt om et Stykke Eng, kaldet Midtstrømme. Eske Brof var Lodssejer der paa Stedet i Henhold til det Skjøde, ved hvilket Fru Agnete og hendes Søstre havde solgt hans Moder deres Gods ved Raas, og Erik Hvas ejede, som ovenfor nævnt, en Gaard i Vadum By. Dette er sidste Gang, vi have truffet Erik Hvas. Hvis han, som vi formode, endnu var en ganske ung Mand, da han tjente Jesper Krasse, kan han 1594 kun have været mellem 50 og 60 Aar gammel.

¹³ Rig. Dbg. fol. 144 a. At Peiter Arnekill var fra Skjelsfør sees fol. 156—157.

¹⁴ Hift. Tidsskr. I. 235.

Erif Hvas's Vaaben findes i Borgseglet under Skjødets af 18 December 1581 og fremviser her et tværdelt Skjold, øverste Felt med et halvt opspringende Dyr, vendt mod heraldisk højre Side; nederste Felt med en halv, paa tværs delt, opretstaaende Lillie. Dyret i øverste Felt synes nok at have Horn og kan saaledes nok være en Bue. Farven i Felterne kan ikke sees. Paa Hjelmen er to Bøsselhorn og mellem Bøsselhornene, saavidt skjønnes, en hel opretstaaende Lillie. Paa den ene Side af Hjelmen findes et G, paa den anden et H. Dette Vaaben afviger saaledes noget fra det, der omtales i Adelslexikonnet. I Papiersseglet under Kontrakten af samme Dag er Vaabnet selvfølgelig det samme; det findes ogsaa i et Papierssegl under Fru Agnetes Testamente af 1580, men er begge Steder utydeligt. Paa Kirkestolene i Ulsted Kirke findes, som tidligere sagt, hans fædrene og mødrene Vaaben, begge uden Hjelme. Skjoldet i det fædrene er tværdelt; i øverste Felt er et halvt oprejst Dyr, der her vender mod heraldisk venstre Side og ikke er betegnet som en Bue. Feltet er udfyldt med en Mængde smaa runde Cirkelslag, saa at Man kunde antage, at der dermed mentes Guld. I nederste Felt, hvis Farve ikke er betegnet, findes opspringende fra Skjoldfoden den halve, paa tværs delte Lillie. Det mødrene Vaaben fremviser et paa skraa, fra heraldisk højre ned mod venstre Hjørne delt Skjold, hvis øverste Felt er betegnet med de samme Cirkelslag, der findes i Erif Hvas's Vaaben, og hvis nederste Felt er uden Farve¹⁵.

15 Underretningen om, at disse Vaaben findes i Ulsted Kirke, skyldes Prof. Magnus Peterfen, medens Prem. lieut. Mansa til Sø velvillig har leveret en omhyggelig Tegning af dem i fuld Størrelse. Paa Mandens øverste Stol findes Erif Hvas's fædrene Vaaben, saaledes som beskrevet; Dyret i samme har et saare fredeligt Udseende og lader sig ikke henses under nogen Art. Over Vaabnet findes som Overskrift i to Linier „Erif Hvas sinn ferne“ og nedenunder E. H. Paa næstøverste Stol findes hans mødrene med Overskrift, ligeledes i to Linier, „Erif Hvas sinn mornne“, og nedenunder igjen E. H. Hvert Skjold findes paa en cirkelrund Flade, Skjoldene ere stillede skraat mod hinanden og Skjolbrandene ere af forskjelligt Smit. Paa Kvindens to øverste Stole ere Vaabnene gjentagne, saaledes at

Det er os ubekjendt til hvilken Familie dette Skjold viser hen¹⁶.

Erif Hvas til Nørgaard, hvis fulde Navn muligvis har været Erif Jensen Hvas, maa ikke forveksles med den samtidige, men dog ældre Erif Jensen Hvas, der var sidste Mand af Drmstruplinien. Der er noget Lunefuldt i at begge disse Hvaser, hver af sin forskjellige Familie, begge traadte i Forhold til Otto Krumpen, idet Erif Hvas fra Drmstrup, efter at han havde folgt sin Fædrengaard, i Aarene 1560—68 var Slotsfoged paa Hald¹⁷, og idet Erif Hvas paa Nørgaard i de samme Aar ligesom blev stillet under hans Opsyn i Anledning af sin ulovlige Jagt i Kongens Skove. Otto Krumpen, der ejede 7 Gaarde netop i Alsted Sogn og By¹⁸, maa isørigt nok have kjendt Erif Hvas fra Nørgaard iforvejen. Det er fremdeles et lunefuldt Sammentræf af Omstændighederne, at Erif Hvas ægteede en af Mikfeldsbøttrene fra Sofstrup, altsaa af den Familie, der optog de gamle Hvasers Navn og tilsidst deres Baaben.

Erif Hvas's og Fru Gjertruds Børn.

Der haves ingen bestemte Oplysninger om Erif Hvas's og

Erif Hvas's fædrene er paa den næstøverste, hans mødrene paa den øverste Stol. Overskrifterne ere nøjagtigt de samme, som paa Mandesiden, Skjoldene staae paa Kvindesiden paa en lignende Cirkelflade, som ligeoverfor, begge lige foresatte, som det hedder i det heraldiske Sprog, begge med samme Udfjæring af Skjoldbranden, forskjellig fra hvert af Skjoldene paa modsat Side. Svarende til E. H. paa modsat Side findes her under Erif Hvas's fædrene Baaben et 15 og under hans mødrene et 66.

¹⁶ Der findes jo ganske vist flere skraabelte Baaben i Ud. Veg., men intet, der nøjagtigt svarer til dette. Man maa dog troe, at Baabnet, der er udarbejdet efter Erif Hvas's eller hans Moders Bestilling i begges levende Live, er paafideligt, skjønt det er paafaldende, at Dyret i Erif Hvas's Baaben ikke er en Bue.

¹⁷ 3 D. af Fam. Hvas, S. 98.

¹⁸ Bendelbo Stifts Hist.

Fru Gjertruds Børn, men vi ansee det for givet, at de havde to Døttre, Karen og Gjertrud. Den 20 September 1664 begravedes nemlig i Karby Kirke paa Mors „welbaarne Tomfru Karen Hvas af Orndrup“, 84 Aar gammel¹⁹. Hun var altsaa født 1580, et Aarstal, der ligesom Navnet Karen og Stedet, hvor hun døde, med stor Tydelighed og Bestemthed viser tilbage til Eric Hvas og Fru Gjertrud. Fremdeles fik „Tomfru Gjertrud Hvas“ den 30 Marts 1655 Bevilling, dateret Riberhus, til at være sin egen Børge²⁰. Navnet, Stedet og Tiden vise ligeledes hen til Eric Hvas og Fru Gjertrud som hendes Forældre. Vi ansee det fremdeles for givet, at Eric Hvas havde to Sønner, Jens og Mikkell, og muligvis en Søn, der hed Gunde.

Om Jens Hvas, der nævnes 1624—1645, ville vi forbeholde det nærmere, da han hører til Rækken af den yngre Adelsflægt, som vi ville omhandle i en følgende Del.

Mikkell Hvas gif i Sorø Skole 1591²¹ og nævnes derefter som Forfatter af to Ober, der 1602 ere trykte i Franeker i Holland²². Endelig nævnes han i et Par Registre over Adelen,

¹⁹ Karby Kbhg. Man seer af Aarstallet 1580, at Eric Hvas og hans Hustru i ethvert Fald vare gifte 1579, det Aar, da Skiftet holdtes efter Fru Inger Gundesdatter.

²⁰ Jyd. Reg. 1655, uden Indlæg.

²¹ J „Catalogus Nobilium Juvenum, qui vel Scholam vel Priorem Regiam Eqvestrem Academiam Soranam ab Anno Mdlxxxvi ad Annum Mdcclxxxvii Studiorum causa incoluerunt. Ex tabulis Soranis In ordinem Alphabeticum digestus a Christoffer Lysholm“ nævnes under Hvas: Michael Hvas 1591. Vi see os i Djebliffet ikke i Stand til at angive, hvem der ejer dette, saavidt erindres, meget smukke Manuskript, som vi have havt til Laan. Under Navnet Lysholm var tilføjet: „Mit Navn maa ei sættes derved, thi saa skulde der søges Tilladelse hos Oberhofmesteren“.

²² Worms Lex. I 476—77. „Odæ duæ. Franeeqv. 1602. 4“. Franeker er en lille By i Provindsen Friesland i Holland med 5000 Indbyggere. 1585 oprettedes her af den frisske Statholder Grev Ludvig af Nassau et Universitet, i hvis Sted tilfids traadte et Athenæum, der nu ogsaa er ophævet. I 1602

der rimeligvis ere ældre end 1655, „til Sjørup“, som sees at have ligget i Sjælland, uden at vi vide hvor, og tilfaldt i et Mandtal af 1655²³. Dette er de eneste Holdpunkter, der foreligge om ham. Det er klart, at han er opkaldt efter sin Morfader Mikkel Nielsen, og naar vi 1591 træffe ham i Sorø Skole, der først 5 Aar forud var indrettet til fri Skole for 30 adelige og 30 andre Børn, kunne vi med Rimelighed slutte, at han da har været i en Alder af 12 til 14 Aar, altsaa med Føje henlægge hans Fødsel til 1577—79. Vi kunne endvidere af hans Ophold paa Stolen slutte, at hans Fader har bevaret sin Tilknøtning til Eggen — han havde jo i sine yngre Aar tjent paa Vasnæs — og at det har været Forældrene magtpaaliggende at skaffe deres Søn Fremgang, ellers vilde de neppe have sendt ham saa langt bort. Naar Sønnen senere i en Alder af over 20 Aar til Vidnesbyrd om sin Flib forfattede et Aar latinste Ode, der bleve trykte i Franeker, kunne vi, i Samklang med hans Skolegang i Sorø, slutte, at det er lykkes Forældrene at faae ham sendt udenlands og at Mikkel Hvas virkelig har studeret ved det dengang nylig stiftede Universitet i den nævnte By. Betænker Man, hvor mange fattige Studenter der i hin Tid drog til fremmede Universiteter, kunde en Reise til Holland vel

var altsaa Universitetet nyt og kraftigt og har draget Udlændinge til sig. Disse to Ode have forgjæves været efterspurgt paa Univ. bibl. og det Kgl. Bibl.

²³ I en Pakke, betegnet „Alfabetisk Register over Adelen i Danmark og Norge“, i Rancelliarkivet registreret Skab 8 Nr. 163, men i 1854 aflev. til Gh. Ark. findes: 1. De originale Fortegnelser paa Adelen, som efter Kgl. Befal. af 12 Marts 1670 af Amtmandene bleve indleverede i Rancelliet. I disse findes Mikkel Hvas ikke. 2. To alfabetiske Register uden Angivelse af, naar de ere forfattede eller hvilke ældre Mandtal eller Fortegnelser, der ligge til Grund for dem. I begge disse Register, af hvilke det ene er ufuldstændigt, idet det begynder med Ga og slutter med Ru, nævnes Michel Hvas, Sjørup, med et tilføjet S, det vil sige: Sjælland. Der savnes Kjendtegn, hvoraf Man med Sikkerhed kan slutte, naar Registerne ere forfattede. Paa det ufuldstændige er der tilføjet nogle Aarstal, formentlig Dødsaar for de Paagældende, og disse Aarstal ere alle indenfor Grændsen fra 1647 til 1652. Altsaa synes

ogsaa iværksættes af Mikkel Hvas, selv om hans Forældres Penge-
midler ikke vare ret store. De nævnte Oder er det ikke lykkedes os
at faae for Dje. Naar vi endnu tilføje, at det er os ubekjendt, om
Mikkel Hvas's Linie har fortsat sig, have vi udtømt, hvad vi for
Tiden vide om ham. Naar han endnu levede 1655, hvorom der
ikke kan være Tvivl, har han dengang været i en Alder af mellem
70 og 80 Aar²⁴.

det Mandtal, hvortil denne alfabetiske Fortegnelse slutter sig, at være ældre end
1647. Det fuldstændige savner derimod enhver Tidsangivelse; men under For-
udsætning af, at det kun medtager de levende Personer, vil Man med nogen
Føje kunne drage den Slutning, at det er forfattet 1652. Beviset herfor hentes
fra de Personer, det nævner, og deres bekjendte Dødsaar. Mandtallet af 1655
findes i Suhms Saml. II 2, og dette Aarstal er altsaa det seneste, i hvilket
Mikkel Hvas nævnes. — Maastee maa Sjørup søges i Vensyssel, hvor Fa-
milien dengang levede. Der er et Sjørup i Laars Sogn, Børglum Herred.

²⁴ Vi have tidligere, see Side 138, antaget det for muligt, at Mikkel
Hvas dog kunde være Søn af Mikkel Nielsen og Fru Inger, især fordi de 9
Lodder, hvori Arven fra Sostrup blev lagt, vilde kunne svare foruden til de syv
Søstre til to Sønner, disses Lod regnet dobbelt mod Søstrenes, og fordi
Mikkel Hvas havde Raad til at rejse udenlands. Men en nøjere Overvejelse af
samtlige Forhold maa dog føre til den meget bestemte Antagelse, at Mikkel
Hvas var Søn af Erik Hvas og Fru Gjertrud. 1. Sees det, at Man ved
Arvedelinger i hin Tid foretog Udregningen ved at dele hele Arven i Søster-
lodder, saa at hver Broder tog to af disse, Arnt Berntsen III 2 377 „deelis
derefter slikt Hartkorn ubi saa mange Søster Lodder i Arfven er, regnendis
paa hver Broder tvende Søster Lodder“. Da nu Arven paa Sostrup blev lagt
9 Lodder, og da der var syv Søstre og een Søn, Jens, er hermed Arven ud-
tømt, saa at vi allerede af den Grund kunne sige, at Mikkel
Nielsen og Fru Inger kun havde disse syv Døtre og denne
ene Søn og ikke flere. 2. Men hertil kommer som en ligesaa bestemt
udfyldende Kjendtgjerning, at Sønnen Jens tog begge Hovedgaardene,
Sostrup og Kaas; det vilde han ikke have havt Ret til, hvis han havde havt
en Broder, som da utvivlsomt havde faaet den ene, jfr. Rec. 1547 c. 28, Rec.
1558 c. 39 (Chr. 5 D. F. 5—2—63) og Ar. Berntsen III 2. 1. S. 366 ff.
3. Endvidere nævnes i de mange Dokumenter paa Sostrup ikke nogen Søn
Mikkel med noget Ord, og efter Alt, hvad der foreligger, var Mikkel Nielsen
ved sin Død mellem 1572 og 1576 en gammel Mand, Fru Inger en gammel

Gunde Hvas, eller, som han kaldes, Gunder, forekommer os bekjendt, ikke i noget samtidigt authentift Dokument, men han omtales i et Manuskript, der dog muligvis er forfattet medens han levede, som „udenlands i Meisen bofat under Hertugen af Sagen“, og i et senere Manuskript med den udsørligere Bemærkning, at han „tiente længe udj Churførstens Gaard af Sagen, blev siden der giffet og udj Lante Meisen der boefat og med Stoer Gods forlehnet“²⁵. Det kan saaledes vel dog ikke drages i Tvivl, at han har været til, og hans Tilværelse forudsat, maa han efter sit Navn henføres blandt Mittel Nielsens og Fru Inger Gundesbatters Descendenter.

Kone, alle deres Børn i 1579 voksne og gifte eller giftefærdige, saa at det vilde være mere end usandsynligt om de skulde have haft en spæd Søn paa deres gamle Dage. Naar vi tidligere S. 135 Note 7 Slutn. have antaget, at Fru Inger ved sin Død endnu neppe var nogen gammel Kone, har dette været begrundet i Hensynet til, at hun muligvis var Moder til Mittel Hvas, saa at hun ved det Aar 1572—76 ikke kunde være 50 Aar; men denne Antagelse bortfalder nu ganske. Der er ingen Grund til at antage, at der har været nogen paafaldende, fra det Almindelige afvigende Aldersforskiel mellem Mittel Nielsen og hans Hustru.

²⁵ Det første Manuskript er det, der (i Kopi) findes eller fandtes paa Stensballegaard, see 3 D. Side 5. Det naaer ikke længere ned end til Christoffer Hvas til Drum (som han fik i Forlening 1635). Det omtaler „de Baben Sorgen Nw (Nud) laante mig her“, og det kan vel nok med Føje antages, at det ikke er yngre, men snarere ældre end 1650. Det andet Manuskript findes i det Kgl. Bibl., Kalls Manuskriptsamling 122, indeholdende adelige Familier i alfabetisk Orden. Manuskriptet er yngre end Wielandts nye Tid., hvortil det henviser, altsaa rimeligvis fra den anden fjerde Del af Aarene 1700. Det er yderst tarveligt og indeholder kun saa Navne. Umiddelbart foran Gunder, der er nævnt uden Tidsangivelse, staaer „Michel Hvas“ med Tilføjende: „døbe i Spanien“, en Bemærkning, der flere andre Steder er knyttet til Jens og Oluf Hvas, Oberst Christoffer Hvas's Sønner. Gunder Hvas nævnes desuden i Wielandts nye Tid. 3 Juli 1727 Nr. 27 og i nogle senere Stamtafler, der have udstrevet Wielandt, saaledes i Th. nob. dan. af Præsten A. Samling † 1751, hos Klev., der har udstrevet Th. nob. dan., samt i Giesings Jubell. 3 D. Stam. over Hvas, alle tre Steder med Bemærkning, at han boede i Meisen.

Formodningen er da efter den Forbindelse, der dengang bestod mellem Danmark og Sachsen²⁶, afgjort for, at han var en Søn af Eric Hvas og Fru Gjertrud.

XIV.

Jens Hvas, død 1602,
til Sostrup, Raas og Loftum,
og
Ingeborg Kruse, Ungesdatter, død efter 1619.

Jens Hvas var eneste Søn af Mikkel Nielsen og Fru Inger Gundesdatter¹. Hvis han ikke ligefrem var døbt med Navnet Hvas, hvortil der kunde være god Grund, har han optaget det efter sin Mormoder, Landsdommer Jens Hvas's Søster. Han er sikkert

²⁶ Frederik den Andens Datter Hedevig, f. 1581, blev 1602 gift i Dresden med Kurfyrst Christian 2 af Sachsen, efter hvis Død 1611 hun levede 30 Aar som Enke. Hun døde 1641 paa Lichtenburg og er begravet i Freiberg. I Aaret 1602 maa Mikkel Hvas have været over 20 Aar, altsaa kan hans Broder Gunde til den Tid omtrent have været i samme Alder. Man kan tænke sig, at Prindsesse Hedevig har taget unge danske Adelsmænd i sin Tjeneste eller draget dem til sit Hof, og Grunden til den fuldstændige Tavshed om Gunde Hvas i alle hjemlige Forhold er maaskee saaledes netop den, at han ganske ung har forladt sit Fædreland. Gunde Hvas maa isøvrigt nok have efterladt sig Spor i Sachsen og det vilde ikke være umuligt at oplede dette ved en Henvendelse til rette Bedf. — Der findes vistnok senere Tilfnyttninger mellem Danmark og Sachsen, idet den udvalgte Prinds Christian jo 1634 blev gift med Prindsesse Magdalene Sybille og idet Prinds Ulrik 1633 gif i Tjeneste hos Magd. Sibylles Fader. Men disse Aarstal ligge dog noget sent hen i Tiden for Gunde Hvas.

¹ See Note 24 ovenfor. Anden Del S. 1—2 indeholder kun nogle faa indledende Bemærkninger om Jens Hvas, der her afløses af en fuldstændig Fremstilling i Sammenhæng med det Foregaaende.

født før 1566², det Aar, hvori hans Forældre tiltraadte Raas efter Christen Hvas, og der vides ikke Noget om hans Ungdom. Var han ved sin Moders Død endnu ikke voren, er det muligt, at han har studeret og at det er fra hans Haand, at der haves en Bdyll til Frederik den Anden af 1582. Derimod er det neppe ham, der tjente Erik Lykke som Forvalter i 1581³. Ved Skiftet efter sin Moder den 3 Oktober 1579 fik han som sin Arv udlagt Sofstrup Hovedgaard med dens endels Mark og Enge, dens Mølle og 6 Fæstegaarde i Gjerild med Gadehuse⁴; Skovene, Kjøret og Mosen bleve derimod lagte i 9 Lodder og det samme var Tilfældet med Godset og med Nolsjøgaard. Der kan ikke være Tvivl om, at Raas Hovedgaard samtidigt blev udlagt Jens Hvas som eneste Søn⁵. Raas Kjør, det vil sige Raas Skov, blev derimod lagt i

2 Vi slutte dette deraf, at Jens Hvas var gift den 19 Januar 1586; hvis han ikke var født før 1566, skulde han altsaa have været Ægtemand i en Alder af 20 Aar eller endnu før. Muligt er det jo, men ikke sandsynligt.

3 Der nævnes tvende Mænd af Navnet Jens Hvas, om hvem det ikke rigtigt kan sees, om de vare forskellige fra den Jens Hvas, hvem vi her omhandle. Disse Mænd vare: 1) Jens Hvas, „Erick Lødis Fuldmyndige“, Dom 29 Novb. 1581 i Rosenv. Gl. D. IV S. 3—4. 2) Johannes Hvas, der 1582 skrev en latinsk Bdyll til Frederik den Anden, Borms Lexikon. Vi ville nærmere omhandle dem i en følgende Del og antage indtil videre, at idetmindste den forsnævnte Jens Hvas ikke er den samme som Jens Hvas til Raas.

4 Erklæring af Christoffer Munk, dat. 3 Septbr. 1583, Benz. Ark. Nr. 321.

5 Erik Hvas folgte den 18 Decbr. 1581 til Fru Margrethe Vilbe bl. A. en Niendebel i Raas Kjør, det vil sige: Raas Hovedgaards Skov, Bz. Ark. Nr. 12. Man kan herfra slutte, at det kun er Skoven til Raas, der, ligesom Skovene til Sofstrup, har været lagt i Lodder, medens Hovedgaarden udeft er tillagt Sønnen Jens. Ligeledes gjorde Jens Hvas sig i 1586 Umage for at godtgjøre, at Raas Sø ved Skiftet 1579 var udlagt til Raas Hovedgaard som Enemærke Sø, og de Ord, Fru Agnete i den Anledning bruger, gaar vistnok ud fra, at Raas Hovedgaard ligesom var udlagt hendes Broder: „thi den Lod hindis Broder Jenns huaf same tidt tilfaldt, och hun den tid vnderkjæff, den icke formelthe att Raas Sø skulle vere Ennemærkesø till Raas“. Disse to sidste Ord „til Raas“ kræve ligesom Ordene „som tilfaldt hendes Broder“ efter sig.

9 Lodder og Raas Sø blev ikke udlagt som Enemærke Sø til Gaarden.

Ingen af Arvingerne, hverken Døttrenes Mænd eller Jens Hvas selv beholdt ret længe de Lodder, der vare udlagte dem. De folgte og byttede dem bort, navnlig til Jakob Seefeld til Bisborggaard og Skjærvad, Befalingsmand paa Aarhusgaard, der havde sat sig Sostrup til Maal, og til Eske Brok til Estrup eller hans Moder Fru Margrethe Bilde, der kjøbte Godsset oppe omkring ved Raas⁶. Handelen med Jakob Seefeld om Sostrup var afgjort allerede i 1583, da Seefeld mødte paa Landstinget i Viborg og forsvarede Sostrups udelukkende Ejendomsret over sit Enemærke mod den Paastand fra Kronen, der havde kjøbt Christoffer Munks to Gaarde i Karlby og Voldby, at disse Gaarde havde Engskifter inde i Sostrups Enemærke Eng. Under Sagen fremlagde Jakob Seefeld den tidligere omtalte Erklæring fra Christoffer Munk af 3 September 1583 om, at de nævnte Gaarde ikke havde Eng indenfor Sostrup Enemærke, en Erklæring, der synes at være skreven Seefeld til Billie; thi en anden Erklæring fra Jens Hvas, afgivet den 24 samme Maaned til tre Mænd, Jakob Seefeld havde stiftet til ham under hans Ophold i Viborg, og gjentaget i et Brev, Jens Hvas endnu samme Dag tilskrev Jakob Seefeld selv, indeholder tværtimod, at Jens Hvas ikke nogen Tid havde havt disse Enge i Haand eller

6 I. Jakob Seefelds Erhvervesser falde saaledes: 1) 9 Febr. 1581 Pantfattelse af Fru Agnete, Skjøde 21 Decbr. 1585, 2) 30 Apr. 1581 Skjøde fra Fru Elsebe og Las Munk, 3) 1583 eller før Salg fra Jens Hvas, Skjøde 19 Jan. 1586, 4) 13 Apr. 1585 Skjøde fra Fru Anne og Jens Bognsen, 5) 27 Apr. 1589 Skjøde fra Fru Karen og Mogens Andersen, 6) 4 Oktbr. 1548 Skjøde fra Fru Hilleborg. See under hver Enkelt især. II. Fru Margrethe Bildes og Eske Broks Erhvervesser falde saaledes: 1) 18 Decbr. 1581 Skjøde fra Fru Gjertrud og Eric Hvas, 2) 1586 alle Søstrenes Gods ved Raas (see Forklaringen af Fru Agnete i Bz. Ark. Nr. 370), 3) Andorpgaard, der tilhørte Christoffer Munk, solgt før 1584. III. Korfitz Bisfert kjøbte 2 Gaarde af Christoffer Munk.

Brug og at han kun vilde hjemle Jakob Seefeld, hvad hans Skiftebrev indeholdt⁷. Enden paa Sagen sees ikke; det fremgaer kun med Visshed, at Jakob Seefeld allerede dengang var Gjer af Sofstrup, skjønt han endnu ikke havde Skjøde paa Gaarden. Dette blev først udfædt den 19 Januar 1586 i Form af et Magestiftsbrev og det findes endnu i Original paa Benzon⁸. Jens Hvas skriver sig i samme til Kaas og overdrager, med sin Hustrues Raad, Willie og Samtykke, Sofstrup Hovedgaard, Mølle og Ejendom, fire Søsterlodder i Sofstrup Skov og 6 Gaarde i Gjerild med de Gadehuse, der fandtes derpaa, hvilket Guds var ham arvelig tilfalden⁹, til Jakob Seefeld til Bisborg mod som Vederlag at erholde den i Heltborg Sogn i Refs Herred beliggende gamle Hoved-

7 Gangen i Sagen var denne: Da Jakob Seefeld nægte de to Bønder at bruge Engstykkeerne inde i Sofstrup Enemærke, blev han sagsøgt ved Nørre Herreds Ting og Dommen gav hans Paastand, at Bønderne vare uberettigede til at bruge de nævnte Engstykker i Gaardens Enemærke, Medhold. Sorgen Rosenkrands appellerede paa Kronens Begne denne Dom til Landstinget, hvor Jakob Seefeld mødte og gjorde gjeldende, at Engstykkeerne ikke vare afmærkede eller afftænde. Landstinget udsatte ved sin Kjendelse af 28 Septbr. 1583 Sagen. Benz. Ark. Nr. 325. Derefter foretoges den paany paa Viborg Enapslandsting 1584. Sorgen Rosenkrands og Jakob Seefeld mødte begge personlig og Førstnævnte fremlagde et Brev, som Thomas Fasti til Bennergaard, Knud Grubbe til Alslev og Karl Bryffe til Margaard havde udgivet i Viborg den 24 Septbr. 1583, lydende, at de havde æftet Jens Hvas's Erklæring om han før havde tilholdt sig disse Enge og at han havde svaret: „ney, thi hand icke sielff haffuer nogen tid hagt same enghi y handt och brugh, och icke heller nogen tid haffuer beuarit seg meth forn^e Enghi“. Herimod fremlagde Jakob Seefeld Christoffer Munks Brev af 3 Septbr. 1583, Benz. Ark. Nr. 321, og Jens Hvas's Brev af 24 Septbr. til ham, Jakob Seefeld, personlig, Benz. Ark. Nr. 320, der jo rigtignok var af et negativt Indhold. Landstingsdommen, Benz. Ark. Nr. 325, opsatte derefter med begge Parters „Bevilling“ Sagen til Landstinget før Pintse f. A. Hvad Enden blev, vide vi ikke.

⁸ Benz. Ark. Nr. 41.

⁹ Dette gjælder vel neppe om de fire Søsterlodder i Skovene, som Jens vel senere havde erhvervet.

gaard Loftum Gaard og Mølle, som Christen Frøst og Niels Frøst iboede, samt dertil 13 Gaarde og 4 Bol med tilliggende Gadehuse i Thy og Salling. Magestiftsbrevet er udstedt i Viborg, altsaa ved Snapslandstings Tid, og det er forsynet med Jens Hvas's hængende, vel bevarede Segl i Bø, hvori findes hans Vaaben: en hel opretstaaende Lillie i Skjoldet og paa Hjelmen to Besselhorn, med Omkrift i Randen af hans fulde Navn, Jens Hvas. Det er undertegnet til Vitterlighed af Tyge Kruse til Svenstrup, Lars Kruse til Valle og Eske Brof til Gl. Estrup.

Det var paa denne Tid, at Jens Hvas, der nu havde taget Bopæl paa Raas og kastet sin Omhu paa denne Gaard, havde opdaget, at han paa Skiftet havde forglemt at faae Raas Sø udlagt som Enemærke Sø. Det tilstødende Fæstegods havde altsaa en Brugsret over Søen, og da hans Søstre netop stode i Begreb med at sælge deres Andele i dette Gods til Fru Margrethe Bilde, kom Jens Hvas den 13 Januar 1586 til sin Søster Fru Agnete i Grenaa og bad hende at underskrive ham en ny Lodseddel, ligelydende med den, hun havde underskrevet paa Skiftet 1579, alene med den Tilføjelse efter Ordet Raas „met sin Ennemærck Søe och Fiskevandt“. Fru Agnete vægrede sig „flur“ derved og hendes Mand Christen Lauritsen viste ogsaa denne Sag fra sig. Men siden lod Fru Agnete sig dog overtale, og Jens Hvas fik altsaa en ny Lodseddel underskrevet af sin Søster, indeholdende, at Raas Sø paa Skiftet var udlagt ham som Enemærke Sø. Dette Fik af Jens Hvas blev imidlertid opdaget, og den 12 Marts 1593 mødte Eske Brof i Grenaa og fik under et Tingsvidne fuldstændig Forklaring om Sagens Sammenhæng af Fru Agnete og hendes Mand. Hvad denne Sag videre førte til, sees ikke¹⁰.

¹⁰ Benz. Ark. Nr. 370. Det er ret mærkeligt at Man træffer dette Tingsvidne paa Benzøen og ikke i Gl. Estrups Arkiv.

Jens Hvas var gift med Ingeborg Kruse Tygesdatter¹¹. Naar vi den 19 Januar 1586 finde Tyge Kruse som Vidne ved Magekiftet af Softrup, er dette altsaa ganske naturligt, da han var Jens Hvas's Svigerfader. Lars Kruse til Halle, tæt ved Mariager, der ogsaa forsegler med, var en nær Slegtning af Tyge Kruse og findes som Vidne ved flere andre Retshandler af de Softrup Arvinger¹². Naar der endnu i Jens Hvas's Magekiftsbrev findes den Bemærkning, at Afhændelsen af Softrup skete med hans Hustru's Raad, Willie og Samtykke, maa dette enten sigte til, at Fru Ingeborgs Vidler paa en eller anden Maade vare inddragne med i dette Anliggende, eller det er muligvis blot en Formel, der er kommen ind af Vanvare. Vi antage, at det Sidste har været Tilfældet. Som Gjer af Raas gav Jens Hvas 1592 med den øvrige Adel i Skivehus Len Bidrag til Opførelsen af et nyt Raadhus i Viborg. Han døde 1602 af Sprinkler, sikkert ikke meget ældre end 40 Aar, og overlevedes af Fru Ingeborg, der 1612 fik Brev om Opfyldelsen af sin Kostjeneste og 1619 kiftede med sin Søn Christoffer og sin Datter Inger. Efter 1619 finde vi hende ikke oftere nævnt.

Jens Hvas og Ingeborg Kruse havde kun de to ovenfor nævnte Børn¹³, Christoffer og Inger, den første født den 22 Juni 1598 og opkaldt efter sin Moders Bedstefader, Christoffer Kruse, eller, om Man vil, efter hendes Broder, der har samme Navn, den anden, Inger, tydeligt nok opkaldt efter sin Bedstemoder paa fædrene Side, Fru Inger Gundersdatter. Inger Hvas blev gift 1620 med Iver

11 Herom henvises til anden Del af dette Skrift.

12 Lars Kruse undertegner saaledes Skjødet af 30 Apr. 1581 fra Lars Munk og Fru Elsebe og Skjødet af 27 Apr. 1589 fra Mogens Andersen og Fru Karen. Var han Betslægtet eller blot Ven af Familien?

13 De Udtryk, hvori der den 1 Juni 1619 gives Niels Lange Bevilling til at være Børge for Jomfru Inger Hvas i Anledning af det Skifte, hun begjærede med „sin Moder og Broder“ ere bestemt udtømmende Slægtskabsforholdet.

Lange til Bramminge, og Man kan saaledes med nogen Føje slutte, at hun i Alder ikke har staaet langt fra sin Broder. Det er vist, at Jens Hvas og Fru Ingeborg ikke havde flere Børn, der naaede den vogne Alder; men da de havde været gifte mindst 12 Aar inden Sønnen Christoffer fødtes, og da Man ikke let kan forestille sig, at Jens Hvas ikke skulde have fyldestgjort sin egen Slægts Traditioner ved Opkaldelsen af en Søn, kan Man gjerne forudsætte, at de have havt Børn, der ere døde som smaa.

Vi have ovenfor omtalt Jens Hvas's Baaben og skulle her indskyde en Oplysning om hans Fædreneslægt, af hvilken vi ikke vare i Besiddelse, da vi nedskrev Stykket Side 133—35. Der findes i Ligprædiken over Hr. Otto Krabbe¹⁴ blandt hans mødrene Ahner en „Fru Anne Schinkel af Gerholm“, hvis Forældre vare „Niels Schinkel til Gerholm og Fru Inger Kolde af Nielstrup“. Det er tydeligt, at denne „Niels Schinkel til Gerholm“, hvis Baaben anføres som en opretstaaende Lillie i Skjoldet og en lignende paa Hjelmen mellem to Vesselhorn, er netop den „Niels Henriksen i Bierholm“ (Gerholm eller Geresholm), der 1503 deltog i Udstedelsen af Ridebrevet om Gredlund Skov¹⁵. Den fuldstændige Sammenhæng mellem Niels (Henriksen) Schinkel og Mikkel Nielsen (begge med Lillievaaben) som Fader og Søn, og mellem Mikkel Nielsen til Bierholm og Mikkel Nielsen til Raas som en og samme Person, er nu, som det let vil sees, tilvejebragt, og vi tør sige: 1. at den yngre Slægt af Hvasser med Lillievaabnet stammer fra Bierholm, og at Niels Henriksen er denne Slægts Stamfader, det vil sige, den Mand, til hvem vi

14 Hr. Otto Krabbe til Holmegaard, Rd., Gehejmeraad m. m. † 13 Juli 1719, Ligprædiken 1720 Fol. Univ. Bibl. Otto Krabbes Mormoder Anne Lunov var Datter af Otto Lunov til Holmegaard og Inger Blit, hvis Moder Fru Anne „Schinkel“ var Datter af Niels „Schinkel“ til Gerholm og Fru Inger Kolde af Nielstrup.

15 S. 134.

kunne føre Slægten tilbage, samt at der 2. er Formodning for, at Lillie Hvasferne er den samme Slægt som Lillie Schinkelerne. Denne Formodning støtter sig dels til Ligheden i Naabnet idet begge Slægter føre en Lillie i Skoldet af samme Form og Stilling, medens Schinkelerne dog have en Lillie paa Hjelman mellem Vesfelhornene, der ikke findes paa det eneste Aftryk, vi have af Jens Hvas's Segl, dels dertil, at Forfatteren af Baabens-rækken i Otto Krabbes Lignrædiken uden Betænkelighed har betegnet Lillie Hvasfernes ovennævnte Stamfader som en Schinkel, det vil sige, henhørende til den Familie, der ligesom Familien fra Bierholm førte en Lillie, men isvrigt først optog Navnet paa Grund af en i Familien indgiftet Anne Mortensdatter Schinkel eller Linhus. Det vil sees, at den Antagelse, at Lillie Hvasferne og Schinkelerne ere en og samme Slægt, endnu trænger til at støttes af flere Vidnesbyrd, især da de Fornavne, der kendes paa begge Sider ikke vise hen til hinanden¹⁶.

Til Slutning skulle vi endnu til en Oversigt gjentage, at Sostrup efter det i dette Afsnit Anførte kom i Landsdommer Jens Hvas's Eje ved Giftermaal vel omtrent 1520—22, idet vi om hans Virksomhed for at blive Eneejer henviser til hans Historie. Efter hans Død 1535 havde hans Enke, Fru Gjertrud Munk, Gaarden, som hun havde indbragt, til sin Død 1541. Derefter havde Sønnen Just Hvas den til sin Død 1556 eller 1557 og efter ham havde hans Broder Christen den til sin Død 1565. Derefter arvedes den af Christen Hvas's Fætter, Søren Gundesen, der døde barnløs 1575 eller 1576, hvorefter hans Søster Fru Inger Gundesdatter af Raas, dengang Enke efter Mikkel Nielsen fra Bierholm, tiltraadte den. Hun døde 1579 og den tilfaldt da paa Skiftet hendes Søn Jens Hvas Mikkelson, som allerede 1583, om ikke før, folgte den til Jakob Seefeld, der dog først fik Skjøde (Mageskiftebrev) den 19 Januar

¹⁶ De Genealoger, der holde Naabnet alene for tilstrækkeligt til derpaa at støtte Antagelsen af samme Familie, ville dog neppe være i Tvivl.

1586. Gaarden havde saaledes været i Hvasfers, men to forskjellige Slægters, Eje i omtrent 60 Aar.

Tillæg.

Oberst **Christoffer Hvas**
til
Raas, Hennegaard og Søvig.

Jens Hvas's Børn, Inger og Christoffer Hvas, med deres Descendenter ere udførligt omhandlede i dette Skrifts anden Del. Vi skulle blot gjøre nogle faa Tilføjelser til, hvad der findes om Christoffer Hvas.

Det vil erindres, at der 1619 i Anledning af Inger Hvas's Giftermaal holdtes Skifte, ved hvilket Broderen Christoffer selv-
følgelig fik Raas. Aaret efter, 1620, Løvedag den 11 Marts var Christoffer Hvas „til Raas“ med flere andre Adelsmænd til-
stede paa Spøttrup ved Klaus Belows Engeleje, see Rigsprædiken
over Sidstnævnte.

Det vil endvidere erindres, at Christoffer Hvas var forlenet med Drum Slot og Len fra 1 Mai 1635 til 1 Mai 1650 og der-
efter med Pandum til 1 Mai 1652. Drum Slot bestod af fire Bindingsværks straatakte Bygninger, med Port gennem det vestre Hus, omgivne af en Grav, hvorover førte en 11 Favne lang Vinde-
bro. Bistnok udenfor Gravene laae Staldgaarden og Ladegaarden, af hvilke den første talte 5, den anden 4 Huse. Bygningernes Tilstand var, da Christoffer Hvas tiltraadte Lenet, højt ussel. Han lod optage en Synsforretning, afhjemlet den 6 November 1635, der

vel er værd at læse for at faae en Forestilling om, hvad der dengang kaldtes Slot, og under hvilke Vilkaar en Lensmand kunde boe¹. Da hans Lensbrev kun paalagde ham at holde Slottet vedlige, men ikke at ombygge det, blev Tilstanden i hans Embedstid ikke synderlig bedre. Dog fik han den 25 Februar 1636² Befaling at opsette et „Bolhus“ paa Slottet, og den 14 Marts 1641³ Tilladelse til af Lenets Indkomster til Istandsættelse af Slottet at anvende et Beløb af 500 Rd. Sp., hvortil han havde anslaaet Udgiften. Derefter kom Krigen 1643—45 med sine Ulykker. Bygningerne forfaldt naturlignvis end mere, og fjendtlig Indkvartering ødelagde, hvad der ellers kunde have staaet. Den 20 November 1645⁴ afholdtes en ny Synsforretning over „Slottet“, og var dette maadeligt i 1635, var det nu, efter Fjendens Ødelæggelser, i det Hele i en saa elendig og ussel Forfatning, at Man gjerne kan kalde Tilstanden gruopvækkende. Den 26 Marts 1647 afhjæmledes atter en Synsforretning, der stiller Tilstanden omtrent som tidligere, og den 13 April næst efter⁵ gjorde Christoffer Svæs Indstilling om til Istandsættelsen at lade komme Tømmer fra Norge, Sten fra Aalborg og Kalk fra Mariager, medens Bønderne kunde levere Straet.

1 Orig. i top. Saml. Drum Nr. 19. For blot at nævne selve „Slottet“, hedder det om dette, at Synsmændene besigtigede i Borgegaarden i Sønder et Hus paa 14 Bindinger, hvor Borgestue og Kjøkken er i; det var ganske forraadnet, hang paa 6 Støtter og kunde ikke staae. Taget var mest afblæst og Væggene tildækkede med Løv og Jord. I Nord blev dem vist et Hus paa 12 Bindinger, mesten forraadnet og Taget bortblæst over de 7 Fag. Under alle Husene i Borgegaarden vare Ledene bortraadnede og fattedes 8 Bindinger Tag paa det vestre Hus paa den ene og fire Bindinger paa den anden Side. Vindebroen var ganske forraadnet, saa at Ingen, med Vogn eller gaende, uden stor Fare kunde komme op eller ned ad samme Bro. Beskrivelsen af Lade- og Staldgaarden svarer hertil.

2—3 Iyd. Tegn. „Bolhus“ er maastee det Samme som Hus af Bindingsværk. Man taler om otte og tolv Bols Harver, det er: Harver, bestaaende af saa og saa mange Stykker klejnt Tømmer; Man „boler“ en Brønd med Fjel.

4 Orig. i top. Saml. Drum Nr. 21 b.

5 Sammesteds Nr. 21.

Denne Indstilling er bilagt med Synsforretning af Kommissarier efter Fjendens Udmarfch og andre Synsvidner. Den 4 December 1648⁶ tillodes det da Christoffer Hvas at anvende 600 Rbd. af Lenets Indkomster til Bygningsarbejder. En udførligere Skildring af „Slottets“ Tilstand ligger udenfor disse Liniers Formaal; men de nævnte Kilder indeholde et godt Bidrag til Lenenes Historie og et Bidnesbyrd om den sørgelige Krigs Følger.

En hel Række af Kgl. Breve og Tilkjendegivelser, vedkommende Christoffer Hvas's Embedsvirksomhed som Lensmand og som Befuldmægtiget paa Kongens Begne i offentlige Anliggender, forbigaae vi, da de ikke vedkomme hans Person⁷. Kun et Par skulle vi fremdrage. Efter at han den 5 December 1635 havde faaet Befaling at sende en dertil skiftet Mand fra Drum Len med Frø af Klittag over til Helsingborg Len til Christoffer Ulfeld, fik han den 30 Oktober 1636 en streng Trettesættelse, fordi han ikke i ringeste Maade havde efterkommet dette Paalæg⁸. Den 1ste Juni 1640 overdroges der ham det rimeligvis mindre behagelige Hverv at indmane Hans Lykke i Kjøbenhavn til at begive sig udi Fortunen ved Stranden, der et ærligt Indlager at holde, indtil han havde fontenteret Kongen⁹.

3 Familieanliggender nævnes Christoffer Hvas i Brev af 12

⁶ 3yd. Tegn.

⁷ De findes i top Saml. Thisted Nr. 31 og Sendels Nr. 1, samt i 3yd. Tegn. VIII 370, 468, IX 235, 242, 250, 271, 274, 326, 338, 358, 414, 422, 490, X 26, 61, 110, 128, 129, 194, 234, 248, 320, 354, 415, 459, 485, XI 11, 64, 69, 153, 171, 193, 204, 205, 217, 221, 229, 272, 283, 307, 339, 384, 406. Blandt disse ere nogle Mageskifter om Gods, som Christoffer Hvas bortbyttede til Kronen for andet, der laae belejligt til Hensenaard.

⁸ 3yd. Tegn. IX 250 og 358.

⁹ 3yd. Tegn. X 234. Hans Lykke var dels Udsieder af, dels Forlover for nogle Gjeltsbreve, som Frants Kaas's Enke Fru Anne Hundermark havde udlagt til Kongen som Betaling for, hvad der stod til Rest paa hendes Mand's Regnskaber.

Mai 1646¹⁰ som Børge for sin Svigerinde Sofie Staverskøvs umyndige Børn af hendes første Ægteskab med Otto Kruse, paa det Skifte, hun agtede at holde efter sin anden Mand, Laurits Ebbesen, mellem sig og Fru Dorthe Friis; i Brev af 24 Mai 1646¹¹ som bemyndiget til med Erik Lunov at være tilstede, naar Niels Krag til Trudsholm leverede sin Søsterdatter Jomfru Sofie Vognsdatters Børgemaal fra sig; paa Skiftet den 29 Mai 1646¹² efter sin Fætter Jørgen Krag til Endrupholm som Lavværge for Jørgen Krags Halvsøster Fru Margrethe Krag til Bardho; og i Brev af 12 Mai 1647¹³ med Jørgen Høg som overværende paa sin Svigerinde Fru Sofie Staverskøvs Vegne, naar Niels Krag overleverede hende Børgemaal for hendes Børn af første Ægteskab, Mogens og Magdalene Kruse.

Det vil fra anden Del erindres, at Christoffer Hvas blev udnævnt til Oberst til Hest den 8 Februar 1657 med Niels Lykke til Oberstlieutenant¹⁴. Det Lidet, der vides om hans og hans Søns personlige Virksomhed under det korte Felttog, er derefter meddelt, og Fremstillingen slutter for Christoffer Hvas's Bedkommende med, at han ved et i Medelfar den 25 August 1657 udstedt Rgl. Brev bemyndiges til at fordrø Hjælp overalt til at gjøre sit Regiment beredent og til at føre det over til Fyn og Sjælland. Han stod

10 Jhd. Tegn. XI 216.

11 Jhd. Tegn. XI 228. Jomfru Sofie Vognsdatter var Datter af Else Krag til Sønderriis og Christoffer Hvas's Fætter, Jakob Vognsen til Kongensgaard. Erik Lunov var Son af Niels Krags Søffendebarn Else Krag og Laurits Lunov til Holmegaard.

12 Orig. Skiftebrev i top. Saml. Endrupholm Nr. 49; jvfr. under Fru Margrethe Mikkelsdatter Hvas.

13 Jhd. Tegn. XI 330.

14 Bestallingen blev fornyet den 7 Marts næstefter. S 2 D. S. 107 nævnes de to Breve af s. D., 8 Fbr. og 7 Marts, hvormed Bestallingerne sendes Rigens Marst, Hr. Anders Wisbe. Koncepten til Bestallingerne findes i en „Protokol for Bestallinger og nogle andre Breve, Militien og Sæetaten vedf.“ 1657—60, fol. 12—13 og 27—28. Gh. Ark.

altsaa den 25 August endnu paa jydsk Grund og dog var Fredericia netop samme Dag bleven indesluttet fra Landfiden. Efter at hans Søn Jens havde havt sin Duel med Bernt Gammelén paa Laafinge den 12 Oktober, og efter at Faderen havde søgt om Tilgivelse for Sønnen, uden at det sees, fra hvilket Sted Ansøgningen er skrevet¹⁵, gjenfinde vi først Christoffer Hvas i Kjøbenhavn i Februar Maaned 1658. Han henvendte i denne Maaned i Forening med Herman Raas, Frandsen, en Begjering til Kongen om at de, der vare bleve ruinerede i Stift Bremen, komme fra al deres Formue i Sylland og med deres underhavende Officerer vare bleve ganske „dismontere“, maatte bekomme Noget til „Recrut“ og Noget af deres resterende Befoldning. Kongen gav derefter den 16 Februar Ordre til Lensmanden „her ved Stedet“ (Kjøbenhavn) at forstaae Christoffer Hvas to Vogne med behørige Heste til Malmø, at han „uden Ophold“ kunde komme afsted, og samtidigt Ordre til Hr. Axel Urup, at han skulde staae Christoffer Hvas Kvarter i Malmø til sig „og sine underhavende Folk“¹⁶. Man førte altsaa dengang over Tjen til Malmø. Men Christoffer Hvas kom ikke derover. To Dage efter at det nævnte Brev var udstedt, den 18 Februar, samme Dag Fredsbetingelserne undertegnedes i Høje Thostrup, døde han. Hans Datter Hedevig Elisabeth siger, at han „tilfattede“ Livet i Kjøbenhavn¹⁷, hans Gravskrift¹⁸ derimod blot med en almindelig Bending, at han „efter den højeste Guds Behag bortkaldtes fra dette mæssommelige Livs Besværlighed“. Sandheden er maaskee den, at han, der endnu ikke havde fyldt 60 Aar, døde nedbrudt af Krigen

15 2 D. S. 109.

16 Ansøgningen og Kongens Ordre til Lensmanden paa Kbhvns Slot i Original, Ordren til Axel Urup i Konzept i Danske Saml. Gh. Ark. Naar Herman Raas her nævnes sammen med Christoffer Hvas, er det maaskee fordi han er traadt i Stedet for Niels Pylke, der synes at være gaaet Nord paa med en Del af Regimentet, see Smædevisen.

17 2 D. S. 179.

18 2 D. S. 111.

Anstrængelser og Sorg over Landets og sin egen Ulykke. I Juni Maaned derefter indkvarteredes „Christoffer Hvas's Officerer“ i Hjørring og Søby¹⁹. Under den korte Fred, der laa imellem Roskildefreden og Krigens Fornælse i August Maaned, ere de formentlig sendte fra Kjøbenhavn eller Malmø til Benschysjel for at samle Folk og Heste til Regimentets Gjenoprettelse.

Det ulykkelige Felttog i 1657 gav sig, ligesom Hadet til Afdelen, Udtryk paa mange Maader, blandt Andet i Smædedigte. I et saadant forekommer ogsaa Christoffer Hvas, om hvem det spottende siges, at han „varted Fæ i Bremerland“²⁰. Det er selv-

¹⁹ 2 D. S. 110.

²⁰ Hr. C. F. Brixen har paa det Kgl. Bibl. mellem en Bunte Sager, der for største Delen ere komne fra det Kgl. D. Selsk., fundet et i Oktan sammenlagt Ark, der indeholder tre Viser, strevne med en Haandskrift fra Slutn. af det 17de Aarh. Den ene af disse Viser er helt igjennem en Spot over den danske Afdels Opførelse i Krigen 1657—58. Den indeholder om Christoffer Hvas disse to Vers, 11 og 12:

11. Murast Hvas, den mandig' Mand,
to Tusind Rytter' førte han,
og mest ud af de bedste.
Han flyed bort og raabte i Rød:
I kast' Gevær i salten Sø
og flyder ihjel eders Heste.
12. Selv gjorde han sig til en Hirdemand,
han varted Fæ i Bremerland
vel sex Uger og mere,
saa fik han Tid og dertil Rum,
at han med Hast til Sjælland kom,
den mægtige Kavallere.

Visen har i Alt 40 Vers. Anders Bille kaldes i Vers 6 og 10 „den utro Mand“, der havde Danmark solgt for Sølv og for det røde Guld; Øverste Sten Bild nævnes i Versene 15—17, Øverste Niels Lykke, der var skicket til Benschysjel og Lhy, i Vers 25—28, Frants Buremand, der opgav Standsjen ved Hals, i Vers 29—30. Af enkelte Vers, f. Ex. 32, synes at fremgaae, at Visen er strevet medens Svensken endnu laae i Landet, i hvilken Henseende ogsaa Udtrykket „Øverste“ kan mærkes og den haandgribelige Overdrivelse, at 600 Svenske — et andet Sted 700 — „beløb“ Fredericia, hvori der var „vel

følgelig ikke i den Slags Frembringelser, der kunne være fande og berettigede nok i deres Stemning mod Begivenhederne i Almindelighed, at Man skal søge en retfærdig Bedømmelse af Enteltmands Dydighed og Værd. Grunden til Ulykkerne i 1657 og følgende Aar var en ganske anden og større, end at den kan søges hos Hærens Officerer alene, selv om disse ikke alle opfyldte deres Pligt. Om Christoffer Svass som Officer maa det særligt fremhæves, at han som ung Mand folgte Raas for at kunne oprette det Kompagni til Hest, det var betroet ham at føre²¹, at Christian den Fjerde gav ham en Ring som Paastjønneelse af hans Forhold, da han var bleven saaret ved Torstensons Indfald i 1643²², og at han i denne uheldige Krig til sin egen, sine Officerers og sit Kompagnies Underhold udgav et Beløb af 10,861 Rd., hvoraf han først 1651 fik godtgjort netop en fjerde Del eller 2,715 Rd., og at hans Børn af Resten kun fik betalt 560 Rd.²³. Aldeles bortset fra, at Krigene 1643—45 og 1657—60 ved Siden deraf ødelagde hans Fordegods, ligesom de fleste Andres, og ikke blot hans Gods, men hans Families Fremtid, havde han altsaa allerede 1651 af egne Midler offret sit Fædreland henved 8,000 Rd., et Beløb, der svarer omtrent til 160 til 200 Tønder Stk. Fæstegods, eller vel omtrent den største Del af sin Formue. Hvilke Offre han havde bragt i 1657 nævnes ikke, men i Sighed med, hvad han ydede i 1643—45, har han sikkert i 1657 udgivet, hvad det stod i hans Magt at skaffe. Vi have troet i det Fremhævede at have Grund til i fuldstændig Modsetning til Smædevisen at betegne Christoffer Svass som en „tapper og fædrelandskjærlig“ Mand og at have Ret dertil endnu at sige Be-

femten tusind berustet Mand“. De Smædeord, der siges om Christoffer Svass, overtræffes i det Hele af hvad der siges om og lægges hver Entelt af de Andre til Last. Hvad Murast betyder, vide vi ikke.

21 Hans Datters Udsagn, 2 D. S. 179.

22 Datteren sendte i sin Fattigdom Ringen tilbage til Frederik den Fjerde, 2 D. S. 131.

23 2 D. S. 21 og 131.

tegnelsen „virkom“, hvorved sigtes dels til at han oprettede Søvig som Hovedgaard, dels til de talrige Hverv, hvori vi finde ham som Deltager. Den Kreds, hvori han var kjendt, skjænkede ham endnu sin Anerkjendelse ved i 1648 at give ham et ikke ganske ubetydeligt Antal Stemmer ved Valget til Rigsraadet, og disse Stemmer have faa megen større Betydning, som Christoffer Hvas vel førte et gammelt Navn, men ikke hørte til de store Familier. Christoffer Hvas's Navn fortjener saaledes at mindes, og Forfatteren af disse Linier lod derfor ved den Istandsættelse af Aarhus Domkirke, der fandt Sted i 1868, ved velvillig Imødekommen fra Kirkens Bestyrelse og Bygningsinspektøren en simpel Marmortavle opsætte paa Pillen mellem Kirkens Hovedindgang fra Vest og Laurits Ebbefens Kapel med den nedenfor nævnte Indskrift²⁴.

Christoffer Hvas's egenhændige Underskrift²⁵ findes mange Steder; men hans Segl have vi ikke fundet. Det vil erindres, at

24

Ærlig og velbyrdig Mand
Christoffer Hvas
til Kaas, siden til Hennegaard og Søvig,
Oberst til Hest, forlenet med Drum 1635—50,
med Pandum 1650—52,
født paa Kaas 1598 af Forældrene
Jens Hvas og Fru Ingeborg Kruse,
død i Kjøbenhavn 1658,
virkom, tapper, fædrelandskjærlig,
har i over halvandet hundrede Aar hvilet
i sin Svoger Laurits Ebbefens Kapel
her ved Siden.

Med sin Hustru
Fru Anne Staverskov
havde han
to Sønner, Jens og Oluf, og to Døttre,
Christence og Hedevig Elisabeth.

1868.

²⁵ I 2 D. S. 7 Note 1 er nævnt 7 Steder, hvor hans Underskrift findes. Den findes endvidere under Ansøgningen af Febr. 1658, altsaa fra faa Dage før hans Død.

der findes et fortrinligt Aftryk i Bøg af hans Faders Segl fra 1586, endnu et Aftryk af det samme Segl paa Oblat, tre Aftryk af hans Fæster Agnetes Segl og et Vaaben i Nykirke for hans Fæster Margrethe, alle med Lillien. For hans Søster, Fru Inger, findes derimod paa Kirkestolen i Bramminge et udskåret Vaaben med de to Sparrer, der kaldes hendes fædrene, I. H. F., hvilket det, som det af det Dønstaaende sees, ikke var, — det var kun hendes eget, frit optagne. Fra hans Søn Jens findes et Seglastryk fra 1684 med de to Sparrer i Skjoldet og paa Hjelmen to harniskede Arme holdende en Lillie, og 1707 fra hans Datter Hedevig Elisabeth et lignende Aftryk²⁶. Foreligger der imidlertid ikke noget Segl fra Christoffer Hvas, findes der dog nogle Meddelelser²⁷, der paa anden Haand og efter Sammenhængen sige,

26 See 2 D. S. 6 Note 7 og S. 30 og 32; jfr. 130. Det erindres, at Seglet under Hedevig Elisabeths Testamente er trykt med Jens Hvas's Ring, hvilket fremgaar klart, naar Man lægger begge Segl ved Siden af hinanden. Der findes i begge et I paa den ene og et H paa den anden Side af Hjelmen.

27 1) Wielands Nye Tidender Nr. 27 3 Juli 1727 „Hvas. Skjoldet er blaa, og derudi 2 hvide Sparrer, paa Hjelmen 2 Bessehorn med en hvid Sparre paa hver af dem, man finder og 2 blaae Horn paa Hjelmen, og derimellem en hvid Sparre eller en Lillie imellem Hornene. Udi den over Christoffer Hvas, som var Oberst over Kong Christian den 4 Liv-Guarde 1611 ophængte Fane findes paa Hjelmen 2 væbnede Arme som holdte et Spejl“. 2) Kalls Manuskriptsamling 121—123. Hvas. Haver været fire Slags: — — „Det tredje Slags førte og to hvide Huspender i blaa Feld og paa Hjelmen to væbnede Arme som holder et rundt spejl“ — — „Christoph. Hvas R. M. Obriste over Liv Gvarde til Hæst, døde 1671. Hans førte det (oven omtalte) Vaaben med de to væbnede Arme paa hielmen, og findes paa een Fane i den gl. Christianshafns Kirke, hvor hd er begravet“. Bvfr. 2 Del 19—20. Dette sidste Manuskript indeholder Henviisninger til Wielands Nye Tidender, men er iøvrigt selvstændigt i sine Meddelelser. 3) 3 Stamtafven over Anders Fris, S. 156, er det Vaaben, der tillægges Navnet Hvas, betegnet med to Sparrer i Skjoldet og paa Hjelmen to harniskede Arme, holdende en Lillie. Dette Vaaben er ved en Anakronisme tillagt Fru Karen Hvas, men det er neppe tvivlsomt, at det er taget fra Forfatterens Kjendskab til det Vaaben, Fru Karens Broder søn Christoffer Hvas førte.

at han førte de to Sparrer i Skjoldet og udtrykkeligt, at han paa Hjelman havde to væbnede Arme, holdende et (rundt) Spejl. Der er, under Hensyn til disse Meddelelser og til de ovenfor nævnte Kjendsgjerninger om hans Søsters og hans Børns Baaben, ikke mindste Grund til Tvivl om, at Christoffer Hvas virkelig selv har ført de to Sparrer og paa Hjelman en Lillie, holdt af to Arme. Spejlet er naturligvis kun en Misforstaaelse. Den omdannende Magt, der laae i de Forhold, under hvilke han og hans Søster vorede op, var heller ikke liden. Navnet Hvas, som deres Fader bar uden at have givet Afkald paa noget eget Familienavn, havde de fra Fødselen, deres Sædegaard skylbte de den samme Familie, hvis Navn de bar, og de støttedes ikke af nogen Slægt paa fædrene Side, der kunde minde dem om at holde deres eget Baaben i Hævd. Deres Fader døde, da de vare smaa, derved tabtes Familiens Traditioner, deres syv Fastre have de neppe kjendt, og der er ikke Spor af at deres Farfader Mikkel Nielsen har havt Slægtninge, med hvem de have staaet i Forbindelse. Hvad Under derfor, at begge Søskende, da de bleve voksne og skulde til at anvende Baaben og Segl, gave det, der knyttede sig til deres Navn og til deres Gaard, Fortrinet ved at sætte Sparrerne i Skjoldet og Lillien, deres egen mindre kjendte Slægts Mærke, over Hjelman i to Arme? De havde jo i deres Personer, Navn og Ejendom ligesom sammensmeltet to Familier; at det Mærke, der knyttede sig til det gamle Navn og til Formuen, de virkelige Livsmagter, fik den første Plads i deres Baaben, kan derfor forstaaes, om det end bliver en enestaaende Begivenhed i de gamle Slægters Historie, at en Familie paa den Maade opgav sit Mærke²⁸.

28 Der foreligger vistnok en Række af bekendte Tilfælde (en Opregning findes i R. Børners „Familien Rosenkrantz“ S. 13—14) i hvilke, navnlig ved Giftermaal, vel et nyt Navn er antaget, men det gamle Baaben bibeholdt uforandret, f. Ex. af de nye Lunger og Høger, Stihage-Strammerne, de faatallige Brokker o. s. v., og Man har herpaa temmelig kategorisk støttet den Sætning, at Navnet vel kunde forandres, men aldrig Baabnet. Da Man dog ikke kan

Christoffer Hvas folgte i Maret 1630²⁹ Raas til sin Hustrues Morbroder, Rigsraad Niels Krag til Trudsholm, efter at Gaarden havde været i Familiens Eje i omtrent 150 Aar. Den havde, for at gjentage dens Historie i faa Ord, fra henimod 1486 tilhørt Christen Hvas, dog i Sameje med hans Svigerfader Thomas Jensen (Murkaas) til dennes Død, derefter Landsdommer Jens Hvas til hans Død 1535, efter ham hans Enke Fru Gjertrud Munk til hendes Død 1541, derefter Sønnen Christen Hvas til hans Død 1565. Fra Slægten med Sparrerne gif den over til Slægten med Villien og tilhørte saaledes fra 1565 først Landsdommer Jens Hvas's Søsterdatter, Fru Inger Gundesdatter, gift med Mikkel Nielsen af Slægten fra Bierholm, indtil hendes Død 1579, derefter hendes Søn Jens Hvas fra 1579 til 1602, derefter hans Enke Fru Ingeborg Kruse til 1619 og endelig hendes Søn Christoffer Hvas, der folgte den for at oprette det Kompagni til Hest, det var betroet ham at føre.

see bort fra det her foreliggende Tilfælde, skjønt det er fra en temmelig sen Tid, hvor Man, hvad ogsaa Sagens Natur synes at maatte medføre, vistnok give hin Sætning den Begrændsning, at der fra det Tidrum, da Vaabnet var det eneste virkelige Slægtsmærke (da Underskrift ikke brugtes og da Familienavne ikke vare almindelige) endnu ikke kendes noget Exempel paa, at det af en Slægt eller en Linie i Slægten er opgivet for et andet.

²⁹ Christoffer Hvas skriver sig til Raas endnu den 4 Marts 1630, derimod nævnes han den 15 Januar 1632 til Hennegaard, 2 D. S. 8 og 179, 3yd. Tegn. VIII 370. Afhændelsen af Raas kan saaledes falde i Løbet af 1630 og 1631, men nærmest i det første Aar; thi Christoffer Hvas's ældste Søn Jens var født henimod Slutningen af 1631 eller i Begyndelsen af 1632 (see 2 D. S. 27 Note 3), altsaa var Christoffer Hvas gift i Begyndelsen af Maret 1631 og rimeligvis netop fra sit Giftermaal bosat paa Hennegaard, hvortil hans Vægtefab knyttede ham.

Christoffer Hvas's Børn.

Disse ere udførligt omhandlede i 2 Del. Kun nogle Enkeltheder skulle her tilføjes:

Jens Hvas. Den 10 Mai 1669 fik Albrecht Iken eller Johan (2 Del 29) Arrest over ham, Iyh. Reg. XIII. 60.

Dlus Hvas. Hans Ophold paa Sors Akademi nævnes hos Tauber „Sors Akademies Forsatning 1623—65“, S. XLII.

Christence Hvas. Den 11 Oktober 1684 var to Støvningsmænd for Hesselmed Port og gaved arf. og velb. Ifr. Christence Hvas Barfel for Dom paa Provsten Hr. Niels Arensbergs Vegne for dennes og Bispens Visitatspenge, nemlig 3 Rdl. for Aaret 1682. Ved Herredstinget domtes hun til at betale denne Sum. D. Saml. 1866 I. 4 330 jfr. Till. 180.

Hedevig Elisabeth Hvas døde formentlig henimod 1722, da Dlus Krabbe folgte sin Halvdel af Hesselmed til Chr. Sørensen, D. Saml. 1866 I. 4 361—62.

Christoffer Hvas Andersen,

Hedevig Elisabeths Søn i hendes Ægtefælskab med Anders Nielsen, var kun 23 Aar gammel, da han 1694 ægteede Birthe Galt, hvis Mand Henning Povist var død 1688. Ibet vi i det Hele henvide til 2 D. S. 42—46, skulle vi her blot samle, hvad der senere er fremkommen om hans Ejendomsandler, der, da 2 Del blev trykt, endnu ikke stode klart.

1. Skrum sager i Sønder Borf Sogn, Nørre Herred, „med dens Armod“ gif efter at Christoffer Hvas Andersens Ægtefælskab var indgaaet, over til Henning Povists Broder Niels, saa at Christoffer Hvas strax maa have afhændet den Andel, han muligvis med Birthe Galt har faaet i Gaarden, Iyh. Saml. VII. 1. 48.

2. Biumgaard, tre Fjerdingvej fra Skrum sager, i Nabosognet Bium, Nørre Herred, tilhørte med Halvdelen af Østergaard i Lyne Sogn, en Miles Vej fra Biumgaard, Birthe Galts Broder Knud Henrik Galt, der blev dræbt i Maj 1698. Arvingerne, der vare Klavs Unger paa sine Børns Vegne og Dlus Krabbe, Halvbroder til Knud og Birthe Galt¹, folgte ved Skjøder af 21de Januar og 1ste Marts 1699, Iyh. Saml. VII. 1. 60, deres to Fjerdedele i Biumgaard til Christoffer Hvas. Gaarden havde da 18¹/₂ Td. Hfl.

¹ See næste Side.

og det Bøndergods, der folgtes, udgjorde noget over 60 Tdr. Stk. Da Birthe Galt selv arvede halv Løb efter Broderen, havde Christoffer Hvas altsaa her samlet paa sin Haand 120 Tdr. Stk. Fæstegods. Hvorledes det gik med Knud Galts Halvdel i Østergaard sees ikke. Christoffer Hvas beholdt dog neppe længe Biumgaard, men købte 1701 eller 1702 af Niels Bollerup

3. Frøstrup i Lunde Sogn, Vester Herred, en halvanden Mil fra Skrumnsager og ligesaa langt fra Hennegaard, Fam. Hvas II. 180, hvilken Gaard han kompletterede, saa at han den 12 Maj 1703 kunde tilmelde Rentekammeret, at Gaarden var komplet med henved 208 Tdr. Stk., hvorfor han søgte om Stattefrihed, der dog ikke blev tilstaaet ham, fordi Godset var købt fra det tæt nord for Skrumnsager og Biumgaard liggende Grubbesholm, der hørte under et andet Amt. Den 5 August 1709 blev Frøstrup solgt til Borgermester Taulov i Varde i Genhold til Dom af 19 Februar 1706 over Christoffer Hvas.

Hvad den Sædegaard hed, han havde i Forpagtning, sees ikke. Maastee var det Korholm, hvor han boede, da han købte Medarvingerne ud af Biumgaard.

Christoffer Hvas Andersens Søn, Anders Hvas, havde vistnok igjen en Søn ved Navn Christoffer Hvas, der ved dette Aarhundredes Begyndelse boede i Kvang (Kvong), ganske tæt ved Frøstrup, saa at den gamle Slægt af Navnet Hvas paa Spindesiden har fortsat sig langt ned. Vi ere for Tiden uvidende om denne sidste Christoffer Hvas's videre Skjæbne.

Georg (Gjord) Galt, Knudsen, f. 1622 † 1684,

gift med

1. Barbara Lange
† 1651 i Varselseng.
(Marstallet findes i det S.
171, Note 23, nævnte Re-
gister, der begynder med Ga
og ender med Ku).

2. Maren Normand fra
Hørbylund.

3. Eva Unger † 1694,
Søster til Klavs Unger og
Enke efter Henrik Krabbe
til Damsgaard.

Barbara Galt † 1691,
g. m. Klavs Unger til
Billerup † 1698.

1. Oluf Krabbe til Bjerre
og 1/2 Høsfelmed, m. m.
2. a. Knud Henrik Galt
† 1698.

b. Birthe Marie Galt
† efter 1714,
g. m. Christoffer Hvas
Andersen.

Børn.

Da Birthe Galt tog halv Løb efter Knud Henrik Galt, medens Oluf Krabbe tag en Fjerdedel og Barbara Galt en Fjerdedel, ligger heri (jfr. Chr. 5 D. 2. 5—2—36, 37, at Høsføkkende tage dobbelt Løb mod Hølvøkkende), om

det ellers behøvedes, Beviset for, at Vithø og Knud Galt vare Selskender og Børn af Ægtefædet med Eva Unger, ikke, som Syd. Saml. 7. 1. 60, 61 jfr. 48, siger, af Ægtefædet med Barbara Lange; hvis de ikke vare Børn af Eva Unger, kunde de ikke have haft Oluf Krabbe til Halvbroder. Det var ønskeligt, at Personalthistorikere kunde være fortrolige med den til enhver Tid gjældende Arvelovgivning, hvorved mange Fejltagelser vilde undgaaes.

Blandt Bilagene findes en Oplysning om Christoffer Hvas's Regiment og hans Forhold til det under Tilbægetoget og de derpaa følgende Begivenheder i 1658, hvilken Oplysning det er forglemt at indføre i Teksten.

Nr. 3. Stamtafle

over

en Del af Familien Due.

Fr. Jens Bondissen, som kaldes Due, R., til Torp, 1392—1419 Æ. A., 1397 Roskilde Nr. 198, ¹¹/₁₆ 1400 top. Saml., ²¹/₁₆ 1408 M. og P. Levede ⁷/₁₆ 1419, Årsdal Nr. 1 Gh. A., da han var Vidne paa Skifte efter Anders Nielsen. Baaben: Fugl med udspilede Binger, 1401, Sverrig Nr. 57, Gh. A.

Fru Mette Jensdatter Due, 1442 Fr. Lyder Kabels Efterlev., af Lund, Mors, Aalborg Stift 2 (jfr. ²⁷/₁₆ 1451 Danm. Fasc. 21 a, 1452 Tommerup Kl. Br. 3. 3, Gh. A.) ²³/₁₆ 1445 af „Fwlsangh“, Laurits Dues Søster, 1453 af Lund, Mikkel Dues Farsøster, Dueh. 101.

∞ Fr. Lyder Kabel, R., 1419—1440 † 1442, 1408—1426 g. m. Fru Ibe, der i sit Sigil 1408, Klev., kaldes Ludersdatter. Hendes Baaben er Vendelboernes Hoved. 1426 ⁷/₁₆, ²³/₁₆, ³/₁₆ i top. Saml. Gh. A.

Fr. Jens Due, R., 1453—77 Æ. A., Gl. D. I 16, 1475 til „Fwlsangh“. Rævnes i Striden mellem Lage Brof og Axel Seipfen om Karholm, see 1492 ²⁰/₁₆ hist. g. A., Gh. Ark. Han maa ikke forveksles med Fr. Jens Due Thott til Krogholm 1459—88, der var Søstersøns Søn af Fr. Jens Due til Torp, altsaa Ræstjæfdebarn til Fr. Jens Due til „Fwlsangh“.

Bonde Due † mellem 1525—27, barnløs.¹
See Side 38, Note 11.

∞ Elise eller Elisebe Gyldenstjerne Olufsdatter, fra hvem han blev skilt 1518 paa Grund af sit eget utugtige Levnet, Gl. D. II 119. Om hendes Liv og Levnet og senere Giftermaal, see Stamtaflen over Niels Ludvigsens Arvinger.

En Datter i Maribo Kloster.

Laurits Due † før 1445.
∞ Fru Johanne Brahe Arelsdatter, som 1445 havde Peder Nielsen Ulfeld af Broholm, ²³/₁₆ 1445 i Vidise af 1500, Klev. under Familien Kabel.

Fr. Bonde Due ∞ til Torp Årsdal og Skovgaard. 1419 ²⁷/₁₆ Årsdal Nr. 1 Gh. A. 1419 ⁹/₁₆ D. Flakke. Hd. Nr. 1. 1442 Æ. A.

Fr. Niels Duesen, R., af Årsdal, Skovgaard, Knioholt, ∞ Fru Johanne.

Anders Nielsen, 1401 M. og P. Nr. 80, 1402 Dueh. D. 15, var død 1408, da Lyder Kabel var gift med Fru Ibe. Baaben: en springende Panter, Slet Hd Nr. 1 og Thyll. Nr. 92 a, Gh. A.; dette Baaben førtes af hele Drosten Laurits Jonsens Slægt.

∞ 1. Fru Regitze Lunge, † før 1402, jfr. ¹⁹/₁₆ 1403, Rygaard, Sjæll. Nr. 1, Gh. A., fm. Moder til Johanne Andersdatter.

∞ 2. Fru Ibe der antages at have været gift 4 Gange; jfr. Fam. Rosenkrantz I 106—107.

1. Jens Nielsen Slet til Gudumlund. 2. Pæsse Glob af Vellumgaard. Enke efter ham 1396.

3. Anders Nielsen 1402. 4. Fr. Lyder Kabel 1408,

∞ Fru Johanne (Anne) Andersdatter. Efter en Slægtbog hortsførte Bonde Due hende med hendes Samthfte under et Bryllup. Hun levede 1479, Familien Rosenkrantz I. 96, men døde 1480 ifølge Indskriften¹ paa Ligstenen i Dueh. Kl., D. Atl. V 571. Marm. dan. S. 266. Efter Bonde Dues Død, altsaa efter 1442, blev hun 2den Gang gift med Fr. Niels Erikfen Vanner af Årsdal, R., D. R. R., † 1460, der ikke maa forveksles med den Niels Erikfen Vanner, der var gift med Sofie Høg og hvis Børn maafee grundlagde Stammen de nye Høger. Sofie Høgs Søn, Eskil Nielsen Høg til Lungholm, var gift med Johanne Andersdatters Datter Ellen Vanner, jfr. A. Thijets Afhandl. i Hist. Tidssk. V. 1.

¹ I Indskriften maa „anno domini medl bis & x sex“ sikkert læses som 1482 (bis & x sex to Gange 16). Naar det derefter i sidste Linie hedder om Stenen: Illius ex anno mortis prostrata secundo, bruges disse to Aar fra 1482, da Stenen blev lagt, altsaa er 1480 Dødsaaet.

Birgitte Bondes-
datter Due Æ. A. III. 270
∞ Oluf Nielsen til Rygaard.

Mikkel Due til Torp, 1453—55, Æ. A., jfr.
Dueh. D., Gl. D. I 171, Klev. Dok. ad Sappi.
1453 ²¹/₁₆ Baag Hd Nr. 18 Gh. A.

Elise Mikkelddatter Due til Torp, † før 1518, maafee før 1515.

See Side 38 Note 10. Enke ⁴/₁₆ 1505, hist. gen. Ark.

∞ Anders Nielsen Munk til Brusgaard og Sofstrup
1468—1504. Side 36—37. ²⁰/₁₆ 1468 i Brusgaard, Diplt. i Gh. A. See iøv. Æ. A.

¹ Der kan rejstes Tvivl om, hvorvidt Bonde- og Mikkel Due virkelig vare Duer og ikke snarere Munker. Søner af Anders Munk. Christen Svab kalder dem sine Moder Brødre og Fru Gjertrud Munk kaldes Søster til

Mikkel Due, Dom 9 November 1554 i Rig. Dgb. fol. 3, jfr. S. 36 Note 4 og 39 Note 13 a. Vi ville samle de herhen hørende Bemærkninger paa eet Sted i en Note til D. 1554 bl. Bilagene.

Nr. 4. Stamtable

til Oplysning om Landsdommer

Jens Svås og hans Sønners nærmeste Familieforbindinger.

a. Paa Fru Gjertrud Munk's Side.

Hr. Niels Munk af Brusgaard † 1460,
 ∞ Fru Gjertrud Svendsdatter
 Enke efter Lange Jesper Dvisten,

Anders Munk af Brusgaard og Sofstrup

20/1 1468 Dipl. 1468—1504 Æ. A., † i Stutn. af Aaret 1504, S. 37.

∞ Fru Else Mikseldatter Due af Torp † før 1515, S. 40, see Stamtable Nr. 3.

Niels Munk til Torp 20/1 1505 S. 39 Bisnøf † ugift.	Svend Munk til Torp' 1515—23. S. 39. Bl. D. I 171. 1512 leverer Hr. Prebberhorn Pødebuff en Søsterdel i Torp til ? Munk. Vosf. Torp og Hillerlev Hb. 24. Bisnøf † ugift.	Gjertrud Munk til Sofstrup † 1541, S. 36 jfr. 41 Note 18. ∞ Jens Svås til Kaas, Landsdommer, † 1535.	Karen Munk til Brusgaard. ∞ Mikkel Krabbe, Søn af Morten Krabbe til Tanderup og Karen Glob af Besløsgaard.
Christen Svås † 1565, til Kaas og Sofstrup, ugift.	Just Svås † 1557, til Sofstrup, ugift.	Lukas Krabbe 1541— 71 til Besløsgaard S. 118, 126. ∞ Helvig Lykke, Datter af Rigeraad Sachim Lykke. Karen Krabbe ∞ Ejler Lykke til Torp, Broder til Helvig Lykke. Kjeld Krabbe til Nebel † c. 1550. ∞ Susanne Lykke, Søster til Helvig. Anne Krabbe † 1554. ∞ Jon Madsen † 1560, til Torstedlund og Brusgaard.	

Maafte bare ogsaa Bonde og Mikkel Due Søner af Anders Munk, see forrige Side.

Baaben: den gule Djelle i rød Felt.
 Udsøn af Sofstrup † 1466.
 see Stamtable Nr. 2.

Fru Mette Nielsdatter Munk.

∞ 1. Jakob el. Jep Kjelsøn Thott til Støvringgaard † c. 1470.

∞ 2. Sver Andersen Skernov af Mejlgaard.

Kjell Jepsen Thott til Stov- ringgaard † 1491. 27/1 1477 h. g. A. 23/5 1487 sids, 1487 Vosf. N. Hb. ∞ Margrethe Andersdatter Vjorn, 20/1 1492 hans Efterlev. h. g. A., 6/3 1499 i Støvringgaard.	Ellen Thott. ∞ Sorgen Krumpen Pedersen 1475. 2 G. g. m. Anne Rosenfrands.	Markvard Sver- sen Skernov 1491—97. ∞ Anne Lykke, Søster til Hr. Sachim Lykke.	Dorthe Sker- nov. ∞ Søren Suel † 1535, til Hebe- gaard (Glæsb. S.) og Stergaard (Fjellerup S.)	Anne Skernov menes at have været gift med ∞ Hr. Jens Madsen Munk af Bisborg, 1460— 83 Æ. A. Baaben: Vin- ranke. Paa hans Eigsten i Mariager Kirke findes der for hans Hustru, domina- anna, kun et Baaben med en Tverbjelle.
Otto Krumpen † 20/1 1569, til Skjøttrup og Trudsholm.	Niels Mar- kwardsen Sker- nov † Palme- søndag 1560. Sig- sten i Glæsborg Kirke. ∞ 1. Anne Slavs Neb's Datter. Søn Niels Nielsen el. Markwardsen † 1540. ∞ 2. Dorthe Nielsdatter Tornefrands, Søster til Mikkel Nielsen af Kjø og Erik Nielsen af Kollerup. Syd. Saml. V I 39 og 67.	Kjell Suel til Billestrup m. m. f. 1503 † 1577 D. M. IV 209.	Benedicte Munk c. 1510 ∞ Niels Christensen Torne- frands til Kjø, 1501. Mikkel Niel- sen Torne- frands til Kjø og Lund- bæk † 1557. ∞ Kirsten Lykke, Datter af Rig. Sachim Lykke.	Erik Nielsen Tornefrands til Kollerup.

b. Paa Jens Hvas's Side.

(Hvasfer med Lillievaaben, stam-
mende paa mødrende Side fra
Jens Hvas's Søster.)

? 1 ∞ Fru — Martensdatter, Datter af Marten
Njellsson i Roldbø¹, og Inger Hermansdatter Pennov.
Marten Njellsson var en Bognsen med 3 Hoveder i
Baabnet (S. 31, 128) og Fru Ingers Navn bæres
af hendes Datters Datterdatter.

Christen Hvas til Kolløogaard,

1. Ægteff. Fru — Hvas, til Kolløogaard, † før 1561.
∞ Gvunde Nielsen, 1511, Baaben ubekjendt.

Jørgen Gvundesen 1543 til Begerstevgaard,
1561 til Kolløogaard. 1570—75 til Sofstrup,
† 1576.
∞ Fru Hilleborg Andersdatter
(Hvitenstjerne) lev. ³/₁₀ 1606 † før 1610
paa Kolløogaard. Ægtefabet barnløst.

Fru Inger Gvundesdatter
til Kaas 1570, til Sofstrup 1575—79,
† 1579
∞ Mikkel Nielsen, med Lillievaaben, fra Bierholm,
see Stamtafle Nr. 6, † p. Kaas før 1575. Deres
Søn Jens og Datter Karen optog Navnet Hvas.

Fru Anne Mikkel-
datter lev. ¹⁰/₁₀ 1601.
∞ Jens Bognsen til
Stenumgaard, fra 1585
tillige til Kongensgaard,
† før 1601.
Baaben: det halve Hjul.

Fru Margrethe
Mikkelsdatter
til Kolløogaard
† 1594 el. før.
∞ Eric Krag
til Kjellingberg og
Nybum, † 1607.

Fru Elsebe
Mikkelsdatter
1581.
∞ Las Munk til
Nyhum og Møl-
gaard † før ¹⁰/₁₀
1601. Baaben:
Vinranke. Ægte-
skab barnløst.

Fru —
Mikkelsdatter
1579.
∞ Christoffer
Munk til Rom-
drup og Andorp-
gaard, 1578—83.
Baaben: Vinranke.

Fru Karen Hvas
† efter 1616.
∞ Mogens An-
dersen Bognsen
† før 1611
til Stensbøl og Hessel.
Baaben: tre Hoveder

Mikkel
Bognsen til
Stenumgaard
† før 1623.
∞ Mette
Kosens
Krans
Bendir-
datter fra
Øribøgaard.

Jakob
Bognsen til
Kongens-
gaard.

Jørgen Krag
f. 1589 † 1643
til Kolløogaard.
∞ Anne Bind
til Endrupholm,
levede 1667.
Ej Børn.

Han 2 G. g. m.
Karen Søren-
datter Munk og
hun 2 G. g. m.
Ernst Diebe
af Lynderup. To
Sønner af Las
Munks Ægtef. ab,
Niels og Søren
Munk.

Mette Mogens-
datter Bognsen
† 1616.
Anders Mogens-
sen Bognsen.
∞ Kirsten Krabbe
Godstedsdatter,
L. Kruses Enke,
Baaben: Straabhjelle

Inger Anders-
datter Bognsen.
∞ Jesper Fris
til Landvig 1666.
Baaben: Stub.

Margrethe
Bognsdatter
† efter 1656.

Anne Bogns-
datter † før 1653.

¹ 3 Noter S. 128 er henpeget paa Muligheden af, at Gvunde Nielsen var en Dattersøn af Marten Njellsson. Dette forhold sig sikkert anderledes. Gvunde Nielsen var efter al Rimelighed gift med en Datterdatter af Marten Njellsson. Kolløogaard er ved Arv gaaet fra Marten N. over i Christen Hvas's Hænder derved, at Christen Hvas har ægtet hans Datter. En Datter af dette Ægtef. ab har da igjen bragt Kolløogaard over til sin Mand, Gvunde Nielsen. At Christen Hvas saaledes har været gift to Gange og af første Ægtef. ab kun har haft en Datter, stemmer nøje med, at Sønnen Jens kun fik Kaas og ikke begge Sædegaardene. Kolløogaard var hans Halvsøsters Mødrenegaard, der ikke kunde gaae i Arv til ham. Med det faste Udgangspunkt, der ikke kan roffes, at Jørgen Gvundesen var Fætter til Brødrene Christen og Just Hvas (S. 119—20), stiller Sagen sig paa ovennævnte Maade meget klar, og vi maae saaledes annullere de herimod stridende Slutninger i Noter S. 128.

see S. 27—35, gift to Gange,

∞ 2 Fru — Thomasdatter, med Muren, til Kaas
Stamtafle Nr. 2.

2. Ægteff. Jens Hvas til Kaas, Landsb. i N. J. f. c. 1488, † 1535.
∞ Fru Gjertrud Andersdatter Munk til Sofstrup, † c. 1541.

Christen Hvas til Kaas, siden
tillige til Sofstrup, † 1565 ugift.

Just Hvas til Sofstrup,
† 1557 ugift

Fru Agnete Mik-
kelsdatter til
Hjersgaard lev. 1593.
∞ 1. N. N.
† før 1580.
∞ 2. Christen
Lauritsen i
Ørenaa lev. 1593.

Fru Gjertrud
Mikkelsdatter
1581.
∞ Eric Hvas til Mørgaard,
Aasted Sogn, 1562—94.
Baaben: en halv Duk
over en halv Lillie.

Jens Hvas
til Sofstrup, Kaas og Tostum, † 1602.
Baaben: en Lillie i Skjoldet, paa Hj. to Vesjelhorn.
∞ Ingeborg Kruse Thygesdatter, † efter 1619.

Jens Hvas til Skortholt 1624—42.
Mikkel Hvas til Sjørup 1591—1655.
Gunde Hvas † i Sachsen.
(Gundij Hvas, dans, studerede i Witten-
berg 1601, kirkehjst. Saml. IV. 1 74).
Bogn Hvas til Kolløogaard 1655—61?
Karen Hvas af Øndrup, f. 1580 † 1664.
Gjertrud Hvas 1655.

Christoffer Hvas
til Kaas, Hennegaard,
Søvig, f. ²²/₁₀ 1598 † ¹⁸/₁₀
1658 i Kbhvn.
Baaben: to Sparrer i
Skjoldet, paa Hj. to har-
nissede Arme hold. en Lillie.
∞ Fru Anne Staver-
sføv, † Foraar. 1678
paa Hennegaard.

Inger Hvas
lev. 1655,
Baaben: to Sparrer.
∞ 1620 med
Iver Lange
til Bramminge,
† før 1649.
Børn, 2 D., 4—6 og 139.

Hedevig Elisabeth Hvas † c. 1722, til Søvig
og det halve Hesselmed, Baaben som Brøderens.
∞ Anders Nielsen, K. M. Ridfoged
i B. Herred, † c. 1710.

Christence Hvas
lev. ¹⁵/₁₀ 1699,
† før 1714.

Olf Hvas
f. c. 1634,
lev. 1670.

Jens Hvas
Kornet, til Henne-
gaard, f. 1631 el.
32 † efter ²¹/₁₀
1684. Baaben:
to Sparrer i
Skjoldet, p. Hj.
to hornissede Arme
hold. en Lillie

Christoffer Hvas Andersen til Biumgaard
og Frøstrup, † 1741.

- ∞ 1. Birthe Marie Galt † efter 1714.
∞ 2. Lisbeth Andersdatter † 1754.

Anders Hvas, af 2 Ægteff., Skjæbne ubekjendt.

Bisnot Christoffer Hvas, der lev. i Kovang
(Kvang) c. 1800.

Nr. 5. Stamtable

over

Niels Ludvigsen (Rosenfrands's)
Arvinger.

(tilbels efter „Fam. Rosenfrantz“ I.)

Hr. Ludvig Nielsen
til Palsgaard og Lange,
∞ Kirsten Haf, Datter af
og Gjertrud Munk,

(Rosenfrands), R., D. R. R.,
F. A. 1447—89, lev. 1490.
Anders Skjalmsen til Hälleberga
† før 1487.

Niels Ludvigsen til Palsgaard og en Andel i Sofstrup, kjøbt af Bonde Due, S. 43. f. c. 1460—65, † 1525—27, ugift. See nedenfor Note 1 og 2.	Niuf Ludvigsen † ugift.	Klavs Ludvigsen til Logerup og Palsgaard, † før 1525—26. ∞ Christence Fepsdatter (Sparre) † før 1517.	2. Gjertrud Ludvigsdatter † før 1525—26. ∞ Hans Skel til Nygaard † 1539. 1. Ellen Pedersdatter (Løvenbalk).
---	-------------------------------	---	--

Aftom, see følgende Side.

1 Niels Ludvigsen havde forhalet Skiftet efter sin Fader og var vedbleven at sidde inde med de andre Arvingers Andele. Da han døde, var der altsaa Arv at dele 1) efter ham selv; men den tilfom efter Reglerne for Arv i Sidelinierne (Gradarven) kun Linierne Suel og Munk; 2) efter Faderen, Hr. Ludvig Nielsen; men den tilfom samtlige fem Linier. For at løse Vansteligheberne ved denne Opgjørelse indgik fem Arvinger, een af hver Linie, 1527 i Odense et Forlig, der omfattede tre Punkter, hvis væsentlige Indhold kan gjengives omtrent saaledes: 1) Hr. Ludvig Nielsens og hans Søn Niels Ludvigsens efterladte Gods og Formue skulde udgjøre eet Bo, hvori enhver af Arvingerne skulde tilbageføre det Gods, han eller hun tidligere havde faaet overleveret. Af dette samlede Bo skulde Linier Suel og Munk forlods til lige Deling udtage en Broderlod (Arv efter Niels Ludvigsen); derefter skulde det øvrige Bo (Arv efter Hr. Ludvig Nielsen) deles paa sædvanlig Maade i een Broderlod til Klavs Ludvigsens Børn og fire Søsterlodder til Linierne Skel, Gyldestjerne, Suel og Munk. 2) Nogle af Arvingerne knyttede dog hertil nogle særegne Betingelser vedkommende mindre Pengesummer. 3) Endelig bestemtes det i Udtryk, vi ikke kjende, at hver af Arvingerne (andelsvis) skulde betale Niels Ludvigsens Gjæld. 3 Linier Suel gjorde efterhaanden den Mening sig gjældende, at dette var saaledes at forstaae, at samtlige fem Linier skulde hde sit Bidrag hertil; men i de tre Linier, der ikke havde arvet Niels Ludvigsen, fastholdtes den Anskuelse, at Gjælden kun vedkom de to Linier, der havde arvet ham. Hartvig Suel sagte i denne Anledning de fleste eller samtlige de Levende Arvinger i de tre nævnte

Anne Ludvigsdatter f. c. 1470 † før 1525 (1504) ∞ 1490 Hr. Niuf Pedersen (Gyldestjerne) til Estvadgaard, f. c. 1450, † ?	Lene Ludvigsdatter f. c. 1472, levede ²¹ / ₁₂ 1540, overlevede Niels Ludvigsen. ∞ Thomas Fversen (Suel) til Estrup, forlenet med Lund paa Mars, † før 1540.	Karen Ludvigsdatter f. c. 1480 † 1535, overlevede Niels Ludvigsen. ∞ c. 1500 Mogens Munk f. c. 1475 † ³ / ₁₂ 1558. D. R. R., Landsd. i R. 3. 1521, forlenet med Wolfstrup, desuden til Totterup, Palsgaard, Aufumgaard, Aagisvig (Orviggaard, Højen S. Berlev Hb. Trap).
--	---	---

Aftom, see følgende Side.

Linier; men Dommen, affagt paa Kongens Rætterting den ¹¹/₁₂ 1555 gav, saavidt sees, ikke hans Paastand Medhold. (See Bærners „Familien Rosenfrantz“ 263—65).

2 Niels Ludvigsens Kjøb af Bonde Dues Andel i Sofstrup og Spørgsmaalet om, hvem der skulde betale Niels Ludvigsens Gjæld, danner Grundlaget for:

1. Jens Hvas's Indførsel 1529 i Hans Skels Kvotapart af den nævnte Andel, S. 13.
2. Axel Arenfelds Proces 1555—56, Fortættelse af Sagen under Nr. 1, mod Brødrene Christen og Just Hvas, S. 50—52, og tilbels ogsaa for
3. Christen Hvas's Forfvar mod Mester Mads Hvids i 17 Aar, 1558—1575, fortsatte Processer, S. 58—62, der døde bort med ham selv og ikke førte til noget Resultat.

Det Mislige og Forvirrende i disse Sager var, at ved Skifteopgjørelsen efter Niels Ludvigsen var den omtalte Andel i Sofstrup udlagt til eller delt imellem i det Mindste to af de Linier (Skel og Gyldestjerne), der ikke arvede Niels Ludvigsen. Da Jens Hvas og hans Søner, der stode med Niels Ludvigsens Gjældsbrev i Haanden, ikke kunde holde sig til Andelen i Sofstrup, fordi Gjældsbrevet ikke gav Pant i det Solgte, havde de kun personlig Tiltale til Niels Ludvigsens Arvinger, og da Spørgsmaalet om, hvem der skulde betale hans Gjæld, var høist omtvistet mellem de nævnte fem Linier indbyrdes, fik denne Uvisshed en uheldig Indflydelse paa Hvas'ernes iøvrigt klare Rét til Fyldestgjørelse af det af Niels Ludvigsen udstedte Gjældsbrev.

Klavs Ludvigsen

Mogens Klavsens, ugift, var † 25/5 1562. Axel Klavsens, Kirsten, Abbedisse, Birte og Mads Hansens.

Gjertrud Ludvigsdatter.

1. Niels Skel † 1561, til Nygaard og Binderslevgaard. og Karen Krabbe.
1. Karen Skel og Christen Maltejen Biffert til Abæk.
2. Iver Skel † før 1545, Lensmand paa Drølev Kl. og Kirsten Urne.
2. Ludvig Skel † før 1528 i Ny Kl.
2. Anne Skel og Axel Arenfeld til Palsgaard, 1546—62.

Niels Axelsen Arenfeld til Rugaard.

Anne Lud

Otto Oluffen (Olfen) Gyllden overgav 1517 Børgemalet for gens Munk. Synes at have gaard (og Estvadgaard?), til een hvem Jens Svass's Hustru, Fru Dom 15/6 1540. Var død 1562, Ludvig Gylldenstjerne synes at var hans Børgen).

Ludvig Gylldenstjerne † før see ovenfor. og 1537 Lisbeth Arenfeld. 3 Sønner, 1 Datter.

Anders Haf Gylldenstjerne, † 19/10 1534 ved Svenstrup.

Erik Gylldenstjerne 1532—36 D. M. III, 4 185 ff., † i og Olive Krabbe (Tygesdatter).

Jørgen Gylldenstjerne i Elisebeel. Else Gylldenstjerne, S. 111 Note 29, var † 1555,

og 1. Bønde Due, Skilsmisse hun levede derefter et forargerlum, „Fam. Rosenkrantz“

og 2. 1541. Erik Mortensen, gaard, Ringsv. 2/10 1543 top. mod Fru Lisb. Nielsdatter) 1555 med flere Steder.

Lene Gylldenstjerne g. 1544 og Mads Hvid, Sognepræst i

S. 115, sin Hovedgaard Nøralt det Gods i Belum til Laas. indes Død faaet fuld Ejendomsret over den. Han døde mellem 14/6 1574 og 8/6 1575,

Anne Madsdatter, og Albert

vigsdatter

stjerne

sine Søstre Else og Lene til Mo- afhændet sin Arv, Andele i Pals- af Brødrene Due eller Munk, efter Gjertrud, kom i Besiddelse af dem. men vistnok før. En Søn, hvem have arvet 1540, (hvis han ikke

1546, D. M. IV, 1, 159, 256, Nielsdatter, Søster til Axel

Mester, Degn i Roskilde,

Hovedsmand paa Aggershus Mai 1536.

Kloster.

af Nørsgaard i Belum Sogn, Rig. Dbg.

1518, see Stam. over Fam. Due; ligt Liv med Biskopperne i Børg- S. 251.

Væbner, der skriver sig til Nør- Saml., Rig. Dbg. 1551 (Sag (Mads Hvid mod Erik M.)

eller kort efter med

Holstebro. 1562 forfulgte han, gaard og Nørsgaards Fang med Han havde altsaa efter sin Sviger- domsret over den. Han døde S. 114.

Enke 1575. Høg.

Lene Ludvigsdatter

Iver Juel † 1534 i Klementsfejden.

Ludvig eller Laurits Juel † ung.

Hartvig Juel til Estrup og Palsgaard † 17/6 1572.

og Maren Eriksdatter (Tornekrands) af Kolderup.

Christoffer Juel til Estrup.

og Kirsten Raas Mogens- datter af Vrøndrup.

Anne Juel

og Mogens Justsen Fasti af Lundegaard.

Lisbeth Juel † 1565.

og Klavs Sehested af Spannetgaard.

Kirsten Juel.

Karen Ludvigsdatter.

Ludvig Munk til Palsgaard † Pintsedag 1537

og Kirsten Tykke Pedersdatter.

Oluf Munk til Palsgaard, Evis, Bolstrup, Kvistrup, Agis- vig, o: Orvig, electus til Ribe, † 24/11 1569.

Jørgen Munk.

Kirsten Munk † 1579

og Wulf Bogwisch.

3de Munk † 1586.

og Hr. Oluf Nielsen Rosenkrands til Ballø.

Nr. 6. Stamtable

a. over de ældste Led af Lillie Hvasernes Slægt.

Niels Henriksen 1503—1509, til Gierholm (Gerholm, Geresholmb.), i Thyland.

Lillievaaben, see S. 133—35 og 180.

∞ Fru Inger Kolbe af Nielstrup, der ikke er det fynste el. lollandste, hvis Ejere ere bekendte; Et Nielstrup findes i Rud S., Galtten Hb., Trap V 581. En „Kaal“, „Jes Kalle“, „Niels Kalle“ i Gierholm forekommer c. 1483 i Dok. fra Høris, Gh. Ark. En Jens Christiernsen, Væbner, af Nielstrup, forekommer 1497 med en væbnet Arm i Vaabnet, ligesom Fru Inger Kolbe selv førte den. Maa skee har hun bragt sin Mand Gierholm.

Mikkel Nielsen af Gierholm 1536—43, af Raas 1571—72, S. 133—35, 180.

∞ Fru Inger Gundesdatter, Søsterdatter af Landsdommer Jens Hvas.

Henrik Nielsen af Busstrup 1543, (men ikke Busstrup i Salling, med mindre han har bestyret den for Hr. Thge Krabbes Arvinger).

Fru Anne Nielsdatter af Gierholm, fædr. og mødr. Vaab. i Otto Krabbes Signr.

∞ Erik (el. Henrik) Blik af Nystrup, Bang S. Sundborg Hb., 1507—1550 (1507 Æ. A. III., 1525 D. M. II. 5 53, 1536 D. M. III 6 101, 1550 Hof. Gl. D. I 128).

Jens (Mikkelsen) Hvas
† 1602, til Sofstrup, Raas
og Loftum.
Fra ham
stamme Lillie Hvaserne,
see Stamt. Nr. 4 b.

Anders Blik
til Beg, 1563 Klev.,
1568 Bendelbo
Stift 207, begr. i
Beg p: Nørhæf
Kirke.

∞ Mette Kruse
Christoffersdatter af
Havgaard, Bjerre-
grav S. Rinds Hb.,
begr. i Bjerregrav
Kirke.
Deres Datterdatter søn
var Enevold Skattavl
til Nordvie, f. 27/7
1627 † 20/1 1702.

Inger Blik af
Nystrup.

∞ Otto Lauritz-
sen Lunov til
Holmegaard.
Deres Datter-
datter søn var
Otto Krabbe
til Holmegaard,
f. 1/1 1641
† 13/7 1719.

Anne Blik
af Nystrup † 5/7
1593. 1751 fandtes
en Tavle i Bang
Kirke med hendes
fædr. og mødr.

Vaaben, det sidste
„Schinkel“ af Lillien,
Klev. Tavlen er nu
efter Meddelelse fra
Stedets Præst
forbunden.
∞ Niels Lunov,
† før 1573, D. 4/8
1573, Klev.

Christoffer
Blik
lev. 1564,
† før 1573.

b. over de ældste Led af Lillie Schinkelernes Slægt,
maaskee den samme, som Lillie Svassernes.

Poul Jensen med Lillievaaben,
1505 i Gjerstov, Skibby S., Lunde .Sd.,
Klev. Sig. til Bryste. I Gjerstov, Ved.
Sim. Odense, II 2 61 uden Aarstal.
∞ Anne Mortensdatter Linhus,
kaldet Schinkel, Vaaben en Hjort, Enke
1528, Ved. Sim. Odense II 174, her kaldet
„Schinkelsdatter“. Børnene optog Navnet
Schinkel.

Hans Schinkel til Gjerstov 1553.

Tre Gange gift.

Hans Linie uddøde 1790.

Poul Schinkel til Østrupgaard,
faldt 20/10 1565 ved Svarteraa.

∞ Ide Dresselberg.

Hans Linie uddøde henimod 1700.

Naar Anne Nielsdatter af Gierholm i Otto Krabbes Rigrædiken og i en
Afhnetable over Enevold Skattavl, see Klev., kaldes Anne Schinkel, er dette enten
et Vidnesbyrd om en hos alle Vedkommende dengang levende Tradition om, at
Familien fra Gierholm var af samme Stamme, som Schinkelerne med Lillie,
eller Tillæget af Navnet Schinkel er støttet alene til Righeden i Vaaben. I
Enevold Skattavls Afhnetable hos Klev. ere Fru Anne Nielsdatters Forældre
urigtigt angivne som Laurits Schinkel og Birgitte Ulfeldsdatter. Iøvrigt sees
af Sigiller fra c. 1500, at Slægten Bildt, der netop levede i Skjælland, fra først
af og saa kun førte een Lillie.

Andet Affnit.

Hvasferne paa Komdrupgaard.

1.

Peder Hvas, 1390.

Komdrup Sogn ligger i Høllum Herred, omtrent tre Mil Sydøst for Aalborg. Det bestaaer dels af højtliggende paa fine Steder kalkblandet Agermark, dels i den vestlige og nordlige Del af Kjerstrækninger, der paa et enkelt Sted ere bevogede med Birkekrat. Sognets Grændser dannes mod Vest af Skibsted Na, mod Nordvest af Lindenberg Na, mod Øst og Syd af de tre Sogne Nørre- og Sønder-Kongerslev samt Skibsted. Komdrup hører til de mindre Sogne, saavel i Udstrækning som i Indbyggerantal, og har kun een By, af samme Navn som Sognet, uden nogen derfra udslyttet Torp. Der findes nu kun een Sædegaard i Sognet, nemlig Røksnæs, i daglig Tale altid kaldet Røvs, der i syv Slægtled, fra Slutningen af Aarene 1300 til Midten af Aarene 1600, tilhørte Familien Seefeld¹. Den ligger paa den mod Nordvest frem-

¹ Jep Mogensen (Seefeld), der ifølge et senere Tingsvidne af 1473 i Kongstedlunds Arkiv boede i „reffneß“, er den første bekjendte Ejer og nævnes

skydende Spids af det skovløse Agerland, halvt paa det faste Jordsmønt, halvt ude i Kjøret, og hørte med sit Tilliggende tidligere til Nørre Kongerslev Sogn. Først efter 1721 kom den til Romdrup.

Men tidligere laae der to Sædegaardte i Sognet. Den ene var Romdrupgaard eller Romdruphøvgård, der laae eller rettere endnu ligger i eller ved Romdrup Byes vestlige Side. Her boede samtidigt med de ældre Seefeldter paa Refsnæs, idetmindste i fire Slægtled, den Familie af Navnet Hvas, som vi her skulle omhandle. Den førte i sit Vaaben to nedentil forenede Hjortevier og paa Hjelmen det samme Mærke, og den var altsaa neppe i Slægt med nogen af de tre andre Linier Hvas med Sparrerne, Lillien og den halve Buk over den halve Lillie, i alt Fald maa Slægtfabet, hvis Navnet har nogen Vægt, søges langt tilbage i en fjernere Fortid. Et lignende Vaaben, som

1404 og 1406. Skjønt det ikke vedkommer vort Emne, kunne vi dog ikke forbigaae paa dette Sted at omtale, 1. At der i Holbekgaard's Arkiv findes et Pergamentstingsvidne af Nørkongerslev Kirkegaard af 1480, taget af Jep Mogensens Sønnesøn, Jes Mortensen, om at Styrsholm har ligget til Refsnæs i 40 Bintre. Dette Dokument har givet Anledning til ubegrundede Slutninger om, at Styrsholm var en Lokalitet i Rougsø Herred. 2. At der i Dvergaard's Arkiv findes et andet Pergamentsbrev, hvori Arvingerne efter Jep Mogensens Søn, Morten Jepsen, altsaa bl. A. den omtalte Jes Mortensen, der tog Sognevindnet af 1480, erholde Kgl. Stadsfæstelse paa Styrsholm, der kjendes Refsnæs at tilhøre. Dok. er meget forðærvet, og Dat. og Aarsstal beskadigede, men Aaret er dog nok 1480 eller nær derved. 3. At der i Lindenborg Birketingsbog m. 14 fol. 145 findes en Afskrift af en Kgl. Stadsfæstelse af 1480 paa to Lavhævdsbreve, af hvilke det ene indvorder Styrsholm til Refsnæs, det andet indvorder al Refsnæs rette Tilliggelse og derunder „ferdellis 2de Kallegaardte Lerneholm og Styrsholm“ for frit Arvegods til Morten Jepsens rette Arvinger. Det sees her bestemt, at Styrsholm laae ved Refsnæs. Det er interessant at lægge Mærke til, hvorledes de to andre Dokumenter ved Deling af Arkiver have forviklet sig til Dvergaard og Holbekgaard, med hvilke de Intet have at staae. Den sidste Mand af Slægten Seefeld, der ejede Refsnæs, var Biffert Seefeld, hvis Broder Jørgen, † 1662, ejede Næs, medens Envold ejede Biffertsholm. Biffert Seefelds Søster Maren, var eneste Arving efter ham. Hun kaldes „bankundig, fattig og skrøbelig“ og døde før 1670.

Hvasfernes i Komdrup, førtes isvrigt 1419 af „Pæthær Falstær Ræter til saghær i Danmark“ og af Familien Saltensee.

Den anden Sædegaard i Sognet laae „næst østen Kirken“ og sees at have tilhørt Karen Pedersdatter, en Datter af Per Møllumsøn Hvide, og efter hende 1435 hendes Svoger Morten Svan². Den taldes senere „Østergaard“ og tilhørte 1487 Hans Persøn Hvas, om hvem i det Følgende. Naar Man, samtidigt med at Komdrupgaard fremdeles tilhørte Slægten Hvas, allerede fra 1502 finder Munkerne med Winranken bosatte og hjemmehørende i Komdrup, hvor de vedblivende nævnes efter 1543, da Dokumenterne tie om den sidste Hvas, der sees at have ejet Komdrupgaard, turde Formodningen være for, at Munkerne først have erhvervet Østergaard efter Hans Hvas og siden Komdrupgaard; herom henwise vi isvrigt til Slutningen af dette Afsnit.

Komdrupgaard eller Komdruphøugaard, der nu er en Bondegaard, var altsaa, ibetmindste fra Slutningen af Aarene 1300, en Sædegaard. Den havde sikkert dengang hverken samlet Mark eller særskilt Drift³; men der blev, som Navnet og det Følgende viser,

2 3 Æ. A. III, 25 B. B. 6 findes: „1 gammeltt pergamentz breff aff Hornum heritt, att Kay (Karen) Persdatter Hvide, Per Møllumsøns datther aff Komdrup, fjøtte Mortten Svan aff Komdrup, hindis søster hadde, en gord nest østen kirchen och 1 møllested med dam og dansbund samme stedt. 1435“. Da Sælger og Kjøber begge nævnes „af Komdrup“, synes det at fremgaae, at de have behoet selve den Gaard, der er Gjenstand for Skjødet. Denne laae „næst østen Kirken“, og da Kirken ligger frit et lille Stykke Sydost for Byen, har Gaarden altsaa ligget udenfor Byen. Den omtalte Mølle kan efter Lokalteterne ikke godt have ligget andetsteds end i den Dal, der ligger Syd for Byen. Den nævnte Morten Svan var Vidne paa Høllum Herreds Ting den 12 April 1440 og nævnes i Æ. A. II. 1445—74, blandt Andet som Ejer af Estrup Høugaard og Trommelholt.

3 Udtr. i Dok. af 23 Aug. 1563 „Komdrupgard meth alle sin tillegelisse alle fire wegne till marcke modh“ er kun en Talemaade, der findes i saa mange Dokumenter. Man tør for vist sige, at Markerne til de smaa Avelsgaarde, der laae i Byerne, endnu ikke i hin Tid vare samlede og udsjøndrede af Fælledriften. Gaarden har heller ikke nu sin Mark paa eet Sted.

gjort Hoveri til den af andre Gaarde, og den indeholdt saaledes Spiren til noget Større. Forhold og Omstændigheder begunstige dog ikke dens Udvikling. Den gif, som saa mange andre samtidige fmaa Adelsgaarde, der laae omkring i eller ved Byerne, tilbage i Bønders Eje før 1660, og i Genhold til Forordn. 16 Decbr. 1682, der affluttede Begrebet om Sæbegaarde som en egen Klasse af Ejendomme, blev den altsaa igjen, hvad den var, førend gode Mænd toge Sæde paa den, en Bondegaard.

Den første Mand, vi kende af Slægten Hvas paa Romdrupgaard, er Peder Hvas, der den 13 December 1390⁴ med Jakob Kirt af Næs, Morten Svan, der vistnok ejede Gods i Høllum Herred, Nisse Avesøen, der ejede Drag(sgaard) og flere andre gode Mænd var tilstede paa Høllum Herreds Ting og udstedte et Vidne om, at Præsten Hr. Petrus Ferconis bekræftede sin Faders Skjøde paa noget Gods i Frær mv. Peder Hvas nævnes saa lidt som de andre Mænd i Tingsvidnet til nogen Ejendom, men da han søger Høllum Herreds Ting i Forening med Mænd, hvoraf flere have hjemme i Herredet, er der Grund til at troe, at han ogsaa havde Hjem der, og fremdeles savnes der ikke rimelig Anledning til at antage, at han har ejet Romdrupgaard, da den senere Peder Hvas, om hvem nedenfor, 1463 erklærer, at han arvede Gaarden og Godset efter sine Forældre, hvorved godt kan forståes Forfædre. Der nævnes endnu en samtidig Peder Hvas 1377 og maastee tillige 1375, see 3 Del S. 8—10, men det synes ikke, at han er den samme, som den her nævnte⁵.

4 3 Vidise af 1414 Nørre Jylland 168, Diplt. Om Kirterne see 3 Del S. 23. Den Morten Svan, der her nævnes, er utvivlsomt den samme, der 1370 (Æ. A. III.) folgte Flamsted og Mølle. Nisse Avesøen (Nicolaus Avesøen) ejede Drag, det nuværende Dragsgaard, og nævnes ofte, see Æ. A. II.

5 Selv om den Peder Hvas, der nævnes i 3 Del, ikke er den Peder Sughag, der havde hjemme i Salling, viser dog den Omstændighed, at han var med ved Danehoffet i Nyborg 1377 og i det udstedte Dokument nævnes højt oppe i Rækken blandt de ansete Mænd, snarest hen til, at han var af den

2.

Las Hvas, 1406—15.

Las Hvas var i Aaret 1406 to Gange tilstede paa Høllum Herreds Ting og vidnede med om det oven omtalte Færtes Gods, den ene Gang den 30 Mai, den anden Gang den 12 Juni, begge Gange i Forening med de samme Mænd, af hvilke idetmindste Jep Rirt og Nisse Avesøn havde hjemme i Herredet. Den 29 April 1409 overdrog han en ham tilhørende Gaard i Veistrup i Øster Han Herred i Leje til en Mand, kaldet Niels Nielsen Fynbo, saaledes at Lejetageren i de første otte Aar skulde svare ham en aarlig Afgift af 3 Orter Korn, men derefter paa Livstid den dobbelte Afgift. Under dette Brev, der endnu haves, hænger hans Segl, hvori Hjortevierne tydeligt og bestemt skimtes. Denne Gaard folgte han tre Aar efter, den 7 Februar 1410, til Palle Rirt. 1415 tilbandt han og en Mand ved Navn Jes Saven sig paa Høllum Herreds Ting at hjemle og frie Jep Rirt noget Gods i Sønder Tranders.

Dette er, hvad vi vide om Las Hvas. Der haves ingen Udtalelser om, at han var Ejer af eller boede paa Romdrupgaard; men han hørte til den Slægt, der havde sit Sæde der, og det er paa Grund af Peder Hvas's Udtalelse i 1463, at han havde arvet Romdrupgaard efter sine Forældre, meget nærliggende, at ogsaa Las Hvas var knyttet til denne Gaard. Om han iøvrigt var Søn af eller Broder til Peder Hvas 1390, og om igjen han eller denne Peder Hvas var Fader til den nedenfor nævnte Peder Hvas, er et Spørgsmaal, vi ikke kunne besvare. Efter Tiden, hvori Las Hvas

mere fornemme Slægt fra Drmstrup, end af den Linie, der havde hjemme i Romdrup. Denne sidste Linies Fornue og Familieforbindinger have neppe høvet den højt nok til at den kunde sende en Repræsentant til Danehoffet.

forekommer, vil der Intet være til Hindrer for at antage ham som Fader til den senere Peder Hvas.

I tredje Del af denne Bog er den Las Hvas, som her nævnes, urigtigt henført til Ormstrup Linien og gjort identisk med Hr. Laurits Hvas til Ormstrup, der døde 1430. Hvad der i nævnte Del er anført om Las Hvas er derfor samlet og gjen- taget her⁶.

3.

Peder Hvas til Romdrupgaard

1446—65 † før 1479

og

Fru Mette Laursdatter 1479—92.

Denne Peder Hvas kan efter Afstanden i Tid være en Søn af Las Hvas og en Sønnesøn af den ældste Peder Hvas. Saa meget er vist, at han arvede Romdrupgaard med Gods efter sine „Forældre“, hvorved gjerne kan menes Forfædre. Hans endnu bevarede Segl fremviser i Skjoldet og paa Hjelmen to nedentil for- enede Hjortevier og den tydelige Omskrift: S. per: hwaas.

⁶ Ringsvidnet af 12 Juni 1406, Lejekontrakten af 1407, Skjødet af 1410 og Dok. af 1415 ere trykte blandt Bilagene til 3 Del. Ringsvidnet af 30 Mai 1406 er trykt hos Molb. og Pet. Nr. 167 S. 255 og er udstedt af de samme Mand, der nævnes i Vidnet af 12 Juni, ligesom det ogsaa angaaer den samme Gjenstand. Grunden til, at det tidligere af Forfatteren blev antaget, at denne Las Hvas var identisk med Ridderen Hr. Laurits Hvas, er den, at Forfatteren benyttede en Afskrift af Kontrakten af 1407, taget efter Diplomatariet. Først ved Trykningen af Bilagene til 3 Del blev det originale Dokument fremtaget og affret ved en Anden, der erklærede Seglet for utydeligt, formentlig fordi det ikke fremviste de to Sparrer. Nu er det efterseet af Hr. Student Gjerding, der tydeligt har kunnet see Hjortevierne. At Las Hvas i Dokumentet er kaldet armiger forstaaer sig nu af sig selv.

Denne Per Svås er især bleven os bekendt af en Tvist, han havde med Biskoppen i Viborg, Knud Wittelsen, om fem Gaarde, der efter Per Svås's Mening tilhørte ham, men ved endelig Dom tildømtes Bispestolen. Denne Tvist Ager os et ret anstueligt Billede af Datidens Gjendomsforhold og Rettergang og fremfor alt af Kirkens Evne til uden Hensyn til Midlerne, der brugtes, at samle Gods, og vi ville derfor forsøge at tegne det op efter de svage Omrids, der ere levnedes os i den korte Indholdsangivelse i ældste Arkivregistraturer af de i Bispearkivet i sin Tid opbevarede Dokumenter, vedkommende denne Sag⁷.

Et Par Mil Nord for Romdrup i eller ved Kirkebyen Romdrup i Flekkum Herred laae Romdrupgaard, vistnok omtrent svarende i Størrelse og øvrige Forhold til Romdrupgaard. Her boede i den første Halvdel af Aarhundredet Arel Arelsen og hans Hustru, Agnes Tensdatter. Dersom Arel Arelsen ikke var Bøvner, hvilket han maaskee ikke var, var han i alt Fald en af hine store jordegne Bønder, der i Vilkaar her i Sjælland stode omtrent lige med den talrige menige Adel⁸. Han ejede saaledes foruden sin Gaard fire Fæstegaarde, hvoraf de to, der kaldes Bol, laae i Klarup, og de to, hvoraf det ene kaldes et øde Byggested, laae i Oppelstrup i kort Afstand fra Romdrup. Da Arel Arelsen var død, kom Per Svås, hvad enten han nu var beslægtet eller befvogret med Arel Arelsen, eller af hvilkenfomhelst anden Grund, i Besiddelse ikke blot af de fem Gaarde, men som det synes ogsaa af alt andet Arel Arelsens Gods, og det uagtet Arel Arelsen havde eller havde havt tre Børn,

7 De første Registraturer i Æ. A. II. maae læses i følgende Orden: 326 f. 180 1446, 325 f. 172 1446, 321 f. 137 29 Aug. 1446, 324 f. 156 5 Septbr. (?) 1446, 305 f. 110 1447. See Fortsættelse i Note 10.

8 See Indledningens til Dueholms Diplt. XVIII—XX om den lavere Adels Stilling og de hermed stemmende Udtalelser hos Peder, Orion, hist. Av. ftr. I., 237—38. Vi maae ganske af eget Kjendskab til disse Forhold tiltræde hvad der saaledes er udtalt.

blandt hvilke Kirsten Ageldatter, som var gift med en Mand ved Navn Tue.

Grunden til at Per Svas fik Godset i Sænde, medens Tue maatte nøjes med Aar fra Aar, „siden han fik Kirsten Ageldatter i sin Seng“, at give Klage paa det, var enten den, at Kirsten Ageldatters Arvefrav fra Begyndelsen havde den vitterlige Svagheb, at hun — og Axel Agelsens andre Børn — ikke, idetmindste ikke utvivlsomt, vare Adelskonebørn, altsaa berettigede til Arv, eller snarere den, at Tue ikke havde været kirkelig viet til Kirsten Ageldatter, saaledes at hendes Børn ikke vare Adelskonebørn. Der er isvrigt Intet til Hinder for at antage, at begge Forbindelser have været af samme Art⁹. Tue døde før 1446 og hans to Sønner Axel og Per Tuesen optog efter ham deres Moders Forbringinger. De førte i 1446 to Tingsvidner ved Aalborg Byting om, at de fem Gaarde „og ihvorsomhelst Axel Agelsens Gods ligger“ var deres Moders Kirsten Ageldatters rette Gods, og om, at det Vidne, Per Svas havde taget ved Flestum Herreds Ting, „var ikke æftet før

⁹ Tingsvidnet af 1446, A. A. II. 326 F. 180 indeholder, at Axel Tuesens Faber gav Laft og Kære paa Rombrougaard og 2 Bol i Klarup og 2 Gaarde i Oppelstrup med alt andet Axel Agelsens Gods, i hvor det ligger, Aar fra Aar, „siden han fik Kirsten Ageldatter i sin Seng“. Dette sidste Udtryk sigter vistnok til en Slegfredsforbindelse. Ligesaa ejendommelige ere Udtrykkene i Tingsv. af 1447, 305 K. 110, hvor det hedder, „at Axel Agelsen og Agnes Jensdatter hans Hustru have boet i Rumbengaard i 7 Aar og havde sammen tre ægte Konebørn baade med Guds Lov og Lands Lov“. Dette sidste Udtryk synes overflødig, naar der var Tale om et fra alle Sider erkjendt retmæssigt ægtefælligt Samliv, men kan dog tænkes brugt for i Modsætning til Datterens Slegfredsforbindelse at betegne, at hun dog i ethvert Fald var ægte født, hvorved dog igien kan bemærkes, at hvad der ikke er omtvistet, behøver ikke at bevises; hvad der føres Bevis for har altsaa været omtvistet. Der staaer i Registraturen „tre ægte Konebørn“; der maa hellere læses „tre Ægtekone Børn“. Naar det hedder, at Axel Agelsen og Agnes Jensdatter hans Hustru boede i Rumbengaard i 7 Aar, kan denne Oplysning have Bestemmelsen i 3hd. Lov 1—27 for Dje, om Slegfred, der under visse Betingelser efter tre Vintre kunde blive at ansee for Adelskone og ret Hustrue.

den Dag, det gif, og villige Mænd vunde det", hvorhos Axel Tuesen kort efter bød sig i Rette paa Fleskum Herredsting, om der var Noget, som vilde forsvare Axel Axelsens Gods. Der er i denne Brødrenes Hentyen til Aalborg Byting, hvorunder Godset ikke hørte, Noget, der fremkalder stærk Formodning om, at de meget vel vidste, at deres Sag var svag, og fremdeles om, at de have søgt Raad og Hjælp i Aalborg By hos Datidens kloge Folk, de Gejstlige.

De nævnte Tingsvidner rokkede selvsølgelig ikke Per Svås i Besiddelsen af Godset, og der hengik 6 eller 7 Aar uden at Brødrene Tuesen kom videre end deres Fader. Svås var da her at gjøre? Prioren for et af Klostrene i Aalborg, med hvem de havde raadsført sig, havde udtalt og deres Sognepræst bestyret dem i, at Sagen var tvivlsom, ja saa tvivlsom, at naar det skulde siges rent ud, havde de, som de da ogsaa nok selv vidste, slet ingen Ret til Godset. Men vilde de overlade det til Kirken, gjorde de fremfor alt en god og from Gjerning, der vilde komme deres Sjæle, og deres Forældres og Forsædres med, til sand og umiskelig Rytte, og de ville endda maaskee — det lod sig jo dog tænke — have den Fornøjelse at see Godset fradømt Per Svås. Saaledes kunne vi, i Overensstemmelse med Lidsaanden, tænke os, at de gejstlige Ord have lydt. Omfider gave Brødrene efter, da de indfaae, at de fem Gaarde, som de ikke kunde faae, i Virkeligheden vare værdiløse for dem. Læggende denne rigtige Betragtning i Bægtstaalen, gave og skjæbde de, vistnok i Aaret 1453, de fem Gaarde til Domkirken i Viborg. Dermed havde Per Svås tabt, det vil sige, nu maatte han tabe; men hvor vanskeligt det dog har været for Kirken ad Omveje at naae sit Maal, ligger tydeligt for Dagen i den Omstændighed, at det varede samfulde 10 Aar, inden der kom endelig Ende og Rigtighed paa Sagen. Først tog Biskop Thorlav Oluffen 1453 en aldeles overflødig Landstingsdom paa Gaven, og da han var død 1455, erhvervede hans Eftermand, Dr. jur. Knud Mikkeljen, Biskop fra 1456 til 1478, et ligesaa overflødigt, som vilbledende Kgl. Stadfæstelsesbrev derpaa, udstedt

i Aaret 1460, hvorefter han i det følgende Aar Slag i Slag gjorde Indførsel i Godset, fik Per Hvas det fradømt og tog Dombrev for Laas derpaa¹⁰. Dr. juris Knud Mikkelsen var bedre Jurist end Per Hvas, seer Man, og forstod, hvorledes en saadan Sag skulde gribes an. Den Landstingsdom, Thorlav Oluffen tog paa Gaven, kunde ikke være Andet end en Slags Betræftelse af Gavebrevets Tilværelse og Fremvisning paa Tinget, saa at Per Hvas rimeligvis ikke engang har været stevnet til Vedemaalsting. Anden Betydning har heller ikke det Stadfæstelsesbrev kunnet have, som Knud Mikkelsen erhvervede. Sagen var fra Biskoppens Side lagt an paa efterhaanden at opsamle saa mange Breve, at Man over Mængden og Indholdet af dem tilsidst maatte tabe af Sigte det egentlige Kjærnepunkt i Sagen, Spørgsmaalet om selve Giverne havde en tilstrækkelig Adkomst. Og dette lykkedes.

Men var Kirken da nu i rolig og uantastet Besiddelse af Godset? Nej, men Per Hvas var ude af Besiddelsen og maatte optræde som Klager eller Appellant, og det havde sin Vanstælighed med Hensyn til geistligt Gods og ligeoverfor den mægtige Biskop. Alligevel fik Per Hvas Sagen bragt frem for en Ret, hvori Biskoppen i Aarhus, ogsaa en dygtig Jurist, Lic. jur. Søs Jversen Lange, havde Forsædet, og denne Ret — kunde Man vente Andet af en Biskop mod hans Medbroder — affagde den 22 April 1463 den Dom, at alle de Breve, som Biskop Knud havde paa de fem Gaarde, skulde være ved deres fulde Magt, og alle de Breve, som Per Hvas havde paa fornævnte Gaarde, skulde være døde og magtesløse. Videre kunde Per Hvas ikke komme. Han maatte bøje sig for Nødvendigheden og den 27 Maj s. A. indgik han en Forligelse med Biskop Knud, først om de fem Gaarde og siden om

¹⁰ Æ. A. II., 325 f. 165 1453; 323 f. 150 1460; 216 C. 44 1460; 318 f. 115 12 Septbr. 1461; 322 f. 140 12 Novbr. 1461; 319 f. 122 23 Novb. 1461. Naar der i Brevet i Noten under f. 140 i Æ. A. staaer 1466, er dette Aarstal en ligefrem Fejl for 1461.

alt Arxel Arxelsens Gods, ihvorfomhelst det findes kunde, og derefter skiftede han endnu i samme Aar Godset med Biskoppen¹¹. Denne sidste Tilføjelse maa vel forstaaes saaledes, at Per Svas endnu havde en arvet Andel — Kvotapart — i Godset, der var forbleven uberørt af Retstrættens om de samlede Ejendomme, og at han paa den anden Side maatte svare Biskoppen til den Indtægt, som han havde haft af Godset i sin Besiddelsestid. Herom kunde der altsaa efter den endelige Afgjørelse af Ejendoms spørgsmaalet sluttes en mindelig Overenskomst.

Da Per Svas havde faaet sit Forhold til Biskoppens og Arxel Arxelsens Gods endelig afgjort, foretog han en Handling, der tydeligt endnu stod i nær Forbindelse med denne Sag. Han havde i en Snes Aar levet i Usikkerhed med Hensyn til Gods, som han ansaae for sit. Det kom ham for, at det, han havde tilbage, og som han havde arvet efter sine Forældre, ogsaa kunde antastes, navnlig maaskee paa Grund af hans Slægt- eller Svogerstabsforhold til Arxel Arxelsen, og han slog derfor en Ring om det, idet han, umiddelbart efter Forliget med Biskoppen, med Lavhævd paa Høllum Herreds Ting indvorbode Komdrupgaard, fem Gaarde og to Bol i Komdrup, een Gaard i Lorusp i Lyngby Sogn og een Gaard i Høllum. Dette Gods var Altsammen hans rette Arvegoods, som han arvede efter sine Forældre, og Ingen havde Fællig eller Del deri uden hans Husfrue og hans fælligbundne Børn. Tingsvidnet om denne Lavhævd er udstedt den 23 August

¹¹ De herhen hørende Registraturer i Æ. A. II. følge saaledes: 320 L. 131 17 April 1463 (en Bidtise, udstedt af Biskoppen i Aarhus); 321 L. 134 22 April 1463 (Dommen); 324 L. 164 27 Mai 1463 (Forliget); 326 L. 173 1463 (Skiftetbrevet).

1463¹² og haves endnu. Tilstede paa Ringet og Medubstedere af Ringsvidnet vare, vistnok ikke tilfældigvis, Prioren i Vor Frue Kloster i Aalborg, Hr. Oleff, og en Præst, Hr. Hans Matæson.

Aaret iforvejen den 28 September 1462¹³ havde han sammen med flere Andre udstedt et Ringsvidne paa Helligum Herreds Ring om, at Oluf Mortensen (Seefeld) af Refsnæs indvorbode Aftildrup Mølle m. m. med Lavhævd. Og to Aar efter, den 23 April 1465¹⁴, var han tilstede i Aalborg og forsegledede der sammen med to Præster, to Bøvner og to Bønder et af Sæns Bognsen til Lengsholm til sin hjære Frænke, velbyrdige Kvinde Fru Inger Mortensdatter af Egeberg udstedt Gjeldsbrev. Under hvert af disse to Dokumenter findes endnu hans Segl med de to Hjortevier i Skjoldet og paa Hjelmen, og i det sidste nævnes han fremdeles af Romdrup; men hermed tie Arkiverne om ham. Han døde før 1479.

Hans Hustru hed Mette Laursdatter. Hun ejede som Arvegods to Gaarde i Hov — nu Sendels — Sogn i Thy, den ene af dem kaldet Nørgaard, hvilke Gaarde hendes Mand pantsatte til Ø Kloster for 10 rhinske Gylben og 160 Mark lybst i danske PENDINGE. Naar dette skete, sees ikke, maaskee var det 1471. Efter sin Mandes Død pantsatte hun paany 1479 de samme Gaarde til Klosteret for 6 rhinske Gylben og 68 lybste Mark i danske PENDINGE, og to Aar efter afhændede hun dette stærkt behæftede Pant til Klosteret¹⁵. 1492 folgte hun en Gaard i Skibsted til Mariager Kloster, som det synes den samme, som Morten Ewan samme Aar tilskjødde Klosteret¹⁶. Maaskee ligger heri et Bink om en Familieforbindelse mellem Fru Mette og Morten Ewan. Hun døde efter det Foranstaaende først efter 1492.

12—13—14 Orig. i Gh. Ark. top. Saml. See Bil.

15 Æ. A. III., 123 Z 101, 120 Z 77, 78.

16 D. M. VI., S. 113. Der udstedes i 1492 to Skjæder paa en Gaard i Skibsted, det ene af Morten Ewan, det andet af Fru Mette. Da Klosteret

Peder Hvas, der taler om sine „fælligbundne Børn“, havde een Søn, der hed Hans Persøn, om hvem nedenfor under 4, sikkert ogsaa en Søn, der hed Knud, om hvem under 5, og maaskee endnu flere Børn, i alt Fald vistnok en tredie Søn til.

4.

Hans Persøn Hvas,
1477—1487 af Østergaard i Romdrup.

Hans Persøn, i Romdrup, Væbner, var den 19 August 1477 tilstede paa Høllum Herreds Ting og udstedte i Forening med Fogden, tre Præster, Væbneren Henning Lauritsen og fire Bønder et Tingsvidne om at velbyrdig Mand Las Biffertson for Fru Birgitte i Bindum gjorde Lavhævd paa al hendes Del og Ret i Gammel Tofte og Nørre Enge i Frær. Under dette Tingsvidne hænger endnu Hans Persøns Segl, der fremviser de to Hjortevier¹⁷. Efter Navnet, Baabnet, Tiden og Stedet er Hans Persøn en Søn af den ovenfor nævnte Per Hvas.

Den 9 December f. A., Tirsdag efter vor Frue Dag conceptionis, udstedte Anders Jacobsen (Bjørn, til Stenalt og Borgaard), Ridder og Lensmand i Høllum Herred, Gvnder Semrensen, Herredsfoged, Laurens Pæg, Væbner, m. Fl. et Vidne af Høllum Herreds Ting, at skiftet var paa Tinget velbyrdig Mand Jes Mortensen (Seefeld af Refsnæs), som æftede og fik et Tingsvidne, at Herredsmænd ikke havde tilfundet Hans Persøn i Romdrup nogen

1495 tog Lavhævd paa sit Gods i Høllum Herred, D. M. VI., S. 115, nævnes kun een Gaard i Skibsted, saa at Morten Svans og Fru Mettes Skjæder formentlig angaae samme Ejendom. Det turde bemærkes, at denne Morten Swan er den tredie Mand af dette Navn, see Note 4 og Note 2.

17 Orig. i top. Saml. paa Berg. Høllum Herred Nr. 37, Gh. Ark.

Lavhævd paa den Jord, Man kalder „Hosklæet“, liggende Norden for Tværgade og Vesten af den Vej, der løber fra Refsnæs til Sønder Kongsløv, hvilken Jord Jes Mortensens Fader Morten Jepsen tilforn indvordede med Lavhævd, og at Hans Person heller ikke hød der nogen Hævd til, men at de tilfandt ham at væрге den Del, han havde i Komdrup og Komdrup Mark¹⁸.

Den 3 Marts 1478 udstedtes efter Jep Mortensens Begiering et nyt Vidnesbyrd af Hællum Herreds Ting om at det nævnte Stykke Jord, „hosklebh“, der ligger mellem „Sønderkongsløff“ og „Reffnes“, hun haver ligget kvit og fri og været brugt til Reffnes i 50 Aar ulast og ukært af hver Mand før nu Hans Person af Komdrup giver der Kære uppaa¹⁹.

Samme Aar, den 11 Juli 1478, var Hans Person tilstede paa Viborg Landsting og udstedte der i Forening med Landstingshøreren Per Lauritzen, Domprovsten Hartvig Sul, Kantoren Mester Kjeld, Ridderen Hr. Jens Madsen (Munk fra Bisborg), Bøvnerne: Christiern Nielsen, Poul Abildgaard, der var Borgemeester, Ennert Lauritsen samt flere Andre en Stadsfæstelsesdom paa en af Tyge Jensen (Seefeld, til Dalsgaard) erhvervet Lavhævd paa Ralkedal i Balsgaard Sogn²⁰. At Hans Person, der i Dokumentet kaldes Hans Hvas, er rejst til Viborg for at deltage i Affigelsen af denne Dom, er en Tjeneste han har vist Tyge Jensen. Man seer, at han har fulgt med Jens Madsen fra Bisborg, der var Tyge Jensens

¹⁸ Orig. i top. Saml. Fortættelse, Dok. vedf. Trudsholm m. m. Gh. Ark. Om Jes Mortensen, see S. 210 Note 1.

¹⁹ Orig. paa Perg. i Dvergaards Arkiv. Der findes, saavidt vi have erfaret, kun tre Pergamentsbreve i Dvergaards Arkiv: 1) det S. 210 Note 1 nævnte Brev om Styrsholm, 2) nærværende Tingsvidne, der ligesaa lidt vedkommer Dvergaard, 3) Jørgen Lykkes Fundats paa Hospitalet i Udbyebred.

²⁰ Det originale Dokument findes i Kongstedlundts Arkiv. See Bil. Tyge Jensen Seefeld til Dalsgaard nævnes paa forskellige Steder 1478—1504 og var muligvis Sønneson af Jep Mogensens til Refsnæs, see Note 1, i alt Fald nærbeflægtet med de daværende Ejere af Refsnæs, Hans Hvas's nærmeste Naboer.

nærmeste Nabo, og det gjentager sig her, at Mænd, der ellers ikke søgte Landstinget eller det Herredsting, hvor Handlingen foregik, gave Møde, naar een af deres Slægtninge eller Venner skulde have et vigtigt Dokument udstedt. Det skete sikkert efter særlig Anmodning.

Det er ogsaa den samme Hans Hvas, der som Vidne har forseglet et af Axel Ibsen (Axel Jepsen Thott) af Støvringgaard den 9 Oktober 1487 udstedt Brev²¹ om, at han ikke havde nogen Ret eller Del i Mejlgaard. De tilkaldte Vidner nævnes i følgende Orden: Anders Munk af Brusgaard, Hans Lykke af Rudgaard (i Nørager Sogn), Las Lunov af Kollerup, Hans Hvas af Østergaard og Klavs Persen, Borgemeister i Aarhus. Hans Hvas's Segl mangler, og det sees ikke, hvor Dokumentet er udstedt; men det Østergaard, der nævnes, og hvortil Hans Persøn skrev sig, er utvivlsomt den Gaard i Komdrup, der laae „næst østen Kirken“ og som tidligere havde været ejet af Morten Swan. Hundrede Aar senere laae endnu dette Østergaard i Byen og var da en Fæstegaard²².

²¹ Orig. i top. Saml. paa Perg. Nørre Herred Nr. 28, Gh. Ark., see Bil.

²² 3 Skiftebrev, dat. Reffsnis 2 Febr. 1580, mellem Christoffer Laurfen og hans Søskende efter deres afd. Fader, Moder og Brødre, faaar C. L. Reffsnis og Reffsnis Fang med Tilliggende, Søsteren Anne 1 Gaard i Listed By, Astrup Sogn, Hindsted Hb., 2 Gaarde i Akerje Sogn, Halb Hb., og 1 Gaard i N. Kongsløv By og Sogn, Høllum Hb., Søsteren Elise 1 Gaard i N. Kongsløv By, 1/2 Gaard i Komdrup, 1 Gaard i Thued i Halb Hb., Jens Munk paa sin Hustru Kirstine Lauridsdatters Vegne 1 Gaard i Skibsted, Høllum Hb., 1/2 Gaard i Komdrup By, 1 Bol i Hølls, og Østergaard i samme By. Vidner: Christoffer Munk til Komdrup og Las Munk „der sammesteds“. Den 14 Marts næstefter bortmageskiftede Jens Munk atter Østergaard i Komdrup med 1 Gaard og 2 Huse i Skibsted og 1/2 Gaard, 1 Bol og 2 Huse i Komdrup til Jakob Seefeld paa Bisborggaard, Hift. gen. Ark., Orig. paa Pap. uden Segl, henl. under Perg. D. for 1580 Nr. 1, jfr. Høllum Hb. Nr. 3.

Vi slippe hermed Hans Persøn Hvas af Syne. Der falder et hjeldent stærkt Lys over hans Navn i det korte Tidsrum fra 1477 til 1487, i hvilket det forekommer i fem Dokumenter, af hvilke de to vedkomme hans Ejendom i Romdrup; men før og efter den Tid er Alt, som det saa ofte gaaer i lignende Tilfælde, kun Mørke. Med Hensyn til hans Familieforhold tør Man sige, at han var Søn af den foran nævnte Per Hvas til Romdrupgaard og at det er rimeligt, at han havde en ældre Broder, der var Ejer af den fædrene Gaard i Byen, medens han som yngre havde Østergaard. Om han selv havde Børn er ubekjendt; det maa kun fremhæves, at naar han tre Gange forekommer som Hans Persøn og to Gange som Hans Hvas, ligger der heri en Mulighed for Afkom under Navnet Hansen, der kan være forbleven os ubekjendt.

5.

**Knud Hvas, i Romdrup 1492,
Abbed i Alling Kloster 1515—23.**

Knud Hvas „i Romdrup“ nævnes i en Dom af 1492²³, som Biskoppen af Viborg affagde mellem ham og Prior i vor Frue Kloster i Aalborg angaaende Skovhugst i den en Mil's Vej fra Romdrup liggende „Thermdrup Skov“. Knud Hvas har altsaa dengang ikke blot boet i Romdrup, men ogsaa haft Ejendomsinteresser der paa Stedet. Efter Tiden er han nærmest en Broder til Hans Persøn Hvas. Senere hen nævnes han som Abbed i Alling Kloster, hvis det for Resten er ham, hvilket vi dog antage. Det laae jo temmelig nær for unge ubemidlede Adelsmænd, der søgte Lyst og Kald i den Retning, at træde ind i den gejstlige Stand, hvor Udkommet var sikkert og Udgangen til en høj Stilling,

23 Æ. A. III, 24 B B 6.

Anseelse og Indflydelse fortrinsvis stod aaben for dem, der tillige begunstigedes af Fødselens Fortrin. Det turde maaffee endog anføres som en særlig anbefaling for Knud Hvas til en saadan Stilling, der jo medførte Bestyrelsen af Klosterets vidt spredte Gods og Tilsyn med dets Landbedrift, at han selv tidligere havde haft med Landvæsen og Godsstyrelse at gjøre. Som Abbed i Alling Kloster afhændede han 1515 med Konventets Samtykke en Gaard i Østerbølle i Rinds Herred til Landsdommer Niels Klemensen, dog kun til Gjenkjøb. Paa denne Gaard lod han — eller i alt Fald den daværende Abbed — 1535 kjende Løsen, men Niels Klemensens Arvinger vilde ikke modtage det skyldige Beløb, der udgjorde 200 Mk., og disse bleve derfor indsatte i Fjerdingkirken²⁴. Langt senere, den 12 November 1599²⁵, lod Christian den Fjerde en Ordre udgaae — formentlig til Lensmanden over Silkeborg Len — om at indløse denne Gaard fra rette Bedkommende. Af denne Ordre erfarer Man, at Abbeden, der 1515 afhændede den, var Knud Hvas. Han nævnes som saadan endnu 1523²⁶; men derefter savnes Oplysning om ham og hans videre Skæbne. Da han vistnok 1523 allerede var til Mars, hvilket vel tør sluttes baade af hans Stilling, og hans formentlige Fødselsaar²⁷, maa det staae hen

24 Æ. A. II., 190 K 26, 30, 31.

25 Silkeborg Lens Regnskab 1599, Bil. Nr. 57, i Indmft. Nr. See Bil.

26 Daugaard „de danske Klostre“ S. 424, hvor hans Navn urigtigt er skrevet Haus. Der nævnes her en Abbed Hans Laugeesen uden Arstol; men det fremgaaer ikke, om det er Meningen, at han har været Klosterets Forstander efter Knud Hvas.

27 Hvis Knud Hvas, som det synes antageligt, er en Søn af Peder Hvas, altsaa Broder til Hans Hvas, maa han senest være født før 1479, da Peder Hvas var død, men rimeligvis dog langt før, da Peder Hvas allerede 1463 taler om sine fælligbundne Børn. Anderledes vil Sagen stille sig, hvis han skulde være en Søn af et senere andet Ægtefælle. Det maa i den Henseende erindres, at Peder Hvas's Enke levede endnu 1492, det samme Aar, hvori Knud Hvas blev tiltalt for ulovlig Skovhugt. Denne Tilstale kunde vel

som uviſt, om han muligvis ſom den ſidſte Abbed har overlevet Reformationen og Kloſterets Inddragelſe, eller er død forinden. Muligheden af det førſte Alternativ tør ikke benægtes, ligesom det ogſaa maa ſtaaе hen, om han kan have efterladt Afkom.

6.

**Peder Hvas, til Komdrupgaard,
1517—43.**

Velbyrdige Svend Peder Hvas til Komdrupgaard kan efter ſin Levetid gjerne have været en Søn af den under 4 nævnte Hans Perſøn; men da denne forlod den fædrene Gaard og fik Hjem paa Øſtergaard, kan Man maaſtee med ſtørre Føje anſee det ſom rimeligt, at hans Fader har været en tredie unævnt Søn af Peder Hvas, ſom har levet i Hjemmet og bevaret Gjendomsretten over den fædrene Gaard. Mulighederne ere iøvrigt ikke dermed udtømte,

ikke godt rettes mod ham førend han var omtrent en Snøs Aar gammel, ſaa at Man i alt Fald tør ſlutte, at han i Aaret 1500 var henved 30 Aar, 1523 over 50 Aar og ved Reformationen imellem 60 og 70 Aar. Spørgeſ der, om Knud Hvas muligvis efter Reformationen har giftet ſig og efterladt Afkom, maa Opmærkſomheden henledes paa, at der i ſidſte Halvdel af Aarene 1600 findes en Knud Hvas, Sognepræſt til Brønneſlad og Mattered i Lunds Stift og en Knud Jenſen Hvas i Ribe, der ikke tilhøre nogen anden bekiendt Linie; Sidſtnævntes Sønneſøn hed ogſaa Knud (Eberhardt Hvas, Præſt). Udenfor diſſe tre Slægtled, eller naar Man tager Abbed Knud Hvas med, der jo dog levede 100 Aar før, diſſe fire Slægtled, findes Navnet Knud, ſaavidt vides, ikke i Forbindelſe med Navnet Hvas i nogen af dette Navns mangfoldige Forgninger. Skulde Abbed Knud Hvas have efterladt Afkom, maa det imidlertid forudsættes, enten at han har truffet ſig tilbage fra ſin Stilling ſom Abbed før 1536 og derefter giftet ſig, hvilket jo mange Geſtliche gjorde, eller at han er en fra Knud Hvas i Komdrup forſkjellig Perſon. Der lader ſig altsaa ikke Noget ſlutte med nogen Sandsynlighed til Beſvarelſen af det Spørgſmaal, om Abbed Knud Hvas har efterladt Afkom.

faa vi skulle ikke dvæle ved at udfinde, hvad der ikke kan udfindes. Peder Hvas til Romdrupgaard nævnes første Gang, da han den 23 Februar 1517²⁸ overdrog Bispestolen i Viborg en Gaard i den en Mils Vej fra Romdrup liggende By Afsildrup i Blenstrup Sogn, som han havde i Pant af velbyrdige Mand Jesper Lørdson af Hørbylund i Børglum Herred, mod at Bispestolen igjen overdrog ham en Gaard i Romdrup. Blev Pantet indløst, skulde Peder Hvas selvfølgelig give Bispestolen Gaarden i Romdrup tilbage. Denne kaldes senere „Kirkegaarden“, hvorved altsaa kun menes den Kirken forhen tilhørende Gaard i Byen. 1523 nævnes en Peder Hvas, Skipper, der den 15 Januar²⁹ kvitterer for Sold i Kalmar. Denne Peder Hvas kan som Fører af et kongeligt Skib, rimeligvis Krigsskib, godt være af Adel, og der er Intet til Hinder for, at det kan være Peder Hvas til Romdrupgaard. Om det var det, er et andet Spørgsmaal, som vi ikke kunne besvare. 1528³⁰

28 Diplt. Gh. Art. Jesper Lørdson til Hørbylund i Hørby Sogn, Børglum Herred, med en Orneklo i Baabnet, nævnes af Klev. paa Stamtavlen over Familien Bognsen, idet hans Datter Inger var gift med Bogn Pederfen til Hestrup. Han levede endnu i Begyndelsen af Aaret 1559 og var to Gange gift.

29 Edbahl, Christiern den Andens Arkiv, II, 139.

30 Suitsfeld S. 1310. Frederik den Første havde 1528 indgaaet en Overenskomst med de nævnte tydske Fyrster om at de gjensidigt skulde understøtte hinanden med 1000 Mand og 200 Heste mod Christiern den Anden og hvem det ellers kunde være. Da de to Fyrster i samme Aar kom i Krig med de omboende Biskopper, forlangte de Bistand af Frederik den Første efter Overenskomsten, og Kongen udstrev da til Møde Marie Magdalene Dag i Holsten efterstrevne gode Mand af Adelen med deres Svende, Folk, Heste, Harnisk, Glavind: Eril Høg, Eril Steen, Peder Hvas, Johan Wagge, Sep Brun, Niels Kaas af Staarupgaard, Otto Unger . . . i Alt 86 Adelsmand foruden Biskop Stuygges Folk. Rigsraadet og Biskopperne satte sig imidlertid imod at Rigets Adel brugtes udenlands mod Rigets Privilegier og Friheder, og skjønt Frederik den Første gjorde opmærksom paa, at saadan Begjering til hans Adel kun var steet „bønvis“, idet han vilde holde dem stadesløse, om de vilde gjøre det med deres gode Villie, afgjorde Kongen dog sine Forpligtelser mod sine Medkontraahenter med Penge.

nævnes en Peder Hvas, sikkert den her omtalte, blandt de 86 Herremænd, der nægtede at følge Kong Frederik den Førstes Opbud til et Tog ind i Tydskland, hvis Djemed var at yde Churfyrsten af Sachsen og Landgreven af Hessen Hjælp i en af deres Krige. 1530³¹ den Tirsdag næst før vincula Petri, den 26 Juli, var Per Hvas udi Romdrup Gaard den Dag Tinghører til Høllum Herreds Ting og udstedte med syv Bønder et Tingsvidne paa Sandemændstog mellem Sejlstrup, Frær og Lulsted. 1543³² nævnes han i Adelsens Tagt i Sjælland og ansættes i den til 30 Daler, og i samme Aar var han den 2 Oktober³³ tilstede paa Høllum Herreds Ting, hvor han med sine Naboer, Væbnerne Niels Brun til Rongsløf og Erik Mortensen til Nørgaard i Høllum Sogn deltog i Udstedelsen af et Tingsvidne om Sandemændstog mellem Thersted Mark og Skjærping Mark.

Efter denne Tid vide vi ikke Mere om Peder Hvas og hans Slægt. Det forbliver uafgjort, om han havde Brødre eller Sønner, fra hvem senere Mænd af Navnet kunne nedstamme. Vi tør blot i Almindelighed anføre, at naar en Slægt sees at have havt saa faa Midler, at den kun har ejet enkelte Bøndergaarde eller maaskee, som en Følge af gjentagne Arvedelinger, endog kun den ene ubetydelige Gaard, hvor den boede og havde Hjem, kan den let være trængt bort fra denne Gaard, og Adelsmærket vil da, om end Navnet kan være bevaret eller senere dukke op, være udsløtt. Har Slægten end senere fundet Plads i Præste- eller Borgerstanden, har der dog ingen Grund været for den til at fremdrage et Mærke eller Familiefortrin, som med den tabte Jordbesiddelse ogsaa havde tabt al virkelig Betydning; og det er saaledes vel muligt, at der af Linien paa Romdrupgaard, ligesaa vel som af Linien paa Drm-

31 I en Vidise af 1587 i Lulsted Arkiv paa Lindenborg.

32 See Udbrag af Kraghs og Steph. Christiern den Trebies Historie under Landsd. Jens Hvas. Runerup er naturligvis en Fejl for Romdrup.

33 I en Vidise af Nørre Sjællands Landsting af 16 Febr. 1634, Gh. Ark.

strup, kan nedslamme senere Mænd af Navnet Svås, hvis Forbindelse med de ældre Linier ikke kan godtgjøres.

Komdrupgaard og Østergaard efter Svåsfernes Besiddelse.

I hvis Hænder Komdrupgaard kom efter Peder Svås, vide vi ikke. Det er allerede forhen nævnt, at der i Komdrup boede Munter med Vinranken samtidsigt med Svåsfjerne, og det synes, at disse Munter tidligt have været knyttede til Stedet. Det hedder saaledes 1396, at Søren Munk havde ingen Del i Komdrup; altfaa havde han vel havt. En anden Søren Munk, der 1494 var Foged paa Klavsholm, nævnes 1502—4 med Tilføjelsen „af Komdrup“, og samtidsigt, 1495, levede en Jep Munk i Nabofognet Skibsted. 1536, 1546, 1552 nævnes Peder Munk „til Komdrup“, 1554 nævnes Anders Munk „til Komdrup“, 1572 atter en Peder Munk og 1578 Christoffer og Laurits Munk³⁴. Saa længe Peder Svås ejede og beboede Komdrupgaard, er det rimeligt at antage, at Munterne have beboet Gaarden „næst østen Kirken“, eller Østergaard; men sa afreimt det forholder sig saaledes, at der ikke boede Svåser paa Komdrupgaard efter Peder Svås, hvilket

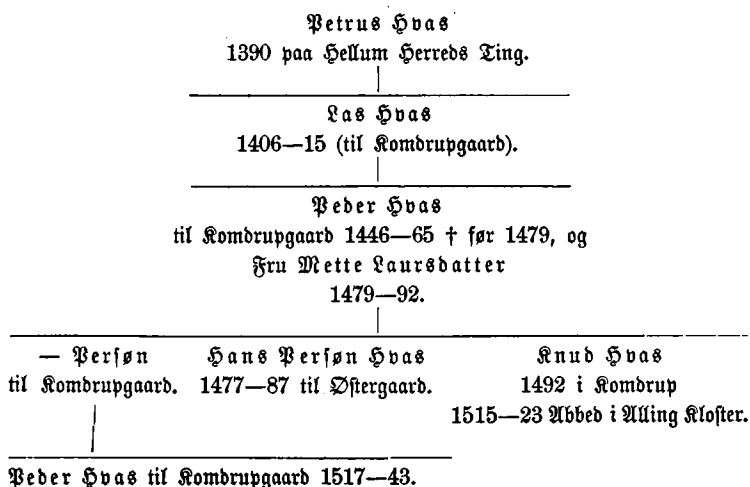
34 Kilben til de ovennævnte Aarstal er henholdsvis: 1396 *A. A.* III. — 1494, 1502 *A. A.* II. — 1504, 8 Oktbr. og 19 Novbr., Tingsvidner af Høllum Herred paa Sandemændstog mellem Borggaard og Bælum, udstedte af Søren Munk i Komdrup med Flere, Bøsf Høllum Herred 31 og 33. — 1495, meddelt af Stud. Gjerding. — 1536, *D. M.* III. 6, 57 Fortegnelse over Ridderstabet, 1546 *D. M.* IV. 1, 187 „Peder Munk til Komdrup citat *Arz. Swil*“, 1552, *D. M.* V. 44, Peder Munk til Komdrup fik Jus patronatus til Komdrup Kirke. — 1554 6 Febr. Anders Munk til Komdrup giver Peder Bille og Superintendent Mads Langh Fuldmagt. Original paa Papir i top. *Saml. Aarhus Nr. 36 Gh. Ark.* — 1572 Peder Munk til Komdrup, Barnebarn af Gunde Munk til Høubro. *Rosenv. Gl. D.* III. 165. — 1578 Christoffer Munk til Komdrup og Laurits Munk „der sammesteds“ Vidner paa et Stjæbe fra Niels Joennsøn (Torstedlund) til Christoffer Lauritzen (Refsnæs).

vistnok ikke afgjørende kan sluttes deraf, at der for Tiden ikke foreligger fuldstændige Oplysninger om Komdrupgaard's Ejere og senere Skjæbne efter 1543, vil der være ikke blot en Mulighed men tilige en Rimelighed tilstede for at den Slægtlinie af Munker, der havde fæstet Bo paa Østergaard efter Hans Hvas, ogsaa kan have afløst Hvasserne i Besiddelsen af Komdrupgaard, hvad enten det nu er skeet ifølge Kjøb eller ved Arv. Østergaard gik vistnok først ud af Munkernes Eje og kom til Seefelderne paa Refsnæs; men paa Skifte den 2 Februar 1580³⁵ mellem Christoffer Lauritsen (Seefeld) af Refsnæs og hans Søskende blev Gaarden igjen udlagt til Jens Munk af Havbrogaard, gift med Christoffer Lauritsens Søster Kirstine, dog kun som Fæstegaard, saa at der fra den Tid ikke knytter sig nogen særegen Interesse til denne Ejendoms videre Skjæbne. Hvorledes det gik med Komdrupgaard sees ikke, men Hartvig Raas, der var gift med Axel Suels Datter Anne af Billestrup, nævnes 1591 „til Komdrup“, hvorved vistnok menes Komdrupgaard, og „al Komdrup By“ — om herunder er indbefattet Komdrupgaard kan ikke sees, men det er rimeligt, — kom senere — naar kan ikke bestemt angives — til Fru Else Nielsdatter Binderup af Lustrup, død omtrent 1641, Enke efter den 1612 afdøde Kristoffer Lauritsen Seefeld til Refsnæs³⁶.

35 See foran, Note 22.

36 Hartvig Raas til Komdrup nævnes i en Fortegnelse paa Tiender under Aalborghus Len 1591. Han synes at have fæstet een af Tienderne i Nørre Kongerslev Sogn. Han ejede Møllerup og døde 1626. Hoffm. Stammt Fru Else Nielsdatter kan ikke have arvet Komdrup By gennem sine Forældre, Niels Mouritsen Binderup til Lustrup og Marine Høg; Sandsynligheden er for, at det er skeet gennem hendes Mand's Moder, Fru Anne Munk, hvis Faber, Otto Munk til Gjesfinggaard, var nær beslægtet med den Peder Munk, som 1572 boede i Komdrup. Zfr. Rosenb. Gl. D. III. 165 med Kleb. Stammt. Det ligger udenfor Planen af dette Skrift at gaae nærmere ind herpaa. Vi skulle blot tilføje, at den Christoffer Munk, der nævnes til Komdrup 1578, er den samme, der ægtede Fru Inger Gundesdatters Datter og efter sin Svigermoders Død 1583 nævnes til Andorpgaard, see S. 152.

Mr. 6. Stamtafle
 over
 Romdruplinien.

I det oldnordiske Museums Protokoller findes følgende Tilførsel:

„Nr. 14,690. En meget gammel og temmelig stor Malmbjælde med Forsvinger paa, og underneden tværs over Indsnittet $\frac{H}{W}$, og derover paa den anden Side af Indsnittet et dobbelt Hjortevie. Anno 1460 nævnes Per Svas af Waaben, som førte et saadant Hjortevie som Skjoldmærke. Maaskee har denne Bjælde været anbragt paa en af hans Jagthunde. Den er opgravet i en Grøft ved Langensø og er foræret af en Forvalter Pader sammesteds 1854“. Tilførsjelen er steet af N. M. Petersen, men Bjelden har ved Forespørgsel i 1879 ikke kunnet findes i Musæet. At Findestedet er i Fyn er ret interessant; hvem veed, maaskee er det et Fingerpeg om, i hvilken Retning Slægtens Spor senere maa søges. Hvorfor Bjelden just skulde have været anbragt paa en Jagthund, er ikke let at see; den kan være tabt paa Findestedet af mange andre Grunde. At den, som N. M. Petersen har antydet, netop skulde sættes i Forbindelse med Per Svas, der levede 1446—1465, er ligesaa lidt nødvendig. Grunden til at han har nævnt Per Svas 1460 er kun den, at Per Svas og ikke andre Mænd af dette Navn og Waaben findes i Ud. Veg. Forvalter Pader er formentlig en Unøjagtighed for Pade.

Tredie Afsnit.

Hvasjerne paa Langeland.

Den paa Langeland levende Familie af Navnet Hvas tilhørte de faa kaldte gamle Hvasser¹. Den førte samme Vaaben som Familien paa Drmstrup² og havde saaledes et fælles Udspring med denne. En mærkelig Erkjendelse af dette Familiebaand findes i den Kgl. Befaling af 14 Oktober 1623³, hvorved Landsdommer Erik Suel til Hundsbej, Jørgen Krag til Rolsøgaard, siden til Endrupholm, Hans Pors til Nørsgaard i Salling og

1 „De gamle Hvasser“, jfr. 3 Del af dette Skrift S. V, er Slagten med de to Sparrer, efter hvad der nu foreligger, fortrinsvis i Modsatning til de yngre Hvasser med Lillien, (der optog Sparrerne i deres Vaaben uden at have nogen anden Perrettigelse dertil, end deres kognatiste Nedstammelse fra de gamle Hvasser), men følgelig ogsaa i Modsatning til de to andre Adelsflægter af samme Navn, nemlig Hvasjerne til Romdrupgaard og Østergaard med Hjortevierne, og til Nørsgaard, Øjerumgaard, Skørholt og Øverklit med det halve Dyr og den halve Lillie. Rigprædiken over Erik Pors og Adelslex. under Hvitær anvende netop Betegnelsen „de gamle Hvasser“ paa Langelandslinien. Vi behøve ikke at gjøre opmærksom paa, at de to Slægter Hvas med Lillien og med Hjortevierne neppe med Hensyn til deres Adels Ælde, men maastee nok i Henseende til deres Familiers Anseelse, stode tilbage for „de gamle Hvasser“.

2 Note 3 under Markvard Hvas.

3 Findes i 2 D. S. 97.

Christoffer Hvas til Raas fik Ordre at være tilstede, naar Iver Lange til Bramminge overtog afdøde Mikkel Vognsens Børns Børgemaal fra deres Farbroder Jakob Vognsen. I det vi henviser til Stamtavlerne, bemærke vi blot, at Erik Suel selvfølgelig kun var tilstede i sin Egenstøb af Landsdommer, at Jørgen Krag og de to Brødre Vognsen knyttedes sammen igjennem deres Mødre, Søstrene Margrethe og Ane Mikfeldatter af Lillievaabnet, at Christoffer Hvas var disse to Søstres Brodersøn og som Gjer af Raas tillige stod som Repræsentant for de gamle Hvaser med Sparrerne, at Iver Lange var gift med Christoffer Hvas's Søster Inger, og endelig, at Hans Pors, gift med en Datter af Kirsten Hvas fra Langeland, i denne Familiefamling repræsenterer Slægten fra Langeland. Naar Hensyn tages til den Betydning, Datiden lagde i Deltagelsen i saadanne Familieanliggender, erkjendes det saaledes her af alle Vedkommende, at Slægten fra Langeland, Landsdommer Jens Hvas og hans Slægt, samt de Hvaser, der oprindeligt førte Lillievaabnet, omfluttedes af et fælles Familiebaand. Det, som vi ikke see, er, igjennem hvilke Slægtled Familien paa Langeland var knyttet til Familien fra Demstrup eller dens Forgreninger, og dette vil vel altid forblive skjult i Mørke. Der forekommer vistnok den tidligere, S. 4—5, nævnte Nis Hvas i Salling Herred i Fyn, der ligesom er paa Vejen til Langeland; men der lader sig, efter de Oplysninger, der for Liden foreligge, Intet slutte fra hans Person.

Paa den af Naturen saa rigt udstyrede Ø Langeland er Magleby Sogn det sydligste. Det begrænses mod Nord af Tryggelev Sogn, der strækker sig tværs over Landet, altsaa baade mod Ost og Vest bestyres af Østersøen. Nord for Tryggelev kommer mod Vest det store Humble Sogn, over 7,000 Tdr. Land, mod Ost det lille Fodsløtte Sogn, omtrent 1,500 Tdr. Land. Humble Sogn er saa stort, at det strækker sig tværs over Landet Nord om Fodsløtte, som det stiller fra Lindelse Sogn. I Tryggelev Sogn, tæt ved Tryggelev Kirkeby, ligger i østlig Retning Hovedgaardens Lyksholm, og i Fodsløtte Sogn omtrent en Hjerdingvej fra Fodsløtte Kirkeby, lige-

ledes i østlig Retning for denne By, Hovedgaarden Hjortholm. Der er fra Tryggelev over Lykkesholm og Fodslette til Hjortholm i nordøstlig Retning neppe en Mil. Lige tæt ved Fodslette, mod Vest, i selve Fodslette Sogn, ligger Dre By, og i en halv Mils Afstand mod Nord, i Humble Sogn, Hovedgaarden Skovsgaard; tæt Vest derved, i Lindelse Sogn, Landsbyen Hænnetved. Det er til Tryggelev og Fodslette Sogne, at de efterfølgende Meddelelser nærmest knytte sig.

I.

Markvard Hvas, 1509,

og

Fru Maren Jensdatter (Hvedear eller Hvitax).

Markvard Hvas nævnes i en Fortegnelse over Indtægt og Udgift af Tranekjær Len i Aaret 1509¹ og i en Lignprædiksen over Erik Pors², der nedstammede fra ham paa Spindefiden. Han førte de to Sparrer i sit Vaaben³ og boede formentlig i en Gaard i Fodslette, som han maaskee havde faaet ved sit Giftermaal med Maren Jensdatter, der i samme Lignprædiksen nævnes som hans Hustru. Hun har ikke været uden Formue; thi hendes Søn Jens

1 Danste Saml. Gh. Arf. „Intecht oc vdgiffit paa korn fetalge oc peninge aff tranekjær læen anno Dni Mdx siben martini dag oc til valburgis tjer nest effther. Anno Dni etc mdix Intecht“ . . . „Intecht paa peninge“ . . . „xxiiij þ marqvord huaff fore 1 bole galt paa karine ienß veygne i kadeby“.

2 Om ham i det Følgende.

3 Markvard Hvas til Fodslette nævnes i Kalls Manuskriptsamling, Kgl. Bibl. 121—123 at have ført to hvide „Huse Spænder“ i blaat Feldt, paa Hjelmen to Vesselhorn, det ene blaat, det andet hvidt. Sønnesønnen Melchior Segl haves endnu, see under Melchior Hvas.

Hvas omtaler, at hun havde ejet Andele i flere Gaarde⁴. Hun tilhørte en Familie, som Genealogerne efter dens Naaben, tre Aar, have givet Navnet Hvedear eller Hvitax, undertiden forvansket til Hvidagger og Hvitaf, et Navn; Familien ikke selv benyttede. Mathis Jonsen af Skovsgaard⁵ var første Mand af denne Slægt. Han var ufri den 5 Februar 1457, da han forsegler med Bomærke, og fremdeles i 1460, i hvilket Aar han dog nævnes foran Borgemeesteren i Rudkjøbing, umiddelbart efter Bøvnerne. Den 6 Juni 1461 nævnes han som „Bøvner“ af „Skovsgaard“, men forsegler endnu kun med Bomærke; maaskee fik han Frihed af Hr. Philippus Axlens. Hans Naaben haves fra 1477 og 1478. Han blev Landsdommer paa Langeland og nævnes som saadan ofte 1477—86. Hans Søn Jens Madsen af Skovsgaard havde to Døttre, af hvilke den ene var gift med Bøvneren Mathis Lund⁶, der fik Skovsgaard eller Andel i den, den anden, Maren Jensdatter, med Martvard Hvas. Flere Medlemmer af Familien Hvedear eller Hvitax forekomme ikke.

4 Jens Hvas siger i Dom af 1558, see under hans Trætte med Fru Anne Skinkel, at hans Moder havde havt Søsterpart i Lindved og Demstrup og selvfølgelig ogsaa i Skovsgaard.

5 Disse Meddelelser om Familien Hvitax og flere lignende i det følgende sthlses Hr. Registrator Plesner, der velvillig har overladt Forfatteren at benytte sine Samlinger til Langelands Historie. Mathis Jonsens Bomærke findes under Breve af $\frac{5}{2}$ 1457 i Voss Sønderherred 4, see Note 2 S. 238 under Per Motestaf, og $\frac{6}{2}$ 1461, Voss sftds 7. Hans Adelsstjold findes i Danste Adels Breve 4 c under $\frac{28}{12}$ 1477 og $\frac{11}{6}$, $\frac{1}{8}$, $\frac{24}{8}$ 1478.

6 Mathis Lund nævnes 1531 i Frederik den Førstes Tegnelser fol. 2 b. (han havde slaaet Anders Hansens Broder ihjel), kaldes 1535 „Matthys Lundt“ (Rosenv. Gl. D. III, 8, D. 20 Novbr. 1563), 1536 i St. Rc. „Mats Lud af Skovsgaard“ (X. o. a. L. I, 214), stiller 1539 en Skytte (D. M. III, 6, 229), stævnes c. 1540 for 2 Gaarde paa Erre og laae da paa sin Sotteseng (Gl. D. II, 116—17). Klaus Daa, der 1538 (D. M. III, 6, 193) nævnes i Hølsøgaard, forekommer senere 1545 (D. M. IV, 1, 100), 1546 (D. M. IV, 1, 244) og $\frac{29}{12}$ 1550 (Rig. Dbg.) til Skovsgaard. Han var gift med Anne Lund (el. Lud) Jørgensdatter, der altsaa, uden at være Datter af Mathis Lund, maaskee ved Arv har bragt ham Skovsgaard.

Jens Hvas og Maren Jensdatter havde Sønerne Jens og Søren og to Døttre, den ene ved Navn Dorthæa, der maaskee forblev ugift, den anden gift med Mathis Kortsen.

II.

1. **Jens Hvas**, til Fodflette og Lykkesholm,
omtrent 1500—1571,
og
hans Hustru, Fru **Sofie Urne**.

Jens Hvas kan være født omtrent 1500, eller dog ikke ret langt fra dette Aar. Han ejede og beboede en Gaard i eller ved Fodflette By og skrives altid „i“ eller „til“ Fodflette. Gaarden, hvortil der hørte Gods, hvis Størrelse dog ikke sees, havde han arvet efter sin Fader. Han nævnes første Gang i den store Reces af 1536 og var altsaa dengang idetmindste myndig, derefter i 1538, da han havde Trætte med Anders Buc, som fik gode Mænd udnævnte til at paadømme den inellem dem værende Sag; fremdeles i 1539, da han ved Udfrivningen til Krigstjeneste fra Fyn og Langeland ansættes for een Skytte, 1542, da Karine Boes fik en Forfrift til Kigens Kantsler om, at han — Kantsleren — skulde tage nogle gode Mænd til sig for at paakjende Trætte mellem hende og Jens Hvas om en Gaard i Magleby, og 1545, da Fru Mette, Søren Hansens Efterleverke til Egelykke i Bøstrup Sogn, fik gode Mænd, blandt hvilke Jens Hvas til Fodflette, udnævnte til at granske, om Sandemænd gjorde ret Markstjel mellem Brøndstet Mark og Tressjøel og Nedergaard¹. Der var dog især nogle

¹ Kilden til de ovenfor nævnte Aarstal og Begivenheder er: 1538 D. M. III, 6, 193, 1539 sammesteds 229, 1542 sammesteds 322, 1545 sammesteds IV, 1, 100.

enkelte Begivenheder, hvorom Jens Hvas's Tanter og Liv kom til at dreje sig, og blandt dem fremfor alle:

I. Hans Processer med de Kortsens om Arv efter hans Søster og om Lykkesholm.

Familien Kortsen ejede Lykkesholm i Tryggelev Sogn, en Fjerdingvej Sydvest for Fodsflette. Gaarden, der ved sin nære Beliggenhed vel kunde friste en Mand, der havde Jordbrug og Gods i Fodsflette, var 1459 paa Skifte udlagt som Arv² til Hans Kortsens Hustru, der var en Datter af Peder Modestkal, hvis anden Datter var Jens Hvas's Morfaders Moder, see Stamtafle Nr. 9, og ved denne Arvdeling var den Linie, til hvilken Jens Hvas hørte, ligesom gaet glip af Gaarden. Dette kunde Jens Hvas ikke glemme. Han saae ned paa Familien Kortsen, hvad enten det nu var fordi Hans Kortsen, der dog var af Baaben, har været født ufri, eller maaskee snarere fordi adskillige Medlemmer af Familien paa Jens Hvas's Tid begyndte at opgive deres Frihed, og han førte de Ord i Munden, at Lykkesholm „i tusinde“ Aar havde været hans, Jens Hvas's, „Forældres“ og „den skulde saa være kommen i de Kortsønners Bærg, som var ufrit Folk, ved et Giftermaal“. Det kunde han ikke forstaae og efter sin Mening havde han derfor egentlig Ret til at fordrø Gaarden tilbage uden Betaling³. Den ovennævnte Hans Kortsen havde en Søn, Mikkel Kortsen, og denne igjen 3 Sønner, af hvilke en hed Hans, en anden Mathis eller Mads, den tredie maaskee Oluf, samt 6 Døttre.

² Peter mote. scale, aff waben, i et Tingsvidne af 5 Febr. 1457, begjert af Phil. Agelsen Thott.

³ See Dommen af 18 Decbr. 1554. Jens Hvas's Tankegang har uden Tvivl været den, at ufrit Folk ikke kunde eje frit Jordegods, en Sætning, der netop i Datiden gjorde sig stærkt gjældende (Christian den Andens Haandfæstning, Rec. 1547 og 1582), men dog vistnok ikke kunde komme til Anvendelse paa Gods, der var ned arvet i en Familie, som i Overensstemmelse med sine Kaar fandt det rettest at opgive sin Frihed. Godset maatte blot tabe Friheden.

Mathis Kortsen var gift med Jens Hvas's Søster, der døde omtrent 1546⁴. Da der ikke var Børn af Ægtefædet, bleve hendes Brødre Jens og Søren Hvas arveberettigede efter hende, og denne Arv gav derefter Anledning til megen Tvist mellem dem og deres Svoger (A). Hans Kortsen, der nok var den ældste Søn, var død 1546 og havde efterladt fem Børn, tre Sønner Hans, Mikkel og Jep og to Døttre. Disse Sønner folgte 1546 efter deres Faders Død i Forening Jens Hvas deres Andel i Lykkesholm, men dette Salg var mangelfuldt og indeholdt Anledning til senere Trætte (B). Da Mathis Kortsen ogsaa havde folgt eller i alt Fald givet Jens Hvas Tiljagu om sin Andel i Lykkesholm (C), var der tre Procesemner tilstede og der kom ogsaa ganske rigtigt tre Sager ud deraf, der førtes samtidigt og samtidigt fandt deres foreløbige Afslutning.

Første Afsnit, 1547.

I Tvisten om Arven efter Brødrene Hvas's Søster (A) optraadte naturligtvis begge Brødrene Jens og Søren Hvas; de paastode, at Svogeren havde forrykket Voets Tilstand og forlangte, at han skulde gaae i Rette med dem derom; men det vilde han ikke. I den anden ovenfor nævnte Sag (B) drejede Spørgsmaalet sig om, hvorvidt Hans Kortsens Sønner med Rette havde folgt Jens Hvas deres Andel i Lykkesholm. Salget var skeet paa Tinge, med deres Moders og Søstres Minde, i Nærværelse af deres Værge, Mathis Kortsen selv, der ikke havde nedlagt nogen Indsigelse; de havde udgivet deres Skøde, havde

⁴ Der habes ingen Nebbetæelse om, at hun netop døde 1546. Det kan for den Sags Skyld ogsaa gjerne have været i Begyndelsen af 1547. Naar Man tager Jens Hvas's hele proceslystne Karakter og hans Begjerlighed efter Gods i Betragtning, tor Man ikke forudsætte, at han har ladet sin Svoger sidde ret mange Maanedere i Ro inden han har forlangt Opgjørelse af Voet og inden han er kommen i Trætte med ham. Det første Bidue i Sagen føres 13 August 1547.

strax faaet udbetalt 100 Daler, der vare delte imellem dem, og i Kjøbet havde Jens Hvas givet deres Moder en sort Raabe af Klæde fra Leyden og hver af Sønnerne en grov Klædning⁵. Dette var uimodsigeligt, men det var paa den anden Side vist, at kun den ældste Søn Hans havde været myndig, da Handelen fandt Sted. Om de nu bagefter havde fortrudt Salget og følt sig forurettede, fremgaaer ikke; men noget efter at Handelen havde fundet Sted, tog deres Farbroder Mathis sig for som Værge at nægte sit Samtykke til Kjøbet, som han jo stiktiende havde billiget, da det blev sluttet. Da han forud havde Trætte med Brødrene Hvas om Arven efter deres Søster og med Jens Hvas om Salget af sin egen Andel i Lykkesholm, kan det, uagtet Handelen med Hans Kortsens Søner led af en vis Svaghed, der maaskee berettigede til delvis at forlange den omstødt, see ud, som om Mathis Kortsen i denne Sag af Fjendskab og Hævn har handlet, som han gjorde, for at ramme Jens Hvas paa et Punkt, hvor han var sikker paa at kunne ramme ham. I Sagen (C) angaaende den Mathis Kortsen tilhørende Andel i Lykkesholm, som han allerede i 1542 eller maaskee længe før⁶ havde tilfagt Jens Hvas, stod nemlig, saavidt Man kan see, Mathis Kortsens Parti ikke synderlig godt. Han nøjedes i Begyndelsen med at fremsætte for Retten en simpel Vencægtelse af Salget; men efter de foreliggende Bidner og øvrige Udtalelser kan der dog ikke være Tvivl om, at der har fundet en mundtlig Handel eller Aftale Sted, som Mathis Kortsen, — det skeer jo hver Dag i det daglige Liv — senere, da der kom Tvist imellem Svogrene, har fortrudt og fragaaet.

Efter at et Par Bidner vare erhvervede, bragtes disse tre Sager af Jens Hvas under Et for Langelands Sønder Herreds

5 „en szuorth ledst kobe“. Kjøbet findes i Udbrag i Dom af 29 Novbr. 1547 og 18 Decbr. 1554, Hdgs Dbg.

6 See Dom af 29 Novbr. 1547 om Anne Korts Besøg hos Jens Hvas for 5 Aar siden for at faae Tilladelse til at blive siddende i Gaarden paa Mathis Kortsens Part. I Dom af 21 Decbr. 1552 gjøres det gjældende, at Jens Hvas har havt Lykkesholm i 22 Aar og mere.

Ret. De førtes alle mod Mathis Kortsen, der imidlertid var traadt i Tjeneste hos Lensmanden, Jørgen Brahe, hvis Foged Jørgen Gram gav Møde med for Retten for at understøtte sin Husbonds Klient. Dommen, affagt den 3 September 1547, tilpligtede Mathis Kortsen til (i Sagen A) inden 14 Dage at udlevere Arven efter hans afdøde Hustru, bestaaende i rørende Gods, og til (i Sagerne B og C), efter det af ham selv gjorde Tilbud, at værge sig med Lov (tolv Mænds Ed) mod de af Jens Hvas fremfattede Krav og Paastaaende⁷. Tre Ugers Dagen efter, den 24 September, havde Jørgen Hvas paa sine egne og sin Broders Begne et Møde med ham paa Herredstinget for at komme til en Endelighed om Opgjørelsen af Arven; men Overenskomst opnaaedes ikke, og samtlige tre Sager indbragtes da tre Dage efter, den 27 September, for Berner Svale, Landsdommer i Fyn, og Erik Raas til Gjelstov, der med flere gode Mænd vare forsamlede i Svendborg Kirke og efter Rgl. Befaling havde stevnet begge Parter for sig. Man seer, at det gik Slag i Slag; men iøvrigt var dette Kommissionsmøde fremkaldt ved langt tidligere Henvendelse til Kongen⁸. Brødrene Hvas mødte, men Mathis Kortsen udeblev. I hans Sted traadte Slotsfogden paa Tranekær, Jørgen Gram, frem (D), „bar Mads Kortsens Maal i hans Forfald“, sagde, at han laae paa sin Sygefeng, men at han iøvrigt nu havde solgt Jørgen Brahe al sin Lodb og Del i Lykkesholm. At Salget kun var pro forma, om det i

⁷ Der er naturligvis noget Uklart i Dommen, idet Man ikke seer, hvorvidt Mathis Kortsen er tilpligtet til at stadfæste Handelen med Broderbørnene. Men en saa omhyggelig Formulering med Hensyn til alle for Retten indbragte Punkter tør Man ikke vente.

⁸ Mathis Kortsen havde allerede i Slutningen af Aaret 1546 erhvervet Rgl. Befaling til Kommissarier eller som det hedder en „Forfrist“ i Sagen angaaende Broderbørnernes Skjøde (Sagen B), L. o. a. F. II 121, D. M. IV. 1. Af Vidnet af 13 Aug. 1547 sees, at Jens Hvas og saa havde erhvervet Rgl. Befaling til Kommissarier idetmindste i Arvesagen (Sagen A), rimeligvis dog i alle tre Sager. Kommissarierne i Svendborg vare da vistnok sammentraadte efter begge Kommissarier og kunde have paakjendt den hele Tvist.

det Hele var mere end en løs Paaastand, at det havde fundet Sted, kan neppe betvivles; men det var lykkedes at foretage et uventet Skaktræk mod Brødrene Hvas, og Forhandlingen for Kommissærerne, for hvem slige Sager, der angik Døjsjørelse af et Mellemværende, lettest kunde ventes forligte, var spildt. Det havde Mathis Kortsen opnaaet.

Zens Hvas var dog altfor dygtig en Processfører til at han derved bragtes ud af sin Vej. Med en i hine Tider sjelden Hurtighed udtog han og Broderen Stevning mod Mathis Kortsen til at møde for Kongens Retteeting i Arvesagen (A) den 25 November, og mod Tørgen Gram (D) til at møde til samme Tid og Sted fordi han havde forhindret Sagen til Herredsting og Landsting⁹. Zens Hvas havde derhos under alt dette paa tre samfulde Landsting æftet sin Ret efter Underrettsdommen og forbudt Andre at handle med Mathis Kortsen om Ejendom, rørende eller urørende (Sagerne B og C), førend de vare adskilte ved Retten; men Mathis Kortsen var ikke mødt, og paa det fjerde Ting, den 5 October, lod han ved sin Broder æfte Tingsvidne herom, efter at have stevnet sin Vederpart til at paahøre det. Han „lagføjte“ ogsaa Mathis Kortsen til efter Underrettsdommens Paalæg enten at værge sig med Mededsmænd eller til i manglende Falb at fuldgjøre ham; men Mathis Kortsen kunde ikke det Første og vilde dog ikke det Sidste. Herom lod Zens Hvas sig udfæde et Vidne af 12 November, og indstevnede nu¹⁰ Sagen om Mathis Kortsens Andel i Lykkesholm (Sagen C) for Kongens Retteeting, medens Mathis Kortsen til Gjengjeld stevnedes ham for Kjøbet med Broderbørnene (Sagen B). Alle fire Sager bleve paadømte i Kjøbenhavn, i Kongens egen Nærværelse, de tre (B, C, D) den 29 November og den fjerde (A) den 30 November 1547.

9 Kommissionsmødet er bleven betragtet som et Landstingsmøde.

10 Stevningen haves ikke; det kan jo være at den har været udtaget noget førend Vidnet udfædtes, men i ethvert Falb dog først efter at Lagføjningen havde givet det Resultat, som Vidnet indeholder.

I Arvesagen A dømtes for Ret, at Mathis Kortsen burde fuldgjøre Brødrene Hvas efter Underrettsdommen inden 6 Ugers Forløb. Sagen B om den Andel, Jens Hvas havde kjøbt af Mathis Kortsens Broderbørn, gif Jens Hvas imod forsaavidt Handelen blev underkjendt for de Umyndiges Vedkommende, og kun stadfæstet for Hans Kortsens Del, der udgjorde $\frac{1}{24}$ af Ejendommen. Sagen C om Mathis Kortsens Andel i Nykkesholm blev derimod afgjort saaledes, at Jens Hvas burde nyde, bruge og beholde denne Andel saalænge de af ham fremlagte Vidner stode ved Magt. Der var under Sagen ikke Tale om at denne Andel senere var solgt til Søren Brahe, derimod faaer Manden Oplysning, at Underfogden paa Tranekjær, Anders Christensen, havde gjort Indfald i Jens Hvas's Gaard om Nattetid med Ild og Brand og at ved den Lejlighed Jens Hvas's Breve vare blevne ham „forrygte fra“, hvorfor Kongen havde givet ham et Slags Stadfæstelse paa, hvad han for Tiden besad. Men det sees ikke, naar dette Indfald fandt Sted; muligt maa det føres langt tilbage i Tiden, maaskee til Grevesejden¹¹. At Søren Gram, der kun havde bragt Mathis Kortsens Skudsmaal for Retten (i Sagen D), blev frifunden for Jens Hvas's Tiltale, er en Selvfølge. Uagtet alt dette kom Brødrene Hvas dog endnu ikke for det Første til Rette med Mathis Kortsen om Arvesagen; thi den 21 Februar 1548 fik Søren Hvas et Tingsvidne af Langelandsfar Landsting om, at han havde mødt tre samfulde Ting og forbudt nogen Mand at kjøbe, sælge eller pante med Mathis Kortsen førend han havde gjort Kongens Dom fuldt.

11 Det er ikke let tænkeligt, at der, efter at Mathis Kortsen var traadt i Ejeneske paa Tranekjær, skulde vare foregaaet et Angreb paa Jens Hvas's Gaard for at berøve ham hans Beviser. Sligt vilde dog være bleven udmalet med stærkere Farver og havt mere indgribende Følger netop i denne Sag. Om Jens Hvas ved denne Lejlighed havde paastuet, at Breve vare gaaede tabte, som han selv ikke besad, vilde ikke være uføreneligt med hans Maade at procedere paa.

Sens Svass's Bestræbelser for at blive Ejer af hele Lykkesholm sluttede altsaa paa dette Punkt af Sagen med at han havde Dom for at være retmæssig Ejer af $\frac{1}{24}$ af Gaarden for stedse og af Mathis Kortsens Andel — hvis Størrelse var tvivlsom¹², — saa længe hans Vidner stode ved Magt. I Virkeligheden var Sens Svass paa dette Tidspunkt Besidder og Bestyrer af den hele Ejendom, ja, der findes endog den Yttring, at han havde haft Lykkesholm „i Bærg“ siden 1522 og før¹³.

Andet Afsnit, 1552—54.

Fra 1547 til 1552 synes Sens Svass at have haft Lykkesholm i Ro, naturligtvis med Forpligtelse til Regnskabsaflæggelse for de Dele, hvoraf han ikke var Ejer. Hvor nær han har taget sig det med Regnskabet, er naturligtvis en anden Sag. Men i 1552 begyndte Marine Dlus, Mathis Kortsens Svigerinde, Enke efter

12 Det lader sig neppe bringe paa det Rene, hvorledes denne Andel skal udregnes. Der tales i D. 1547 om Mathis Kortsens „myn halluff partt“ og i D. 1547 og 1554 om Broderbørnernes „fri ejendom, som er halspartthen wtj Lykkesholm“. Disse Kvotablede lade sig ikke forene med Hans Kortsens $\frac{1}{24}$ og Marine Dlus's Broderlod „som er then tredie Part uti Lykkesholm“ (D. 1552), ligesom disse to sidste Angivelser ogsaa ere indbyrdes uoverensstemmende, idet $\frac{1}{24}$ er det nøjagtige Udtryk for Hans Kortsens Andel, naar samtlige Mikkel Kortsens Børns Arvelodder udregnes med Sagttagelse af Kjønssforskjellen, hvorimod $\frac{1}{3}$ som Betegnelse af en Broderlod kun er rigtig, naar Man forudsætter, at Mikkel Kortsens 6 Døttre ikke have taget Arv i Lykkesholm eller at Arvefald siden have bragt den oprindelige Broderlod $\frac{1}{6}$ til at være til det Dobbelte, $\frac{1}{3}$. De først omtalte „Halvpartter“ ere maastee kun unøjagtige Betegnelser, bragte i Betydning af „Andele“.

13 Yttringen af Sens Svass om de 30 Mar, hvori han havde haft Lykkesholm i Bærg, findes i D. 1552, og kan neppe være et Praleri, da Marine Dlus jo boede i Dre, lige ved Siden af, og let maatte kunne slaae en saadan Yttring til Jorden, hvis den var usand. Der boede neppe Nogen af de Kortsens paa Gaarden efter at Mathis Kortsen havde taget Tjeneste paa Tranekjær og efter at Hans Kortsens Værn havde solgt deres Andel 1546. At Sens Svass skaltede og valtede med Gaarden som han vilde, sees af Dommen Palmeløverbæg 1555.

Mikkel Kortsens tredje Søn, at rejse Spørgsmaalet om Familien Kortsens Ejendomsret til Gaarden paany. Hun boede i Dre, en Fjerdingvej Vest for Fodsette, og havde nu idetmindste een voksen Søn, der hed Morten. Da hun tog sig en Del af Ejendommen til som sin, „lagsøgte“ Zens Hvas hende og hendes Sønner, og da hun stevnede ham for Kongens Retterting og tiltalte ham for en Broderlob, som var $\frac{1}{3}$ i Lykkesholm, faldt Dommen den 21 December 1552 paa Kongens Retterting i Nyborg saaledes, at Zens Hvas burde nyde Lykkesholm med sin rette Tilliggelse over al Tryggelevs Fang saa længe hans Lagsøgelsesbrev stod ved Magt. Utsaa forblev Zens Hvas endnu i Besiddelse af Gaarden, men Bladet var dog ved at vende sig. To Aar efter begyndte Marine Duffs og de to Brødre Mikkel og Jep Kortsen, der vare unyndige da de 1546 folgte Zens Hvas deres Andele, en ny Sag. Deres Farbroder og tidligere Børge, Mathis Kortsen, optræder ikke, og Man ledes let til at antage, at han kan være død. De stevnede Zens Hvas for Kongens Retterting, og Sagen blev denne Gang omhyggelig drøftet og undersøgt. De Kortsens fremlagde Skiftebrevet af 1459, hvorimod Zens Hvas fremlagde Skjødet af 1546, mod hvilket Brødrene Kortsen igjen kom frem med Dommen (B) af 29 November 1547, der indskrænkede Zens Hvas's Ret i Lykkesholm til $\frac{1}{24}$. Zens Hvas fremsatte derimod den heftige Paastand, at Gaarden havde været hans „Forældres“ i tusinde Aar og lod falde nogle temmelig ringeagtende Udtryk om, at den saa skulde være kommen til ufrit Folk ved et Giftermaal. Disse Uttringer synes at være blevne tagne noget ironisk af Retten og forbleve uden Indskydelse paa Sagen; men da Zens Hvas foruden Skjødet af 1546 havde fremlagt flere Tingsvidner, fandtes en Part af disse „vidt forfalsket og skrevne paa¹⁴“, et Udtryk, der uden Tvivl betegner, at Forfalskningen var

14 Disse forfalskede Vidner, hvorpaa der var skrevet, have ikke. De Tingsvidner, Stollenavn m. v., der endnu ere tilstede in originali i Gh. Arl's top. Saml., ere ikke forfalskede.

ubehændigt gjort og meget iøjnefaldende. Det aabnede Dvænen paa Dommerne, og Dommen, affagt den 18 December 1554 i Nyborg, faldt, at Jens Hvas burde beholde den $\frac{1}{24}$ af Lykkesholm i Genhold til Dommen af 29 November 1547, men den øvrige Del burde blive hos de andre Arvinger, uden Noget skjelligt bevis kunde at være deraf solgt eller skjødt efter Loven. Denne Dom stillede retligt Jens Hvas paa en helt anden Fod. Faktist opgav han ingenlunde endnu Besiddelsen af Lykkesholm; men retligt var det nu ham, der ved næste Lejlighed maatte bevise, at han virkelig ejede Noget af Gaarden. Dommen udtaler sig ikke ligefrem om den Anpart, han havde fra Mathis Kortsen, men idet Slutningen dog vistnok neppe har denne Andel for Øje, som Jens Hvas jo besad saa længe hans Vidner stode ved Magt, indeholder det tilføjede Udtryk „*efter Loven*“ dog Noget, der netop i denne Retning varsler ilde for ham.

Tredie Afsnit, 1558.

I 1558 bragte Mathis Olsen eller Kortsen, der indtil 1547 havde boet i Dre, men derefter var flyttet til Kolbykke paa Lolland, vistnok en Søn af Marine Olufs¹⁵, paa sine egne, sine Søstendes og sine Medarvingers Begne, de Kortsens Folk paa Langeland, atter Sagen frem. Han stjernede Jens Hvas for Kongens Retterting, og berettede, at han, hans Søskende og Medarvinger havde de tre og tyve Dele af Gaarden (herunder altsaa indbefattet Farbroderen Mathis Kortsens Andel, hvortil de vel vare Arvinger),

¹⁵ Han kaldes ikke „*os Elskelig*“, hvilket vilde have tilkommet ham, om han havde været en sødt Kortsen. Han kunde saaledes være en Søn af een af de 6 Døttre. Men paa den anden Side kaldes han ogsaa en enkelt Gang Kortsen, og hans fulde Navn maatte saaledes egentlig være Mathis Olsen Kortsen. Tilnavnet Olsen er rimeligvis dannet efter Faderens Fornavn Oluf, og Grunden til at han ikke kaldes „*os Elskelig*“ er snarest den, at han har opgivet sin Frihed, hvilket, saavidt sees, hele Familien senere gjorde. See nedenfor, Note 17.

medens Jens Hvas kun havde een fireogtyvende Del, og dog var Jens Hvas indbragen ubi al samme Gaard og forholdt dem den med Bold og Uret. Mathis Olsen fremlagde Dommen af 18 December 1554, hvorimod Jens Hvas svarede, at Mathis Olsen var hans fordelte Mand, og at Frants Brokkenhus, Embedsmand paa Nyborg Slot, havde kjøbt Mathis Olsens og Medarvingers Lod, og han, Brokkenhus, havde for Kongens Bøns Skyld givet ham, Jens Hvas, al sin Rettighed i Lykkesholm. Dertil svarede Mathis Olsen igjen, at han var bleven lagsøgt i Dre, hvorfra han var flyttet for 11 Aar siden, og at han aldrig var bleven stævnet til dette Søgmaal. Rigtignot havde Frants Brokkenhus kjøbt hans og Medarvingers Andele; men de havde kjøbt dem igjen, og Frants Brokkenhus var kun indført¹⁶ i den $\frac{1}{24}$, Jens Hvas havde, og det var den Ret, han (Brokkenhus) gav Jens Hvas igjen for Kongens Bøns Skyld. Kongen og Rigsraadet dømte da, den 10 Juli 1558 i Odense, at Mathis Olsen var lagsøgt med Urette og at han og Medarvinger burde beholde de 23 af de 24 Dele i Lykkesholm. Dog tillod Mathis Olsen — „fore vor Skyldtt“ —, at Jens Hvas maatte afhøste og bortføre al det Korn og den Grøde, han havde faaet paa Lykkesholm, og skulde han dermed rydde Gaarden til førstkommende Middelsdag uden al videre Forhaling, undtagen den $\frac{1}{24}$, der tilkom ham selv.

Dermed havde endelig denne Trætte Ende, der havde varet saa længe, og hvori der fra begge Sider var fægtet med de Baaben, der tjente hver især bedst, om de end ikke vare de hæderligste. Der kan neppe være Tvivl om, at Mathis Kortsen har fragaaet trufne Aftaler og vægret sig ved at opfylde en afluttet Handel. Der er ogsaa tilstrækkelig Grund til at antage, at han har forvansket sin Gustrues Bo og for at hjælpe sig under den deraf opstaaede Sag har tilbagetaget et ved sin Nærværelse paa Tinget stiltiende givet Samtykke til Broderbørnenes Handel, eller, hvis der ikke har paa-

¹⁶ Sikker i Anledning af Dommen Palmesøberdag 1555, see nedenfor.

ligget ham nogen Forpligtelse til at yttre sig, dog med Glæde har greben denne Lejlighed til at forholde sig taus for siden at benytte Mangelen af et Samtykke fra sin Side som et Vaaben mod Jens Hvas. Dertil kommer, at han og den øvrige Familie Kortsen under Sagernes Gang foretog to pro forma Afhændelser af deres Gods til Jørgen Brahe og Frants Brokkenhus, selvfølgelig kun for at kunne gjøre deres Vederpart en stærkere Modstand. Der foreligger altsaa Tilstrækkeligt til at fremkalde den Overbevisning, at de Kortsens ikke havde nogen fuldstændig god eller i alle Henseender hæderlig Sag; den største Skyld synes at falde paa Mathis Kortsen, der gik fra sin Kontrakt om Salget af Lykkesholm. Men paa den anden Side kan Man ikke skjænke Jens Hvas nogen særlig Deltagelse. Han havde altid et smu Lagsøgelsesmaal paa rede Haand for at „fordele“ sin Vederpart, det vil sige, han anlagde et andet Søgmaal imod ham, maaskee for et højst tvivlsomt Gjælds- eller Afregningsforhold, alene for at sætte ham ud af Stand til, eller i alt Fald for at gjøre ham det vanskeligt at gaae i Rette i Hovedsagen, og tilsidst fremlagde han forfalskede Bidner. Dette Træk tilintetgjør Deltagelsen for ham og udsletter den Anertjendelse, Man ellers til en vis Grad kunde skjænke hans sejge Udholdenhed og trodsige Fastholden ved sin Ret i en Række af Sager, hvori han, efter hvad der ovenfor er anført om hans Vederparter, ikke savnede et Fodfæste. Ved Siden heraf kan Man ikke undgaae at bemærke, at der dog i hans Person og Karakter maa have været Noget, der kunde vinde; thi Kong Christian den Tredie interesserede sig aabenbart for ham, idet han først havde givet ham et Bestjærmelsesbrev i Anledning af at han havde mistet sine Papiere ved det Overfald, Fogden paa Tranekjær havde øvet imod ham, og derefter, idet han baade bad Frants Brokkenhus om at lade ham faae den $\frac{1}{24}$ af Lykkesholm tilbage og ved Slutningen af Retsforhandlingerne i Odense i den sidste Sag, tiltrods for de forfalskede Bidner, lagde gode Ord ind for ham hos Mathis Olsen. Det skal endnu kun tilføjes, at det ikke sees, at der overgik Jens Hvas nogen Ulempe i Anledning af de omtalte forfalskede Bidner, hvilket vel

har været en Følge af, at Forsalfkningen har været foretaget saa ubehjælpomt, at den snarere har vidnet om Egenraadighed, end om overlagt bedrageriff Hensigt. Vi slutte dette med temmelig Sikkerhed af Kongens Optræden.

Lykkesholm forefandtes endnu i 1574¹⁷ hos Familien Kortsen, der dengang fuldstændigt var gaaet tilbage i Bondestanden, og den 10 Juni 1647 folgte Karen Pors den som Bondegaard til sin Søster Anne.

II. Hans Trætte med Fru Anne Stinkel, Enke efter Peder Lauritsen Straale til Skovsbo og Torpe¹⁸.

I den sidst forgangne Fejde, hvorved ikke kan menes andre end Grevefejden, var Jens Svass dragen hen og havde med Vold, uden al Dom og Ret, taget en Halvgaard i Helsned fra Peder Lauritsen Straale til Skovsbo og Torpe, der døde 1551 og ikke synes at have forfulgt denne Sag; men hans Enke, den energiske Fru Anne, lod den i ethvert Fald ikke hvile. I 1555 var hun kommen saa vidt, at hun havde faaet sig Gaarden tildømt og var i Færd med at „inddele“ og „indvoorde“ den. Som Man kunde vente, tog imidlertid Jens Svass Gjensbrev mod Forsølgningen, og som Følge heraf maatte hun stævne ham for Rigens Ret; men da han udeblev,

¹⁷ I det nævnte Aar tviste Mathis Olsen og Hans Kortsen med Gregers Suel om de Parter i Lykkesholm, som de øvrige Arvinger, Sep Kortsen, Mikkel Kortsen, Mikkel Persen, Oluf Persen, Mikkel Hansen og Mads Hansen først havde solgt til Mathis Olsen og Hans Kortsen og derefter urettelig til Gregers Suel. Ved Kongens og Raadets Dom af 12 Juni 1574 blev Sagen hjemvist til Herredsting og Landsting. Dommen er overskrevet: Dom mellem Gregers Suel, Landsdommer paa Langeland, og nogle Bønder sammesteds, og i selve Dommen kaldes de kun „vore Undersaatter“. Sjæll. Tegn. XII 287—88, hvor Navnene Kortsen urigtigt ere skrevne Karlsen.

¹⁸ Peder Lauritsen Straale „i Skovsboud“ c. 1538 (D. M. III, 6, 193), 1539 1 Glavind (sammesteds 229), 1545 (D. M. IV 1, 100), „i Tarupgaard“ 1546 (Kofens. Gl. D. II 273), „til Torpgaard“ 6 Novbr. 1549 (Rig. Dbg.), † 1551 D. Atl. III 479.

efter at Fru Annes visse Bud forgjæves havde ventet paa hans Møde i 3 Dage, blev han ved Rettens Dom, affagt i Njøbenhavn Tirsdag den 11 Juni¹⁹; for denne sin Stevning kjendt „nederfældig“ og ikke oftere at maatte tage Gjenbrev i denne Sag. I 1558 var Fru Anne kommen saa vidt, at hun havde faaet sin Halvgaard tilbage; desuden havde hun for tilgodehavende Oppebørsel af den i den Tid, Jens Hvas havde haft den, samt for sin Koft, Læring og Skadegjeld under Sagen, faaet gjort Indførsel i to af Jens Hvas's Gaarde, den ene i Magleby, den anden i Helsned. Denne Gang valgte Jens Hvas, i Stedet for at tage Gjenbrev, at stevne hende for selve Kongens Retterting for der tillige at gjøre andre Klagepunkter gjeldende, der skulde danne en Modvægt mod Realiteten i hendes Søgnaal. Hendes afdøde Mand skulde have været Værg for Jens Hvas's Moder og ulovlig have afhændet to hende tilhørende Søsterparter i Lindved og Demstrup og forkommet et Ejendomsbrev, hun havde i Skovsgaard; fremdeles skulde han have gjort et Magelæg med hende, og det Gods, hun havde faaet, havde hun mistet. Selvfølgelig paastod Jens Hvas, at Indførselen i de to Gaarde var steet med Urette, hvorimod Fru Anne berettede, at Jens Hvas havde ladet rydde og bygge en Gaard paa „hver Mand's“, altjaa paa Fortog eller Fællig, og at han, da den var ham fradømt, vilde have Erstatning af hende derfor²⁰. Det sees at Sagen angik en Række af Kjevlerier, hvorfor der ikke kunde føres og heller ikke blev ført Beviser. Dommen, affagt den 28 Juni 1558 i Odense²¹, gik Jens Hvas imod paa alle Punkter. Man skulde nu troe, at den Sag dermed havde Ende. Men Man faaer et højt Begreb om Jens Hvas's Evne til at lægge sin Vederpart Hindringer i Vejen, naar Man erfarer, at han endnu 10 Aar efter, i Aaret

19 Rig. Dbg. fol. 21.

20 Der sigtes nok herved til den Iveløkses Auktion, som Jens Hvas havde indtaget og bebygget, see nedenfor. Dom Palmeløvsdrag 1555.

21 Hdgs Dbg. fol. 32 a.

1568, havde stævnet Fru Anne for Rigens Ret i Anledning af den samme Indførelse i de to omtalte Gaarde. Fru Anne ventede, som det synes, i otte Dage²² paa Jens Hvas's Komme i Roskilde, hvor Retten holdtes. Da han udeblev, kjendtes Fru Anne ved Dom af 4 November 1668 fri for hans Stevning, medens han selv dømtes at være „nedsædlig“. Man fristes rigtignok stærkt til at antage, at Jens Hvas har udtaget Stevningen alene for at nøde den gamle Fru Anne til at rejse den lange Vej, og at det aldrig har været hans Hensigt at møde eller forfølge den videre.

III. Hans Bestræbelser for at udvide sit Jordbrug.

Jens Hvas var ligesaa ivrig i at indrette og udvide sig paa de nærmest til Jodslette og Lykkesholm stødende Arealer, som han var det i at føre Proces, naar det behøvedes. Han indtog saaledes en Grund eller Skov, der kaldtes Svølløkke Aulstør, ryddede Træer paa den, bebyggede den, og lagde den under Jodslette, uden Hensyn til, at den Jord eller Skov han indtog, var alle Mand's, altsaa Fællig. En tilstødende Sø tilegnede han sig ligeledes, en Mølle afførte han af Kronens Jord, og „Løsebjergert“ lod han indgjærde til Lykkesholm. Det er klart, at denne Landmands Virksomhed, der smagte vel meget af Selvtægt, maatte finde Modstand hos de tilgrændsende Lodssejere, og 1554 blev Jens Hvas ogsaa ved Dom, affagt af Landsdommeren Werner Svale med flere gode Mænd, tilpligtet at sætte Alt i den gamle Stand igjen og at staae Lodssejerne til Ansvar for de omhuggede Træer. Det traf sig nu saaledes, at Stiftet eller det ved Reformationen under Kronen henvagte Kirkegods havde Andel i den omtalte Fællesskov i Svølløkke og et Par andre Steder, hvor Jens Hvas havde udvidet sig (Trolle-

²² Hdgs Dlg. fol. 63 a. Dommen er affagt en Torsdag og det hedder i den, at det i Onsdags næst forleden var deres rette sjette Uges Dag, at Fru Anne havde forbiøt til idag og at hun hver Dag havde budt sig i Rette. Efter Rigens Ret og Dele behøvede Indstævnte ellers kun at forbie 1 Dag, til Sol gif ned, see Rosenv. Rig. R. og D.

bjerg og Egelund), og det var da ikke sært, at Lensmanden paa Nyborg, Frants Brokfenhus, der havde Kirkegodsjet i Forsvar og til hjem de Kortsens havde taget deres Tilflugt i deres Sag om Lyffesholm, her fandt Lejlighed til at sagsøge Jens Hvas, der ved Dom paa Kongens Rette, affagt i Odense Palmeløverdag den 6 April 1555²³, ogsaa blev dømt efter den nedlagte Paastand til at staae Lensmanden til Rette for Falbsmaal, Koft og Læring, samt Skadegjeld for Skoven, der var afhugget, og den Ejendom, der var brugt uden Hjemmel.

Det Foregaaende viser tilstrækkeligt, at Lyst til Selvtægt og Ringeagt for Andres Ret var et gjennemgaaende Træk i Jens Hvas's Karakter. Som Vidnesbyrd herom foreligge endnu et Par Begivenheder, der, hvis de stode alene, just ikke behøvede at sees i dette Lys, men som, idet de slutte sig til hans øvrige egenmægtige og hensynsløse Fremgangsmaade, kun kunne tænkes at være udsprungne af det samme ustyrlige Sind, der ledede denne²⁴. Jens Hvas havde grebet, basted, bundet og bortført en Person ved Navn Søren Møller af Ejler Rønnows fri Enemærke og var derfor bleven soret Vold over af Sandemænd i Sunds Herred, altsaa i Fyn. At Jens Hvas i den Anledning flejede Sandemændene for Kongens Rette, kunde Man jo sige sig selv. Sandemændene mødte i Odense, hvor Rette, holdtes, og bøde sig i Rette i fem Dage efter hinanden; men Jens Hvas, der ogsaa var i Byen, fandt for godt ikke at ville møde, og Dommen blev da, i Kongens egen Nærværelse, den 29 Juni 1558²⁵, affagt saaledes, at Sande-

23 Rig. Dbg. fol. 17, 18.

24 Allerede det Overfald, Fogden paa Tranetjær foretog paa Jens Hvas i hans eget Hjem, vidner imod ham; thi fuldkomment sagesløse Udelsmænd kunne ikke godt tænkes overfaldne af Fogder.

25 Hbgs Dbg. fol 33 b.

mændene kjendtes fri for hans Stevning, og Jens Hvas tilpligtedes at betale dem Koft og Læring.

I 1571 eller hen imod den Tid havde Jens Hvas og hans Søn overfaldet Hr. Jørgen, Præst i Tryggelev, det Sogn, hvori Lyffesholm laae, og som stødte umiddelbart op til Fodsflette, og ilde faaret og slaget ham, desligeste havde de dræbt hans Dreng (Tjenestekarl) uden al Skyld og skjellig Marsag. Da dette kom til Kong Frederiks Rundskab, tilskrev han den 9 April 1571²⁶ Lensmanden paa Tranekjær, Mourits Pødebust, om uopholdelig at tage Haanden (Tilfagn) af Jens Hvas og hans Søn om at de vilde blive tilstede og svare til deres Gjæringer; i manglende Fald skulde han sænselig anholde dem paa videre Bæfæd. Det sees, at Jens Hvas og hans Søn bleve grebne; Jens Hvas tog til Gjemmæle herimod, idet han lod Kongen forestille, at han selv ikke havde været med i denne „Handel“ i Raad eller Gjærning. Han havde villet hjælpe Præsten og stille Alt paa det Bedste; desuden var han af Adel. Kongen anmodede da i Skrivelse af 3 Juni næstefter²⁷ Mourits Pødebust om snarest muligt at oplyse Sammenhængen og navnlig at forfare, om Jens Hvas var født af ret adelig Slægt og Afkom her i Riget. Destoværrer savne vi nærmere Oplysninger om denne Sag, der dog vel maa være endt uden videre Ulempe for Fader eller Søn; men Undersøgelsen af, hvorvidt Jens Hvas var af Adel, viser os, at Man i Rancelliet havde glemmt ham, og der ligger heri et talende Vidnesbyrd om, at han, der saa tidt havde staaet for Christian den Tredie og Raadet, i lang Tid, vistnok lige siden Christian den Tredies Død, har holdt sig rolig.

Det kan her endnu bemærkes, at Jens Hvas ved Mønstringen over Adelen fra Fyen og Langeland i 1539 kun ansattes til 1 Skytte og at han senere mødte for sig selv; saaledes 1552, 1554 og

²⁶ D. Saml. II 369 a, Gh. Ark. Hr. Jørgen (Hansen) var ogsaa Præst i Fodsflette.

²⁷ Danffe Samlinger I 9, Gh. Ark.

1556²⁸. Hvis Man tør lægge den Taxation, der haves fra Frederik den Førstes Tid, fra Aaret 1525, til Grund, viiser dette, at Jens Hvas's Formuesomstændigheder ikke kunde sættes højere, end at han kun havde under 100 Mk. om Aaret i vis Rente. Sammenligner Man ham med de andre gode Mænd paa Langeland i Aaret 1539, vil Man, da der dengang af Langeland udstreves 3 Blavind og 8 Skytter, finde, at han stod lige med sine Flertallet af sine Standsfæller der paa Stedet.

Efter 1571 nævnes Jens Hvas ikke oftere. Han var nu ogsaa en gammel Mand. Han var sikkert død 1580, da hans Søn Melchior, og ikke han, deltog i Hylningen. Hans Person vækker ingen Deltagelse, men giver os kun et fremtrædende Billede af al den Selvtægt og Proceslyst, som det var muligt for en lille Adelsmand i hin Tid at tilfredsstille. Bistnok var Jens Hvas ikke ene-staaende i denne Retning; han havde ikke faa Standsfæller, der ogsaa fandt en Fornøjelse i idelig at ligge i Trætte med Andre om deres Ejendomme; men de paastrævede og vidt forfalskede Vidner stille dog — til Standens Ære — Jens Hvas helt forskjelligt fra disse Mænd i Almindelighed.

Jens Hvas var gift med Sofie Urne, en Datter af Just Urne og Fru Margrethe Tidemand af Hærtslevgaard i Fyn. Det var denne Just Urne, der efter Kongevalget i Hjallesø i Fyn den 9 Juli 1534 uopfordret ilede faa hurtigt til Hertug Christian i Lejren ved Travemünde for at underrette ham om Udfaldet af Mødet, at han kom før Anders Emmiksen, der dog af Forsamlingen affendtes endnu samme Dag med det særlige Hverv at overbringe denne Efterretning²⁹. Just Urne siges siden at være rømt, fordi han havde taget Parti mod Hertug Christian, og at være død i Köln³⁰. Han skal foruden Datteren Sofie, der var gift med Jens Hvas, have haft en Søn og fire Døttre, af hvilke Margrethe

28 Danske Samlinger 391, 43 og Rancelliarkivet.

29 Paludan Müller, Øredens Fejde I 243.

30 Stamtafle til Hofm. d. Adelsm.

var gift med Knud Mikkelsen Akeleje til Skinnerup, hvorum senere. — Jens Hvas og Fru Sofie havde to Børn, en Søn Melchior og en Datter Kirsten.

2. Jørgen Hvas. 3—4. De to Søstre.

Urlig og velbyrdig Evend Jørgen Hvas i Hennemved nævnes ofte i Ridsrummet fra 3 September 1547 til 21 Februar 1548³¹ under Sagen med Mathis Kortsen om Arven efter hans afdøde Hustru, Jens og Jørgen Hvas's Søster, men hverken før eller efter den Tid. Han havde Intet at gjøre med Jens Hvas's øvrige Sager og synes saaledes at have været af en helt anden Karakter; men Man kan forresten spørge, om han har været i Live under disse Sager. Hans fuldstændige Forsvinden efter 1548 lader næsten formode, at han kort efter er død. Hennemved er en lille By, der ligger Nord for Fodsflette, kun i en Afstand af omtrent en halv Mil.

Om Brødrene Hvas's Søster, der var gift med Mathis Kortsen, findes iøvrigt Intet. At hun maa antages at være død omtrent 1546 er ovenfor fremhævet, ligesom det Foregaaende indeholder en Fremstilling af den Arvetvist, der knyttede sig til hendes barnløse Død.

Dorthe Hvas forekommer en eneste Gang i en kort Ansørgsel i Rigens Regnskaber for 1558³², hvor det i Afsnittet „Daler och penninge som kon: mått och mynn naadige frue haffue skendet bort Anno mdlviiij“ under 29 Juni hedder: „ij daler Samme tiid antuordet mijn Naadige frue som hindis Naade skiencte Jens huasses

31 I Arvesagen med Mathis Kortsen, see top. Saml. Gh. Ark.

32 Danske Saml. 94. Gh. Ark.

søster, Dorrete ij otthens". Det fremgaaer af denne Tilførsel, at Dorthé Hvas har været i trængende Omstændigheder, siden hun har kunnet modtage en Gave af 2 Daler af Dronning Dorothea. Man seer ogsaa, at hun den nævnte Dag var i Odense, hvor, som det vil erindres, hendes Broder Jens's Sag mod Fru Anne Skinkel var bleven paakjendt Dagen iforvejen og hvor han tolv Dage efter, den 10 Juli, fik endelig Dom i Sagen mod Familien Kortsen; men det staaer hen, hvor Dorthé Hvas boede og om hun var gift eller Enke. Den Gave, Dronningen gav Jens Hvas's Søster, kaster et Lys tilbage paa ham; han har selv været i smaa Omstændigheder og han har ikke opfyldt sin Familiepligt mod sin Søster og sit Navn.

III.

Melchior Hvas, til Fodsflette og Hjortholm, 1571,
 levede efter 1602, død før 1608,
 og
 Fru Abel Knudsdatter Akeleje,
 død efter 1608.

Melchior Hvas, hvis Navn maaskee er en forvansket Ojengivelse af Bedstefaderens Navn Markvard¹, var, som det Foregaaende har vist, i Aaret 1571 saa gammel, at han kunde slaae Præsten i Tryggelev, Hr. Sjørgens „Dreng“ ihjel. Der var jo ikke saa „gode Mænd“, der i hin Tid „destoværre“ „kom for Skade“ paa samme Maade, uden at det egentlig berøvede dem deres gode Navn og Rygte, og Sagen synes heller ikke at have havt videre Følger for Melchior Hvas, uden maaskee den, at han har betalt

¹ Melchior skrives i Hylbingen 1580 af Gabriel Knudsen: Melchor, i Stjøbet 1601 Melcher, og Markvard forekommer ofte som Marcor; begge Navne ligge altsaa hinanden i Udtaalen saare nær.

Mandebod for Drabet². Den 21 Juni 1580 satte han sit Segl under det Hylbingsbrev, der da udstedtes af Abelen i Fyn og paa Langeland. Dokumentet tæller 40 Underskrifter, svarende til de 40 Segl; men paa Melchior Hvas's Plads, den 38te i Rækken, staaer: „Detth bekiender gabriell Knudhønn paa Melchior Hvaaziz Begnne mett Egenn Hanndt³“. Han nævnes i en Dom af 18 Juni 1593 som deltagende i Oprettelsen af en Kontrakt mellem Sti Pors og Jens Tørgensen i Egelykke om fidsnævntes Livsophold, hvilken Kontrakt dog rimeligvis ligger en rum Tid forud for Dommen⁴. Den 14 April 1601 folgte og skjøbte han til Tørgen Afseløff (Afsersleben) til Nerstrup to Gaarde i Besterby i Grindløse Sogn i Skam Herred i Fyn. Melchior Hvas trykte sit Segl under Skjødet, men „min tierre kunne haffuer thet vnderst. uit for mig, efftherdi ieg icke kand selffuer striffue“. Skjødet medunderskrevs af hans hjære Svoger, Christen Knudsen til Skinnerup og hans hjære „Søn“, det vil sige Sviger søn Hans Oldeland til Trellerup⁵. Efter 1601, i alt Fald efter 1602, nævnes Melchior Hvas ikke oftere, og det sees at han døde inden 21 Marts 1608⁶. Han skrives i Hylbingen af 1580 og i Kontrakten i Dommen af 1593

² Han var dog en Stund fængslig anholdt. See under Jens Hvas og Vil.

³ Gabriel Knudsen Ateleye til Nordstov, Landsdommer i Fyn, var Halvbroder til Melchior Hvas's Hustru. Hylbingsakten, dateret Odense den 21 Juni 1580, findes i Gh. Ark. med hængende Segl i otte Silkesnove, hvoraf hver har 5 Segl, pynteligt anbragte paa rød Bund i en større gul Vorklump. Navnerækken omkring Melchior Hvas lyder saaledes: Michell Nielsen thill Thøgstruppe, Melchior Hvaasz till Fredslett, Jens Knudow till Marsløff och Oluff Kaaß till Møllegaardi“.

⁴ Hdg. Dlg. 1593.

⁵ Orig. i Gh. Ark. Vosf, Skam Herred, Fyn.

⁶ I Klev. Stam. over Hvas staaer ved Melchior Hvas: v(ixit) 19 November 1602, Rostgaard. Af Abel Knudsdatters og Sofie Hvas's Arvepagt med Christen Knudsen i Dom af 22 Juni 1621 er det klart, at Melchior Hvas som ikke deltog i denne Arvepagt, da var død.

til Fodsflette⁷, men i Skjødet af 1601 til Hjortholm. Denne Gaard ligger en Fjerdingvej Nordost for Fodsflette og stylder Melchior Svas sin Tilblivelse⁸, rimeligvis paa den Maade, at han har udflyttet Faderens Gaard af Fodsflette for derved at bringe den udenfor Byens Fællesdrift og maastee skaffe den en heldig Beliggenhed for sin Mark. Lignende Bestræbelser for at ophæve Driftsfællesskabet for Sædegaardenes Bedkommende fandt i dette Aarhundrede hyppigt Sted over hele Landet.

Melchior Svas's Mangel paa Evne til at kunne skrive⁹ behøver ikke at forklares som en Mangel paa den fornødne Færdighed i denne Henseende, idet Man jo ikke veed, om han f. Ex. har havt Stude paa sin Haand. Folk, der ikke ere skrivekyndige, kunne dog ofte anbringe deres Navn under et Dokument, og den udtrykkelige Erklæring, han afgav i Anledning af at han ikke engang kunde det, tyder snarest paa fysisk Forhindring.

Melchior Svas er begravet i Fodsflette Kirke¹⁰, til hvis Kor han 1598 skænkede et Trælværk¹¹. Det fortælles om ham, at han

7 1580 „Fredsflett“, 1593 „Feitflett“.

8 D. Atl. III 622 og IV 385, hvor det hedder: „Fodsflette i Fodsflette Sogn er ufri og ligger nu under Hjortholm“. De stedlige Forhold, Matrikulationen og andre Kilder kunne maastee give Bink om Navnet Hjortholm er en gammel stedlig Betegnelse eller af anden Grund tillagt den nye Gaard.

9 Trap, 2 Udgave, under Hjortholm siger: „et mærkeligt Vidnesbyrd om Dannelsen i den Tid blandt adelige Familier“. Denne Yttring kunne vi ikke give Medhold. Melchior Svas er den eneste af de 40 Mænd, der have tiltraadt Hylbingen af 1580, som ikke selv har sat sit Navn under den; selv om det maatte have været fordi han har manglet Skrivekyndighed, vil denne ene Undtagelse snarest bevise Tilstedeværelsen af „Dannelse“ blandt de adelige Familier paa hin Tid i Almindelighed, end Mangel paa Dannelse.

10 Det hedder i Nob. dan. genealogia Nr. 1078 Thott, Rgl. Bibl., 4 Dele i 4to, paa hvis Bind findes Bogstaverne H. P. W. og K. M med Aarstallet 1643, under Navnet Svas . . . „NB. Denne Melchior Svas'ses Døde Corpus er endnu heel og holden med Stind og Been som een Tør Bergefist at see udj Fodsflette Kirke paa Langeland“.

11 D. Atl. VI 824.

efter sin Død gif igjen og at han blev manet i Jorden¹². Hans Vaaben findes i Seglet under Hylbingen 1580. Det er de to Sparrer i et opretstaaende Skjold med Vesselhorn paa Hjelmen og et M paa den ene og et H paa den anden Side af Hjelmen¹³.

Melchior Hvas var gift med sit Søstendebarn Abel Knuds-datter Akeleye, en Datter af Knud Mikkelsen til Skinnerup, nu Ulriksholm, i Kjelstrup Sogn, og hans anden Hustru, Margrethe Urne, der var Søster til Jens Hvas's Hustru. Hendes Underskrift „Abel Knudsater, met egen handt¹⁴“ findes under Skjødet af 1601. Hun overlevede sin Mand og oprettede den 21 Marts 1608 en Arvepagt med sin Halvbroder Christen Knudsen til Skinnerup, gaaende ud paa, at hun frasagde sig Arv og Gjeld efter ham til Fordel for hans Broder Gabriels Børn, mod at disse efter hans Død betalte hende, eller hvis hun ikke levede, hendes Datter Sofie, halvtredie Tusinde Rd. Denne Arvepagt gav siden Anledning til Proces, hvorom nedenfor. Efter 1608 nævnes Fru Abel Knuds-datter ikke oftere.

Der var af Melchior Hvas's og hendes Ægtefælskab en eneste Datter, Sofie.

IV.

Fru Sofie Hvas, † 10 Oktober 1614
og
Hans Oldeland til Trelleup, † 1641.

Melchior Hvas's eneste Datter, Sofie, der bærer sin Farmoders, Sofie Urnes Navn, blev den 26 Juli 1601 gift med Hans Olde-

¹² P. Rasmussen, Oplysninger betræffende Rudkjøbing Kjøbstad, 1848. S. 220.

¹³ Om Farverne, see Note 3 under Markvard Hvas.

¹⁴ Hun kaldes i alle Stamtafvel, selv hos Klev., urigtigt Kirsten Knuds-datter.

land til Trellestrup. Denne Gaard laae i Munketo Sogn i Fyn og skal være afbrudt til Fordel for Skinnerup eller nu Ulriksholm i Nabofoagnet Kjølstrop, en Milsvej fra Kjerterminde. Hun døde den 10 Oktober 1614, hvorefter Hans Oldeland giftede sig anden Gang med Ingeborg Gyldestjerne¹. Han blev i Aaret 1621 af Sofie Hvas's Halvfættre, Gabriel Knudsen Akeleyes Sønner, Jakob, Torben og Knud Gabriel (søn) stævnet for Herredagen i Anledning af den ovenfor nævnte mellem Sofie Hvas's Moder og dennes Halvbroder Christen Knudsen Akeleye oprettede Arvekontrakt, der, efter-at Christen Knudsen havde afhændet Skinnerup, havde tabt sit Værd for hans Brodersønner, men endnu stod ved Magt for saa vidt angik den for dem bebyrdende Forpligtelse til efter Christen Knudsens Død at betale Sofie Hvas's Arvinger 2,500 Rd. Kontrakten blev ved Dommen af 22 Juni 1621² ophævet, skjønt Christen Knudsen vistnok havde Ret i, at hans Brodersønners ubetingede Forpligtelse ligeoverfor Sofie Hvas's Arvinger ikke kunde bortfalde, fordi han (Christen Knudsen) selv som eventuel Arvelader havde skuffet eller vilde skuffe deres Forhaabninger.

Hans Oldeland, der synes at have beskæftiget sig med Litteraturen³, døde 1641, hans Enke Ingeborg Gyldestjerne 1650; han skal med begge sine Hustruer ligge begravet i Munketo Kirke. Han havde med Sofie Hvas to Sønner: Melchior og Henrik og tre Døttre Thale, Kirsten og Regitze, og med Ingeborg Gyldestjerne en eneste Søn Hans. Vi henviser om dem til Stamtaalen.

1 Kilden til det her om Sofie Hvas og Hans Oldeland Meddelte er Stamtaalerne over Familien Oldeland hos Klevenfeld og i Theatr. nob. dan., hvormed kan jevnføres Kalls Manuskriptsamling Kgl. Bibl. Nr. 121—23 Fol. Dendes Vielsesdag findes anført i Eiler Broffenhus's Kalendarium.

2 Hdg's. Dbg. fol. 396 h.

3 Han har „verteret“ Mølleri „Manuale de præparatione ad mortem“ af Tyff paa Dansk 1610 og dediceret den til sin Datter Thale.

V.

Fru Kirsten Hvas

og

Flores Jakobsen Rønno til Bæregaard.

Jens Hvas's Datter Kirsten¹ blev gift med Flores Rønno, en uægte Søn af Biskop Joakim Rønno og Karen eller Anne² Dvesdatter Lunge, Døttre af den mægtige og højt ansete Rigsraad Dve Lunge til Lirsbek og Odden og Karen Rosenkrands. Karen

1 Naar Man gaaer tilbage fra Erik Fors, der blev født 1618 og naar Man tager et modsat Udgangspunkt i den Kjendsgjerning, at Jens Hvas træder frem og begynder at virke i sin Egn's offentlige og kommunale Anliggender henimod 1540, ved hvilken Tid han altsaa omtrent er bleven selvstændig og rimeligvis gift, vil Man slutningsvis faae ud: at Melchior og Kirsten Hvas ere fødte efter 1540, Kirsten Hvas gift 1575—80, Anne Floresdatter født omtrent ved denne Tid og gift henimod 1610—15. Disse Angivelser ere jo kun usikre, men have dog noget Bærd paa saadanne Felter, hvor Usikkerhed faabes.

2 Dve Lunge havde to Døttre, Karen og Anne, der begge bleve Konner. Der er ikke Samstemning om, hvem af disse det var, der havde den omtalte Søn med Joakim Rønno. Anne nævnes som den rette 1) i Th. nob. dan. § 107 under Rønno, hvor det siges, at hun var Klosterjomfru i Maribo, 2) af Becker i Orion, Kv. skr. I 311, 3) af Registr. Knudsen, jfr. Hoffm. Fundatser VI 252. For denne Antagelse kan det anføres, at Flores Rønno's Datter netop fik Navnet Anne. Karen nævnes som den rette i 3de Grubbes Slægtbog (see Klev. ad Rønno), i Rigtalen over Erik Fors, 1647, og af Becker paa hans Registr. jebdel, top. Saml., Roskilde Nr. 40, der gjengiver Indholdet af Dokumentet 23 Mai 1543, see nedenfor. For Karen tæler, at hun ved sine Slægtninges Foranstaltning blev udtaget af Klostret og „nødt“ til at blive Dannevinde. Becker Orion I 311 efter Holger Warsbergs Slægtbog.

Lunge var Konventsøster i St. Agnetes Kloster i Roskilde, men blev 1543 udtaget af Klostret³ og ved sine Slægtninges Foranstaltning gift med en fattig norsk Adelsmand ved Navn Peder Pedersen, efter hvem hun var Enke 1571. Det sjældne Navn Flores, som Tomfru Lunges Kjærlighedsbarn fik, er taget af Digtet Flores og Blanzeflor (Rose og Lillie, Kjærlighed og Ustyk), der dengang nylig var trykt paa Dansk, og fortæller, saa tydeligt som et enkelt Ord kan gjøre det, at Karen eller Anne Lunge har været overspændt og sværmerisk. Det mere profaiste Navn Jakobsen er dannet af Rønnovs Fornavn Jakob, som han i Flæng veylede med Joakim⁴. Forsaavidt Flores Rønnovs nævnes „til“, det vil sige som Ejer af Pæregaard⁵ paa Langeland, i Tranefjær Sogn, vide vi ikke, naar eller hvorledes han har erhvervet denne Gaard. Hans Fader, Biskoppen, ejede iøvrigt Gods paa Langeland, blandt Andet Faarevejle ved Rudfjøbing⁶.

3 Fru Karine Ovesdatter takker i et Dokument af 23 Mai 1543 (see ovenfor) Tomfruerne og Konventsøstrene i Roskilde, i Overværelse af Fru Dorthe, Niels Martvardens til Braabe, for deres gode Omgængelse med hende fra det Første, hun kom i Klosteret, indtil denne Dag. Dat. Onsd. næst efter hellig Trefoldigheds Søndag 1543.

4 Rønnovs blev stadfæstet af Kongen som Biskop den 11 Juni 1529 og fik, efter at være valgt paa lovformelig Maade af Kapitlet, nyt Stadsfæstelsesbrev af Kongen den 24 s. M. Rønnovs Forbindelse med een af Søstrene Lunge maa vel antages at falde før hans Forlovelse med Birgitte Gøye, altsaa lidt hen i sidste Halvdel af Aarene 1520—30.

5 Han nævnes til Pæregaard i Rigsprædikenen over Erik Pors. Pæregaard ejedes ^{29/1} 1477 af Las Nielsen, 1502 af Nis Hansen (Plesner) og 1545 af Bæbner Niels Jakobsen Mølting D. M. IV 1 100, der forekommer 1539, D. M. III 6 229, var Herredsfoged i Nørre Herred 1554 (Plesner) og Broder til Hans Jakobsen til Rægebølle.

6 To Breve fra Joakim Rønnovs til Kantsler Kavs Gjordsen om Fenninge Gods til Faarevejle, D. Saml. 604 S. 339, 24—25. Rigsrådets Dom 2 Juli 1533 om Joakim Rønnovs Jagt paa Langeland, D. Selsf. Nr. 18.

Flores Rønno og Fru Kirsten Hvas havde en eneste Datter Anne Floresdatter Rønno, der blev gift med Hans Pors, som havde hjemme paa Mors og i Salling. Medens Flores Rønno rimeligvis døde paa Langeland, fulgte Kirsten Hvas derimod sin Datter til hendes nye Hjem, døde, sikkert i meget høj Alder, i Huset hos hende og Svigersønnen, og blev begravet i Grinderslev Kirke i Salling⁷.

Hans Pors's Forældre vare Mads Pors (eller Skabeland) til Dvergaard paa Mors, død før 1601, og Inger Spend Godsfesdatter fra Nørgaard i Salling, der overlevede sin Mand. Hans Pors nævnes paa flere Steder som Gjer af Nedergaard paa Langeland; men dette er uden Tvivl en Fejltagelse, fremkommen derved, at han hjemførte sin Hustru fra Langeland og at han efter sin Moder blev Gjer af Nørgaard i Grinderslev Sogn i Salling⁸. Hans Pors deltog 1623 i Overleveringen af Børgemaalet for Mittel Bognsøns Børn til Iver Lange til Bramminge⁹, hvorom henvises til det Foregaaende, og døde altsaa først efter denne Tid. Anne Floresdatter døde 1639 eller maaskee 1638¹⁰ og er med sin Mand begravet i Grinderslev Kirke¹¹.

Hans Pors og Anne Floresdatter havde to Børn, Inger og Erik Pors. De stiftede efter deres Forældre 1640¹². Erik Pors

7 D. Atl. IV 745.

8 Nedergaard paa Langeland tilhørte indtil Midten af det 16 Aarhundrede Slægten med de tre Regnbuer, der førte Navnene Grim, Agudsen, Brun, men ikke Agrevesen. 1558 beboedes den af en Bonde.

9 2 Del af dette Skrift S. 97 og Indledningen til Hvaserne paa Langeland.

10 Vigprædiken over Erik Pors.

11 D. Atl. IV 745.

12 Jyd. Tegn. X fol. 184, Brev af 7 Marts 1640 til Hans Krabbe om at være Børge for Inger Pors paa dette Stifte.

var født paa sin Fædrengaard¹³ Nørgaard i Salling den 15 Juli 1618, blev en Maaned før Mikkelsdag 1640 i en Alder af 22 Aar gift med Anne Skade, en Datter af Christoffer Skade til Kjørbygaard og Bobil Brun, døde i Kolding den 24 December 1645 og blev jordet Grinderslev Kirke. Hans Søster Inger overlevede ham, og hans Enke Anne Skade giftede sig anden Gang med Folmer Rosenfrands til Kattrup¹⁴.

¹³ Udtrykket findes i Vigprædikenen. Det er, strengt taget, forsaavidt vildledende, som Nørgaard vistnok var indbragt i Ægtefæbet af hans Moder.

¹⁴ See i det Hese den nævnte Vigprædiken.

Nr. 7. Stamtafle.

over

Familien Kortsen.

Hans Kortsen

1) 3 Truggelev 5 Februar 1457, Baaben et oprejst Dyr, vendt mod Højre (Bosk Sønder Hd 4). 2) 3 Marts 1464 top. Saml. Langeland, Diplt. 3) 4 Marts 1478. 4) Bøbner, i Lykkesholm, 21 April 1479, Diplt. Lykkesholm blev 1459 tilstiftet Hans Kortsen med hans

Hustru, der var en Datter af Per Modeskjal (Mote scale), som levede den 5 Februar 1457, see Ringsv. ovenfor, og hvis anden Datter var gift med Mathis Jonsen af Slovsgaard. Skiftebrevet paa Lykkesholm af 1459 er fremlagt paa Kgs Retteeting den 18 December 1554 og et Udtog findes i D. 9 September 1573, Kig. Dbg. 1570—76 fol. 87—88.

Mikkel Kortsen

boede i Lykkesholm, som han altsaa fik efter sin Moder. Han havde tre Sønner og sex Døttre, saa at hver Søn fik $\frac{1}{6}$ og hver Datter $\frac{1}{12}$ i Gaarden.

Hans Kortsen,	Mathis eller Matz Kortsen,	Oluf Kortsen,	6 Døttre.
1536 i ft. Rec., 1537 i Lykkesholm, D. M. III 6 193, † før 1546, see Dom 1554. Ejer af $\frac{1}{6}$ i Gaarden. Havde 3 Sønner og 2 Døttre.	∞ — Hvas, Jens og Jørgen Hvas's Søster, Dom $\frac{30}{1}$, 1547. Han nævnes til Lykkesholm 1545 (D. M. IV 1 hendes Husbonds 100), i Lykkesholm 1546 (D. M. IV 1 243). I Arvegods, Dom af 29 November 1547 siger han, at hvis „Anne Kortz“ vil sidde længere paa hans Halvpart af Lykkesholm, maae de have den af Jens Hvas.	∞ Marin Olufs i Dre. Hun kalder Lykkesholm 21 Decbr. 1552. Hun havde „Sønner“, og af dem var Morten myndig 1552.	

Hans Kortsen Ejer af $\frac{1}{24}$ i Lykkesholm.

Mikkel Kortsen, myndige

Jep Kortsen 1546.

To Døttre.

Det hedder i Dom af $\frac{29}{11}$ 1547 om disse Børn: „Al deres fri Egen- dom, som er Halvparten i Lykkesholm“.

Morten Kortsen.

Mathis Olsen, med Efternavn dannet efter Faberens Fornavn. Han kaldes ogsaa en enkelt Gang Kortsen. Han boede indtil 1547 i Dre, men flyttede derefter til Kølshke paa Lolland, og kaldes ikke „Ds elstelig“.

Nr. 8. Stamtafle

over

Hvasjerne fra Langeland
med Biperfoner.Just Urne, 9 Juli 1534 i Hjalteje, † i Røln,
∞ Margrethe Andersdatter Tidemand af Hærtrilslevgaard.

Anders Urne ∞ Margrethe Tinhus.	2 G. Margrethe Urne ∞ Knud Mikkelisen Akeleje til Skinnerup, † 15/11 1588, begravet i Kjølstrup Kirke.	Sofie Urne.
	1 G. Kirsten, Mgud Pedersens.	

1. Gabriel Knudsen til Nordstov, Landsd. i Fyn, ∞ Helbrad Sparre, Enke 10/10 1610.	1. Christen Knudsen til Skinnerup, levede 1621 i Flensborg, † 11/3 1632, begravet i Odense, ∞ 18/8 1588 i Kestved med Regitze Sparre, † 18/3 1610.	2. Abel Knudsdatter (Akeleje. levede 21 Marts 1608, † før 1621) Kaldes i D. 22 Juni 1621, Hdgs Ddg, Christen Knudsens „Halvsøster“.
---	---	---

1. Melchior Oldeland til Uggerslevgaard, Rente- mester 1645, ∞ Abel Sandberg af Kvelstrup (Ulrik S. og Anne Gyldestjernes), levede begge 1647. Ingen Børn.	1. Henrik Oldeland til Rydal, født 16/3 1614 paa Skinnerup, † 2 Februar 1656, begravet i Kongsted Kirke, ∞ Sofie Markdan (Frederik M. og Anne Gyldestjernes), 2 Døttre. Sofie M. gift 2 G.	1. Thale levede 1647, † ugift.	1. Kirsten drog af Landet med en Tjuffer, Oberst Henrik Ziegler.
---	--	--------------------------------------	---

Om disse Hans Oldelands Børn findes noget udførligere Meddelelser hos Klevenfeld.

Mathis Jonsen af Stovsgaard, Landsdommer paa Langeland 1477—86, første Mand af den
Slægt, Genealogerne efter dens Baaben, tre Hvedear, have kaldt Hvedear eller Hvitax, see S. 236
∞ en Datter af Peder Modestaf, see S. 238, hvis anden Datter havde Hans Kortsen (see Stam-
tafle Nr. 7), hvem hun bragte Lykkesholm paa Skiftet 1459.

Jens Madsen (Hvedear) af Stovsgaard.

Martvard Hvas, 1509, ∞	Maren Jensdatter (Hvedear).	N. N. Jensdatter (Hvedear) ∞ Mathis Lund, Bøvner, af Stovsgaard 1531—40, see S.
------------------------	-----------------------------	---

∞ Jens Hvas, til Fodflette 1536—71, til Lykkesholm 1547—58. Det sees altsaa, at Jens Hvas's Morfaders Morfader havde ejet Lykkesholm.	Jørgen Hvas 1547—48 i Hennemved.	N. N. Hvas † 1546 ∞ Mathis Kortsen.	Dorthe Hvas 1558.
---	--	--	----------------------

∞ Melchior Hvas til Fodflette 1580—93, til Hjortholm 1601, † før 1608, begravet i Fodflette Kirke.	Kirsten Hvas, begravet i Grinderslev Kirke, ∞ Flores Rønnow Jakobsen til Pæregaard.
--	---

1. Sofie Hvas † 10 Oktober 1614, 26 Juli 1691 gift med: ∞ Hans Oldeland til Trelserup (nu Ulriksholm) † 1641, gift	Anne Floresdatter Rønnow, † 1638 eller 39, begravet i Grinderslev Kirke, ∞ Hans Pors til Nørgaard i Salling der levede endnu 16 Oktober 1623, Søn af Mads Pors og Inger Spend.
2. Ingeborg Gyldestjerne † 1650 (Henrik Christensen G. til Iversnæs og Berete Trolles Datter). 1 G. Alle tre begravne i Munketo Kirke.	

1. Regitze, ∞ Casper Due Pedersen til Østvedgaard, der † 1676 og fik Konfirmation paa sin Abel 30/12 1641 (Ab. Veg.).	2. Hans, Landsdommer i Fyen 1658. ∞ Helvig Kruse (Jørgen R. til Rhom- gaard og Bente Bilow's). Flere Søner, hvori- blandt en Melchior.	Inger Pors.	Erik Pors til Nørgaard i Salling, født 15/7 1618 † 24/12 1645, begravet i Grinderslev Kirke. ∞ Anne Skade Datter af Christoffer Skade og Bobil Brun. Hun gift 2 G. med Folmer Rosenkrants til Rattrup.
--	--	-------------	---

Bilage.

Tillæg til tredje Del.

1.

Laurencius og Johannes Hwas 1344.

1. Tingsvidne af Viborg Landsting af 5 Juni 1344, at Jens Kaas ved sin Huskappellan (clericus), Præsten Andreas, erholdt tilbagebetalt af Hr. Peder Vendelbo 12 Mark lødigt Sølv.

Orig. i Gh. Ark. Afskr. i Diplt. Kun Jacobi Magnussons Segl, der er delt paatvers, vedhænger.

Omnibus presens scriptum cernentibus Jonas Benedictson, auditor generalis placiti Wybergensis, Petrus Nicolæsson Pusyl, Nicholaus Munk, Nicholaus Magnæsson, **Laurencius Hwas**, Jacobus Magnæsson, **Johannes Hwas**, Michael Pætersen, Eskyllus Lyngh et Nicholaus Erikson, salutem in domino sempiternam. Noverint vniuersi, qvod sub anno Domini M^o CCC^o XLIII° proximo sabbato post festum corporis Christi in placito generali antedicto coram nobis et aliis pluribus fidedignis, Andreas Sacerdos Clericus Johannis Kaas de Domino Petro Wendælbo milite XII marchas puri argenti, pro qvibus bona Andree Pætersen in Karthorp sita ceteraqve vniuersa in Hymmer-

sysæl sita eidem Johanni Kaas inpignerata, fuerunt, ex parte dicti Johannis Kaas pro dictis bonis ab ipso redemptis in Turonensibus Sterlingis et Lybycensibus totaliter subleuauit, quod vidimus et audiuius, in verbo veritatis protestamur. Datum nostris sub sigillis, Anno die et loco supradictis.

2. Petrus Wendelbo, miles, pantsætter Johannes Aughiszen sin Gaard i Langhu (Langaa) for 2 Mark lødigt Sølv, den 17 Juni 1345.

Nørrejylland 16, Gh. Ark. Klev. Sig. under Vendelbo.
 . . . »in cuius rei testimonium sigillum meum vna cum sigillis discretorum virorum **Laurentii Hwas**, **Nicholai Jønsszon** de **Hochenstrorp**, **Johannis Brandtszon** et **Petri Jønsszon** de **Togæthorp**¹ presentibus est appensum. Anno domini **MCCCXLV** beati botulphi abbatis.

2.

Johannes Hvas 1412—13.

3. Af Akterne til Processen mellem Erik af Pommern og Hertuginde af Slesvig samt Greverne af Holsten, endelig paa-dømt 1424.

Der findes i Gh. Ark. tre smaa Hefter af disse Akter. Her meddeles andet Blad og tredie Blads første Side af det ene af disse smaa Hefter, for Johannes Hvas's Vedk. in extenso.

Jtem so hebben de van Eyderstede een scypp vnder Vtholm deme biscope van Sleswig genomen vnd entweldiget sines lant-

1 Hochenstrorp er maaskee det Hagenstrup, der ligger i Hovelbjerg Herred ligeoverfor Ulstrup, Togæthorp rimeligvis Taarup, der ligger i Middelsom Herred, en Fjerdingvej fra Ulstrup. Det vil erindres, at Navnet Johannes Brandsen er knyttet til Ulstrup 1404 (3 D. af Fam. Hvas S. 120), og at en Linie fra Langaa over Taarup, Ulstrup og Hagenstrup til Ormstrup kun har en Udstrækning af et Par Mil. Man har altsaa i Dokumentet en Kreds af Naboer.

geldes vppe lxxx viij lub. mark van gehete der vogede vnde ammetlude van Gotorpe.

Clawes Slecht de do geslagen wort vorløes i scipp van X lest mit aleme takele vnde mit ij ankere. Jtem ij gropen van kopere, 1 ketel (her opregnes en Mængde forskjellige Ting: Fødeuare, Vaaben, Klæder o. s. v.).

Offe Hinrikssen uorloos etc. (Opregning af forskj. Ting).

Jacop Matssen (Opregning).

Johannes Hwas j gantz harnisch scilt vnde gleuie¹ en swert so gud alze XII lub. β . Item j armborst mit deme retscope so gut alze een lodige marck. Jtem j blaw vnde rot hoyke² j kagele³ alze gut alze iij β grotl. Jtem 1 watsak mit j par beddeclader⁴ Jtem ij scutte harnisch alze⁵ ij borta ij scorten ij par stålhanzeken j par staal bouen vnde nedden ij schilde ij yseren hode ij swerde ij armborste en jewelk so gut alze vi β grot. Jtem ij armborste alze gut alze viij β grote. Jtem ij scutten reede. Jtem j armborst mit gerede so gud alze iij lub. mark. Jtem j watsak mit beddecladeren vnde anderen clederen so gud alze vier lub. mark. Jtem j blaw rok geuodert mit blaweme. Jtem Claweses junge

1 gleuie, Glavind, lat. gladius, fr. glaive.

2 hoyke, en Kappe, der ogsaa bares af Frnentimmer.

3 Kagele, en Hovedbedækning, der havde Lighed med en Munkehætte.

4 beddeclader, Bettkleider, Sengeklæder.

5 alze, saasom. Nu følger Opregningen af de enkelte Dele af de to Skytteharnisker: To Borter (Ringkraver?), to Skjorter, to Par Staalhandsker, to Par Staal (maaskee Stykker eller Skinner) oven og nedden (til Arme og Been), to Skjolde, to Jernhatte (hode, tydsk: Hut, Hüte), to Sværd, to Armbrøster, enhver (en jewelk fm. paa tydsk: ein jewelches, ein jegliches) saa god som 6 β Grot. Der nævnes derefter endnu to Armbrøster med Tilbehør (scutten reede) og een Armbrøst mee Redskab (gerede). Man seer let, at disse tre Armbrøster vare Reservevaaben for Johannes Hvas og hans to Svende; den sidste Armbrøst er kostbarere end Skytternes og var altsaa Johannes Hvas's eget Vaaben.

vorben⁶ j swert vor 1 ß grot. Jtem vorteerde de sulue⁷ junge ij lub. mark.

Jtem her Pritber van Pudbusch vor loos j snicke mit aleme takele alze gut alze lx lub. mark. Jtem

Jtem her Tunne, her Elart vnde Reymer Zeestedhe nemen Lassen Tughessen ij^c tzegen⁸ xvj vilde horsen

Jtem Palle Bondessen rouede van Marquard Petersen de een lanste is des prouestes van Wydeaa ij ossen

Biscopp Peter van Wændesysel heft vorlaren erst synen knecht Lasse Mattessen j perd by Vrnehouet

Jtem her Niels Strangessen vorloos een root pert

Jtem biscop Boo vorloos de em sine schepe genomen worden to deme ersten Magnus Mickelssen syme knechte j schild

Jtem Jes Mickelssen syn knecht j par been wopn

Jtem vor loos he j brwkætel van iij tunne

Jtem vorloos Peter Magnussen in des biscopes schepe ene jacke

Jtem her Jæpp Truelssen vorlœs vppe deme suluen schepe j nyge pawlun van ij^c elen canaphas

Jtem wart biscop Booes scipp vordoruen in deme boddeme

Jtem des koninges bønder primo Jesse Thomassen van Wixhæret ij hors

3.

Niels Hvas i Pebringē i Sjælland og Nis Hvas i Fyn.

4. Niels Hvas paa Sjællands Landsting den 16 November 1368 eller 1418 som Vidne ved Petrus Kopes Lavhævd. paa Gundetveds Tilliggelse.

6 vorben, vorbenant, før omtalte. Af den Forbindelse, hvori Klavs Slets Dreng nævnes med Johannes Hvas og hans to Svende, ledes Man til at troe, at de have været sammen, maaskee paa Biskoppen af Slesvigs Skib.

7 de sulue, derselbe.

8 Geder.

Den nævnte Lavhævd findes i en Kgl. Konfirmation af 11 Juli 1528. Denne er udstedt med Underskrift af Landsdommer Jens Hvas til Kaas paa Rigens Kantsler, Niels Arenfeldts Vegne, da Sidstnævnte som Ejer af Gundetved, altsaa som Part i Sagen, der søgte om Konfirmationen, i dette Tilfælde ikke selv kunde beklæde Kantslerembedet. — Konfirmationen med det i samme indførte Lavhævdsbrev er trykt i Peder Resens Anmærkninger til Vitterlagsretten, Kbhvn 1675 S. 566, som det synes efter en slet Afskrift, og lyder saaledes:

»Wij Frederick met Guds Naade etc. giøre Alle witterligt, at for os war skickidt oss Elskelige Niels Arenfeldt til Gundtwedt, vor Mandt, Raadt, vor och Danmarckis Rigis Cancellor, met ith obith bezeglet Permentz Breff wstungidt, uskrabith, i alle maade uforfalskith, met fem hengendis ingzegle, Svaa lydendis: Omnibus presens scriptum cernentibus, Joannes Gørstinge, Rector placiti generalis terre Selandie, Petrus Tychonis, Mathias Petri, Magnus Bagher, Joannes Screder, Mathias Petri dictus Skall et Petrus Torchilli salutem in Domino sempiternam; noveritis universi presentes et futuri, qvod sub annis Domini MCCCLXVIII feria qvarta post festum Martini in placido nostro Selandie, presentibus pluribus fidedignis dictum placitum extunc visitantibus, presentes fuisse, vidisse et audivisse, qvod coram nobis in eodem placito, preter hec specialiter unus nobilis constitutus Petrus Kope¹, verus possessor boni Gundtvedt in Løweherrit siti, et cum testibus scotationis Nicolao Hvass et Hennincko Myllicke² notum factum, qvod feria qvarta ante festum Martini cum nobilibus viris fecit juramentum suum, qvod dicitur Laxheffdh, super omnia adjacentia prædicto Gundtwedth, quæ sunt infra marcke skeell, qvæ fuerunt³ Oluff Holck cum pluribus, ut continetur in eorum litteris, qvod infra quatuor truncos prædicti placiti confirmamus, qvod vidimus et audivimus, cum sigillis nostris protestamur. Hvilchet Breff wij nw stadtfeste och vedt sin fulde magt dømme veedt alle Ordt och Article (det Øvrige af Formularen udelades her).

1 Ubekjendt Navn.

2 Skal være Mylticke eller Mølticke, Moltke.

3 Der skal selvfølgelig staae fecerunt.

Datum Nyborgiæ die Kitelli confessoris Mdxviii nostro ad causas sub sigillo, teste Joanne Hvasz, locum tenente Nicolai Arnfeldt, Justiciarii nostri dilecti.

Samtidigt med ovenstaaende Kgl. Konfirmation udstedtes med Jens Hvas's Underskrift som Rigens Kantsler en lignende samme Sted og Dag dateret Bekræftelse paa den i Lavhævdten nævnte Markeskjelsforretning, der blev foretaget første Søgne Fredag efter Pindse 1354. Denne Bekræftelse findes i Arna Magn. Docum. Fasc. 9 Nr. 12, jfr. foran S. 53 Note 46, og i Bekræftelsen er Markeskjelsforretningen indført paa Dansk¹.

Det turde nu være et Spørgsmaal, om det Tingsvidne, der melder, at Niels Hvas og Hennike Moltke gave Møde som Skjødevidner, virkelig er udstedt 1368, eller om der ikke snarere bør læses 1418 (MCCCCXVIII i Stedet for MCCCCLXVIII, som der staaer i Aftrykket hos Resen). De fleste Grunde tale vistnok for at Aars-tallet bør være 1418², og den i Tingsvidnet nævnte Niels Hvas er

1 Trykt hos Molb. og P. S. 1. Det er sammesteds bemærket, at Dokumentet maa være en nyere dansk Oversættelse af en ældre latinsk Original, hvilket ogsaa let sees.

2 Jens eller Joannes Gyrstinge nævnes 1378 og 1384, men først 1392 som Landsdommer, Suhm XIV 61, 132, 301. I en Mængde Dokumenter efter 1392 nævnes han snart som Landsdommer, Suhm XIV 404, 458, 462, jfr. 629, snart uden denne Tilføjelse, Suhm XIV 400, 459, 463, 467 jfr. 651, og han beklædte sit Embede endnu i Febr. 1419, D. M. V 294, men i Juni s. A. var Niels Flemming Landsdommer, Huitf. 678. Han var altsaa sikkert Landsdommer fra 1392 til 1419. 1365 var Arnold Knap Landsdommer og 1378 til 1390 Jens eller Johannes Thruvelsen eller Thrugilsen, Klev. Herold og Suhm XIV 105, 190, 252. Sidstnævnte er sikkert ikke identisk med Jens Gyrstinge; Man har begges Segl fra 1378 med Omskrift af deres fulde, forskjellige Navne. For 1368 kan vistnok anføres, at Dokumentet er paa Latin, for 1418 at slige Lavhævdsbreve først begyndte at komme i Brug i Begyndelsen af Aarene 1400 (bemærket af afdøde Prof. J. E. Larsen).

da den samme Mand, der 1443 nævnes til Pebringe, see foran S. 3. Da Niels Hvas er Skjødevidne i Løve Herred, er det i ethvert Fald givet, at han, hvilket Aar Man end anseer for det rette, hører hjemme paa Pebringe i samme Herred, der saaledes end stærkere træder frem som Sædegaard i Hvassernes Eje.

5. Niels Hvas i Pebringe 1443.

See Uddraget af Ellen Gøyes Jordebog og Vallø Brevregister i Texten S. 3.

6. Nis Hvas paa Tinge i Salling Herred i Fyn den 9 Juli 1481 i Otto Skinkels Sag.

Orig. p. Perg. i D. Selsk. Mbr. Afskr. i Diplt. i Gh. Ark. Tingsvidnet er udstedt den 24 Juli 1481, men Nis Hvas's Møde fandt Sted fjorten Dage før, Mandag den 9 Juli.

Tingsvidnet er udstedt af Salling Herredsting i Fyn 1481 den Tirsdag næst for St. Jakobi Dag Apostoli og indeholder, at velbyrdig Mand Otto Skinkel i Egeskov for 15 Dage siden, Mandag den 9 Juli¹, var paa Tinget og tiltalede fire Mænd for et Vidne, de havde vidnet om Jord paa Færing Mark. De fire Mænd nægtede at have noget Ansvar i den Anledning. Da spurgte Dommeren dem, om de vilde blive der i Rette for denne Sag, hvortil de svarede Ja paa begge Sider. »Tha togh han the godhæ mæn til sigh, ther tha (den 9 Juli) paa tinghe varæ, som æræ Lodwich Marsk², Ottæ Perssen, Jep Algutssen, Pær Algutssen³, Borquard

1 Tinget holdtes ikke rette Tingdag, om Tirsdagen, men Dagen forud, om Mandagen, fordi det Tirsdag den 10 Juli var St. Knuds Dag.

2 Munk, see Ad. Lex.

3 Per Algudsen, 1499 i Neregordh (paa Langeland), Væbner, i Næregord 31 Juli 1504, Væbner. See Danske Selskabs Tilvæxt 133 Gh. Ark. En Per Algudsen var Prior i Prædikebrødrenes Kloster i Odense 23 April 1532 og 16 Decbr. 1534, Voss, Odense.

Feckesen, Lauris Iwerssen, Niss Hwas¹, och fleræ dande mæn, bønder och brydiæ, och wthen hoss ford^e stocke ginghe och beradde sigh meth, och jndh komæ i gen^a, da sagde Per Andersen, der Dommer er, at han havde beraadt sig med disse gode Mænd om Retten og at han vilde fremsige den, men han raadede dem paa begge Sider til at opsætte denne Sag i fjorten Dage og give den paa dande Mænd. Kunde de da forliges, var det godt, kunde de ikke, kunde de igjen komme for Retten. Etc.

4.

Fru Margrethe Hvas og Svend Torbernsen.

7. Viffert Seefelds Aner ere udarbejdede af Axel Urne og findes i Thottske Saml. paa det Kgl. Bibl.². Blandt disse Aner nævnes under Else Nielsdatter Benderups (til Tustrup) Forfædre:

Torbern Udsøn g. m. Sofie Eriksdatter Hvas af Kaas.

|
 —————
 Kirsten Torbernsdatter.
 ∞ Christen Sten til Hovedstrup.

Der kan, som allerede i Texten S. 6—7 med Noter bemærket, ikke være Tvivl om, at Torbern, Sofie, Eriksdatter og Kaas ere fire Fejl, og det Eneste, men ogsaa det Rigtige, der bliver tilbage, er altsaa kun Udsøn gift med Hvas.

8. Paa Monumentet i Sebber Klosters Kirke³ over Oluf Brokkenhus, f. 1522 † ¹⁶/₁₁ 1608 i Viborg, og Hustru Else Sten † ¹¹/₃ 1616, findes Else Stens Anevaaben i følgende Orden:

1 At Nis Hvas var af Vaaben fremgaaer af det Selskab, hvori han nævnes. Det maa derhos fremhæves, at Vidnet udtrykkelig siger: „the godhæ mæn... , som ære“, altsaa Dommeren tog alle de gode Mænd med sig, der den Dag vare paa Tinge, og disse gode Mænd opregnes.

2 Hr. Kancellist F. Harder i Civillisten har henledet min Opmærksomhed paa disse Aner.

3 I Biskop Engeltofts Brokkenhuser, Hist. Tidsskr. IV 4 og 5 429 nævnes Oluf B's Anevaaben, men ikke Fru Else Stens.

1) Sten, 2) Lunow, 3) Udsøn, 4) Munk (med Vinranken i Bjelken), 5) Hvas (med to Sparrer, paa Hjelman en Fugl med udbredte Vinger), 6) Seefeld, 7) Krumpen, Lykke eller Mus (Vaaben et Møllehjul), 8) Kaas (en Sparre). Opstiller Man herefter en Stamtavle, vil den see saaledes ud:

Sten ∞ Hvas	Udsøn ∞ (Møllehjul)	Otto Lunov ∞ Jølle til Rudtgaard Seefeld	Munk ∞ Kaas.
Christen ∞ Kirsten Sten. Torbernsdatter	Udsøn.	Jesper Lunov ∞ til Rudtgaard.	Maren Munk.
Christen Sten		gift med	
til Hovedstrup (Rødstenseje)		Ingeborg Lunov	
Else Sten, eneste Barn.			

Navnet Hvas vides ingensinde at have været knyttet til Familien Sten, og det er, naar Man tager de øvrige Vink i Betragtning, højst rimeligt, at her foreligger en Ombytning af Fru Else Stens tvende Oldemødre paa fædrene Side. Iøvrigt skulle vi ikke indlade os nærmere paa Stamtavlen, hvori der, efter hvad der andetsteds foreligger, formentlig mangler et Led i Fru Elses fædrene Slægt.

5.

Erik Hvas til Ormstrup

og

Fru **Kirsten Jensdatter** (Kaas med Muren).

9. Fru Gjertrud Svendsdatter Udsøns Skjøde paa to Gaarde til Biskop Jens Iversen Lange, dat. Aarhus den 10 August 1464.

Orig. i Gh. Ark. p. Perg. I Voss (urigtigt) indført under Aarhus Stift, Hasle Hd, i Stedet for under Sønder Hd Dyrs, hvor Revn ligger i Vejlbj Sogn. Huller til 8 Seglremme. Nr. 4, 6 og 7 vedhænge, stærkt medtagne.

Alle men thette breff see eller høre, kungør jegh Gertrwd Swensdotther her Niels Mwnks aff Brwsegard effterleffuer, oc wedherkennes megh meth thette mith obne breff, ath

jech haffuer soldt, sköt, antwort oc wplath, sæll, skødher, antwordher och wplather till ewinnelig eye verdugh ffadher meth gudh oc herre, Jenss meth guts nadhe biscop i Aars two myne garde och gotz, i Ræwenth i Wedelby soghen i sønnerhærith liggendis, i then ene nw iboer Jess Mattissen oc giffuer sex örtugh korn rwgh och bywgh, eth lamb en gass tw hønss, i then annen nw i boer Acer oc giffuer sex örtugh korn rwgh och bywgh eth lamb en gass oc tw hønss till aarligh skyld, meth alle och hwer besønnerlighe gardes och gotzes tilliggelsse, som ær ager, æng, skowff, mark, fægangh, fiskewatn woth oc tiwrt rørende oc vrørende junen marcke skiell och vdhen, enthe wnnertaghit i noker madhe, huat thet helst ær eller wære kan; huilke for^{ne} garde oc gotz for^{ne} werdugh ffadher tilforn aff megh i pant haffte, oc kennes jech megh och myne arffuinghe (her udelades Slutningen om at Sælgeren har faaet fuld Betaling og om Hjemmelspligten).

In cujus rei testimonium sigillum meum una cum sigillis nobilium distinctorumque virorum **Erici Hwass de ormsropp, suageri mei dilecti**, Christierni Mandropp, Mathie Petri proconsulis ciuitatis Arusiensis, Petri Nicholai aduocati, Nicholai Mathie, Johannis Kanuti consulum, et Michaelis Nicholai ciuis ibd presentibus est appensum Datum Arusiæ anno domini millesimo quadragésimo sexagesimo quarto ipso die beati laurencii martyris gloriosi.

10. Biskop og Bygdemænds Dom mellem Lage Brok og Hr. Anders Jakobsen (Bjørn) til Stenalt, dateret Randers den 21 Septbr. 1466.

Orig. p. Perg. i hist. gen. Ark, Gh. Ark. 14 Segl af hvilke Nr. 2 (Biskoppens), Nr. 12 (Oluf Sommers) og Rester af Nr. 1 (Kongens) og Nr. 10 (Svend Terbernsens) vedhænge. De øvrige mangle.

Hr. Anders Jakobsen (Bjørn) til Stenalt havde opkrævet tre Herredsnævn, der havde svoret Lage Brok og hans to

Svende, Slæt og Peder Mortensen tre »Aaraadstog« over. I denne Anledning sagsøgte Lage Brok Hr. Anders Jakobsen og de tre Herredsnæn, og Sagen indbragtes for en af Kongen udnævnt Ret, bestaaende af Biskop Jens (Iversen Lange) i Aars, Hr. Jens Madsen (Munk af Visborg), Hr. Gunde Nielsen (Lange), Hr. Niels Christiernsøn (Tornekbrands), Hr. Christoffer Lykke, Riddere, Morten Krabbe, **Erik Hvas**, Iver Andersen (Skernov), Svend Terbernsøn (Udsøn), Jørgen Krumpen, Oluf Sommer, Anders Bindrup og Peder Hindh, Væbnere, der som Biskop og Bygdemænd skulde paadømme Sagen. Da med Kong Christierns, Hr. Erik Ottesøn (Rosenkrands's) og Hr. Axel Lagesen (Broks), som og tilstede vare, deres Fuldburd og Samtykke, kjendte de de tre Aaraadstog magtesløse og de tre Herredsnævn nederfældige at være for de Aaraadstog, som de uskyldig og urettelig svore Lage Brok og hans to Svende over, og burde det ikke komme disse til Skade paa deres »Mandheld« i nogen Maade.

Randers anno domini mcdsexagesimo sexto, ipso die beati Mathei apostoli et ewangeliste.

11. Mageskifte mellem Kong Christiern og Lage Brök, dat. Kbhvn. den 27 Mai 1467 og Wææ den 11 Marts 1468.

- a. Orig. p. Perg. i hist. gen. Ark., Gh. Ark. Segl vedhængende, stærkt læderet Skrift.

Kgl. Brev til Biskop Jens i Aars, Hr. Niels Christiernsøn (Tornekbrands), Ridder, og **Erik Hvas**, at gjøre Mageskifte mellem Kongen og Lage Brok saaledes, at Lage Brok faaer Morsingjord i Auning Sogn, som Jep Christensøn, boende i Wardhe¹ i Rougsø Herred, nu i Værgø har, mod Vederlag til Kronen i andet Gods. Dat. in castro Hafniensi anno dni millesimo quadingentesimo sexagesimo septimo in profesto corporis Christi.

¹ Voer.

- b. Orig. p. Perg. i top. Saml. Fortsættelse, Gh. Ark. Et lille Brudstykke af Seglet vedhænger.

Kong Christierns Befaling til Hr. Niels Kaas og Morten Krabbe, Kongens Raad og Mænd, Erik Hvas, Eggert Vesteni, Svend Tørbiørnsen, Erik Persen, Erik Vesteni og Pors, Kongens Mænd og Tjenere. Af synderlig Gunst og Naade har Kongen gjort et Mageskifte med Lage Brok, sin elskelige Mand og Tjener, saa at denne faaer alle Kongens og Kronens Gaarde i Faxinge i Hald Herred, nemlig 4 Gaarde og 1 Bol, 1 Gaard i Damstrup¹ og 1 øde Jord i Aaninge Sogn, Morsings Jord med sin Tilliggelse kaldet, Kongen og Kronen tilhørende, som Jep Christiernsen i Rofsø i Værge havde. De ovennævnte Mænd skulle nu undersøge og vurdere det Gods, Lage Brok vil give i Vederlag, og hvis efter deres Vurdering fuldt Vederlag gives, skjøder og afhænder Kongen hermed det nævnte Gods til Lage Brok. Dat. in oppido nostro Wææ in profesto b. Gregorii pape.

12. Tingsvidne af Randers Byting om Lage Broks Orfeide for Nis Poskes Død 26 Septbr. 1468.

Orig. p. Perg. i hist. gen. Ark., Gh. Ark.; af 10 Segl kun Levning af det første. Trykt med nu brugelig Retskrivning i Grundtvigs Gl. D. Folkeviser, 3 D. Nr. 164.

Alle men thette breff se eller høre læse, kundgjøre wii Tames Smidh byfoghet i Randers, Erich Hwass aff Vormstorp, Eric Perssen aff Fieldrop webnere, Nis Palssen borgmester i Randers, Vlff Perssen, Las Søfften, Matis Jeybssen, rademen ibidem, Nis Raffn, Per Poske oc Anders Poske, borgere i Randers, met thette vort obne breff, at aar efter gudz byrd medlxviii then mandagh nest for sancti Mikils dagh po Randers bythingh for oss oc menige things dom war skickit belkedhen man Jes Scriuer aff Cristorp, huilkin ther lagligh esket oc fek

1 Drammelstrup? Daugstrnp?

eth fult thingx witnæ po welbyrdug manz wegne Laghæ Broks aff Esdrop, att ottæ logfaste dannemen som ware Per Anderssen suder, Jes Jensen smidh, Mikil Sebbissen, Jes Swan, Las Smid, Per Smidh, Tames Knutsen oc Nis Raffn. Thessæ for^{ne} viii dannemen vitnæde endrecteligh po theres rettæ tro oc sannæ, thet the sanneligh soghæ oc hørdæ, thet for^{ne} Jes Scriuer framgik innen alle firæ stokke po Randers bythingh, oc efter thy som for^{ne} Laghæ Brok, hans husbonde, hannum beffalet ec fuld møndugh giort hade, ther en fuld orfeydæ at anname po hans wegnæ, tha giorde han Per Poske oc Anders Poske, brødere oc borgere i Randers, knæfald, bøn oc fuld manne heder po for^{ne} Laghes wegnæ for Nis Poskes død, theres broders, huilkin for^{ne} Laghæ Brok thess werræ i hiel slo. Thermet framgingæ oc for^{ne} Per Poske oc Anders Poske met theres neste frenders oc venners fulbord oc samthykke, etc. (Det Øvrige aff Brevet, der er affattet i de sædvanlige Former, udelades her).

13. Mageskifte mellem Jes Prip med Sønner og Lage Brok, dat. Esdrop den 28 Septbr. 1468.

Orig. p. Perg. i Gl. Estrups Arkiv. Af Seglene ere Abbed Peders, Eggert Vestenies, Erik Hvas's (de to Sparrer), Oluf Sommers, Erik Persøns (en Ørn med spredte Vinger) og Pors's (ukjendeligt) tilbage. Afskr. af Dok. findes i Diplt.

Jes Hinricssøn Prip af Lillæ Tordrop, Væbner, og hans to Sønner, Hinric Prip og Eric Prip, i samme Sted, mageskifte til Lawæ Brok paa Esdorp deres Sædegaard lille Tordrop i Auning Sogn, hvilken Gaard de nu selv paaboe, samt 7 Gaarde og et øde Byggested i Tordrop By, mod til Vederlag at erholde Haløholm¹ med dertil liggende Gaarde og Gods i Ning, Hjelmlev og Framlev Herreder. »Till thess ydermere oc bædre forwaringh her udi hauæ wii allæ tre endrecteligh met wore frii vili oc fullæ widskab hengdæ wore indzegele næden for thete breff. Ok bedæ wii welbyrduge oc gode men beseglæ thtet met oss til

¹ Harlevholm i Framlev Herred.

witnesbyrdh, som ære: her Axel Lagessøn ridder, po Claxholm, abbeth Pæder i Eskingbec kloster, Eric Westenii, Eggert Westenii, **Eric Huass**, Anders Munk i Brusegardh, Olef Sommer, Swend Terbernssøn, Per Hindh, Eric Perssøn oc Pors i Twede, webnere. Datum Esdrop, anno domini medloctauo, profesto sancti Mechaelis archangeli.

14. **Erik Hwas** af Ormstrup og hans Hustru, Fru Kirstine Jensdatters Skjøde paa to Gaarde m. m. til Anders Munk af Brusgaard, dat. den 8 Decbr. 1477.

Orig. i Bz. Ark. Nr. 403 p. Perg. 8 Segl. Nr. 1, Erik Hwas's, er borte, 2 og 3 samt Stumper af 6 og 7 vedhænge. Nr. 2 er Fru Kirstens, der er velbevaret. Det fremviser i Skjoldet en tre-tindet skraa Mur fra højre Hjørne, samt Omskriften „Kirsten“.

Alle men, thette breff see æller høre læse, helse wy Erick Hwas aff Vormstrvp och Kyrstine Jensdatter, myn kærre hosfrwæ, ewynneleght met gud. Kwngøre wy meth thette waart opne breff at wy meth waar frij vilghe och berood Hwff haffue sold skøoth och affhænd, seler skøder och afhænder fraa oss och waarre arffuinge till velbørdig man Anders Mwnk aff Brusegard oc hans sande arwinge til ewyndeligh eydom, och aldrih i giæn kalles, thette æfterscreffne godz sosom ære en gard i Stokkebro i nær herreth dyrs i Gærild soghn, som Anders Jensszen i boor, och skyl aarlig aar VI ørtugh korn j skippe smør och andhet bede, som ther aff ganger, item 1 gord i Gamel soghen i for^{de} herrid i Bredstrvp, som Anders Magsszen i boode och skyller aarligh aar iiij ørtugh korn met andhet bede som ther aff gangher, item aald then deel och rettighed, som wy haffue i Rowstrvp mark i for^{de} herreth, sosom ære iiij erte korn iiij laam och viij hønss meth andhet bede som ther aff ganger i Gamel soghn meth alle thesse for^{de} godzes och markes tilligelse sosom ære ager ængh.... Till witnesbyrd och ydermere forwarige haffuer jek **Erik Hwas** mit jnsigele meth myn kærre høsfrvæs och andre hederlig vellbørdige och beskedene mændz jnsigele, sosom wy haffue tillbedhet meth oss, sosom ære: her abbeth Pether

i æskingbæk closter, Olauws Somer i Gændrvp, Tord Persszen och Matis Jebsszen borigmester i Randers, Aawe Raffne radman oc Claues Soldborg i same steth, hængde nethen for thette breff. Datumannodomini millesimoquadrigentesimoseptuagesimoseptimo ipso die concepcionis beate marie virginis gloriose.

15. Forlig mellem Axel Jeipson i Støffring og Hr. Lave Brok, Ridder, dat. Kbhvn den 23 Mai 1487.

Orig. p. Perg. med eet Segl, af Arkivet paa Gl. Estrup i Perg. Doc. for 1487. Hist. gen Ark. Mbr. Gh. Ark.

Forlig mellem Axel Jeipson i Støffring og Hr. Lave Brok, Ridder, om følgende Gods, som han nu i Værge har, og hvorpaa Axel Jeipson havde givet ham aabne beseglede Breve; først Kardeholm og Nyholm, som er hans rette Kjøb; item Ryddymark med tre Gaarde i Vendsyssel og 1 Gaard i Gelstrup i Himmersyssel, som han har givet godt Vederlag for igjen, deriblandt det Gods, Fru Kirstine i Vormstrup haver til Vederlag i hendes Tid¹. Dat mcdlxxxseptimo vigilia ascensionis domini i Kbhvn.

16. Nogle yderligere Tillæg til tredie Del.

3 D. S. 53. To Hvas Vaaben i Slemminge Kirke paa Lolland.

Over Hans Lauritsen (Baden), der anførte den danske Flaade i Slaget under Gulland den 26 Juli 1566 og druknede under Stormen Natten mellem den 28 og 29 s. M., og hans Hustru Fru Karine Gyldenstjerne findes i Slemminge Kirkes Skib, søndre Sidemur, indmuret en Ligsten, der før har ligget i Gulvet og er temmelig slidt. Paa Stenen staae hans 16 Anevaaben i følgende Række:

¹ Axel Jepsen Thott var Halvsøsters Søn af Fru Kirstine, Erik Hvas's Hustru, see Stamt. Nr. 2 og 4 a.

1. Hans eget, som Jernskæg i Ad. Lex. 2. Stjerne Juelernes. Hans Moder var Gidsel Juel. Vor Meddeler har fundet Skjoldet delt, maaskee endog med en Bjelke, og i nederste Felt en Stjerne. Det er et Spørgsmaal, om Strømmene i Juel Vaabnet ikke have været saa udslidte, at de have skuffet Meddeleren. 3. I Skjoldet en nedadventt Halvmaane, med to jevnside sattede Stjerner foroven og een forneden. Hjelman uden Tegn. Staaer for Karine Jørgensdatter, Hans Lauritsens Farmoder, af ukjendt Slægt. 4. Rosenspar. 5. Gyrsting. Der er kun to Regnbuer og Pilene staae korsvis gennem Regnbuerne, støttede til Skjoldfoden. 6. Skavernes. 7. Et paa langs delt Skjold med en Hjortevie i første og tre Bjelker i andet Felt, som Nils Ranis i Ad. Lex. 8. Vestenie. 9. Et fremadseende Oxehoved; to Vesselhorn paa Hjelman. Dette Vaaben førtes bl. A. af Peder Tugilsson 1497. 10. En Rose, vistnok sat for Truid Ibsøns (Rosenspar af Asserthorp) Frue Elne, hvis Skjoldmærke Klev. afbilder som et Troldhoved. 11. En til Venstre vendt, aftagende Halvmaane, omsluttende en Stjerne, paa Hjelman to Vesselhorn. Dette Vaaben førtes 1495 af Morten Jensen af Havelse og 1435 af Lydike Jensen i Frertherslef, Klev. Herold. 12. Hvas's Vaaben, med Vesselhorn paa Hjelman. 13. Ukjendeligt. 14. Ligeledes. 15. Hvas's Vaaben som Nr. 12. 16. Moltke.

Til denne Vaabenrække bemærkes: at Vestenie og Skave Vaaben sikkert ere forbyttede, at Nr. 7 er Manden til Hustruen Nr. 15, og Nr. 4 Manden til Hustruen Nr. 12. Da der boede Hvasser paa Pebring er det meget sandsynligt at finde to Hustruer af denne Slægt indgiftede i sjællandske Familier. Hvis Ad. Lex. havde Ret i, at Vaabnet Tab. XXVII Nr. 25, der nøjagtigt svarer til Rækkens Nr. 7, var et Fikkesson Vaaben, hvilket betvivles, vilde vi i Nr. 7 og 15 have Fikke Lauritsen og Fru Else Hvas, see 3 D. En Forbindelse mellem Rosenspar og Hvas, Nr. 4 og 12, kjendes endnu ikke. Iøvrigt bemærkes, at Hvas Vaabnet ogsaa kan tilhøre en Familie, der senere i Sverrig blev kaldt Sparre.

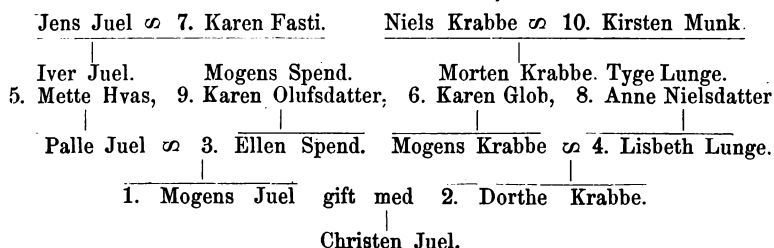
2. Fru Mette Hvas's Vaaben i Flynder Kirke.

Det er S. 21 her foran bemærket, at Fru Mette Hvas's Vaaben findes paa Mogens Munks Ligsten og at det kan ventes at ville forekomme paa Ligstene over andre Descendenter af Fru Mette og Iver Juel. Det findes saaledes paa en Ligsten i Flynder Kirke (D. Atl. V. 822) over Christen Jul til Udstrup og Fru Anne Lunge. Paa Stenen staae deres Billeder, han i fuld Rustning, og mellem dem begge en Hund med Overskriften »Sepres«; nedenunder findes følgende Indskrift:

Her ligger begravt vnder den Stien erlig och welbørdige Mand Chresten Jull til Vstrvp som døde then 13 Dag December Aar 1585 med sin kiere Høstrv erlig och welbørdige Frv Anne

Lvnge, som then Dag och hinnis kiere Søster erlig och welbørdige Jomfrv Kierstine Lvnge som døde pa santi Hans Dag Aar 1574. Gvd gifve thenom alle en gledelig Vpstandelse.

Paa højre Side staae hans Anevaaben i følgende Orden; 1. Juel. 2. Krabbe. 3. Spend. 4. Gl. Lunger. 5. Hvas, uden Hjelm. 6. Glob med skaktavlet Pæl. 7. Fasti. 8. Skraabjelke fra højre Hjørne, Kabel, sat for Fru Anne Nielsdatter, Tyge Lunges, Datter af Niels Lauritsen til Taastrup og Fru Abel Henningsdatter Kabel. 9. Fire Ruder fra øverste højre Hjørne til nederste venstre. 11. Tverbjelke. Efter disse Vaaben, af hvilke dog 7 og 9 ere forbyttede, seer Stamtavlen saaledes ud:

Fjerde Del.

Første Afsnit.

Hvasserne til Rolsøgaard, Kaas, Sostrup og Toftum.

1.

Christen Hvas til Rolsøgaard og Kaas.

og

Fru — **Kaas** med Muren.

17. Forlig mellem Biskop Jep Fris af Børglum og Niels Krabbe om Jord paa Vejerslev Mark, 19 Marts 1486.

Original i top. Saml., Afskrift (slet) i Diplt. i Gh. Ark., i hvilken Originalens Retskrivning ikke er fulgt.

Biskop Niels af Viborg, Albret Skel, Tamis Jensen i Kaas, Oluf Pedersen af Spøttrup, **Christen Hvas**, Niels Eskilsen og Jon Eriksen gjøre vitterligt, at de 1486, fjerde Paaske-Dag med flere gode Mænd vare forsamlede paa Vejerslev Mark om Trætte mellem Biskop Ib og Fru Margrethe af Sindbjerg paa den ene Side, og Niels Krabbe og hans Medarvinger paa den anden Side, angaaende Jord, som Niels Krabbe havde indvordet med Lavhævd for Stug, Enkjøb eller Særmærkt, og

som de selv saae var indstenet fra Ende til anden, saa at der ingensteds var længere end et luge armbøsz Skud mellem hver Sten. For Tidens Stakketheds Skyld kunde de ej forslide det til en fuldkommelig Ende imellem dem, men, Niels Krabbes Lavhævd uforkrænket, aftaltes det, at de i Sindbjerg maatte bruge med dem i Vejerslev den omtvistede Jord indtil de 11,000 Jomfruers Dag dette Aar. Indtil den Tid maatte ingen Stevning forfølges i Sagen, og naar Gud vilde, at de (Udstederne) igjen af vor naadige Herres og Rigens Tjeneste i Landet kom, vilde de møde den omtalte Dag paa Marken igjen og gjøre deres Bedste for at forene Sagen til Minde eller til Rette.

18. To Vaabenrækker for Kaaser i Feldballe og Tapdrup Kirker. Jfr. S. 23, Note 15.

a. Hartvig Kaas's og hans Frue, Juels, Epitafium i Feldballe Kirke.

Vaabnene for Hartvig Kaas til Møllerup, Søn af Erik Kaas til Gjelskov og Fru Anne Emmiksdatter, staae i følgende Række: 1. Murkaas. 2. Sparrekaas. 3. Globernes Ørn. 4. Globernes Ørn. 5. Udsøn med Klokken. 6. Løvenbalk. 7. Gamle Globber med tre Søblade. 8. Tverbjelke.

b. Kirsten Mogensdatter Kaas og hendes Mand Frants Dyres Ligsten i Tapdrup Kirke.

Vaabnene for Fru Kirsten staae i følgende Række: 1. Murkaas. 2. Skaktavl Fris. 3. Glob med Ørnen. 4. Banner. 5. Udsøn. 6. Pantherdyr. 7. Glob med Søbladene. 8. Dyrehoved.

Opstilles Stamtavler efter disse to Vaabenrækker, stemme de med vor Stamtavle Nr. 2. Det bemærkes blot, at under b, hvor 4, Hr. Erik Nielsen Banner, og 8, Fru Johanne Sappi med Pantherdyret, høre sammen, skal Vaabnet 6 staae paa Pladsen 8 og omvendt. Endvidere bemærkes, at i a hører Nr. 3, Mogens Pedersen til Damsgaard, sammen med Nr. 7, Glob med tre Søblade. Mogens Pedersen var gift to Gange, 1424 med en Strangesen, og som det af Vaabenrækken fremgaaer, før eller senere med en Glob. Hans Hustru hed 1452 Kirsten Klavsdatter, men det sees ikke, om hun var en Glob eller en Strangesen, jfr. S. 33, Note 15.

2.

Landsdommer Jens Hvas til Kaas
og
Fru Gjertrud Andersdatter til Sostrup.

19. Dom 15 Juni 1540 mellem Oluf Munk og Ludvig Gyldenstjerne, hvori er indført Mageskiftet af Fru Gjertruds Andele i Palsgaard.

Af Dok til Familien Hvas i Klev. Stamtavler. Paaskrevet: ex libro chartaceo og til Slutning: „Af den gl. Domb. in 4° Arch. Canc. Dan. transc. cur. 1748. K.“. Jfr. hermed D. i Rosenv. Gl. D. II. 119, i hvilken Ludvig Gyldenstjerne søger Oluf Munk for en Indførsel i L. Gs Søster Elsebes Del i Palsgaard.

Wor skickett for oss Oluff Munckh paa then ene oc Loduich Gyllenstiern paa then anden sidhe¹, oc wor y gaar theres rettæ siettæ wge dag att mædhæ ephther som wy then sag igaar sex wger opsatte, thy Loduich then tiidh laa paa sin suotte seng, som beuiseliigt wor, oc tiltallitt for^{ne} Oluff Munck for^{ne} Loduich Gyllenstiern først fore en broderdeell wti Palszgaardtt y hus, bygning, skoff, marck, inthett wndertagitt, oc all then eygendom, som Otthe Olssens sønn er tilfallen², og huor thett findes kandh, oc fore opbørsell ther aff. Oc i rettæ lagde ett mageskiifte breff, wdgiiffuitt i Wiborg wnder gudz aar MDxxviii, lydendes, att Jens Huas tiill Kaas hagde giortt ett weluiligtt oc kierligtt mageskiifte mett Mogens Munk y saa maade, att handh oc hans arffuinge skulle haffue till everdelig eye all then lodh oc deel som for^{ne} Jens Huas paa sin hustruis frw Giertrudh Andersdotters wegne wor tilfallen³ y Palsgaardtt grundh, huss oc bygning, oc

1 Oluf Munk, Søn af Mogens Munk, var Fætter til Ludvig Gyldenstjerne.

2 Otto Olufsen Gyldenstjerne, Broder til Ludvig Gyldenstjerne, havde ikke blot en Søn, men „Børn“, see Dom 22 Juni 1562 Rig. Dbg.

3 Fru Gjertrud Andersdatter havde arvet denne Andel efter en af sine Brødre eller Morbrødre, der maa have kjøbt den af Otto Olufsen, S. 41 Note 17.

all hindes rette eyendom inden marck oc wden marck, oc i these ept^{er}^{ne} Enmercke som er i Aszhoedh y Wester skoff i Brøde i Ballemarck y Skeuelunds skoff oc i allt thett godz, nw till Palssgaardtt ligendes er, som er then femptæ deel i then lodh, som Her. Oluff Perssens børn, tilfallen er⁴ i for^{ne} gaardtt oc godz, mett en gaardh y Theyæ. Oc ther imodh skulle for^{ne} Jens Huas oc hans arffuinge haffue aff Magnus Munck tiill ewerdelig eyæ then tredie partt aff the two deele y Sowstrup gaardtt mett en mølle oc mere godz. Som samme magskiffthe breff ythermere uduiser oc indeholler. Thisligiste i rettæ lagde Oluff Munck ett breff aff Wiborg landzting, som her Johan Randzow, her Offue Lunge, mett flere gode mendh hagde wdgiffuit⁵, lydendes, at Jens Huas hagde bestandtitt samme magskiiffthe breff wti alle syne ordtt, puncther oc artickler, som thett udviser, then samme dag førre endh handh bleff rett, mett flere ordtt. Ther till suarit for^{ne} Loduich Gyllenstiern oc berettæ, att hans Syskendhe skulle haffue wdlagtt for^{ne} Jens Huas fyllest wti Sowstrup fore then broder lodh⁶, som hannwm (Jens Hvas) paa syn hustrues wegne wor tilfallen wti Palsgaardtt, oc mentte, att hannom icke burde att

4 Det vil sige: Otto Olufsens femte Del i den hans Moder Anne Ludvigsdatter efter hendes Fader tilkommende Arv. Otto Olufsen havde fire Brødre, men den ene var i Kloster og arvede altsaa ikke, og to Søstre, altsaa er det rigtigt, at hver Søn fik en Femtedel.

5 Hr. Johan Rantzow, Hr. Ove Lunge og de flere andre gode Mænd havde altsaa været tilstede ved Jens Hvas's Henrettelse. De forekomme oftere i Domme fra 1537 i Forøining med Mogens Munk, Peder Ebbesen, Predbjørn Podebusk o. Fl.; men det Brev, de (Rantzow og Lunge) her have udstedt „af Viborg Landsting“, altsaa vel en Løverdag, er vistnok udstedt enten samme Dag, Jens Hvas blev henrettet, eller ganske kort efter, medens de endnu vare samlede i Viborg i Anledning af Hyldingen. Mogens Munk kunde ikke staae i Spidsen for dette Tingsvidne, fordi han var Part i Sagen. See herom i det Hele Texten, S. 92, og Bilag 36 S. 307.

6 Broderlod, det vil sige Otto Olufsens Andel eller Femtedel.

suare tiill thett magskiiffte breff, och hagde dog ingen nøyactig beuisning ther paa tilstedhe⁷, mett flere ordtt och talle thennom emellom wor, om huilcken sag the gaff thennom y rettæ paa baade siidher. Tha ephther tiltall, giensuor, breffue, beuisning oc sagens leylighedt sagde wij ther saa paa fore rettæ, att for^{ne} Oluff Munck paa sin faders wegne bør att nydhæ, bruge oc beholle for^{ne} anpartt wti Palsgaardtt mett syn tilliggelse, saa witt som then Ottæ Olssens sonn till fallenn wor ephther for^{ne} Jens Huasses magskiiffte breffs lydelsse. Datum Ottonie 3 feria post dominicam post Barnabe apostoli, presentibus Jørgen Gyllenstiern, Per Skram, Bent Bille, her Christiern Poulssen, Prier, Hans Friis, borgmester, Per scryffuer oc Niels scryffuer, i Prouestgaarden.

**20. Jens Hvas mageskifter en Gaard i Hjarde-
maal til Kongen. 17 August 1526.**

Orig. p. Perg. Voss, Hillerslev Herred, Mageskifter, Gh. Ark. Alle fire Segl vedhænge. Jens Hvas's, trykt i en stor Voxklump, er simpelt gjort, har de to Sparrer i Skjoldet, ingen Hjelm paa denne, derimod Omskrift af hans Navn. Mageskiftebrevets Indhold er indført i Reg. o. L. Nr. 3, 39 a.

Jeg Jens Huass tiill koess, webner, gjør alle witherligtt mett thette mytt obne breff, att jeg mett myn frii viillge oc mett myn kiere husfruis Gertrudt Anderszdotthers raadt oc samtycke haffuer giortt ett wenligt oc kerligt mageskiiffte mett høgborn^{te} første oc høymegt^e herre, her Frederich... wtii saa maade, at hans nade, hans nades arffwinge oc ephtherkommere, konninger wtii Dannmarck, tiill euig tiidt schulle haffue aff meg en myn oc for^{ne} myn kiere husfruis gordt, lig-

⁷ Ludvig Gyldenstjerne har procederet aldeles temerært. Hans Paastand, at det var hans Søkende, der havde givet Jens Hvas Vederlag i Sostrup, er greben ud af Luften. Det var Mogens Munk, der gav Jens Hvas Vederlag paa denne Maade.

gendis wtii Thy y i Hiillersløff herrett i Hierdmaal sougen, som Jørgen wtii boer, oc giffuer aarlig tiil skiildt en half thonne smør, en marck gesterij oc skowswinder, nar olden er, . . . Item her emodt tiill wederlag schall jeg oc myne arffuinge haffue en hans nådes oc Danmarks kronnes gordt, liggendes i for^{ne} Thy y, i Hillersløff herrett, i () sogen¹, paa Balderen, som Oluff Staffensen i boer, oc giffuer tiill aarlig skiildt fyre pundt smør mett andre bede. Tiill windesbyrdt oc ythermere stadfestelsze haffuer jeg hengtt mytt ingeszegell neden for thette mytt obne breff, oc haffuer jeg kerligen tiilbedet erlige welbyrdiige mend oc strenge riiddere her Mogens Gøye, Danmarcks riiges hoffmester, her Johan Vrnne oc mester Anders Glob, prouest i Othensze, at the mett meg beszele thette mytt obne breff, som giffuit er wtikøpenhauffen fredagen nest epher wor frue dag assumptionis, aar epher guds byrdt tusynde fem hundrett tiwge paa thett siette.

21. Jens Hvas's Mageskifte med Biskoppen i Aarhus 26 Septbr. 1528.

Drbg. gl. Br. Reg. Ho(vel)berg Hd., og Klev. Stamtavler, Hvas, indeholde det halve Mageskifte, nemlig Jens Hvas's Brev til Biskoppen. Arkivet paa Benzon Nr. 401 (Udtog i hist. gen. Ark. Gh. Ark., Registranten over Sostrup (Benzons) Gods) indeholder den anden halve Del, nemlig Biskoppens Brev til Jens Hvas. Her ere begge samlede i Uddrag.

Biskop Niels Klavsen Skade i Aars skjødte Jens Hvas til Kaas 2 Gaarde og 1 Boel i Stokkebro og 1 Gaard i Torsø, Voldby Sogn, der vare Biskoppen pantsatte for 25 rhinske Gylden og 50 Ɔ Penge og skyldte 4 Ørter Korn. Biskoppen fik i Mageskifte 2 Gaarde i Nøddelund og 1 i Guløff. Dat. 1528, sabbato post maue-

1 I Reg. o. a. L. staaer der „wester () Saaggenn“, saa at Sognets Navn ikke sees. I Hillerslev Herred gives der iøvrigt kun eet Sogn med Tillæget Vester, nemlig Vester Vandet. Balderum By ligger i Tved Sogn.

ritzii. Nærværende Hr. Ove Bilde, Biskop i Aars, Hr. Jachim Lykke til Østrup, Rd., Mogens Munk, Landsdommer, og Niels Skriver, Landstingshører.

22. Jens Hvas Ejer af en Gaard i Viborg.

Hdgsdomb. 1537 Nr. 1 fol. 52 b.

Vor skickett for osz Jep Liberett oc haffde i rette stefnett Matts Lauridzssen oc tiltallett hannom for en gaardt ligen- dis neden Suorthebrødre closter [i] Viiborg paa for^{ne} Suorthe brødre closters iordt oc grundt etc. Tha epther then leylighedt etc. wor ther szaa paa sagt fore rette, att for^{ne} Matts Laurisszen bør at nyde samme gaardt effther sin panthe breffuis lydelsze szaa lenge Jens Huasziis arffinge løszer hannom samme gaardt logligen aff effther sin panthe breffuis lydelsze, oc Jens Huaszis arffuinge att betalle Jep Libberett hues szom igen stander aff the halfftridie sinds tiuge marck, handt (Jens Hvas) kiiøpthe samme gaardt aff hans (Jep Libberts) fader fore; men skader Jep Libbertt ther ythermere paa, tha thalle handt Jens Huaszis arffuinge tiill oc fange aff then- nom saa møgett, szom rett er. Datum Viiborg, sabbato post can- tate, presentibus Hr. Mogens Munck, Peder Ebbeszen, Jens Tamiszen etc.

23. Jens Hvas, Følgebrev paa 7 Gaarde, 21 Febr. 1529.

Reg. o. a. L. Nr. 3 fol. 61 a.

Jens Huass ffich fylgebrevff paa siw gaarde vdi Bøvling Ht.¹ som Eyller Brüske² haffde och fick tillforrn fran Jens Huass. Dat. Gottroppe Søndagen Reminiscere 1529.

Relator Dns Magnus Goye.

¹ Bølling Herred.

² Eyler Bryske til Dallund var død kort før Fastelavn (7 Febr.), see Brev af 17 Marts 1529.

24. Jens Hvas forlenet med Bonde- og Kron-
gøds, 2 Juli 1529.

Reg. o. a. Lande fol. 72 b til 73.

Peder Ebbesen (Galt til Tyrrestrup) havde laant Kong Frederik I. en anseelig Sum Penge, hvorfor Kongen havde pantsat ham 1) Lundenæs, 2) Skernebros med den Told og Frihed, som dertil hører, 3) de Herreder, der laae til Lundenæs Len, nemlig Bølling, Hammerum, Gyding (o: Ginding) og Hierrwm Herreder med alt det »bundne« Gods og Krongods, Frihed, Rente og Rettighed, som Kronen havde udi fornævnte Herreder, desligeste 4) det Laxefiskindt, som laae til Lundenæs Slot og 5) det Bondegods og Kron-
gods, som os elskelig Jens Huass til Kaas, vor Mand og Tjener, af os og Kronen nu udi Forlening haver udi fornævnte fire Herreder beliggende, med al Kgl. Rente, Frihed og Rettighed. Dette Pant fik Peder Ebbesen ved Brev, dateret Frue Dag Visitationis 1529 til brugeligt Pant for sig og sine Arvinger mod at tjene Kongen med otte Svende og Heste og betale en vis Afgift.

25. Jens Hvas's faaer til Gave af Kongen en
Abildhave, 9 Maj 1532.

Reg. o. a. L. Nr. 3, 104 b.

Jens Huass til Kaass ffich breff att K. M. haffuer vnnt och giffuit hannom och hannss arffuinge till euig tijdt een abillde haffue vdi Wiiburgi, som hanns N. och Kronenn tillhører paa Seti Morten Kirckis wegne ther same stædtz och her Christiern Thygessen siistt vti were haffde, och ligger samme abillde haffue søndenn Sti Nicolai Kirche, emellom her Jacob Hansszenssz staldtgaardt och teillds gaardt, som Matts Lauritssen nu iboer, huilckenn for^{ne} abildgaardt vdi sin lenge och breede emellom begge gaderne forsc^{ne} Jennss Huass och hanns arffuinge schulle nyde och beholde till euigi tiidt. Cum

clausulis et Inhibitione consuetis datum Haffnie Die Ascensionis
Domini Anno etc. MDXXXII.

Dominus Rex per se.

26. Kvitteringer for Indbetalingen af Landhjelpen.

Vi have i Texten forudsat, at der i Bilagene vilde blive gjort nøjagtig Rede for disse Kvitteringer og Indbetalinger. Materialet foreligger ogsaa ordnet, dels efter Aarstal, dels efter Kilde, med oplysende Bemærkninger til hver enkelt Kvittering. Vi frygte dog for, at det ingen Interesse vil have for Andre at see dette rige Materiale fremstillet, og vi indskrænke os derfor til nedenstaaende summariske Angivelse:

Viborg Stiftsarkiv, Læssø, 6te Pakke Nr. 6 indeholder een Kvittering af 9 Novbr. 1523, Orig. p. Pap. m. Segl.

Gh. Ark. top. Saml. under Viborg Nr. 207, b, c, d, 208 c, 210 a, b indeholder 6 Kvitteringer af 26 Jan. (to Stykker) og 12 Marts 1525, 1 el. 31 Jan. 1526, 11 Mai og 20 Decbr. 1527, alle Orig. p. Pap. med Jens Hvas's Segl i Oblat, de fire af 26 Jan. 1525, 1 el. 31 Jan. 1526, og 20 Decbr. 1528 vistnok skrevne med Jens Hvas's egen Haand, jfr. Udtr. „thenne myn egen handskriff“. Kvitt. af 11 Maj er ikke skrevet af ham selv, men under den findes med hans Haandskrift: „teste manu propria“.

Indmst. Ark., kronologisk Saml. indeholder 7 Kvitteringer, alle Orig. p. Pap., alle med Jens Hvas's Oblatsegl, og alle, saavidt sees, skrevne med hans Haand, daterede 26 Jan., 17 Apr., 28 Juni, 22 Juli 24 Aug., 11 Novbr. 1525.

Regnskabsbog over Landhjelpen 1524—26, trykt i D. M. IV 2 1 S. 34 ff. indeholder under 3 Febr. og 21 Marts i Alt 11 Indbetalinger fra Jens Hvas. Til disse Indbetalinger svare flere af Kvitteringerne.

Danske Saml. Gh. A. 76 20 b Jylland 4 indeholder en Notits om at Jens Hvas har oppebaaret 12 Mk. i Landhjelp af Præsten Hr. Jakob i „Gottrup“.

Kvitteringerne ere udstedte afvevlende i Viborg, paa Spøttrup, (Halkjær), Kaas, Sostrup og i Kbhvn til Biskoppen, hans Officialer eller Kapitlet. Som Exempel aftrykkes en enkelt:

Jeg Jens Hwass til koess, vebner, kendis met thenne myn egen handskriff, at ieg idag anammet aff hederlig mandt her Oloff Bunde, pa verduge faders biscop Jørgen Friises vegne, et twsind marck tresindstywge marck fem marck oc XI β, som er aff kirckerne vdj

viborg biscopdom oc af biscopdoms tiener ibd aff then landhelp, som wor nadige herre konning Frederic er tillagd oc samtæket i thette næruærendis aar. In cujus testimonium signetum meum presentibus inferius est impressum. Datum Viborg altera die secti Pauli conversionis, anno etc. mdxxquinto.

27. Jens Hvas som Mellemand ved Opgjørelsen af Biskop Jørgen Fris's Mellemværende. Texten S. 59 Note 64.

De herhen hørende Aktstykker findes i Gh. Ark. top. Saml. Viborg Nr. 213—17, 219 a, c og 218 a—b. Deres Indhold er under Trykningen af dette Skrift udførligt meddelt af Dr. A. Heise i kirkehist Saml. Vi indskrænke os derfor kun til at bemærke, at Aktstykket 219 a, c, der er uden Datum, af T. A. Becker urigtigt er henført til 1532. Ved en nøje Gjennemlæsning vil det vise sig, at det er en sammentrængt Fremstilling af Sagen, forfattet kort før Forliget med Biskoppen af 24 Juni 1529, rimeligvis af en Mand, der skulde referere Sagen for Kongen, eller deltage i Forhandlingerne. 219 a, c bør derfor have Plads foran 218.

28. Jens Hvas forlenet med Sortebrødre Kloster og Kongens Beluldmægtigede ved Modtagelsen af Klokker, Bly og Sølv af Kirkerne. Texten S. 63 ff.

- 1529 23 Febr., Gottorp. Missive til Borgermester etc. i Viborg, Orig. i Gh. Ark. top. Saml. Viborg Nr. 14.
- 6 Maj, Nyborg, Skriv. fra Fr. 1. til Domkapitlet i Viborg, Orig. i Vib. Stiftsarkiv, „Domkapitel“.
- 1530 27 Febr., Gottorp, Kvitt. til Jens Hvas for det Sølv, han efter Kongens Befaling havde udtaget af Graabrødreklostrene i Randers, 511 Lod 1 Kv., og Viborg, 124¹/₂ Lod, samt af Sortebrødreklostret i Vejle, 488 Lod, i Alt 1123¹/₂ Lod 1 Kv. Reg. o. a. L. Nr. 3 f 78 b jfr. 71 b.
- 1531 8 Septbr., Gottorp, Kvitt. til Morten Lassen paa Jens Hvas's Vegne for 45 Sk⁷ 17 L⁷ Bly, der var ført til Gottorp. Reg. o. a. L. Nr. 3 f. 94 b.
- 1532 4 Maj, Haffnie, Kvitt. f. 1182 Lod Sølv. Reg. o. a. L. Nr. 3 f 104 a.
- 5 Aug., Haffnie, Kvitt. f. 11 Lod Sølv. Sstds f. 107 b.

29. Jens Hvas som Relator. Texten S. 65—67. Kilden er:

- 1524 to Breve i Reg. o. a. L. Nr. 3 fol. 30 a, 31 a.
 1526 sex Breve ssteds, fol. 40 a, 40 a, 40 b, 43 a, 41 a, 41 a.
 1527 tre Breve, 1) ssteds fol. 45, 2) Orig. i top. Saml. Vib. Nr. 13 a—b, Gh. A., Afskr. ibid. Nr. 248 ø, 3) Orig. p. Perg. i Viborg Stiftsarkiv, Hornum Hd og Kald.
 1528 sex Breve, Reg. o. a. L. Nr. 3 fol. 127, 54, 55.
 1529 tre Breve, 1) Orig. i Gh. A. top. Saml. Vib. Nr. 15, Afskr. ibid. Nr. 248 b—b, 2) Reg. o. a. L. Nr. 3 fol. 138, 3) Orig. p. Perg. i Gh. A., Afskrift i Grønlands Saml. Nr. 514.
 1530 eet Brev, Reg. o. a. L. Nr. 3 fol. 85.
 1532 to Breve, 17 Juli om Alsted Kirke p. Mors, Reg. o. a. L. Nr. 3 f. 105 b. Det andet Brev, tre lutherske Præster, Kilden foreglemmt.

30. Brev fra Jens Hvas til Kongen, dat. Viborg 7 Marts 1529.

Orig. p. Perg. i Gh. Ark. top. Saml., Vib. Nr. 212. Oblatsegl med Vaaben. Haandskrift og Underskrift er muligvis af Jens Hvas selv.

Myn wonderdanige tiilpligtuge tro tienisthe alle tiid mett gud, høgborne førsthe, k^{te} n^e herre, werduges etther nades høgmegtughiedt att wille wide, thet ieg fick ether nades scriffuelssze nw stacket tiid siden forledhen, oc ther hoess en copii aff eth breff, som biscop Jørgen Friis haffde tilskreffuit etther nades canceler, eblant andet lywdendes, att biscop Jørgen skulle haffue antwordit meg, sidhen hans bud wti Flensborg, viii^e marck aff acterstade oc ther till all landhielp aff Morss oc Fiendzherrit met clare register etc. Thaa mwe etther nades høgmegtughiedt wedde, att ieg haffuer wp boridt aff hannom siden then tiid i^e marck for jwell oc iii^e marck nw sisth wti jwell aff actherstade, ther till ii^e marck aff for^{ne} landhielp, oc haffuer ieg aldellis inthet mere fanget aff hannom i sandhied sidhen then tiid, och ey biscop Jørgen eller nogen paa hans wegne haffuer antwordit eller bodit meg nogen register paa for^{ne} landhielp eller ydhermere pennd^e end som forscreffuit stander.

Tisligiste haffuer ieg wpborne nw i faste v^e marck aff biscop Stygge paa regenskab aff landhielp wti Ørwm leen, oc

vi^c marck aff Jøp Friis aff landhielp i Skiffue leen, ocszaa ii^c marck aff Nykøpping i Morss arlig skatt oc offuerskat. Szaa att then swm samell regnet løber seg xix^c marck.

Ther wdaff haffuer ieg andtwordit mesther Cresthen Hwid xii^c marck oc effther etther nades scriffuelse giffuit Niels Kieldssen ii^c marck, oc skall fornøge hannom thennom mett flere pennd^e till hans nøge effther samme etter nades scriffuelse. Jthem her Mogens Lauritssen till Tielle ii^c marck effther som mesther Cresthen befallet meg mwntligen, och haffuer ieg wdgiffuit till etther nades gaffn oc beste iii^c marck, som ieg oc haffuer giort mesther Chresthen Hwid redhe wpaa, och yththermere ieg will forclare etther nades ko^e ma. sielff. Och emod samme iii^c marck haffuer ieg etther nade tiill godhe hooss meg ii^c lod sølf, oc i framtiden hobes meg, att etther nade skulle end bliffue ydermere skadelesth ther wti. Sameledes sende etther nades ko. ma. meg etht registher paa thet sølf, som biscop Jørgen haffuer latt wpbiere aff kirkier wti Wiborg stickt etc. Thet vill ieg offuertencke och snarligen forfare, oc mett thet alder første giffue etther nades ko. ma. tiilkende all leylichied, hwes ieg ther om spørendes oc forfarendes worder och sandesthe kunde spøre, effthersom etther nades høgmechtighied meg ther om tilscreffuit haffuer.

Jtem k^{te} nad^e herre, iegh haffuer ocszaa ofte talet oc handlet mett Rasmus Clemetszens moder om thet kiøb paa then arffue, henne kwnde tilfalde effther hannom, oc kwnde ieg for ingen diell komme till ende mett hende ther om, och ey nogen Rasmus Clemetssens wenner kunde fange nogen ende mett hende ther wpaa, thii thet er her obenbarligt for hwer man, att hwn, strax som Rasmus Clemetsen war dødt, solde her Mogens Gyøe thet aldt sammelt, ther hende kwnde tilfalde.

Skier thet saa, att etther nades høgmechtighied gior nw nogen endelighet mett Rasmus Clemetesses arffuinge eller andre, anthen paa gotz eller i andre made, Thaa betencker etther nade ther wti, saa thet bunde gotz, Rasmus Clemetsen haffde hoess seg, kand nw komme friit oc wbehindritt till etther nade oc kronnen, ehwar thet

helsth legendes er, oc att thet ey lengger forhindres for etther nade, som till tessze skiedt er. Etther nades ko. ma. skall alle tiid findhe meg welige oc tro tiener aff alle myn formoge, som tilbørligt er. Her mett etther nades siell, liiff, stadt, ere oc werdughiedt then hellige trefoldughied befalendes till ewig tiidt. Screffuit i Wiborg paa medfasth søndag, aar etc. mdxx nono.

Etther nades høgmechtughiedz
ydmigen tro welige tienere
Jens Hwass.

31. Brev fra Jens Hvas til Kongen, dat. Viborg 1 September 1530.

Orig. p. P. i Gh. Ark. top. Saml, Vib. Nr. 226. Oblatsegl med Vaaben. Haandskr. og Underskrift synes ikke at være Jens Hvas's egen. Trykt i Ann. f. Nord. Oldk. 1847, S. 136.

Min ydmige vnderdanige tilplictige tro tieniste nw oc altiidt mett gwdt. Høgborne første, kieriste nadige herre, verdis ether nadis høgmechtighet at wille wide, thet nw ieg hiidt kom, tha haffde canickern oc klerckerii (oc) den største partt byens indbyggere begyndt at giøre en reformatz oc skicke vdi domkircken paa messer oc anden tieniste, huicken the nw mett theris egne personer buder skriftelig haffuer sendt ether naade. Oc haffuer the væridt hoss meg, begerindis, at ieg ther om ville tilskrifve ether nade, att samme skick oc reformatz motte fange framgang oc bliffue vedt mact indtill første almyndelig herredag her i Rigett forskriffuis oc holditt bliffuer, oc tha effther ether nadis egen tække oc Danmarks Raadz Raad etc. at formere og formyndske. Thii beder ieg ether nadis høgmechtighet ydmigelig gerne oc fuldkomelig raader, at ethers nadis kon. maitt. betencke oc besinde ether ther vdinden i alle maade, actindis, hwatt ther vdaff komme kandt i framtiden, saa at huis nw i saa mode forhandlis oc giøris skwllde, motte bliffue voractig redelig oc christelig till god samdrectighet, salighet oc ether nade oc ethers nadis børn till gafn og fredselighet. Tisligist begerer for^{no} canicker

oc klerckerii, att the mwe nyde theris gotz oc rente vforkrenckitt, saa lenge the kallis i rette for ether nadis egen person oc bliffuer thennum ther loglige fraa dømt. Ether nadis høgmectighedt skall altiidt finde meg en velig tro tienere aff all myn formwe, som tilbørligtt er. Her mett ether nadis siell, lifff, stadt, ære oc verdighet then hellige trefoldelighet till løcksalig regementt ewindeligh beffalendis Skreffuit i Viborig sancti egidii dag, Aar & mdxxx.

Ether nadis høgmectighedtz
welige trov tiener
Jens Hwas.

32 Brev fra Jens Hvas til Kongen, dat. Viborg 1 September 1530.

Orig. p. P. i Gh. Ark. top. Saml. Vib. Nr. 227. Oblatsegl af-falden. Haandskrift og Underskrift synes ikke at være Jens Hvas's egen.

Myn ydmige wnderdanige tilplictige tro tieniste nw oc altiidt mett gwddt, høgborne første, kieriste nadige herre, verdes ether nades høgmectighedt att wille wide, thet mester Niels Friis wor i dag hoss meg berettindes, at hanwm er gifuettt tilkienne, thet biscop Jørgen Friis haffuer vdsendt sine swene att skulle tage Seborg closter fran hanwm, oc att hans affll, høg oc kornn, booc oc boskaff er ther end nw inde, huickett hand sier seg att kune icke saa bradelig oc hoffuidtkoldt ther vdaff fløtte, vdhen seg till stoer forderweligh skade. Tisligist sier hand seg at haffue annammett for^{ne} closter strax efther poske, then tiidt laden oc hwsen ware thome, oc for sodan sin leylighedt skyldt wor begerindes myn skriffuelse till ether naade ther om, saa hand motte nyde oc beholde for^{ne} closter till en tiidt eller fangè beffaling oc domere end nw emellum biscop Jørgen oc seg till samme sag, effthertii hand haffde steffniddt biscop Jørgen till herredage ther fore, oc for tidens leylighedt ey kwnne komme i rette mett hannom, som hand self ydermere forklare kandt. Thii beder ieg ether nades høgmectighedt

ydmigelig gerne, att ether nade will ramme oc vide hans beste ther vdiinden, saa hand icke bliffuer ther vdaff for sore forlagt oc forarett. Ether nades høgmeectighedt skall altiit finde meg en velig tro tienere aff all myn formwe, som tilbørliggt er. Her mett ether nades siell, lif, stadt, ære oc verdighedt then helligtrefoldelighedt till løcksalig regementt ewindelig befalindes. Skreffuit i Wiborig sancti Egidii dag, aar etc. mdxxx.

Ether nades høgmeectighedtz
welige troo tiener
Jens Hwas.

33. Brev fra Jens Hvas til Kongen, dat. Viborg 1 September 1530.

Orig. p. P, i Gh. Ark. top. Saml. Vib. Nr. 228. Oblatsegl af-falden. Haandskrift og Underskrift synes ikke at være Jens Hvas's egen.

Myn ydmige wnderdanige tilplictige tro tieniste nw oc altiit mett gudt, høgborne første, nadige herre, verdes ether nades høgmeectighedt att ville wide, thet canickerne oc capittell i Viborig haffwer en tofftt ligendes strax norden vden byen, som the aff gambell tiidt haffuer hafft, som kalles sancti Lawritz løcke. Nw haffuer then ligett oc væriddt øde i aar, thennom vden all gaffn, oc ieg formoder, att her effter tisligist bliffue will. Oc fortæncke ether nade well selff, att ether nade haffuer aldeles ingen iaardt eller brugelighedt till thenne ether naades gardt¹. Thii beder ieg ether nades kon. mtt. ydmigelig gerne, att ether nade will tilskriffue menige capittell oc sende breffuit met thette budt, saa the ville vnde oc vplade ether nade samme sancti Lawritz løcke, effthertii thenne effwentywr, skick oc regementt eblandt thette folck komen er; thet kand være ether nade en stoer gaffn. Sameledes maa ether nades kon. mtt. vide, att biscop Jørgen Friiss

¹ Sortebrødrekloster, see Kgl. Missive 23 Febr. 1529, Text S. 63.

er steffndt met rigens sex vgers steffning at skulle møde for the pantebreffue paa Mors oc Fientzherritt, oc er ret steningsdag mondagen nest for sancti Mawritii først komendes. Oc haffuer biscop Jørgen sagdt till meg i gode mendtz nerwærelsse, att hand will anname the penninge, som indsatte ære i Viborig, mett saadant skiell, att ieg will giffue hannum mitt breff, thet ieg will giffue hannum inden jwl aff landhielpen som nw her effter skall vpberis, saa mange² skall, formercker ieg oc paa biscop Jørgen, att ther som ieg icke vill giffue hannwm sodan penninge oc mitt breff, tha vil hand self personlig møde for rigens canceller, oc ather ther framdels att forhale samme sag oc rigens deele till første almyndelig herdag, huickett ether nade icke er gaffnliggt. Thii beder ieg ether nade gernæ, at i willê tilskriffue rigens canceller Niels Henrickssen, thet han endteligen dømer paa sagen, nar then hannwm forkommer, oc att hand icke then framsetter till nogen herdage, tha bliffuer ether nade well vden bryst, oc at ether nade wille oc sende meg samme breff met thette bud. Kieriste nadige herre, ether nade skall altiidt finde meg en velig tro tienerer aff all myn formwe, ehwar ieg kand, som tilbørliggt er. Her mett ether nades høgmeectighetz siell, liiff, stadt, ære oc verdighet vdi løcksalig regemennt then helige trefoldelighet ewindelig beffalindes. Skreffuit i Wiborig sancti Egidii dag, aar etc. mdxxx.

Ethers nades høgmeectighetz
willige tro tiener
Jens Hwas.

34. Brev fra Mogens Gøye til Kongen, dat. Skanderborg
29 September 1531¹.

² Her er et Stykke af Brevet afrevet.

¹ Med Brevene Nr. 34 og 35 maa jevnføres A. Heises Afhandling i hist. Tidsskrift 4 R, V, Bondeopløb i Jylland i Kong Fr. 1's Tid; Mogens Gøye og Mogens Munk

Orig. i Gh. Ark. Danske Kgrs Hist., Fasc. 12 a., i selve Fasc. i Omslag Littr. B.

Mynn gantz ydmyge vnderdanige hørszame oc forplichtige welluillige tro thienest, others nades konnigliige maiestæt alltiidt redebonn for, hogborenste furste, allernadiigste herre, werdes e. n. kon. ma. atwiide, at nw, jeg kom fra e. n. hiidt tiill slottet tilbage igienn, bleff megh strax tiilkiennde giiffuit, huorledis Magens Mwnck oc nogenn almwge kom trætte emellom i wiiburgh sanctj mauritii dag neyst forledenn, tesliigest om løffuerdagenn ther neyst effther tiill landzstingget, for nogenn toldt. Oc giorde the en forsamblingh emodt hannom szaa handt neppelliigen kunde vndkomme, men Jens Huassz met noger andre komme ther eblant oc affstillede thæt szaa ther skeede dog en ringe schade. Tesliigest haffuer Magens Mwnck nw vdj thessze dage, sydenn sig thette rumor begynttes, schreffuit meg tiill, at allmwgenn wdj nogen herreter haffue tiilsagdt huer andre at wille møde tiill wiiburg landzsting i morgenn otte dage neyst kommendes, huat the ther met vdj sinde haffuer, heller theres anschlag er, wedt mandt icke, oc wor handt ther vtinden myt gode raadt begierendes etc., huor po ieg gaff hannom schriffttellig schwar, at meg effther sliig leiglihedt sywnttes best oc raadelligst war, at handt holt sig fra theres forsambling oc icke beszøgte landzstingget met thennom, oc haffuer jeg tallit met Jens Huassz ther om, szaa at handt i morgenn otte dage paa e. n. wegne schall besidde landzstingget, oc will jeg haffue myt eyget budt ther hossz oc met hannem stelle allttingest tiillfredzs szaa meget ossz mugliigt er. Thii er myt gode raadt, paa e. n. tycke, at e. n. forschriiffuer Jens Huas at besidde landzstingget jndt tiill første allmyndiig herredage vdj nyborg forschreffuen er, szaa lenge ieg kommer e. n. selfue prsonlliigen tiill ordtzs ther om, midler tiidt ganger landzstingget icke vthen twenne gange, oc nar Jens Huassz giiffuer sig tiill e. n. tiill nyborg, tha landzstinnsschriiffueren vdi hans frawerilsze paa en dag at giøre besidde tingget. Oc haffuer jeg nw hemelligenn wdkicket nogen myne budt eblant allmwgenn

at lade meg wformerckt forhøre theris anslag oc mening huat the sindz er, sydenn will ieg neyst gudzs hielp neyste landzsting (om the gior nogen forsambling) giøre myn fliidt ther tiill, at ieg will lade stelle thennom tiillfredzs szaa lenge szagene for e. n. vdj rette. Men the som tiill sliig oploff oc forsambling begyndelsen haffuer warit, thennom bør ther for icke at bliiffue wstraffet, dog kandt sliigt szaa hastiigt heller snart icke lemppe sig, oc haffuer jeg tiillschreffuit oc befallit baade Magens Mwneck oc Jens Huas, at the skulle giøre theris fliidt ther tiil at the thennom enckedt huer beszønderliigenn wedt naffn kunde wdspøre, at the therefore met tiiden kunde liide then straff, som sig wedtbør. Oc effther thii at almwgenn ei szaa lætteliigenn beweiges tiill sliigh forsambling oc oploff, tha er vthen twiiffuell, at eblant thennom er oc forskicket nogen Ko. Christierns breffue, sliig som handt vdj fyenn haffde jndsendt, oc e. n. paa Gottorp i siistenn tiillhende kom. Her vdj thenne eygenn, vdj the lønn, som Erick Banner oc ieg vtaff ethers nade vdj forleding haffe, er allmwgen stille oc gantz well tiil fredzs, men vdj then nøer oc wester eygen her vdj landet kandt e. n. icke tro szaa gantzz wnderlliighe the ere sindzs oc tiilfredzs. Dog staar thet (hobes mig) met lemppe allt samen well tiill at raade oc affstille etc. Ingen szønderlliigenn nygher thiende om Ko. Christiern er here vdj landet, andre endt som e. n. haffde tiilforrn før jeg skiildes fra ethers nade. Ther jeg vdj the made, heller noget ander, noget szønderlliigt forfarendes worder, magt anliggendes, will ieg thet met allerførste giiffue ether nade tiillkiende. Oc will (i) the made oc alle andre ware befundenn for en hørsame williig oc tro wndersotte, effther alldt myn formwge gierne at giøre, hues jeg wedt e. n. gaffn beste oc bestandt ware kanndt. Thet kiende gudt allmechtigste, thet jeg e. n. Ko. Mait. vdj it langwarende regimentte met alld lyckselliiger swndhedt ewindelliigenn will haffue befalendes. Schreffuit paa e. n. slot Schanderborg, sanctj michels dag Aar etc. mdxxxii.

Eth. n. Ko. mats. vnderdanige
oc welluilliige tro thiener
Magens Gøye, Ridder.

35. Brev fra Jens Hvas til Kongen, dat. Skanderborg
14 Oktober 1531.

Orig. i Dske Kgrs Hist, Fasc. 12 a, i selve Fasc. i Omslag
Litr. B. Jens Hvas's Segl er paatrykt i Oblat. Haandskriften
synes ikke at være hans egen. Underskriften er bogstaveret
som han selv plejede, men synes at hidrøre fra den Haand, der
har skrevet Brevet.

Myn ydmige vnderdanige tilplictige tro tieniste nw oc altiid
met vor herræ. Høgborne første, kærste nadige herræ. Werdes
ethers nades høgmechtighet at ville vidde, thet ieg nw i tisse dage
fick ethers nades skriffuelse oc breff, thet ieg vdi Mogens Mwnckes
sted skulle besyde Wiborg landzting till en tiidt etc. Tha mo ethers
nades høgmechtighet vidde, at en part aff almwen i then nørre egen
er sialszen till sindt met forsambling at giøre, ethers nades oc
Danmarcks Riges hoffmester her Mogens Gøye ether therom yder-
mere tilskreffuit haffuer, dog vill ieg gerne giøre myn beste fliidt
at fuldth giøre same ethers nades høgmechtighetz skriffuelse, thet
yderste ieg känd, tisligest at handle met almwen oc affstille hwis
skade oc forderffue mig mweligt oc ieg känd bliffue hørdt till.
Ocsaa giffuer ieg ethers nades høgmechtighet tillkende, at Mogens
Mwnck haffuer skreffuet mig eth breff till nw i tisse dage, vdi
huilckett hand lader seg tække, thet ieg skulle haffue nogen skyldt
vdi thenne almwis vpstyr, actindes ther met ath skulde vndskyldte
oc forklare seg self for samme sag. Men ieg lader thet till gudt
oc hwer dandemandt, riddermendzmenndt, kiøbstedmenndt, bønder oc
menige almwe, ther hoss var, hwrledes ieg haffuer handlett, bruget
oc skickett mig ther vdi, som ieg will dierffuelig were bekendt for
ethers nade oc alle danmarcks indbyere, som ethers nades
høgmechtighet oc skall spørre aff hwer mand myn uskyl-
dighet ther vdi, oc sagen vdi seg self skall well altinghes
klarligen beuisse, hwr ther om er. Oc haffuer ieg antwordet ethers
nades hoffmester her Mogens Gøye en copii aff thet for^{ne} Mogens
Mwnckes breff; hand haffuer loffuet mig at wille ydermere vnder-
uise ethers nade ther vdi saa lengge ieg self framkommer, tha
skall ethers nades kon. mtt. fynde, at ieg will vndskyldte oc forklare

meg ther for vdi alle made, som seg bør. Hwadt andre haffuer giordt mwe the self sware till. Kieriste nadige herræ, ethers nades høgmectighet skall alltiid finde mig en welig tro tiener aff all myn formwe som tilbørligt er; her met ethers nades syell, liiff, stadt, ære oc verdighet then hellige treffoldelighet ewindelig beffalendes. Screffuit paa Skanderborg sancti calixti dag aar etc. mdxxxprimo.

Ethers nades høgmectighedz
vnderdanige tro tiener
Jens Hwass.

Paa en løs i Brevet liggende Seddel er tilføjet med samme Haandskrift:

Kieriste nadige herræ, om ethers nades høgmectighet self saa tæcker, tha vor thet møget raadeligt at ethers nade vilde tilskriffue her Mogens Gøye oc Erick Ericksszen at handle oc tale met almwæn; thii the høre icke andre i thenne leylichkeit end thennom.

36. Aarstal og Dag for Jens Hvas's Henrettelse. (S. 91, Note 101).

Huitfelds Beretning (S. 1432) lyder saaledes:

„Samme Tid (Løverdagen den 9 Septbr. 1536) til Viborg Landsting blev henrettet med ham (Klement) en Herremand ved Navn Jens Hvas af Kaas, fordi han fulgte den oprørske Almue. Og der kom Kongens Brev til Landstinget, at denne Jens Hvas skulde blevet forskaanet paa hans Liv, thi Kgl. Majst. var kommen i Forfaring, at Bønderne havde brændt hans Gaard og nødt ham til at følge sig, men han var rettet før Brevet ankom. Og derfor blev hans Gods heller ikke forbrudt, men kom til hans Arvinger.“¹

Hvad Aarstallet angaaer bemærkes:

1. Begivenhedernes Sammenhæng, det den 26 Febr. udstedte Lejdebrev, Huitfelds Meddelelse om, at der kom „Kongens Brev til Landstinget“² og endelig Johan Rantzows Deltagelse i det udstedte Tings-

1 Udhævelserne ere selvfølgelig af os, og ikke af Huitfeld.

2 Hvorved kun kan være ment Lejdebrevet af 26 Febr. 1535.

vidne, see det Følgende, gjøre det saa at sige utvivlsomt, at Aarstallet for Jens Hvas's Henrettelse er 1535 og ikke 1536. Vi dele ganske den af Prof. Paludan Müller i Grevens Fejde I S. 288 Anm. i denne Retning udtalte Mening.

2. I Dommen af 1571 angives det Antal Aar, hvori Jens Hvas's Arvinger siden hans Død have havt hans Gods i rolig Besiddelse til „mere end XXVI“. Dette Tal er meningsløst. Der er sandsynligvis udfalden et X, saa at der bør læses XXXVI, hvorved Dommen aldeles punktligt betegner det Tidsrum, der ligger mellem 1 Septbr. 1571 og Jens Hvas's Henrettelse i Foraaret 1535.

3. Herimod kan dog anføres en Sætning i et iøvrigt lidet betydende Dokument. I Benzons Arkiv under Nr. 534 findes nemlig et Tingsvidne af 1535, den Onsdag, St. Mauritii Dag paafaldt, altsaa den 22 Septbr., om at da var skikket paa Tinget beskeden Svend, Kat Jensen, Foged paa Sostrup, „paa velbøryge mans vegne iens Hvass till samesteds“ og lovlig æskede og fik et Tingsvidne om en Ager, der i 30—40 Aar havde ligget ulast og ukært til fornø Jens Hvas's Gaard i Vegerslev, hvilken Ager en Bonde nu vilde tilegne sig. Efter Ordene i dette Vidne maatte Man, hvis Man alene havde Tingsvidnet at støtte sig til, altsaa troe, at Jens Hvas da endnu levede; thi Datum og Aarstal ere indtil Utvivlsomhed tydelige. Men det kan dog vist forenes med den daglige Tales Ufuldkommenhed, at Kat Jensen, der nødtvungen forsvarer en Ejendom, som endnu ikke har faaet ny Ejer, siges at møde paa sin gamle Husbonds Vegne, uagtet han da var død. Man maa erindre, at Jens Hvas i Regelen ikke opholdt sig paa Sostrup, at han nu i alt Fald ikke havde været der siden Septbr. 1534, at Fogden havde Fuldmagt og var vant til at bruge hans Navn ved alle forefaldende Lejligheder, der angik Ejendommen¹, og at han — selv om han vidste og troede paa, at Jens Hvas var henrettet, hvilket ikke er givet — dog ikke har gjort Andet, end at benytte hans Navn paa samme Maade, som han har benyttet det i Vinteren 1534—35, da Jens Hvas's Opholdssted og Skjebne var fuldkommen ubekjendt. Et Navn og en Ejendom hænge i Jylland, selv nutildags, ofte sammen længe efter at Ejendommen har skiftet Ejer, endog mere end een Gang. Udtrykket er imidlertid paafaldende nok til at bringe Læserne til at studse ved det første Blik.

Hvad Dagen angaaer, bemærkes:

Den 9 Septbr. som Henrettelsesdagen er for vore Øjne og i For-

1 Den 19 August 1534 møder Jens Ouessen i Rimsø paa velbyrdige Mands Vegne, Jens Hvasses til Soustrup om Engelslet i Brøndstrup Mølledam m. v. Bz. Ark. Nr. 37.

bindelse med Aaret 1535 som greben ud af Luften. Der savnes imidlertid ikke ganske Holdepunkter til at udfinde en Dag.

1. Er det klart, at Lejdebrevets Datum den 26 Febr. danner et Udgangspunkt for en Tidsbestemmelse. Lad os antage, at Brevet blev afsendt strax efter, at det var skrevet, og at Jens Hvas ikke var henrettet før Brevet blev udstedt, hvilket vel er muligt, men lidet sandlig; vi ville da have, at Henrettelsesdagen falder efter 26 Febr. men inden Brevet kom til Viborg. Nu kunne vi vistnok udregne Vejlængden fra Kolding, saavel ad den lige Vej over Jelling, som om ad Kjøbstæderne, men derimod ikke med hvilken Hurtighed et Bud, vi forudsætte til Hest, har kunnet tilbagelægge Vejen ved Midvinters Tid og hvilke Forhindringer, der iøvrigt kunne være indtrufne. Vi maae tage Hensyn til, at Afsendelsen rimeligvis er foregaaet paa en af to Maader, enten med det Ilbud, der gik Nord paa for at aflægge Besked i Kjøbstæderne langs Østkysten om Vogne og Natteleje til Kongen med Følge efter den forandrede Rejseplan, eller med det Bud fra Jens Hvas, der havde overbragt hans Ansøgning om Lejdebrevet til Kolding. I første Fald maa det erindres, at Budet medførte Breve til Johan Rantzow, Erik Banner og Peder Ebbesen, der skulde opsøges et eller andet Sted, i ubekjendt Afstand fra Viborg, inden Budet kunde begive sig til denne By. I andet Fald vil Man ikke kunne undlade at forestille sig, at den enkelte Mand, der har bragt Jens Hvas's Ansøgning til Kolding, paa sin maaskee iforvejen overanstrengte Hest har ilet med at opsøge Jens Hvas, ikke i Viborg, men paa det Sted, hvor han forlod ham, i Egnen omkring Limfjorden, maaskee Norden for denne, og at han først, da han ikke fandt ham der, har kunnet ride ad Viborg til. Begge Alternativer pege hen til en meget sen Ankomst af Brevet til Viborg, saa at Man for at udfinde Dagen for denne ingenlunde kan nøjes med til den 26 Februar at lægge saa mange Dage, som der, med Nutidens Vejforhold for Øje, vilde behøves for i Hast at ride fra Kolding til Viborg.

2. Der er ved Siden heraf et mærkeligt Vidnesbyrd, der, uafhængigt af Lejdebrevet, tillader en Tidsbestemmelse med Hensyn til Dagen. Vi have en Dom af 15 Juni 1540, see foran Bilag Nr. 19, som Mogens Munks Søn, Oluf Munk, under en Retssag fremlagde paa sin Faders Vegne. I denne Dom hedder det: „Thisligiste i rettæ lagde Oluff Munck ett breff aff Wiborg landtzting, som her Johan Randzow, her Offue Lunge mett flere gode mendh hagde wdgiffuit, lydendes, att Jens Huas hagde bestanditt samme Magskiiffte bref wti alle syne ordt, punchter oc artickler, som thet wduser, then samme dag førre endh handh bleff rett“. a) Det første Spørgsmaal, der maa besvares, er det, naar dette Brev „af Viborg Landsting“ blev udstedt, om samme Dag, Jens Hvas bestod Mageskiftet og blev henrettet, eller i

alt Fald een eller to Dage derefter, eller om maaskee langt senere. Muligheden af det sidste Alternativ er ikke udelukket; thi i 1537 vare Hr. Johan Rantzow, Hr. Ove Lunge og Mogens Munk i lang Tid samlede til Deltagelse i de Domme, der afsagdes paa Herredagen i Jylland, see Rosenv. gl. D. I S. 49 og Fortalen til II, især øverst S. VII ff., S. 6 (hvor Johan Rantzow er med, fordi der er Tale om Klementsfejden) samt S. 21; men Sandsynligheden taler dog for det første. Skulde maaskee Mogens Munk have ventet to Aar med at tage Tingsvidne paa en Bekræftelse, der var ham saa vigtig, at han afkrævede Jens Hvas den i hans sidste Øjeblikke? Det er ikke rimeligt. Tingsvidnet maa være udstedt enten strax eller kort efter Henrettelsen, det vil sige, samme Dag eller et Par Dage efter. Dette fremgaaer navnlig af, at Johan Rantzow og Ove Lunge have udstedt det. Naar ellers skulde Man vente at finde disse to Mænd i Spidsen for et Landstingsvidne? Det kan kun tænkes under meget uregelmæssige Forhold, saaledes som de vare i Viborg umiddelbart før Hyldingen, da Johan Rantzow kunde gjøre og lade, hvad han vilde. Under regelmæssige Forhold vilde Tingsvidnet i Landsdommerens Forfald (som Part) være bleven udstedt af Landstingshøreren med tiltagne gode Mænd. Umiddelbart efter Hyldingen er Tingsvidnet ikke udstedt. Dels faldt der, see nedenfor, ikke nogen Landstingsdag før den 20 Marts, dels er det klart, at Rantzow kun meget kort er forbleven i Viborg efter Hyldingen. Han gik Syd paa for at overtage Anførselen over Tropperne, der gik til Fyn, hvor Sammenstødet ved Favrskov Banker fandt Sted netop den 20 Marts. b) Men er det nu givet, at Ove Lunge var tilstede i Viborg ved Jens Hvas's Henrettelse, har Man i denne Tilstedeværelse en Tidsbestemmelse, der ganske vist ikke slaaer nogen Dag fast, men dog utvivlsomt peger i en bestemt Retning. Ove Lunge var nemlig i Kgl. Ærinde i Sverig, havde havt Audiens hos Kong Gustav i Ørebro den 2 Febr. 1535, ledsagede derefter Kongen og modtog først hans endelige Svar i Gøckhem Præstegaard den 21 Febr. (Palud. Müller, Grevefejden og Aktstykker til denne). Gøckhem ligger i Vilske Herred, Skaraborgs Len, Sydost for Venern, i en Afstand fra Bohus, der vel mindst kan sættes lig Afstanden fra Kolding til Aalborg. Tænk den Veglængde og Rejsen fra Bohus til et bekvemt Punkt paa den jyske Kyst f. Ex. Fladstrand, hvorfra Ove Lunge netop tog over til Sverig paa Henrejsen, tilbagelagt under nogenlunde gunstige Omstændigheder — Sørejsen vil i alt Fald have kunnet fuldføres temmelig hurtigt, — vil Ove Lunge, der sikkert har hastet for at komme til Hyldingen og derfor, saasnart han har betraadt Jyllands Grund, har begivet sig lige til Viborg, vistnok have kunnet naae sin Rejses Maal i rette Tid, til den oprindeligt bestemte Dag den 6 Marts, men neppe meget før, og derved skydes Henrettelsesdagen meget fremad i Tiden, saa

at Formodningen snarere bliver for Slutningen af Ugen den 1—6 Marts, end for Begyndelsen.

3. Men hertil kommer endnu nogle Vink fra selve Begivenhedernes Sammenhæng, der synes at pege hen til den 6 Marts som Henrettelsesdagen. Naar Huitfeldt meddeler, at der kom Kongens Brev „til Landstinget“, er det vistnok hans Mening, at det kom til Tinget, medens det var samlet og holdtes; thi Landstinget var formentlig ikke en Institution, der var til som saadan udenfor de regelmæssigt hver anden Løverdags faldende Tingdage; Huitfeldt synes at have havt dette for Øje, idet han har henlagt Henrettelsesdagen netop til den 9 September, der var en Løverdags, skjøndt neppe Tingdag. Naar Man, med de sikke Udgangspunkter, der haves i Landstingsdagene den 7 og 21 Oktober 1531, tæller efter indtil Marts 1535, vil Man finde, at der, med fjorten Dages Mellemlum mellem hvert Landsting, falder en Tingdag netop paa Løverdags den 6 Marts, den Dag, til hvilken Hyldingen oprindelig var bestemt og som ikke uden Føje kan forudsættes at være valgt til denne store Sammenkomst, fordi den tillige var Tingdag. Føjer Man hertil, at Johan Rantzow ikke var (af Kongen forudsattes at være) i Viborg i Ugen den 1—6 Marts, men var anmodet om at begive sig til Byen til selve den 6 Marts for at holde den forsamlede Mængde sammen indtil Mandags den 8de, og at han udstedte sit Tingsvidne „af Viborg Landsting“, med Ove Lunge og „flere gode Mænd“, af hvilke dog Viborg ikke til enhver Tid var fuld, ligger der vistnok ikke heri med Sikkerhed nogen Tilkjendegivelse af, at Henrettelsesdagen paa hvilken Jens Hvas „bestod“ Mageskiftet var selve Landstingsdagen den 6 Marts; men disse to Dage ligge dog i ethvert Fald saa nær hinanden at Man ligesom først forstaaer Sammenhængen af alle Enkeltheder, naar Man, hvilket Omstændighederne ikke kræve, men opfordre til, lader Henrettelsesdagen falde paa Landstingsdagen, da Byen var overfyldt af Prælater, Adelsmænd, Kjøbstadfolk og Bønder, der vare komne sammen til Hyldingen, da Øjeblikket ret var gunstigt til at lade den forsamlede Mængde, netop i den By, der tidligere havde huset Oprøret indenfor sine Grændser, føle al den Magt, der nu ovenpaa Klementsfejden laae, foreløbig i Rantzows Haand, men endelig i den nye Konges, og da hvert Spørgsmaal om den Ret eller Beføjelse, hvormed Rantzow gik frem mod Jens Hvas, var ligesom gjort tavst. Nærmere vove vi selvfølgelig ikke at slaae den 6 Marts fast som Henrettelsesdagen, men i ethvert Fald fremgaaer det som Resultat af det Anførte, at hvis Jens Hvas ikke blev henrettet netop den 6 Marts, hvorfor ikke Lidet taler, blev han under alle Omstændigheder henrettet een eller et Par Dage før.

37. Jens Hvas's Navn, Haandskrift, Vaaben.

Navnet „jens hwas“ findes sikkert med hans egen Haand under Vidnesbyrdet af 14 Juli 1522, S. 52. Hans Haandskrift haves sstds og under en Kvitt., Bil. Nr. 26, muligvis ogsaa i de sstds særligt opregnede andre Kvitt., samt i Brevet af 7 Marts 1529, Nr. 30, hvilket be-roer paa Betydningen af Ordene „thenne myn egen handskrift“ og paa en Sammenligning af Skriften. I bekræftende Fald findes hans Navn endnu adskillige Gange i de nævnte Kvitt., men med vexlende Skrive-maade. Hans Segl findes i Vox under Mageskittebrevet 1526 Nr. 20 og i Oblat under de i Bil. Nr. 26 nævnte Kvitt., fremdeles under Dom 1529 (S. 53, Note 50) og paa Brevene Nr. 30, 31, 35. I Oblatseglet findes i Skjoldet de to Sparrer, ingen Hjelm, men over Skjoldet Bogstaverne I H; om Voxseglet see Beskrivelsen S. 290.

3.

Brødrene Christen og Just Hvas til Kaas og Sostrup.

38. Processerne i Anledning af at Niels Ludvigsen Rosenkrands havde kjøbt Bonde Dues Andel i Sostrup. Text. S. 102—104 og 110—115.

Dette Kjøb fandt Sted omtrent 1520; thi i dette Aar udstedte Niels Ludvigsen sin Obligation til Niels Tamessen til Damsgaard paa Bonde Dues Vegne for Restkjøbesummen, 900 Mk. Dom 17 Juni 1556, Rig Dbg. f. 44 a, jfr. S. 38, Note 11, S. 102, Note 17. Kjøberen Niels Ludvigsen døde 1525—27 og hans Søsken, en Broder og fire Søstre, Stamt. Nr. 5, S. 202, arvede Andelen i Sostrup. Sælgeren Bonde Due døde samtidigt og Jens Hvas's Hustru arvede efter ham Obligationen paa de 900 Mk. Hvasserne fik saaledes Niels Ludvigsens Arvinger til Debitorer, men kun Linierne Juel og Munk vilde erkjende deres Pligt til at betale, derimod ikke Skelerne og Gyldenstjerne, S. 202—3, Note 1. Deraf opstod da langvarig Tvist. Ingen, der læser et enkelt af de mangfoldige i disse Sager udstedte Dokumenter, vil kunne forstaae de tilsyneladende dunkle Paastande, der hist og her fremsættes i dem. Først naar Man har et Overblik over Sagerne i deres Sammenhæng, er det muligt at følge med, og Man maa endda være nøje inde i dem, samt derhos erindre, at end ikke Parterne altid havde et klart Blik paa Omfanget af deres Ret, ligesom Dommene heller ikke have formaaet at gjengive Paastandene nøjagtigt.

1. Mogens Klavsen Rosenkrands synes at have staaet udenfor Sagen eller ogsaa have Hvasserne forligt sig med ham.

2. Jens Hvas mod Iver Skel, see S. 43, Sønnerne Christen og Just Hvas mod hans Svoger, Axel Nielsen Arenfeld, see S. 102. 4. Det havde været vor Hensigt at meddele Aktstykkerne i disse Sager, men det vil blive for vidtløftigt, og vi maae nøjes med at angive Kilden: 1) D. 24 April 1555 Rig. Dbg. f. 20 b., 2) D. 17 Juni 1556 Rig. Dbg. f. 43 a, ang. Formaliteten, 3) D. s. Dag f. 44 a, ang. Realiteten, meget udførlig og oplysende, 4) Axel Nielsens Kvitt. til Christen Hvas af 30 Marts 1557 i Ark. paa Benz. Nr. 291, 5) Axel Nielsens Mageskiftebrev til Christen Hvas af hans Hustrues og hendes Arvingers Andel i Sostrup mod en Gaard i Landhe (nu Laen) og et Stykke Skov kaldet Symendstrup, dat. Sostrup Onsdag efter Mathæi Ap. Dag 1560, nærv. Jens Juel til Alsted, Høvedsmand paa Kalø (Sønnesøns Søn af Mette Lauridsdatter Hvas), Albert Maltesen (Viffert til Gjelskov og Møllerup) og Gregers Truidsøn (Ulfstand til Gl. Estrup).

3. Otto Olufsen Gyldenstjerne solgte sin Arvelod efter Niels Ludvigsen, saavel i Sostrup som i Palsgaard og Estvadgaard, til en Due eller Munk, efter hvem Jens Hvas's Hustru igjen arvede den. S. 40—41, Note 17. Men Otto Olufsens Søster Lenes Mand, Mads Hvid, mente ved Siden heraf at have Krav paa sin Hustrues Andel i Niels Ludvigsens Anpart i Sostrup, og derom førtes vidtløftig Proces, S. 110—115. Mads Hvid naaede ikke at faae sig Andelen i Sostrup tildømt og Christen Hvas naaede ikke at faae den Del af de 900 Mk., der faldt paa Lene Gyldenstjerne, betalt, saa det gik lige op. Hovedaktstykket er D. 22 Juni 1562, men det vil blive for vidtløftigt at meddele den og de andre Domme, navnlig ogsaa de to D. S. 115 Note 40 og 41. Dommen af 1599, Viborg Snapslandsting, viser at Mads Hvids Dattersøn Søren Høg endnu troede at kunne tage Sagen op med Jakob Seefeld.

4) Linien Juel erkjendte sin Pligt til at betale en Kvotapart af Gjelden og fik derfor udlagt sin Andel i Niels Ludvigsens Lod i Sostrup ved Skiftebrev af 24 August 1546 mellem Hartvig Thomsen til Palsgaard med Fuldmagt for sin Moder og Søskende p. d. e. S. og Brødrene Hvas p. d. a. S., udstedt af Erik Banner til Asdal, D. R. Marsk, Mikkel Nielsen (Tornekbrands) til Kyø, Jørgen Stygge til Hevringholm, Hans Lykke til Havnø og Jep Katholm, Hfgd i Nørre Hd. Skiftebrevet findes i en Vidisse af 9 Septb. 1547, Benz. Ark. Nr. 289, udstedt af Niels Markvardsen til Mejlgaard, Erik Nielsen til Torupgaard, Las Lunov til Rudgaard og Mogens Justsen (Skovgaard) til Lundegaard (Hartvig Thomsens Svoger. Han er S. 205 urigtigt kaldet Fasti).

5. Linien Munk betalte ogsaa. See Mogens Munks Mageskifte af 1528 S. 42 og S. 288—89.

39. Processerne angaaende det til Niels Klemensen af Bonde og Mikkel Due samt Svend Munk solgte Gods. Text. S. 104—110.

S. 107. D. 12 Juni 1542 findes i Rig. Dbg., Stevning 1546 i T. o. a. L., D. M. IV. I. 2. 158, D. 13 Decbr. 1551 og 23 Mai 1552 i Gl. D.

S. 108 D. 29 Jan. 1553 i D. 27 Juni 1553, Hdgs Dbg.

S. 109 - 10. D. 9 Novbr. 1554 Rig. Dbg. fol. 3. Denne Dom omtaler som fremlagte følgende Breve:

1. Skjøde af 1523 fra Dueholms Kloster til Fru Sofie Mogensdatter, Per Ebbesens Faders Søster, paa en Gaard i Østerild, Oluf Bild iboer.

2. Skjøde af 1541 fra Lukas Krabbe til Vedslesgaard til Per Ebbesen p. en Gaard i Østerild.

3. Skjøde af 1546 fra Kongen til Per Ebbesen paa Gods i Thy m. v.

4. Dommen af 27 Juni 1553.

5. Vidisse af 1514 af et Gjenkjøbsbrev fra Mikkel Due til Niels Klemensen.

6. To Breve af 1554 indeholdende Tilbud fra Christen Hvas om at indløse Godset.

7. Brev af 1547 af Hillerslev Hds Ting, at Christen Hvas havde givet Last og Kære paa to Gaarde.

8. Brev af 1550 af Viborg Landsting, at Christen Hvas havde givet Last og Kære paa tre Gaarde.

9. Tilbud af Oktbr. 1553 fra Christen Hvas og Eyler Lykke til Per Ebbesens Arvinger.

10. Tingsvidne 1518 af Hillerslev Hds Ting, at det Gods Niels Klem. har i Thy, som Mikkel Due tilhørte, det tog han til sig efter M. Ds Død.

11. Brev udgivet af Svend Munk, Bonde Due og Niels Krabbe til Fru Gjertrud Andersdatter paa 2 Gaarde og 1 Bol.

12. Mikkel Dues Brev paa hvad Gods han annammede i Værgemaal for sin Søster, forn^e Gjertrud Andersdatter.

13. Skjøde af 1525 paa Hjerm Hds Ting, at Bonde Due der solgte „met mollt oc kniff effther logen“ til Rasmus Klem. alt det Gods, hans Fader Niels Klem. havde til Pant eller Gjenkjøb af Bundi Munck.

40. Om Mikkel og Bonde Due vare Munker.

Vi henvise til vore Yttringer S. 36 Note 4, 39 Note 13 a, 129 Note 6, 102 Note 17, 107 Note 25, 196, 198. Der gives følgende Holdepunkter:

1. I Dom 9 Novbr. 1554 siger Christen Hvas, at det nævnte Gods havde Niels Klem. faaet af hans „moder brøder“ Bonde Due, Mikkel Due og Svend Munk.

2. I samme Dom nævnes Mikkel Due som havende Gods i Værgemaal for „sin Søster“, Gjertrud Andersdatter, see for. Side under 12.

3. Bonde og Mikkel Due havde begge Andel i Sostrup, S. 102 Note 17.

4. I Skjødet 1525, see for. Side under 13, kaldes Bonde Due til en Afvexling Bundi Munk, hvilket dog kan være en Fejlskrift.

Det kan i Henhold til disse Holdepunkter vel være,

1. at Else Mikkelsdatter Due var eneste Arving til Torp og Sostrup.

2. at hun af sit Ægteskab med Anders Munk havde fire Sønner: Niels og Svend Munk, Bonde og Mikkel Due.

3. Hvad der særlig taler for at ansee Mikkel Due som Broder til Fru Gjertrud er den Omstændighed, at han var hendes Væрге. Thi Broder staaer paa Værgelisten foran Farbroder, og paa den Tid Mikkel Due var Væрге, levede Broderen Svend Munk endnu.

Hvilket der nu er det rette, henstilles til Læserens egen Afgjørelse.

41. Et Par Breve, hvori Christen Hvas nævnes 1560 og 1561.

a) T. o. a. L. VI 267 og b) Bz. Ark. Nr. 193, Papir, med tre paatrykte Oblatsegl.

a. Anders Christensen til Kvelstrup, Albert Maltesen til Møllerup, Niels Krabbe til Hessel og Christiern Hvas til Soustrup fik Brev at skulle granske og forfare om Magelæg af Gods, som Anne, Christiern Fastis (Fasses) Efterleverske, begjerede af Kronen (en Gaard i Høberg mod en Gaard i Alsø Sogn, kaldes Aalsroe). Aarhus, d. 9 Mai 1560.

b. Gode Mænds Dom af 13 Marts 1583, hvori Ridebrev af 4 Novbr. 1561. See Text. S. 127 Note 2.

... Huor thiil Erlig och welbyrdig Mand, Niels Schram thiill Vrup, hoffudtzmandt paa Biughollum, paa sin Søsters E. o. w. Jomffru Ellszebe Skram, och andre Hesle Medtarffuingers wegne Suarede och Gaff thiilkende, Att thieris Foreldre paa Hesle allethidt hagde hafft

Brohiede thiill Midtstrøms wdj Grindue aae, Och kendis ther endnu for thieris frij Ennemercke, och Miente thiilfornt atthaffue weriit Ridemend Paa samme Egendom, Som Endelig schulle haffue dømpt wdj samme sagh, Och fremlagde for^{ne} Riidebreff, som Erlig och welbyrdig Sallig Hans Stygge thiill Holbeckgaardt, Albriit Malthiszøn thiill Møllerup Chriistoffer Gye thiill Affuindzbiørg, Biørn Anderszøn thiill Stienholt, Jürgen Gundesin thiill Rouelszegaardt och Chresten Huasz thiill Soustrup Epter en Kong. Mat Befalling Anno 1561 Tiiszdagen Epter all helgens dag wdgiiffuit, som Erlig och welbyrdige Mand Sallig Niels Krabbe thiill Hesle forhuerrffuit hagde. Wdj hvilcken for^{ne} Ridemendz Breff findis . . .

4.

Jens Hvas's Arvinger.

Text. S. 117 ff.

42. Udskrift af Røding Herredstings Dom af 1 September 1571.

Codex vetus regius, Gl. Kgl. Mscr. Nr. 844, fol. Kgl. Bibl.

Vdschrift aff en dom, som er vdgaait thill Rødingherritzting, ath Kaass er dømpt vnder kronen, for Jens Huas gaff sig thill skipper Klemend och førte affuindskiold emod riigett.

Christinn Thameszenn i Groffue, dommer thill Rødingherritzting vdi Saling, gjør alle witterligt, ath aar efter guds byrdt 1571 løffuerdagenn, som S. Egidii dag paafaldt, som er den 1 Septembris, war skickit erlig och welbyrdig mand Axell Juell thill Willestrup, paa stormeetig^{te} høgborne førstis Kong. matt. koning Fredrich denn Andenn, alles voris kongis och thieris¹ vegne, och efter hans matt. fuldmact och befaling paa thenn enne, och haffde hid vdi rette ladett kalde erlig och welbyrdige Michill Nielszenn thill Kaass, Lucas Krabbe thill Wedtzløffg^{d 2} och Jørgenn Gundiszenn thill Sostrup, Jens Huaszis arffuinger

1 sic for herris.

2 Vesløgsgaard.

paa thenn andenn szide, och først fremlagde hogb^{ne} kong. matt. breff och befaling, vdi konerup³ thenn 2 dag Augusti thette aar vdgifuit, vnder szin matt. signeth och egenn haand vnderschreffuit, forbemelte Axell Jull for^{ne} arffuinge ath skulle thiltale. Tha først beskyltte hand dennom ath haffue skyfft och deelt dennom emellom Koess hoffuitgaardt vdi samme herritt liggindis, som for^{ne} Michill Nielszenn nu besidder, saa och alt andett for^{ne} Jens Huassis arffueguodtz, och mientte, ath dett skulle were forbret vnder kronenn, och thett aff saadann aarsag, ath vdi forgangenn feyde och Skipper Clemends oprør skulle for^{ne} Jens Huassz haffue emod szin eed forsøpmt, och icke giffuit sig thill hoglofflig kong. matt. och riigens addell och krigsfolck, tha the war i Randers, och andensteds emod rigens fender(!) forsamlede, medenn giffuit sig thill for^{ne} skipper Clemind och thet oprørske parti och vdi saa maade ferdt affuindskiold emod koningen och riigett och ther med szin jord och haffue forbrødt. Tha møtte Michill Nielszenn, Lucas Krabbe, saa och erlig och welbyrdige frue Høldeborg vdi hindis husbundis for^{ne} Jørgenn Gundiszens sted, och mientte dennom rethferdeligenn ath skulle were kommen höss samme guodtz, efterdi dett skulle were gangen vdi trinde leder och skyffte efter for^{ne} Jens Huasszis død; først skulle hanns hustrue frue Giertrud dett haffue besiddet, siden thuende hans sønner Jost Huas och Christiern Huas ath haffue arffuit, thernest efter deris død ath were skyfft och deelt thennom och thieris hustruer⁴ emellom efter som arffue pleiger ath skyfftis och haffue fremgang efter forældre, och ther efter berømpte dennom paa thieris lange besiddelsze meere end xxvi aar⁵ som de det vdi hand och heffd efter recesszens liudelsze haft haffuer. Vdi lige maade gaff thil-

3 Kornerup, jfr. Trap III 196

4 See Text. 123, Note 11.

5 See Text. S. 124, Note 12.

kiende, ath høglofflig och salig ihukomst koning Christiann aldrig skulle haffue ladet eske samme guodtz aff thennom, ey helder bekiende sig ath haffue thilgang eller rett thill for^{ne} guodtz, och minthe thett ath were aarsag, ath huor som for^{ne} Jens Huas haffde sig vdi saa maade forseet, tha haffuer hand derfor standit szinn rett och vdstyrt szin blodt, och mientte hans matt. saadann naadeligen offuer thennom wilde betencke. Therhoss berette, ath vdi thuende Suenske krieg och feiider⁶ haffde de aff samme guodtz holdt hest och harnisk, thennom thervdoffuer ath haffue forarmitt och forblottet. Thertill suarde for^{ne} Axell Juell, thill denn thieris berettning och berømmelsze paa deris rolig sede och recesszenn, och mientte, ath denn dag for^{ne} Jens Huass gaff sig till rigens fiønder, tha skulle hans jord samme thime were forbrødt och faldenn vnder kronenn. Och ath hans arff^{te} thett sziden skulle haffue besziddet, skulle were aff hoglofflig s. ihukomst kong. matt. milde thilladelsze och thennom for itt naadige laaen thilladett saa lenge at nyde, och att samme artickell i recessenn icke kunde forhindre kong. matt. eller kronenn szinn rett och thilgang thill for^{ne} Jens Huassis arffue och jordgodtz. Tha war for^{ne} arffuinge paa hogbe^{te} kong. matt. naadige thilladelsze begierindis, ath samme sag motte endnu paa en sex vggers thidt opstande, ath de hans matt. vnderdanig^{te} motte besøge, huilekitt for^{ne} Axell Juell icke wiste sig att motte giøre, sinn befaling att forssømme eller kongens rett att forhale, vdenn de haffde wist dennom nogenn paaskodt paa nogenn kong. breffue thennom naadeligenn ath skulle were thilladt saadanne arffue ath besidde, och therfor satte vdi rette, først efterdi lougen vdi fortalenn medtfører, ath alle de vdi kongens lande bo, er skyldig att were hannom hørszom, liudig, vnderdanig, och thiene hannom, item ith andet stedtz vdi tridie bog, vdi alle artickle fraa thett første och thill dett xx capitell om størishaffne, fører alle med szig, kongenn vdi leyding thill wandett saa well som thill landett ath were følge-

⁶ See Text. S. 124, Note 13.

achtig, synderlig dett vii artickell vdi samme iii bog bemeller, ath huor kongens mand eller biscopens, huad de haffuer itt buoe eller flere, da ere de skyldig at haffue fuld wabenn och føre⁷ vthi leiding paa thieris egen kost etc. eller were indt bunde. Item recesszenn vdi andet artickell lyder, ath adelenn skall were plictig kongen ath were horig och lydig och thennom ath lade bruge emodt kongens och riigens fynder ehuor behoff giøris indenn riigit med heste, harnsk och egitt liff, och effterdi for^{ne} Jens Huass haffuer weritt forsømmelig vdi alle for^{ne} artickler, och offuer alt effterdi alle haandfestninger medfører, ingenn ridermandsmand skall forbryde szitt jordguodtz, vdenn hand fører affuindskiold emod kongen och riigett, saa følger io ther effter, ath huorsom nogen fører saadann affuindskiold emod szin koning och federne rige, da skall hans guodtz were forbrødt. Och satte derfaare endnu som thilforne wdi alle rette, ath effterdi for^{ne} Jens Huass haffuer vdi samme oprørske skipper Clemens feide giffuit sig thill riigens fender, for^{ne} skipper Clemind och hans partti, och i saa maader førdt affuindskiold emod sin kong och rigett, om hans jord och arffueguodtz er och ber effter slig leighdeth, som forsc^{uit} stander, vnder kronen och thill kongen forbrødt ath were. Med flere ord och thale thennom ther om emellom war. Tha effter thilthale, giensuar och saadanne leighdeth, som forschreffuit stander, viid ieg icke andett der om ath szige eller dømme, end for^{ne} Jens Huassz haffuer jo effter saadann hans forsømmelsze och emod szinn eed faldenn thill riigens fender, och førdt affuindskiold, forbrøtt thill kongen och kronenn samme for^{ne} szin hoffuitgaardt Kaaessz med alt andett szin jordegudtz, ehuor som heldst det findis. In cuius rei testimonium sigilla nostra presentibus inferius impressa⁸.

7 fare.

8 Dommen er maaske ogsaa forseglet af Axel Juel, eller der er anvendt den sædvanlige Formular, uagtet der kun var een Dommer. Det er iøvrigt mærkeligt, at Retten her kun beklædes af Herredsfogden alene og ikke af Flere, der søgte Tinget den Dag.

5.

Jørgen Gundesen og Fru Hilleborg Andersdatter.

43. Uddrag af Navnene i Recessen 1536. Trykt.

Jørgen Nagel, Jørgen Gundesen¹, Iver Lykke, Peder Lykke, Hartvig Thomsen Envold Jensen, Erik Steen, Mikkel Nielsen², Erik Høg Niels Brun, Iver Friis, Peder Huas³, Joen Matsen, Mattis Jensen, Henrik Nielsen, Mikkel Nielsen⁴ Albret Maltesen Frants Dyre, Eggert Dyre, Jens Huas⁵, Gert Thomissen, Mats Jespersen Jesper Gregersen, Jens Huas⁶, Jens Jørgensen

44. Uddrag af Adelens Taxt i 1543.

Findes i Krag og Steph. Chr. 3 Hist. 2 Del Kbhvn. 1778 S. 160, meddelt efter en Kopi hos B. C. Sandvig, der har tilsat de i Parenthes indsluttede Familienavne.

Aars Stift.		
	Daller.	Marck.
Jørgen Gundesen til wesleffgd (Rostrup) ¹ . .	»	15
Just Hvas til Sostrup	»	100
Viborg Stift		
Christen Huas a Kaas	»	700
Peder Huas »Runerup« ³	30	»
Mikkel Nielsen a Geresholmb ⁴	4	»
Henrik Nielsen a Bustrup ⁴	8 ¹ / ₂ Lod Sølv.	
Mikkel Nielsen a Kye ²	»	23 ¹ / ₂

1 S. 126 ff.

2 Tornekrannds, til Kyø.

3 Til Komdrupgaard S. 226 ff. Det er forglemt i Texten at anføre, at han findes i denne Reces.

4 S. 133 ff.

5 Jens Hvas, der blev adlet 1524, fm. Fader til Erik Hvas S. 162.

6 Til Fodslette S. 237

	Vendelbo Stift.	Daller.	Marck.
Jens Huass ⁵	»		12 ¹ / ₂
Lucas Krabbe, weslegd	»		100

45. Jørgen Gundesen (Skovgaards?) Slægt.

Vi maa endnu engang optage Spørgsmaalet om Christen Hvas's Ægteskab og Jørgen Gundesens Herkomst, see Bem. herom i Note 4, S. 127—28, Note 10 S. 145 og Note 1 S. 200. Foreløbig bemærkes, at der i Stamt. S. 200 er indløben den Fejl, at Fru Inger Hermansdatter er nævnt som Marten Nyelsszons Hustru, medens hun var hans Moder, see S. 128, hvor Forholdet er rigtigt anført, og fremdeles, at vi efter at have efterseet Knebels og Rolsø Sogns liber daticus angaaende den Udvidelse af Rolsøgaard, der fandt Sted 1695, da Rolsø By nedlagdes, maae tage den Linie tilbage, der findes S. 128, „at Rolsø og Rolsøgaard ikke utvivlsomt betegne det samme Ejendomsforhold“. Der er nu ingen Tvivl om, at der altid kun har været een Sædegaard i Sognet, og de Meddelelser i D. Atl, der kunde fremkalde Tvivl i denne Henseende, ere meget unøjagtige, hvorom forhaabentlig i en følgende Del under Vogn Hvas. Om Identiteten af Marten Nyelsszon i Roldsø og Manden af samme Navn i Vensyssel foreligger der vel ikke noget Yderligere, men den Tvivl, der kunde rejses paa Grund af den store Afstand mellem Ejendommene i Vensyssel og Rolsøgaard og paa Grund af at Marten Nyelsszon med faa Aars Afstand nævnes baade til Rolsøgaard og til Gaardene i Vensyssel, tør dog træde tilbage for det sikkre Navn eller rettere Vaaben. Stamtavlen stiller sig da saaledes:

Niels Mortensen (Vognsen) † c. 1425.
 ∞ Inger Hermansdatter (Pennov) c. 1426.

Marten Nyelsszon, 1444 i Hjermitslef,
 1450 i „Roldsø“, 1455 i Elling, 1472 i Lengsholm.
 3 Sønner og 3 Døttre.

Vogn. Niels. Johan. Ide.	see S. 128.	Inger	Datter
		∞ Niels Pedersen Skovgaard til Hjermitslef og Egeberg.	∞ Christen Hvas til Rolsøgaard gift 2 G. m. en Datter af Thomas Jensen til Kaas.
		Just Nielsen Skovgaard til Elling.	Gunde Nielsen ∞ — Hvas. Jens Hvas. Skovgaard til Landsd. Rolsøgaard.
		Mogens Justsen Skovgaard til Lundegaard.	Jørgen Gundesen. Inger Gundesdatter.

Der er her to faste Holdepunkter, der ikke kunne overspringes: 1. At Christen Hvas var Ejer af Rolsøgaard 1483—86, 2. At Jørgen Gundersen og hans Søster vare Søsterbørn af Landsdommer Jens Hvas. Det er altsaa rimeligt, at Christen Hvas har været gift med en Datter af Marten Nyelsszon, hvilket forklarer, at han var Ejer af Rolsøgaard efter bemeldte M. N., men det er selvfølgelig muligt, at Christen Hvas kan have erhvervet Rolsøgaard ved Kjøb, ligesom ogsaa at han har afhændet den ved Salg. Det er et Spørgsmaal, om Christen Hvas's Datter, der ægtede Gunde Nielsen, var af hans første eller hans andet Ægteskab. Vi have S. 35 antaget, at hun var af andet, idet det først senere blev os klart, at Christen Hvas rimeligvis havde været gift tidligere. Det, der taler for, at hun var af første, er anført S. 200, Noten; men der kan herimod gøres den Indvending, at et Ægteskab mellem Søskenbørn ikke let kan tænkes i den katholske Tid og at Rolsøgaard dog, som antydet i Noten S. 128, gjerne kan være kommen paa Gunde Nielsens Haand ved Arv igjennem hans Moder, forudsat at Christen Hvas's første Ægteskab har været barnløst. Dette Spørgsmaals endelige Besvarelse henstilles.

Vi fristes endnu til at opkaste det Spørgsmaal, om det sjeldne Navn Just, der bæres af Landsdommer Jens Hvas's yngste Søn, muligvis er kommen fra Just Nielsen Skovgaard, eller muligvis er valgt uden særlig Grund. Andre omtrent Samtidige, der bære Navnet Just, ere Just Høg, Just Ulfeld og Just Urne, til hvem der heller ikke kjendes Navnefædre.

46. Fru Hilleborg Andersdatter Hvitestjernes Slægt og hendes Arving, Jens Klavsen Mormand til Bjørnstrup.

Text S. 130—132.

Om Slægten Hvitestjerne indeholde Slægtebøgerne kun lidet, da den kun indløber i saa faa Familiers Aner. Blandt disse faa Familier er først Slægten Maaneskjold, i hvilken var indgiftet Lucie, Datter af Erik Eriksen Hvitestjerne og Lucie Jensdatter Bjelke, samt endvidere Slægten Skade, see nedenfor. Vi formaae ikke at samle Alt, hvad der muligvis i den Henseende kunde opdrives, men indskrænke os til at meddele nedenstaaende Optegnelser om Hilleborg Andersdatters nærmeste Slægt, til hvilken Hr. Assistent A. Thiset har ydet rundeligt Bidrag ved Meddelelserne om Fru Johanne Andersdatter og hendes Linie.

Jakob Hvitestjerne
 ∞ — Hvitfeld.¹

Anders Jakobsen Hvitestjerne² 1523—32
 til Holbekgaard, biskoppelig Lensmand 1529, † før 1537.
 ∞ Fru Marine el. Maren Lunov til Lundegaard, Enke 1537.

Johanne Andersdatter⁴
 ∞ Jens Myre † ^{20/10} 1565
 ved Svarteraa, D. M. III. 90.

Beate Myre.
 ∞ 1. Mikkel Pedersen
 Gyngel el. Gønge til Brønd-
 strupgaard, adlet ^{31/8} 1571,
 bekj. fra Syvaarskrigen.
 En eneste Datter Bente,
 g. m. Most Hansen.
 ∞ 2. Jens Klavsen Mor-
 mand til Bjørnstrup i Skaane,
 Søn af Klavs Eriksen
 Mormand til Løfvestad og
 Fru Anne Falk, hvorfor
 han undertiden kaldes
 Jens Falk.

Hilleborg Mormand,
 der i Septbr. 1621 i Ystad
 ægtede
 ∞ Klavs Urne til Tulllesbo,
 Søn af Johan Urne til Valsø
 og Thale van Mehlen.

Beate Urne
 ∞ 1. Henrik Villumsen
 Rosenvinge f. 1604 † 1667,
 til Lystager, Resident
 ∞ 2. Philip v. Barstorff.

Mette Andersdatter⁵
 ∞ Christoffer Lorentzen
 Serlin til Sæbygaard i Aa-
 sted S., Harre H.

Kirsten Serlin
 ∞ Rasmus Skade til Kattrup
 (Voer el. Ning Hd?)

Hilleborg
 Andersdatter
 † 1606—10
 ∞ Jørgen
 Gundersen
 † 1576
 ej Børn.

Johan Urne
 f. 1622 † 1685
 ∞ Vibeke Akeleye.

1 Hun kaldes saaledes i Beate Urnes Aner, Klev. Stamt.

2 Anders Jakobsen blev biskoppelig Lensmand paa Holbekgaard 1529, D. Atl. IV 450. Han nævnes allerede til Holbekgaard i et Tingsvidne af 1528, der findes i Dom af 17de Juni 1556, Rig. Dbg.; fremdeles i et Tingsvidne af 1532 i Holbekgaards Arkiv som mødende paa Gierløv Herreds Ting. Han kaldes i dette Tingsvidne „beskeden Mand Anders Jacobsen til Holbekgaard, Væbner“, en Tilføjelse, der viser hans Samfundsstilling, som ogsaa fremgaaer deraf, at han kun stillede 1 Skytte, D. M. V. 52. I Beck. Hgde under Holbekgaard kaldes han urigtigt Anders Jakobsen Bjørn, hvilket Bjørn er en vilkaarlig Tilføjelse. Maaskee er det Hvitestjerne, der deltager i Dommen ^{23/3} 1525, S. 51.

Mikkel Nielsen og Fru Inger Gundesdatter

med deres Linie.

47. Brev fra Jens Hvas til Jakob Seefeld.

(S. 176—77 Note 7).

Brevet findes i Bz. A. Nr. 320. Det er uden Datum, men sikkert skrevet den 24de Septbr. 1583, strax efter at Thomas Fasti, Knud Grubbe og Carl Bryske havde været hos ham og afæsket ham den Erklæring, der findes i Landstingskjendelsen paa Snapslandsting 1584, Bz. A. Nr. 326. Brevet har den Paategning, at det er læst paa Landstinget den 28. Septbr. 1583. Segl findes ikke, derimod hans Underskrift.

Kjere Jackop Seefeld, giffuer ieg Ether wennligt ätt wyde, ätt Thamis Faasti, Knud Grube, Karll Bryske war her hoss meg,

3 I de flere Ligprædikener, der haves over Skaderne (gen. her. Selsk. Ark., Gh. Ark.) kaldes hun snart Fru Maren Lunov til Lunde-
gaard (hvor laae det?), snart Fru Mette Juel. I Beate Urnes Aner, see nedenfor under 4, kaldes hun Juel, derimod i Stamt. i hist. Musæums Specialia over Hvitestjern Maren Lynov og i D. Atl. IV 451 1537 Fru Marine, Anders Jakobsens Efterlev., saa at denne Angivelse bør foretrækkes, naar det ikke forholder sig saaledes, at Anders Jakobsen var gift to Gange, hvilket ikke tør benægtes.

4 Assist. A. Thiset har tilfældigt i Vaabenrækken over Beate Urnes Aner i Klev. Stamt. fundet den Sammenhæng, der viser, hvorledes Jens Klavsen til Bjørnstrup var beslægtet med Hilleborg Andersdatter. Naar den nævnte Anerække opstilles og Navnene tilføjes andetstedsfra, viser Hilleborg Mormand sig som Datter af Jens Klavsen (Falk) Mormand og Beate Myre, altsaa som Søsterdatterdatter af Fru Hilleborg. Deraf fremgaaer det, at Jens Klavsen optraadte som Arving efter Fru Hilleborg paa sin Hustrues Vegne. At Johanne Andersdatter var Søster til Fru Hilleborg bekræftes ved den Meddelelse i en Slægtebog, at hun var barnfødt i Jylland.

5 Fru Mette Andersdatter kaldes i Ove Skades Ligprædiken Mette Hvidstjern, i de øvrige Ligpr. over Skader derimod Mette Stygge, Datter af Anders Jakobsen Stygge til Holbekgaard. Dette Stygge Navn, der her tillægges Anders Jakobsen, er en Fejltagelse, hidrørende derfra, at denne Slægt c. 1600 ejede Holbekgaard.

siden y war dragen aff her aff byen, oc thill spuorde meg, om ieg nogen thid had hafftt dy enngi ij hand oc heud eller brug, som liger thill dy ij gard, som Korfids haffuer skifft kongen thill, daa suared ieg denom saa der thil, att saa witt som min skifftebreff bemeller oc jund holler, dett will ieg were Ethers frij hjemell thill, men dersom myne ord bliffuer anderledis sad, daa haffuer icki ieg saad denom.

Jens
Huas.

Bag paa:

Thenne zedell bleff lest paa Viburg Landzting
28 Septembris anno mdlxxxij.

48. Christoffer Hvas og hans Regiment i August, September og Oktober 1657. Tillæg til Text. S. 185—186.

Efter et Brev, dat. 21. Septb. 1657 i Nørre Sundby fra Niels Lykke til Rigens Marsk Anders Bille i Frederiksdode, trykt i D. Saml. I.

Christoffer Hvas's Regiment talte 6 Kompagnier, der førtes af Oberstlieutenanten, Niels Lykke til Elved¹, af Oberstvagtmester Corfitz Ulfeld, og af Ritmestrene Rosenkrantz, Jørgen Lykke, Jesper Vognsen og Ejler Evert Banner. Folkene vare Sogneryttere fra Aalborg og Viborg Stifter, kun det Kompagni, der førtes af Banner, var af Adelens Rostjeneste. Ved hvert Kompagni var ansat en Lieutenant, en Kornet og en Vagtmester. Regimentet var i Marts Maaned i Holsten², derefter i Bremen³; men led meget paa det uheldige Tilbagetog. Det synes at have mistet den største Del af sine Heste og at have opløst sig paa Vestkysten efter at have passeret Ribe. Dog have vistnok enkelte svage Delinger holdt sammen og ere naaede op til Limfjorden. Dette kan nogenlunde formodes at have været Tilfældet med Jesper Vognsens Kompagni, der først igjen blev monteret. Af Officererne gik Obersten Christoffer Hvas „til Skibs“ ved „Belumb“ Skandse, hvorved sikkert maa være ment en Skandse i Billum Sogn. Vi tænke os, at han, da Veien

1 2 D. S. 107 Note 4.

2 2 D. S. 107—8.

3 See Smædevisen S. 189.

Øst paa var besat af Fjenden, er gaaet Nord paa for enten tvers over Landet højere oppe, eller rundt om Skagen at naae ned til Hovedkvarteret i Frederiksoedde. Oberstlieutenant Niels Lykke naaede ad en anden Vei derhen før Christoffer Hvas og uden Tvivl af den Grund blev der ved Kgl. Befaling af 16de August givet ham det Hverv at begive sig til Vensyssel for at opmane Landet og gjøre sit Bedste for at forsvare Vensyssel, Thy og Mors, „saa ogsaa de hiemkomne dismuntierede Sogne-Ryttere i Vjborger saauelsom Aalborger Stiftt igien at lade muntere och til Seeland eller Fyen att offuerføre, om Mand icke kunde bliffue bestant noch, Wentzysssel, Thy och Mors at mentiniere.“ Niels Lykke drog strax afsted, men da Landet var besat af Fjenden, maatte han gaae fra Kjerteminde til Søs til Hals, hvor han forefandt Oberstlieutenant Ziegler, der havde Rigens Raads Ordre at „opmane“ og exercere Landfolket. Af de øvrige Officerer ved Regimentet vare de fleste paa en eller anden Maade komne i Behold tvers over Landet og opholdt dem, naturligvis efter speciel Ordre, paa forskjellige Steder paa Øerne; kun nogle faa, maaskee kun Ritmester Jørgen Lykke og Lieutenant Anthony, muligvis dog ogsaa Jesper Vognsen, vare komne Nord paa.

Imidlertid ankom Christoffer Hvas, der havde valgt den længere Vei, til Hovedkvarteret og modtog i Middelfart den 25de August¹ Ordre til, saaledes som det allerede var befalet Niels Lykke, at skaffe Regimentet beredent og at bringe det over til Øerne. Denne Ordre synes aldeles bestemt at være meddelt Niels Lykke². Han lod ogsaa Jesper Vognsens Kompagni, saasart det var monteret, afgaae til Søs fra Vensyssel og fragtede derhos et Par Skiibe til for at lade sit eget følge efter; men pludselig tog han paa egen Haand en anden Bestemmelse. Han frygtede for, at Forsvaret af Vensyssel vilde falde sammen, naar han sendte Rytteriet, den eneste organiserede Styrke, han havde, bort, og han lod sig dertil paavirke af Stemningen i Befolkningen og hos Oberstlieutenant Ziegler. Efter at han havde besat Overgangene ved Harboøre, Sundby og Hals med bevæbnede Bønder og iøvrigt truffet andre Forsvarsanstalter, skrev han den 21 Septb. fra Nørre Sundby det

1 2 D. S. 108.

2 Niels Lykke siger i sit Brev „Saa loffuet och resolverit Jeg mig Att forbliffue hoes hannom (Ziegler) efter hans Møytz. første ordre och hielpa at mentiniere Landet.“ Den første Ordre havde jo netop det Alternativ, at Lykke kunde beholde Regimentet, hvis Man (han) kunde blive „bestant“ nok at „mentiniere“ Landet, altsaa maa han have modtaget en anden (ny) Ordre, der gav ham et ubetinget Paalæg om at overføre Regimentet til Øerne.

omtalte Brev til Rigmarsken i Frederiksdøde, i hvilket han gjorde Rede for hvad der hidtil var skeet, forlangte Skyts og Ammunition, underrettede om, at og hvorfor han beholdt den øvrige Del af Regimentet hos sig, samt begjerede, at Marsken vilde give Officererne Ordre til at begive sig til ham. Han tilføjer „Jeg haffuer nu ochsaa (selv) skreffuet officererne tjil i Fyen och giffuet dennom ordre, om de det ellers ville efterkomme.“ Denne sidste Bemærkning viser, at han var i Tvivl om, hvorvidt han overhovedet kunde udstede en saadan Ordre, og det maatte han vel være. Om Christoffer Hvas udtaler han specielt i Brevet: „oberste Christoffer Huasz haffuer Jeg icke seet siden hand gick fra Regimentet til Skibs ved Belumb Skantzze. Jeg haffuer spurt, at hand er i Fyen, mens veed icke, om hand Vill befatte sig noget med Regimentet eller tage sig det noget An igjen.“ Der skinner igjennem disse Ord Noget frem, der ligner Misfornøjelse eller slet Forstaaelse mellem Niels Lykke og hans Oberst. Christoffer Hvas og hans Officerer ventede altsaa, at Regimentet skulde komme til Øerne; de maatte jo igjennem Jesper Vognsen eller ad anden Vej vide, at det omtrent var kommen til Hest igjen. Niels Lykke derimod ventede paa sin Side paa Følgerne af sit Brev til Marsken og sin Ordre til Officererne, saa at her paa en uheldig Maade de to forskjellige Beslutninger, den ene taget paa eget Haand, virkede mod hinanden. Niels Lykkes Bestræbelser for Forsvaret af Thy og Vensyssel kronedes dog ikke med Held. Svenskerne gik over ved Harbøre, delte sig ved Rævkjær i to Afdelinger og gik — maaskee samtidigt — mod Skandserne ved Sundby og Hals. Niels Lykke blev fanget den 28 Oktober og dermed var Forsvaret for denne Del af Landet ophørt og Resten, eller den langt større Del af Regimentet, nemlig de fem Kompagnier, tabt. Naar vi derefter finde Christoffer Hvas med Herman Kaas¹ og underhavende Folk i Kbhvn. i Februar 1658, paa Veien til Malmø forstaae vi, at det nu gjaldt om at samle Folk og Heste paany, og naar vi, efter Christoffer Hvas's Død, i Sommeren s. A. finde Officererne af hans Regiment indkvarterede i Hjørring, Sæby og Skive², ligger det klart, at de ere sendte derhen for under det korte Fredshvil at bringe Regimentet, hvis Mandskab vel var sat paa fri Fod efter Roskilde Freden, til Hest igjen i dets Hjemstavn.

Som en oplysende Bemærkning indskydes her, at den Ernst Baltzar, der med Hans Scheel undertegnede Erklæringen om Jens Hvas's Duel,

¹ Herman Kaas (med Muren) var gift med Magdalene Kruse, Datter af Christoffer Hvas's Svigerinde Sofie Staverskov. Maaskee var han Oberstlieutenant i Niels Lykkes Sted.

² 2 D. S. 110.

2 D. S. 110, var Godsforvalter paa Taasinge, see Personalhist. Tidsskr. 1880, I. 1 S. 27.

49. Christoffer Hvas's Segl med Vaaben som anført i Texten (S. 190—91.)¹

Det findes i fem Aftryk, et fra 1637 og fire fra 1644 i Skaanske Handl. i Gh. Ark.², der indeholde:

Nr. 857 Bil. 20. Actum Ørum Slot d. 20 Marts 1637, Kvitt. fra Chr. Hvas til „Bendygs Marthensen“ i Helsingborg, Kommissarii Skriver i Skaane, for 100 Rdl. Sp. som var 1 Aars Besoldning til Chr. Hvas's Trompeter fra Marts 1636 til Marts 1637. Kvitt. er skrevet med Chr. Hvas's egen Haand og forsynet med hans Underskrift og Segl. I Seglet, der er meget lidet, trykt i grønt Lak, staaer Vaabnet, som anført i Texten med to Sparrer i Skjoldet og paa Hjelman to harniskede Arme, holdende en Lillie. I Randen Omskriften: Christoffer Hvas.

Nr. 858 Bil. 19 en anden Kvitt. for 100 Rd. for det følgende Aar, uden Underskrift og Segl.

Nr. 871 Bil. 248, Dat. Odense d. 25 Jan. 1644, til Knud Ulfeld til Østergaard, Gen. Krigskomms., K. M. Befalmd ov. Tønsberg Len, for 5875 Rdl. til derfor at montere 100 Ryttere med Hest m. v. Underskrift og Segl med Vaaben som ovenfor i rødt Lak, men i Stedet for Omskriften af Navnet kun et C. H., altsaa trykt med en anden Fingerring end i 1637.

— Bil. 251. Middelfart 8 Apr. 1644. Kvitt. for 600 Rdl. for 20 Ryttere a 30 Dl., da Kompagniet skulde være paa 120 Mand. Underskrift og Segl som ovenfor i Bil. 248.

— Bil. 249. Kvarteret i Asperup 6 Juni 1644. Kvitt. for 1637½ Rdl., som er 1 Maanedes Sold til hans Komp. paa 120 Heste, deri Traktement, og gjældende for ham selv og Underhavende. Underskrift og Segl som ovenfor i 248.

¹ Efter at Texten var trykt, har Hr. A. Thiset i Hist. Tidsskr. V. 1 605 skrevet en Afhandl. om „Slægtskabsforh. ml. nogle danske Adelsløgter af samme Navn“ og i samme findes S. 612—13 nævnt de hidtil kjendte Tilf., i hvilke en Forandring af Vaabnet har fundet Sted i en Familie. Foruden Lillie Hvassernes kjendes i det 17 Aarh. to andre Forandringer, nemlig i Krabbernes og Brokkenhusernes Familier.

² Skyldes Hr. Arkivsekr. Plesners Fund.

— Bil. 253. Kbhvn. 1 Sptb. 1644. Kvitt. for 500 Rdl. paa Afregning. Underskrift og Segl som ovenfor i 248.

— Bil. 250. Malmø 24 Sptb. 1644. Kvitt. for 1527 Rdl. 24 β til Komp. for 1 Maaned. Underskrift, men ikke Segl.

— Bil. 255. Malmø 3 Novb. 1644. Kvitt. for 30 Rdl. til 3 Enspændere for 1 Md. Underskrift, men ikke Segl.

50. Oluf Hvas, Kapitainlieutenant ved Liv Kompagniet jydsk Rostjeneste 1676.

Christoffer Hvas's yngste Søn, Oluf, der var født omtrent 1634¹ og hvem vi i 2 Del S. 33 have omtalt som levende 1670, var i 1676 Kapitainlieutenant, muligvis netop ved det samme Regiment, hans Fader havde ført. Han nævnes i denne Stilling i en Mynster Rulle over „Stab och Liff Compagnie jydsk Rostjeneste efter Deelingen“, hvilken Rulle er forfattet i Feltlejren ved Woxtorp d. 25 Aug. 1676 af Obersten ved Regimentet, Mogens Kruse, og sammenhæftet med lignende Ruller over Regimentets fem andre Kompagnier. Disse Ruller findes i Skaanske Handl. 893 a Bil. 90. Gh. Ark. Oluf Hvas var altsaa dengang omtrent 42 Aar, men han var, efter hvad vi have bemærket i 2 D. S. 33, dog rimeligvis død i 1678.² Hvem veed, maaskee faldt han i Slaget ved Lund d. 4 Dcbr. 1676.

1 Han nævnes som Student ved Sorø Akademi i 1654 i Tauber, Sorø Akademies Forfatn. 1623—65, p. XLII. Jfr. 2 D. af dette Skr. S. 33.

2 Woxtorp er selvfølgelig hinsides Sundet. Staben ved Regimentet bestod af Obersten, Mogens Kruse til Spøttrup, der var Fætter til Oluf Hvas, see 2 D. S. 116 Note 4, Oberstlieutenant Henrik Ditlev Grev Holk, Major Jørgen Høg, en Regimentskvartermester, en Regimentsskriver, en Adjutant, en Feltskjærer med to Geseller, en Vognmester, en Gevaldiger, en Paucher og to Stok Knægte. Obersten førte som Ritmester Livkompagniet. De fem andre Kompagnier førtes af Oberstlieutenanten, Majoren, og Ritmestrene Knud Holk, Jakob Sparre og Henrik Augustus Brockdorff. Til den saakaldte prima plana i hvert Kompagni hørte Ritmesteren, Lieutenanten, Kornetten, Kvartermesteren, tre Korporaler, to Trompetere, Mynsterskriveren, Fane-smeden og Rehmeren (Sadelmageren). I Livkompagniet kaldes Oluf Hvas Kapitainlieutenant, der altsaa maa have været et Trin over en Lieutenants Charge, maaskee af Hensyn til, at han oftere var Stedfortræder for Obersten som Ritmester. Kornet var Laurits Lunov. Kompagniet var delt i tre Korporalskaber og talte i Alt 90 Menige. I de fem andre Kompagnier var Antallet af Menige henholdsvis 74, 70, 69, 70 og 70.

Andet Afsnit.

Hvasserne paa Komdrupgaard.

1. Peder Hvas 1390.

51. Tingsvidne af Hellum Herreds Ting af 13 Debr. 1390 om Præsten Hr. Peder Færkes Skjøde af 27 Debr. 1387 paa sin Faders Gods til Peder Mortensen.

Orig. i Gh. Ark. har havt 8 hængende Segl, hvoraf 2—8 mangle. Findes desuden i en Vidisse af 1414. N. J. Nr. 168. Her efter Orig.

Omnibus presens scriptum cernentibus Paulus Olai, presbiter in Nørkvingæsløf, Nikolaus Tagæsøn, **Petrus Hwas**, Jacobus Kyrt, Martinus Swan, Canutus Jænsøn, Nicolaus Pætersøn Swagæsyit et Nicolaus Awgæsøn salutem in domino sempiternam. Notum facimus vniuersis, tam futuris quam presentibus, nos sub anno dominj M^o ccc^o nonagesimo in die sancte Lucie virginis in placito helyimhæret presentes fuisse, vidisse necnon audiuisse, quod vir discretus Petrus Martinsøn, lator presencium, coram nobis pluribusque discretis inibi protunc placitantibus personaliter constitutus nominatim produxit testimonium placitale Ita sonans, quod octo discretj virj ad discernendum verum a falso nominatj, videlicet: Jacobus Laurissøn, Petrus Andersøn, Nicolaus Stighsøn de Blynstorp, Olauš Michilssøn, Laurentius Gøøkh, Kanutus Thoolssøn, Petrus Saab et Johannes Lawsøn de Beylwm stantes pariter affirmauerunt et dicentes, quod dominus Petrus

Ferconis sacerdos¹ sub anno dominj M° ccc° lxxx° septimo secunda die placitali post natiuitatem dominj in eodem placito personaliter constitutus omnia bona et diuersa, que pater suus, Fercodictus, bone memorie, in parochiis Frægry, Gærdyn et Aastorp et in opido Kyttop sita possidebat, cum omnibus suis pertinenciis humidis et siccis, nil excepto, ante dicto Petro Martinsen vendidit et scotauit ad perpetuam possidenda, recognoscens se pro eisdem bonis plenum precium et perfectum ab eodem Petro Martinsen ad nutum suum totaliter subleuasse. Insuper obligauit se bona prescripta sepedicto Petro pro alloquacione quorumcunque liberare et penitus disbrigare, adjecta tamen condicione tali, quod idem dominus Petrus sacerdos prescripto Petro Martinsen promisit et fideiussit, vt mater sua Jnge, relicta ejusdem Ferconis, infra placitum generale Wiborgense, ipso Petro exigente, veniret et scotacionem predictam pro se ipsa aliisque pueris suis stabiliret²; quod si minime fecisset, ex tunc ipse et fama sua et presbiteratu priuatus permaneret. Quod audiuius protestamur sigilla nostra presentibus appendentes. Scriptum anno die et loco superscriptis.

1. Familien Færke bestod (jfr. dog Udtrykket om Fru Jnge „aliisque pueris suis“) af følgende Medlemmer:

Jens Færke (Fercod)
 † før 1387, 3 Ruder i Vaabnet
 ∞ Husfrue Inge † før 1406.

Hr. Petrus Ferconis, Præst 1387.	Hr. Esge Jensen Færke, Præst 1406.
-------------------------------------	---------------------------------------

Naar vi i Texten S. 212 have nævnt, at Petrus Ferconis bekræftede sin Faders Skjøde, er dette en Fejl, hidrørende fra en upaalidelig Extrakt. Vi ere siden komne i Besid af ovenstaaende Afskr. af Originalen, hvoraf fremgaaer, at Hr. Petrus selv udstedte Skjødet.

2. Tingsvidne om Fru Inges Skjøde, der er udstedt til Jens Nielsen (Munk, af Visborg, er trykt hos Molb. & Pet. S. 260—61 jfr. 3 D. af Fam. Hvas S. 107, Barners „Fam. Rosenkr.“ S. 94 og de der anførte Tingsvidner.

2. Las Hvas 1406—15.

52. Tre Dokumenter, hvori Las Hvas nævnes, ere trykte i 3 D. See S. 214 Note 6 i nærv. Del.

3. Per Hvas 1446—65 og
Fru Mette Laursdatter.

53. Tingsvidne om Oluf Mortensen (Seefelds) Lavhævd paa Askildrup Mølle m. m., af 28 Septb. 1462.

Orig. i top. Saml. paa Perg. Hellum Hd. 35, Gh. Ark. Per Hvas's Segl med to Hjortevier i Skjoldet og to paa Hjelman, samt Omskriften S. Per Hwaas, vedhænger.

Alle men, thette breff ser eller høre læsse, kongøre wj Matis Niclessøn, foget paa Hellomherritz tingh, **Per Huas aff Komdrup**, Marthen Suan aff Essdrup, Marthen Rod aff Varst, Atte Powelssøn, som vepner ære, Nis Thordssøn aff Doldrup, Las Olssøn aff Hadelz oc Rampij aff Felroff kerligh met gud. Thet skal alle men vede, nw ære og komme skal, at ar efter gutz byrd medlxij then tissdag nest for ste micilsdagh var skiket for oss oc for flere gode men, tha thenget søkt, jen velbordigh suend Volloff Mortenssøn aff Refssnes, huilke(n) som lowligh esket fæk oc framblede jet fulth standende thingx vithne aff viij vildugh¹ dande men, so som var: **Per huas** aff Komdrup, Marthen Suan aff Essdrup, Marthen Rod aff Varste, Nis Thordssøn aff Doldrup, Las Olssøn aff Hadelz, Anders Søreussøn aff Brødom, Las Smød aff Askeldrup oc Anders Lauretssøn aff Gerden. These for^{ne} viij dande men endretelig vitnet pa t^o siel oc rætte sanden, at the saa oc hørde thet for^{ne} Voloff Marthenssøn haude sine loffhøringe same dagh jnden fire stoke pa for^{ne} thingh oc kongiorde, at han vorde Askeldrup møllen met lawhæfte met rider menz men oc met gode bønder oc sosom louen vt visser oc foghet oc herretz men fonde ham for met rætte, oc vorde mølen oc mølen stet, dam oc damstet oc flodstet,

1 Der mangler et u.

oc so wp til Twestrup møllen stet, oc enthet vnthaghet, oc enghen segn (?) syde, oc vordit for sægh oc sine søsken, at the haue hafft thet vlast oc vkerd, the oc there fader, j xl aar oc mere for huer manz til talle etc. Datum anno die loco quibus vt supra.

54. Gjeldsbrev fra Jes Vognsen af Lengsholm til Fru Inger Martensdatter af 23 Apr. 1465.

Orig. i Gh. Ark. Top. Saml. Hundborg Hd. Nr. 3. Afskr. ved Klev. Sig. ad Vognsen. Her efter Orig., hvorunder Jes Vognsens og Per Hvas's Segl med Vaaben og Omskrift som under Tingsvidnet af 1462. En Afbildning findes i Klev. Sigilsamling.

Alle men thette breff se heller høre lese, helsser jech Jes Wognsen aff Lengsholm¹ kerlighen met gud, och wetherkennes jech mik och myne sande arfwingæ aff witherlich giell skyllogh at være jen welbørduge quinne, frw Ingerdh Martensd.², myn kære fenke, Niels Perssens³ hustrw aff Egebergh, och hennes børn och sanarffwinger thennæ epterscrewen swm gull och penningæ som er, først half anner hundred lysps gyllen, half annet hundred rinsk gyllen, half annet hundred vngersk gyllen, half annet hundred lyspk mark, 1 huide engelske och half annet hundred lyspk mark i Christoffers skilling (Der pantsattes 13 Gaarde og et »Gods«, hvorved kun menes en mindre Gaard). Til vtermere stadfestelsse at so scal holdes, tha henger for^{de} Jess Vognsen aff Lengsholm mit incegell neden fore met ander gode menz, som jæch hauer ther tilbedhit, som ære Niels Anders, Per Wolaffs, ther prester ære, **Per Huas**, Marten Rod⁴, Wolaff Mar-

1. Med en væbnet Arm i Skjoldet, paa Hjelman to Vesselhorn (eller maaskee Arme, der holde en opretstaende Gjenstand).

2. Vognsen med tre Hoveder i Vaabnet.

3. Skovgaard, jfr. S. 128.

4. Fru Ingers Søster Ide var gift med Thord Rod i Vaarstgaard, og deres Børn Thomas og Marine Rod (el. Rød) havde Andel i Hjermitselefgaard.

tensen¹ aff waben, Clemet Nicl. och Anders Jønsen, som bønder ære. Datum anno domini mcdlxv², feria tertia post dominicam quasimodogeniti, ciuitate Alburg.

Anm. Ad S. 220. Medudsteder af Tingsvidnet af Hellum Hds. Ting af 23 Aug. 1463 om Per Hvas's Lavhævd, Orig. i Gh. Ark. top. Saml., var foruden Prioren og Præsten ogsaa Mowens Kollæ Væbner, hvis Segl vedhænger med et mod Højre vendt Mandhoved i Skjoldet.

4. Hans Persøn Hvas, 1477—87.

55. S. 222. Tingsvidnet af 3 Marts. 1478 er udstedt af Fogden i Hellum Hd., Hans Jensen, Gregers Andersen Præst i Skibsted, Christen Nielsen Præst i Brønnum, Lauritz Peyss Væbner, og tre Bønder. Laurens Petz findes i Tingsvidnet af 9 Dcbr. 1477 S. 221.

5. Knud Hvas, 1492—1523.

56. Chr. 4's Brev til Lensmanden³ paa Silkeborg om Indløsning af en af Knud Hvas fra Alling Kloster afhændet Gaard, 1599, 12 Novb.

Orig. i Silkeborg Lens Regnskab for 1590, Bil. Nr. 57, Indmst. Ark.

Christan den Fierde Med Gudz Naade Danmarckis Norgis Vendis Gottis konningh. Wor Gunst thilforne. Vide, att vi Ere komne vdi forfarinh huorledis en ved Naffn Knud Huasz, fordom Abbed vdi Allingh Kloster, Med Menige Conuent Brødre ther sammestedz thieris beuillingh och Samthøcke nogh rum thid forleden skall for gienkiøb haffue Affhend En gardt, Liggendis i

1. Seefeld fra Refsnæs, Sønsøn af Jep. Mogensen og Broder til Jes Mortensen, S. 210. Komdrup, Waarst og Refsnæs ligge lige tæt ved hinanden, saa at Jes Vognsen har faaet tre Naboer til at medunderskrive.

2. Klev. Afskr. har 1460, idet han i Stedet for XV har læst X^o; men der staaer i Orig. XV.

3. Efter D. Atl. Frants Rantzow.

Østerbølle vdi Rindzherith, thill En ved Naffnn Niels Clemenssen aff Auntzberigh for ij^{ct} ¼ danske Pendingh Med saadan Condition och vilkor, Att naar for^{ne} Gaard skulle ygien kiøbis, da thet for saa mange penge vden alle løszne kiendelsze strax att skulle igien følge for^{ne} Closter, vi och icke thuiffle, att ther Jo findis Et gienbreff ther paa Eblandt for^{ne} Allingh Closters Breffue, Huorfor Vi bede thegh Och ville, att thu med thet første ther Om forfarer alld Leilighed och siden paa Vore och Cronens Vegne Samme Gaard fra for^{ne} Niels Klemenszens Arffuing, Eller then, Som Samme grdt Nu vdi Verge haffuer, for for^{ne} Summa Pendinge igien indløszet, och then Siden Lader Ligge vnder klosterit igien, Och huad thu vdi Saa Maade ther for vdgifuer, thet haffuer thu thill thiit Røgneskabh Att Lade Jndføre, Ther med skier vore Vilge, Befalendis thegh Gud, Skreffuit paa vort Sloth Kiøbnehaffn thend 12 Nouembris Anno 1599, Vnder Vort signet.

Christian.

6. Per Hvas 1517—1543.

57. Mageskifte mellem Peder Hvas til Komdrupgaard og Biskop Erik Kaas af Viborg, 23 Febr. 1517.

Afskr. i Diplt. Gh. Ark., hvor bemærkes, at Seglene 1, 2, 4 vedhænge, men 3 (Niels Henriksens) mangler.

Wii Eric Kaas met guds nade biscop i Viborg kundgiøre met thette vort obne breff, at wii haffwer giordt en venlige och kierlige mageskifte met velbiwrduge swend Peder Hwas til komdrupgardt i saa made som here effterfølger, at hand skall haffwe aff oss en Viborg biscopdoms gard oc gots ligendis i forskreffne Komdrup by i Hellomherret, som Thames Powlssøn i boor, oc skildher aarlige fire ørt. korn met andhre bede. Oc here emodt til vedherlag skall wii haffwe aff forskreffne Peder Hwas till Viborg biscopdom en gard ligendis i Blendstrup sogen i Askildrup, som Las Jenssøn i bor, oc skildher aarlige iii ørt korn, et

pund smør, lam, høns, gaass, hwilcken gard forskreffne Peder Hwas i pant haffwer aff velbiwrduge mand Jesper Tordsson i Hørbylwnd &c. Oc skall thette mageskifte stande wed mact vbrødhelige saa lenge forskreffne gard i Eskildrup bliffwer forskreffne Pedher Hwas lofflige affløst. Oc nar saa skier, thaa skall wii igen haffwe forskreffne wor gard i Komdrup qwit oc frii vthen alle hindher oc gensegellse, oc thaa Peder Hwas engen diell eller rettehiedt at haffwe til henne efftir then dag i nogen made. In cuius tæstimonium sigillum nostrum presentibus est impressum, vna cum sigillis discretorum domini Petri Kanuti officialis in Ness, Nicolai Henrici de Gerholm, Nicolai Johannis de Reffs, armigerorum,¹ ad hoc specialiter rogatorum. Datum Halcker anno domini mdxvii ipsa vigilia sancti Mathiæ apostoli.

1. Peder Knudsen paa Næs (Lindenberg), Niels Henriksen af Gerholm og Niels Jensen (Seefeld) af Refs underskrive her paa Halkjær. At Biskoppens Official deltager i Ustedelsen af det Dokument, der vedkommer Gods, som laae under Næs (i Blendstrup), forstaaer sig af sig selv. At Niels Jensen møder paa Halkjær, specialiter rogatus, forstaaer sig ogsaa; han var nærmeste Nabo til Peder Hvas. Komdrup, Refs og Næs ligge indenfor en Afstand af en halv Mils Vei fra hinanden. Hvor laae da Gierholm, der er skudt ind mellem Næs og Refs? See Bemærkningerne S. 135 Note 5. Niels Henriksen forekommer nu fra 1503—1517. Det er allerede udtalt, at han boede indenfor Viborg Stifts Grændser og at Gierholm nærmest maa søges i Hellum Herred, maaskee i Nærheden af Dragsgaard. Det Henstilles endnu, om det Bustrup, hvortil Sønnen Henrik Nielsen skrives, S. 134 og 206, ikke muligvis er Busted i Veggerby Sogn.

Tredie Afsnit.

Hvasserne paa Langeland.

58. Aktstykkerne i Jens Hvas's Processer.

1. Med de Kortsens, Text S. 238 ff.

1546. Skjøde fra H. Kortsens Sønner til Jens Hvas paa deres Andel i Lykkesholm findes i Dom 29 Novb. 1547 og 18 Dcbr. 1554. Samme Aar fik Mads Kortsens en „Forskrift“ til Verner Berthelsen (Svale), D. M. IV 1 243.

1547. 13 Aug. Vidne, 3 Sptb. Dom af Sønner Hds. Ting, s. Dag Vidne, 24 Sptb. Stokkenævn, 27 Sptb., 5 Oktb., 12 Novb. Vidner, alle Orig. i top. Saml. Gh. Ark. Lykkesholm Nr. 1—7. Samme Aar ved Mikkelsdag to Stevninger til Mads Kortsens og Jørgen Gram, D. M. IV 1 328. Samme Aar tre Herredagsdomme af 29 Novb. og een af 30 Novb. Hdgs. Dbg. Nr. 5 fol. 163—64, 164—66, 182 og 169.

1548. 21 Fbr. Vidne, Orig., top. S. Gh. A. Lykkesholm Nr. 8.

1552. 21 Dcbr. Dom i Hdgs. Dbg f. 169 b. Gl. D. I 201.

1554. 18 Dcbr. Dom i Hdgs Dbg. 320 a, Afskr. i Klev. Saml. ad Hvas.

1555. 11 Mai, Vidne, Orig., Voss Reg. IV Lykkesholm.

1558. 10 Juli, Dom i Hdgs. Dbg. Gl. D. II 221.

2. Med Fru Anne Skinkel, Text S. 249, og

3. Vedk. hans Udvidelser af sit Jordbrug, Text S. 251.

Kilderne ere angivne i Noterne under Texten. Dom 6 Apr. 1555, S. 252 Note 23, er trykt i Gl. D. II 145.

Om Jens Hvas haves i Alt 12 Domme, hvoraf den ene en Underrettsdom, een en Rigens Rets Dom og ti Herredagsdomme.

59. Herredagsdom mellem Jakob, Thorben og Knud Gabriel (sønner Akeleye) til Krengerup paa den ene, og Hans Oldeland til Trellerup og Christen Knudsen (Akeleye) paa den anden Side, ang. et Afkald fra Abel Knudsdatter, Kbhvn. den 22 Juni 1621, nærværendes alt Raadet.

Hdgs. Dbg. f. 396 b. Jfr. Text S. 259—60.

Wi Christian, Giøre alle witterligt, for osz wor schiked osz elsch^e Jacob, Thorben och Knud Gabriell¹ till Krengerup, wore mend och thiennere, paa denn enne, och haffde met wor egenn steffning for osz i rette steffnit osz elsch^e Hanns Olldelann till Trellerup, wor mand och thienner paa den anden side, och hannem thiltallett for en contract, som schall were opretted emellom hannem, Christen Knudszenn, hanns affgangne høstrues² moder³ arffuinger, och dennem i saamaade, att for^{no} Jacob, Thorbenn och Knud Gabriell, paa deris og deris sødschinds wegne, schulle epter for^{no} Christen Knudszenns dødelig affganh haffue Skinnderup hoffuitt gaard med des thilligendis guodz, och hannd, hans høstrue och deris arffuinger jntted derudj schall arffue eller haffue, huerckenn løszøre eller andett, undertagitt halftredie tuszend^e rigsdaller, menn Schenderup och desz thillegendis efter for^{no} Christen Knudszenns død schulle følge dennem, som samme contract, guode mend med dennem schall haffue Offuer weritt, beseiglett och wnderschreffuitt, i sig sielff schall formelde och wduisze, formeenendis, att huis samme contract om formelder, besønderlig wdj denn punct om dj haltredietusende rigsdaller, som de efter contracten schulle wdlegge, bør død och machteles were och icke komme dennem paa deris egne eller deris sødschindis wegne till nogenn hinder, schade eller pendings wdgiff i nogen maader, haffde hannem hiidsteffndt med forsk^{no} forseglede contract och alt andett, huis hand i denne sag haffuer sig met att forsuare, sammeledis haffde hiidsteffntt for^{no} Christen Knudzenn, wonhafftig i wor kiøbsted Flenszborg, om han haffde der nogett jmod att suare, och i rettelagde deris schriftlige forsett, som fast med steffningen stemmer offuer ens, och wnderdannigste saatte wdj rette, att effterdj gaardenn

1. Sønner af Gabriel Knudsen Akeleye til Nordskov, see Stamtaflen, altsaa Halvfættre til Sofie Hvas.

2. Sofie Hvas's.

3. Abel Knudsdatter.

och goedzit er affhenndt, som contractenn lyder paa, Hans Oldeland self saauell som dennem alle till merckelige skade, wide dennem ey heller thill wissze epter Christen Knudzen nogenn arff att foruente eller epter for^{ne} contract att formode, om Hans Oldeland med dennem iche bør att lide och vdstaa dennd schade, och pligtig werre (om hand befinder sig bræsthollenn) hoes Christenn Knudsen vdi tide wdj sitt leffuende liff at søge sin schadis oprettening. Deremoed att suare er for osz i rette møtt osz elsch^e Hanns Oldeland, wor mand och thienner, och i rettelagde forsh^{ne} contract, som Christen Knudsen, Abbell Knudz daatter, Hanns Oldeland, Jacob Gabriell, Thorben Gabriell, Knud Gabriell met deris hender och signetter haffuer bekræftiget, saa och Siuertt Seested, Hans Wrrne och Hans von Meellenn thill witterlighed med dennem haffuer forseglett och wnderschreffuitt, daterit Schenderup denn 21 Marty anno 1608, formellendis: haffue wdj Abbell Knudz daatter paa mine egne wegne, saa och Hanns Oldeland paa min høstrues wegne, for osz och woris arffuinger giortt denne contract och forhandling med for^{ne} Christiann Knudsen paa forsch^{ne} hans brødre børns wegne, saa att dersom jeg Abbel Knudz daatter offuer leffuer min broder Kristian Knudsen, da schall jeg och mine arffuinge aldelis ingenn arffue tage effter hannem enten wdj jordegodzs eller løszøre, ey heller thage nogenn giæld effter for^{ne} Christen Knudzens død, menns min s(alig)¹ broder Gabriel Knudzenns børnn att thage arffue och giæld wdj mitt eller mine arffuingers sted, dogh at dj tilforne, før nogenn schiffte gaar eller nogenn arffue tagis, schulle giffue mig eller mine arffuinger halffredie tusende rigs daller, och derpaa epter Christian Knudzenns død at antuorde mig eller mine arffuinger thill egen haand nøyachtig breff och segell med nøyachtig guode forloffuere, eller reede penndinge, som

1. Det sees heraf, at Gabriel Knudsen var død før 21 Marts 1608.

dett sig bør, jligemaade schall Sophia Huasz eller hindes arffuinge giffues halfftredie thusende rix daller, der som hinndes moder frue Abbell Knudz daatter iche offuerleffuer for^{ne} Christian Knudzens død, saa att enntenn frue Abbel Knudz daatter eller frue Sophia Huas, en aff dennem eller deris arffuinger, schall s(alig) Gabriell Knudzens børnn strax, før nogenn schiffte gaar, giffue for^{ne} halfftredie tusende dr. wdj rigtige och nøyachtige hanndschriffter eller reede penge, och dermed schulle huerckenn jeg Abbell Knudz daatter eller och Hanns Oldelandz høstrue Sophia Huas eller woris arffuinger icke ydermere haffue osz till arffue att annmode, menns hermed affstaa ald huis arffue nogenn aff osz eller woris arffuinger kannd thilfalde wdj Schennerupgaard och desz thilligendis guodz, eller wdi nogett jordegudzs eller løszøre, effter Christen Knudzens død i nogenn maade, eller nogenn giæld att betalle epter hanns dødt, som samme contract widre jndholder. Dernest i rettelagde hanns schrifftlige forsett, huorudj hanndt formeener Jacob, Thorben och Knud Gabriel, dj samptligenn bør att holde och effterkomme huis dj dennem wdi samme contract och forhandling strengeligen haffuer thill forpligt, och dennd att stannde ved sinn fulde magt, och effterdj att dj haffuer steffnt hannem med contracten førend arffuen med rette ehr falden, saatte hannd wnderdannigst i rette, om dj iche ere plichtig att giffue hannem kost och thering. Sammeledis ehr och i rette møtt Christian Knudzenns fuldmegtig och i rettelagde hanns schrifftlig forsett, huorudj hannd jblanndt andett beretter, att hannd iche haffde formodett, dii nu schulle haffue molesterit hannem, och efftersom dj wdj steffningen foregiffuer, at de paa deris egenn och deris sødschenns vegne schulle epter hanns dødelige aff[gang] haffue Schienderup hoffuittgaard med desz thilligendes guodz (som dj berette), derudj førmeener hannd dj nogett foruiddt haffuer berettet, effterdj dj slig ord iche med contracten schall kunde beuisze, menns dett att were denn rette meening och grund, som wdj contracten staar, att dersom Christen Knudzens halffue søster, som den tid wor hans rette arffuing

allene¹, offuerleffued hans død, da schulle hun eller hinded datter, Hans Oldelandz høstrue, aldellis ingen arff tage efter hannem i nogenn maade, mens hanns brøderbørnn att thage arff och gield wdj deris sted, och deremoed giffue dennem iij^m rigsdaller, huor aff klarlig forstaaes, att dett stannder dennem fritt fore att bliffue med for^{ne} iij^m rdr. wbesuergett och forskonnett, om dj jngen arffue fanger eller tager epter hannem, med flere ord, dennom derom emellom war,

Da efter thiltalle, giensuar och denne sags leylighed, och efterdj wj befinde, en schriffelig contract och forening emellom for^{ne} Christenn Knudzenn och di Gabriellsønner af Christenn Knudzenn sielff at were giortt och oprett, och hand doeg sielff haffuer werriit aarsage, att samme contract icke haffuer kund bleffuid efterkommid, wdj dett hannd sin gaard och goedz haffuer affhentt, huorpaa samme contract besønderlig wor giortt och funderit, da sagde wj derpaa saaledis aff forrette, at for^{ne} contract bør att were som den icke giortt och gangenn wor, och icke att komme dj Gabrielsønner eller derris sødschinde til hinder eller schade i nogen maade.

Datum vt supra.

Det sees, at den af Gabrielsønnerne overtagne Forpligtelse til at betale de 2500 Rdl., der vare et Vederlag til Fru Abel for det af hende som eneste Arving udstedte Afkald, ikke var gjort afhængig af nogen Betingelse, navnlig ikke deraf, at Christen Knudsen virkelig efterlod sig Skinnerup eller anden Formue som Arv til Brodersønnen, og heller ikke deraf, at Fru Abel overlevede sin Broder. Gabrielsønnerne havde ubetinget paataget sig at betale Fru Abel, hendes Datter Sofie Hvas eller hendes Arvinger den nævnte Sum saasnart Christen Knudsen var død.

1. Dette „allene“ maa henføres til det Foregaaende; det betegner efter hele Sammenhængen, at hun var eneste Arving (efter Kapitalarens Grundsætninger), saa at der bør staae Komma efter „allene“.

Ikke desto mindre hævede Rigsraadet, da Christen Knudsen havde solgt Skinnerup, eller vel snarere maattet opgive den for Gjeld, jfr. Udtrykkene, at han ikke havde ventet, at de — hans Broderbørn — nu skulde have molesteret ham, Kontrakten for Broderbørnenes Vedkommende, saaledes at altsaa Afkaldet ogsaa tabte sin forbindende Virkning for Arvingerne efter Fru Abel. Det var en Dom ex bono et æquo, der lagde Vægten paa det, der efter alle Parters Mening dog egentlig havde været Kjernen i Sagen, at Skinnerup skulde have været bevaret i Familien. Det er endnu en Afvigelse fra vore Procesregler at Sagen paadømmes inden Betalingstiden (Christen Knudsens Død) var indtraadt. De Bemærkninger, Christen Knudsens Fuldmagtshaver gjør, afvige derimod ikke fra dem, Sagførere i vor Tid gjøre i deres Indlæg. Naar han giver Broderbørnene det Raad, „att dett stannder dennem fritt fore att bliffue med for^{ne} iij^m rdr. wbesuerget (ubesværet) och forschonet, om dj ingen arffue fanger“, bedes de Christen Knudsen i Texten S. 260 tillagte Yttringer rettede i Overensstemmelse hermed. —

Register

over

Person- og Stednavne.

Et tilføjet V. efter Navnet betyder Væbner eller af Vaaben.

- Aabjerg 143.
 Aarbo 53.
 Aastorp, Astrup 329.
 Abel Matisdatter, Fru 15, 23.
 Abildgaard Povl, V. 222.
 Agnes Jensdatter 215.
 Akeleye.
 Abel Knudsdatter 256, 259, 266.
 Christen Knudsen 257, 266.
 Gabriel Knudsen 257, 266.
 Jakob, Knud, Torben Gabr. 260.
 Knud Mikkelsen, 255, 259, 266.
 Vibeke 321.
 Albeck Mølle 166.
 Algudsen Jep og Per, V. 275.
 Alslev, Allesløvgaard, 142, 177.
 Alling Kloster 332.
 Alsted Kirke p. Mors 296.
 Askildrup 330.
 Aszhoed Skov 289.
 Anders Jakobsen til Holbækgaard
 er ikke Bjørn S. 321, og ikke
 Stygge S. 322, men Hvitestjerne.
 Anders Nielsen, V., af Asdal 197.
 Anders Nielsen af Søvig 201.
 Andorpgaard p. Mols 152.
 Andreas sacerdos 269.
 AnneNielsdatter, Fru, af Gierholm 206.
 Anthony, Lieut. 324.
 Arenfeld.
 Axel Nielsen til Palsgd. 102 ff.,
 204, 311.
 Lisbeth Nielsdatter, Fru 204.
 Niels Henriksen, Rig. Kantsler
 47, 53, 64, 273, 301.
- Arensberg Niels, Provst 193.
 Arnekill Benedikts og Peter 167.
 Aschersleben, Askeløff, Jørgen til
 Jerstrup 257.
 Awgæsøn, Awessøn. see N.
 Awæ Langhæ, see Kaas.
 Axel Axelsen 215.
 — Tuesen 216.
- Baden, Hans Lauritsen, Ligsten, 283.
 Bagge, Birgitte Fru 23.
 — Johan i Vindum, maaskee
 biskop. Lensm. p. Viskum 17,
 23, 76, 227.
 Balderen 44, 291.
 Balle Mark 289.
 Baltzar Ernst 325.
 Bangert Seglsamling, 14.
 Banner.
 Eiler Evert Ritmester 323.
 Ellen 197.
 Erik Eriksen, Lensm. p. Kalø,
 51, 52, 53, 58, 61, 68—79,
 89, 303, 5, 7, 11.
 Niels Eriksen Hr. af Asdal, 197.
 Niels Eriksen 197.
 Barnumsdatter, Fru Johanne 23.
 Barstorff Philip v. 321.
 Barthen Jakob v. 93.
 Basballe 130, 132.
 Bauens Mark 99.
 Below Henrik 167.
 — Klavs 182.

- Benderup see Binderup.
 Bendix Marthensen, Kommissarie-
 skriver 326.
 Bjelke Lucie Jensdatter 320.
 Bille, Bilde, Bild.
 Anders, Rigsmarsken 187, 323.
 Bent 290.
 Maren Pedersdatter Fru, Jackim
 Lykkes 118.
 Margrethe Fru, Lage Broks 131,
 153, 160, 161, 166, 167, 176, 178.
 Ove Hr. Biskop 53, 292.
 Sten 187.
 Binderup.
 Anders 279.
 Else Nielsdatter Fru 230.
 Niels Mouritsen til Tustrup 230.
 Birgitte Jensdatter, Niels Klemen-
 sen Frille 104, 105.
 Birgitte Maltedatter Fru, i Vin-
 dum 15, 16, 23, 222, see Kaas.
 Bjørn.
 Anders Jakobsen Hr., til Stenalt
 og Vorgaard 14, 221, 278.
 Anders Jakobsen 51, er vistnok
 A. J. Hvitestjerne.
 Bjørn Andersen til Stenalt 314.
 Jakob Andersen til Vorgaard
 134.
 Johan Hr. 54.
 Margrethe Andersdatter Fru 100,
 199.
 Bjørnstrup i Skaane 131, 144, 321.
 Bjørstrup, nu Bjødstrup, Bregnet
 S. 130.
 Blik Inger 180.
 Flere af Familien 206.
 Bo (Godov) Biskop 272.
 Boes Karine 237.
 Bollerup Niels 194.
 Botzendale Markvard, V. 31.
 Brahe, Brade.
 Axel Hr. 52.
 Johanne Fru 196.
 Jørgen 241.
 Bredstrup 8.
 Brok med Taskesnit.
 Axel Lagesen 282.
 Eske 153, 159, 161, 167, 176,
 178.
 Lage Eskesen Hr. 13, 14, 21,
 196, 280, 283.
 Lage Jensen 36.
 Ide Lagesdatter S. 36 er ikke
 en Brok, men Datter af Lage
 Offesen til Klavsholm og gift
 med Jens Jensen Brok † 1404.
 Brockdorff H. A. Ritmester 327.
 Brohede 314.
 Brokkenhus.
 Frants 247, 252.
 Oluf 7, 19, 276.
 Brokskov 8.
 Brun Ad. Lex. XIII 334.
 Hans 23.
 Jep i Vindum 17, 23, 227.
 Jørgen 23.
 Mourits 23.
 Brun Ad. Lex. XIII 336¹.
 Bodil 264, 267.
 Niels af Kongsløf 228. 318.
 Brwns Dorethe, i Viborg, 96.
 Brusgaard 36, 40.
 Bryske.
 Ejler 45, 46, 69, 292.
 Karl 117, 322.
 Brøde 289.
 Brøndstrup 130, 136, 166.
 Buck Anders 237.
 Buggesdatter, Fru Else 23.
 Buremand Frants 187.
 Bydelsbach.
 Engelbrecht, Albrechtsen Hr. til
 Thorbernfeld 3.
 Bywg Nissæ Fæster 10.
 Bølle Mads Eriksen Hr. 52.
 Canutus Jænsøn, V. 328.
 Christen Lauritzen i Grenaa 157
 ff., 201.
 Christian 3s Rejse fra Kolding til
 Viborg i Marts 1535 88.
 Christiern Jensen (Munk?) af Brus-
 gaard 36.
 Christiern Nielsen (Lange af Hol-
 bekgaard?) V. 222.
 Christiern Poulsen Hr., Prior 290.
 Christiern Thygesen Hr. 293.

1. Paa Knud Mogensen Løvenbalks Ligsten i Svenstrup Kirke er Niels Bruns Vaaben et Væderhoved med to snoede Væderhorn paa Hjelmen. Niels Brun var Svigerfader til Knud Mogensen.

Christoffer Mortensen i Donderup,
V. 134.
Clemetzen, Clemensen, see K.

Daa.

Klavs til Ravnstrup 163.
Klavs til Helsnedgaard og Skov-
gaard 236.
Ove Ovesen, Langhæ Awæ, sik-
kert en Kaas med Muren,
see K.

Dacke Niels 124.

Dals Gaard, Skov, Mark 16.

Damsgaard p. Mors 33. 34.

Debil Hede og Mark 13, 22, 159.

Deide eller Diede Ernst, af Adel,
147, 150, 200.

Demstrup 250.

Doldrup 330.

Dolmer 8, 13, 157.

Dorethe Brwns i Viborg 96.

Drefeld Ingeborg Gjordsdatter 105,
106.

Due.

Bonde 38, 40, 43, 102, 106, 109,
129, 196, 204, 310.

Else Mikkelsdatter, Anders Munks
25, 36, 38, 129, 197, 198.

Mikkel 38, 197.

Mikkel 38, 102, 106, 107, 129,
197, 312.

Stamtavle 196—97.

Due Ad. Lex. XXI 79.

Kasper Pedersen 267.

Dus Oluf, V. 95.

Dybkjærsholme Skov 99.

Dyre.

Eggert 318.

Frants 318.

Frants af Palsgaard og Dams-
gaard 25, 33, 287.

Klavs Iversen 95.

Jens Klavsen 132.

Døbil, see Debil.

Egeberg 331.

Egemark 130.

Else Buggesdatter Fru 23.

Eluf Elufsen Hr., see Strangesen.

Emmedsbo Mark 136.

Emmiks datter Anne Fru 25.

Enevold Eriksen, V. 95.

Ennert Lauritsen, V., see Vestenie.

Enggaard 38.

Erik Mortensen. V. til Nørgaard i
Bælum S. 111, 204, 228.

Erik Nielsen, V. til Torupgaard,
see Tornekrands.

Erik Persen, V., see Glob.

Erpo Præst i Grenaa 9.

Essdrup, Ejstrup, Brøndum S. 330.

Essenbek, Eskingbæk Kl. 282—83.

Estvadgaard 40, 41, 42.

Eyagaard? 18.

Falk.

Anne Fru 321.

Kirsten Fru 23.

Farsø 148.

Fasti.

Christiern Thomsen 313.

Splid, Mester 98, 99.

Thomas 177, 322.

Fattigmandskrat 166.

Felroff, Fjeldrad, 330.

Fikkessen.

Borkvard 276.

Fikke Lauritsen 284.

Filshåve 52.

Flemming Niels 274.

Flovtrup 45.

Friis, Skaktavl.

Jep Biskop 30, 31, 286.

Jep til Lyngholm 48, 49, 50,
51, 76, 81, 297.

Iver 318.

Jørgen Biskop 48, 53, 59—65,
296, 299, 300.

Niels Mag. Kantor 60, 61, 64,
299.

Friis, Stub.

Anders 127, 156.

Jesper 156, 200.

Friis, Tre Egern.

Johan til Hesselager 53.

Friis Eet Egern.

Dorthe 185.

Niels af Vadskjærgaard 51, 76.

Friis Hans, Borgemester 290.

Fodslette 237 ff.

Frost Søren, Bonde? 129.

Frægyr, Frær, 329.

Frøst, Christen og Niels 178.

Frøstrup 194.

Fwlsangh 176.

Færke, Ferco, Familien 329.

Galt.

Anders 105, 108, 109.

- Birthe 193, 194, 201.
 Knud Henrik 193, 194.
 Mogens Persen 105, 108.
 Peder Ebbesen 45, 59, 76, 80,
 89, 105, 106, 108, 292, 293,
 307. Ad 80, see under Peder, Hr.
 Sofie Mogensdatter 312.
 Gammeltoft og Nør Enge 16.
 Gammelin Bernt 186.
 Gelstrup, Voxlev S.? 283.
 Gerdyn, Gerden, Gjerding 329, 330.
 Geresholmb, Gierholm 134, 135,
 180.
 Gert Thomissen, V. 318.
 Ginderup, Gændrup, Gjandrup 283.
 Gjordsen Klavs, Kgs. Kansler 58. 60.
 Gjøttrup 148.
 Glambek Kirsten Fru 150.
 Glob, med Ørn.
 Erik Persen i Fjellerup 11, 13,
 280, 282.
 Else Fru 25.
 Kirsten Fru 25, 33.
 Mogens Persen til Damsgaard
 33.
 Niels Biskop 286.
 Oluf Persen i Borlev 21, 22, 33,
 34, i Spøttrup 286.
 Glob, Pæl med Skaktavl.
 Karen Fru af Vesløsgaard 39,
 198.
 Glob, Søblad.
 Lasse af Vellumgaard 197.
 Glob. Ad. Lex. XXXIII, 84.
 Anders, Mester, Provst 67, 291.
 Globek Just 82.
 Gødske Nielsen i Vegerslevgaard,
 V. 126.
 Gram Jørgen, Foged, 241, 243.
 Grevlund Skov 134, 180.
 Gribsgaard 141.
 Gris.
 Niels 105.
 Vibeke (med Stjerne) 105.
 Vogn Andersen (med Svin) 146.
 Groælt, Groæltgaard, Gralot 10,
 25, 32.
 Grubbe Knud 177, 322.
 Grøn Jep, V. 134 Mads, V. 17, 23.
 Grønfeld 130.
 Grønbolt Skov 99.
 Grynn, Hr. Jens, af Tolstrup 28.
 Gwnde Nielsszen (Skovgaard?) af
 Rølsøgaard 24, 35, 127, 155, 201,
 319.
 Gundesen, Gundesdatter, see I.
 Gwnder Sewrenszen Hfgd. 221.
- Gyldenstjerne.
 Else 37, 111, 196.
 Ingeborg 260, 261.
 Jørgen 290.
 Knud 54.
 Lene Olufsdatter 110, 111, 112,
 311.
 Ludvig 42, 204, 288, 289.
 Oluf Persen 41, 203.
 — hans Børn 204—5.
 Otto Olufsen 40, 41, 42, 112,
 115, 204, 311.
 Otto hans Søn og Børn 288.
 Gyngge el. Gønge Bente 321.
 Mikkel Pedersen 321.
 Gyrsting.
 Johannes, rect. pl. gen. Sj. 273.
 Oluf Mortensen i Hastrup 134.
 Gøckhem Præstegd. 308.
 Gøye.
 Eskil Hr., af Gisselfeld 28.
 Mogens Hr., Rig. Hofmester
 48—61, 68—79, 80, 90, 121,
 291, 297, 301, 305.
 Christoffer 314.
 Karine Fru, Hr. Niels Høgs 58.
- Hadelz, Haals 330.
 Hagen Hagensen, V. 9.
 Haløholm, Harlevholm 281.
 Hans Hr. Præst i Sønderholm 61.
 Hans Jakobsen, Fæster af Orm-
 strup 22.
 Hans Jakobsen, Ridefoged, Ejer af
 Rølsøgaard 146.
 Hansdatter, Fru Johanne, see J.
 Hans Matissen, V. 15, 23.
 Hans Matæson Hr. Præst 220.
 Harbo.
 Christen og Sønner i Hvam
 104.
 Christen til Holris 150.
 Kirsten 150.
 Hardenberg Jakob, Hofsind 52.
 Hase.
 Aage 20.
 Jep Truelsen 272.
 Palle 20.
 Hassinggaard 140.
 Hedegaard 121.
 Hegelund Mag. Morten Jensen 58.
 Hemmed 147.
 Henninge Gods 262.
 Henning Lauritsen, V. 221 jfr.
 Ennert el. Eggert Lauritsen
 Vestenie.

Henrik Nielsen, V. af Bustrup,
(Busted i Veggerby S.?) 134, 135,
206, 318.
Henrik Hr. Provst 51.
Herup Ø. og V. 116.
Hessing? 98.
Hessel, Aalsø S. 313, 314.
Hessel, Louns S. 154.
Hilleborg Fru, see Hvitensstjerne.
Hindh Peder, V. 279, 282.
Hinds Karen Fru 38.
Hjortholm 256, 258.
Hjortvad Mark 51.
Hochenstrorp, Hagenstrup 270.
Holgaard Anders 99.
Holk Grev H. D. Oberstl. 327.
Knud Ritmest. 327.
Oluf, V. 273.
Hosklæet 222.
Hughatz, Haghatt, Høgholt 19.
Huidh Per, V. 21.
Huikop Johan, V. 24.
Hundermark Anne Fru 184.
Hungner Otto, V. 31.
Hvasser, der ikke ere omhandlede,
men blot nævnte.
Else Hvas 284.
Erik Jensen Hvas af Ormstrup 169.
Jens Hvas, Erick Løckis Fuld-
myndige 175.
Johannes Hvas Ff. af en Idyl 175.
Knud Hvas Præst i Brønnestad
og Matteryd 226.
Knud Jensen Hvas i Ribe 226.
Knud Eberhardt Hvas Præst i
Ribe 226.
Mette Hvas 284.
Morten Mortensen Hvas. Hr. 98.
Hvide Ad. Lex. XLIII 189.
Atte Povelsen 330.
Kirstine Andersdatter Fru 9,
24, 25.
Hvide Ad. Lex. XLIII 190.
Jens Mogensen 51.
Povl Stisen til Trinderup 76.
Hvide, ubekjendt Vaaben.
Per Møllumsen, V. 211.
Karen Persdatter 211.
Hvid Christiern, Kanik, Mag. 60,
61, 63, 88, 297.
Hvid Mads Sognepræst i Holstebro,
til Nørsgaard 43, 110 ff., 129,
204, 311.
Ane Madsdatter 112, 114.
Hvitax, Hvedeax Familien 236, 267.
Hvitensstjerne.
Anders Jakobsen, biskoppelig

Lensmand paa Holbekgaard
321. Den Anders Jakobsen,
der nævnes 1525, S. 51; var
vistnok netop ham og ikke en
Bjørn, som tilføjet i Texten i
Parenthes.
Erik Eriksen 320.
Hilleborg Andersdatter, Fru 118,
125, 126, 130 Vaaben, 144,
201, 315, 320, 321.
Stamtavle 321.
Høg, Gamle Ad. Lex. XLII Nr.
137.
Sofie Fru 197
Høg, Banner Ad. Lex. XLII Nr.
139.
Albert 112, 114.
Erik 227, 318.
Eskil Nielsen 177.
Jørgen, Major 327.
Niels Eskilsen 52.
Niels Hr. til Eskjær 57.
Marine 230.
Søren 311.
Thomas Eskilsen til Skarregaard
ps. hist. Tidsskr. I 2 131. 164.
Hørby.
Ingeborg Prosdatter 150.
Karen Lauritsdatter 150.
Laurits Bertelsen 150.
Hyldig 53.
Jacobus Jernvillær, V. 15.
Jacobus Magnæsson, V. 269.
Jacob Hansen, Hr. 293.
Jacop Matsen 271.
Ib, Hr. Præst 61.
Ide Ludersdatter Fru 196.
Ide Lavesdatter af Klavsholm, Fru,
af ukjendt Slægt, jfr. Brok 36.
Jelstrup, Ejer af Vorgaard, 111.
Jens Jørgensen, see Mylting.
Jens Nielsen, see Slet.
Jens Nielsen i Rostrup, V. 134.
Jens Mortensen, V. 3.
Jens Skriver Landstingshører, 51,
76.
Jes Skriver af Kristrup 280.
Jes Olufsen af Heselæ, V. 21, 27.
Jes Mickelsen, V.? 272.
Jes Mickelsen Fæster i Nørsgaard 111.
Jes Sawen 213.
Jep Jensen, V. 3, Søn af Jens
Pedersen i Kjeldstrup Æ. A. IV
med to Hager?, den ene over
den anden, i Vaabnet.

- Jep Truelsen, see Hase.
 Jesper Gregersen, see Juel.
 Jernskæg, see Baden.
 Ingarth læs Ingerth 19.
 Inge Husfrue Færkes 329.
 Inger Gundesdatter Fru, 133 ff.
 Inger Hermansdatter Fru, see Pennov.
 Joannes Screder 273.
 Johan Niclessen de Od, see Kaas.
 Johannes Laurentius de Wissyæ, V. 21.
 Johannes Aughiszen, V. ? 270.
 Johannes Brandsen, V. 15, 270.
 Johannes Kanuti, consul Arus. 278.
 Johanne Andersdatter Fru 197.
 Johanne Barnumsdatter Fru 23.
 Johanne Hansdatter, see Kaas, Lange Jens Hvas's Hustru.
 Jøn Eriksen, V ? 286.
 Jørgen Gundersen, V. 126 ff.
 Juel Stjerne.
 Anne 143.
 Christen til Udstrup 284.
 Erik til Hundsbek 233.
 Jens til Alsted 311.
 Johanne 60.
 Gidsel 284.
 Hartvig Thomsen til Estrup og Palsgaard 100, 205, 311, 318.
 Thomas Iversen til Estrup 203 hans Børn 205
 Palle til Laage 134.
 Juel Lillie.
 Axel til Villestrup 121, 199, 314.
 Søren til Hedegaard 199.
 Juel, Skjold, delt af Hvidt og Rødt, Pers. hist. Tidsskr. I, 1, 1880 123.
 Jesper Gregersen til Lejbølle 318.
- Kaas med et eller tre Løvehoveder, Christiær Hr. 9.
 Kaas med Muren.
 Ove Ouisszen af Gralot (Grauelhøu, Trap, Gravlev?), maaskee Fader til Langhæ Awæ og Langhæ Jessæ 24, 25.
 Langhæ Awæ Hr. 21, maaskee den samme som Ove Ovesen af Ommestorp 10, 25.
 Lange Jessæ Ovissen af Groæløt og Sostrup, 7, 10, 20, 24—25, 198.
 Thomas Jensen af Groæløtgaard og Kaas, Søn af Lange Jessæ 10—12, 24—25, 31, 35, 286.
 Kirsten Jensdatter, Fru, Datter af Lange Jessæ, Erik Hvas's Hustru 9, 11, 12, 20, 24 - 25, 277, 282, 283.
 Mogens Thomsen til Damsgaard, Søn af Thomas Jensen, 25, 33, 34, 36.
 Fru Thomasdatter, Datter af Thomas Jensen, Christen Hvas's Hustru, 24, 25, 27.
 Niels Thomsen til Damsgaard 310.
 Erik Mogensen til Gjelskov 12, 24, 25, 241.
 Niels Mogensen til Damsgaard 24—25.
 Kirstine Fru, Mogensdatter 25, 33, 287.
 Margrethe Mogensdatter 24, 25.
 Hartvig til Møllerup, 33, 230, 287.
 Birgitte Maltedatter 16.
 Johan Niclessen de Od 16.
 Peder Jensen de Od 16.
 Nicolaus Jensen de Dal 16.
 Alle fire med den skraa Mur.
 Frants 184.
 Herman 186, 325.
 Oluf til Møllegaardt paa Lange-land 257.
 Kaas med Sparren.
 Bertel til Nørgaard 32, 33.
 Bjørn til Staarupgaard 134.
 Bjørn Lensmand paa Vordingborg 162
 Gjertrud Fru 25.
 Jesse, Joh. Christiærni, dictus Kaas, 33.
 Johannes 269, 270.
 Kirsten Mogensdatter af Ørndrup 205.
 Niels til Staarupgaard 227.
 Niels Hr, til Torupgaard 25, 32, 280.
 Kaas Hovedgaards Ejere 192.
 Kaas Kjær 3: Skov 137, 166.
 Kabel Hr. Lyder 196, 197.
 Kardeholm 196, 283.
 Karen Laritsdatter see Hørby.
 Karen Sørens datter, Grenaa Mølle, 159.
 Karen Sørens datter see Mund.
 Karine Jørgensdatter, Fru 284.
 Karine Jenses i Kjædeby 235.
 Karine Eriksdatter Fru, til Ulle-rup 36
 Karisegaard 141.

- Karlby ved Grenaa 131, 153.
 Karthorp 269.
 Katholm Jep Hfgd. 311.
 Kat Jensen Foged p. Sostrup 306.
 Kielstrup, Keelsterop, Kiedestorup, 3.
 Kjølgaard 140.
 Kjellingberg 143.
 Kjeld Mester see Krabbe.
 Kingborn Alexander 52.
 Kirial 24 - 25.
 Kirsten Fru, Algud Pedersens 266.
 Kirsten Fru, til Alsted og Nordgaard 165.
 Kirsten Fru, Æsge Torbernsens Efterl. 9.
 Kirsten Axelsdatter 216.
 Kirstine Klavsdatter Glob el. Strangesen, Fru 33, 287.
 Kirt, Kyr, Hennike 36.
 Jakob til Næs 212, 328.
 Kjærsgaard 157.
 Kjærulf Anders 148.
 Klavs Persen, Borgermst. med Rotfeld Vaaben 223.
 Klemensen
 Niels 38, 45, 46, 69, 104, 225.
 Hans Arvinger, Hustru, Frille 104.
 Rasmus 38, 45, 105, 109.
 Hans Moder 297.
 Klementsfejden 81.
 Klements Fangenskab 93.
 Knap Arnold, Landsdommer 274.
 Knogmos Jep, V. 21.
 Knud Jensen, V. 328.
 Knud Mikkelsen, Biskop 218.
 Kollæ Mowens, V. 332.
 Kolde Fru Inger af Nielstrup 180, 206.
 Komdrupgaard, Komdrup 149, 152, 209 ff.
 Kongensgaard 140.
 Kope Petrus til Gundetved, V. 272, 273.
 Kornerup 315, Trap III 196.
 Kortsen Familie paa Langeland 238 ff.
 Stamtavle 265.
 Krabbe Tverhjelke.
 Anne 40, 106, 198.
 Erik 64, 163.
 Hans 263.
 Karen 204.
 Karen 105, 198.
 Kjeld 106.
 Kjeld, Mester, Kantor 222.
 Lukas til Vesløsgaard 106, 117, 126, 198, 312, 314, 318.
 Lukas (Glob) til Østergaard 51.
 Mikkel 39, 118, 198.
 Morten 39, 198, 279, 280.
 Niels til Hessel 313, 314.
 Niels til Vejerslevgaard 31, 286.
 Niels 40.
 Olive Tygesdatter Fru, 204.
 Otto 180, 206.
 Tyge Hr. 52.
 Krabbe, Skraabhjelke.
 Henrik 194.
 Kirsten Godskesdatter 156, 200.
 Oluf 193, 194.
 Krafse
 Eyler til Egholm 163.
 Jesper til Basnæs 162.
 Krag
 Christence 141.
 Erik øverste Sekretær 142.
 Erik til Kjellingberg og Lydum 131, 142, 143, 200.
 Else 111, 185, 200.
 Jørgen til Rolsøgaard og Endrupholm 185, 200, 233.
 Kjeld 142.
 Margrethe 145, 185.
 Mogens til Glumstrup 141.
 Niels til Trudsholm og Kaas, 183, 192.
 Otto 142.
 Krogholm 196.
 Kruckow Jens 257.
 Krummedige Klavs 23.
 Krumpen
 Jens 9.
 Jørgen Pedersen 199, 279.
 Otto 119, 164, 199.
 Styge, Biskop 54, 59, 296.
 Kruse
 Christoffer til Vingegaard 53, 179.
 Helvig 267.
 Ingeborg Tygesdatter 174, 201.
 Kirsten 143.
 Las til Balle 148, 154, 178, 179, 200.
 Laurits 156.
 Magdalene 185, 325.
 Mette Christoffersdatter 206.
 Mogens, Oberst, til Spøttrup, 185, 327.
 Otto 185.
 Tyge til Svenstrup 178, 179.

- Landhe (Laen) 311.
 Lange tre Roser.
 Boeldt Gwnnisdatter 21.
 Gunde Nielsen Hr. 279.
 Jens Iversen Biskop 14, 218, 279.
 Niels til Kjærgaard 44, 99.
 Lange een Rose.
 Barbara 194.
 Iver til Bramminge 141, 201, 234.
 Jfr. II D. S. 139—40.
 Langh Mads Superintendent 229.
 Langhu (Langaa) 270.
 Lambert, Mester 39, 46.
 Las Søfften, Borger i Randers 280.
 Laurits St., Løkke i Viborg 63, 300.
 Laurits Iversen, V., boede 1487 i Hæsinge, 276.
 Laurits Rasmussen i Grenaa Mølle 159.
 Laxmand Povl til Sandholt 34, 97.
 Peder, Else, 97.
 Lemmestrup 135.
 Lengsholm 331.
 Lerbæk 20.
 Libert, Liberett, Lybert
 Jep 68, 292.
 Oluf Hr. 53
 Lierholm 135.
 Lindved 250.
 Limbek Hartvig 23
 Klav, Johanne, m. Fl 23.
 Lime Præbende 44, 98.
 Limgaard 99.
 Lisbeth Andersdatter, Christoffer
 Hvas Andersens Hustru 201.
 Lossebjerget 251.
 Lundby 3.
 Lunge, tre Lillier.
 Folmer Jakobsen 23.
 Regitze Fru 197.
 Lunge, Dyre-Vaaben.
 Anne Fru 284—85.
 Anne Ovesdatter 261.
 Karen Ovesdatter 261.
 Kirstine 285.
 Ove Vincentsen Hr. 52, 65, 92,
 261, 289, 307, 308.
 Lund eller Lud.
 Anne Jørgensdatter 236.
 Mathis V. 235, 267.
 Lundegaard 311.
 Lundegaard 321.
 Lunov.
 Anne 180.
 Christoffer til Rudgaard 38.
 Erik 31.
 Erik (af Holmegaard?) 185.
 Jesper 38.
 Laurits til Holmegaard 185.
 Laurits Kornet 327.
 Las til Kollerup 223.
 Las til Rudgaard 103, 311.
 Maren el. Marine 321.
 Niels til Rudgaard og Nystrup 103.
 Otto Lauritsen til Holmegaard
 180, 206.
 Lydike Jensen i Fretherslef V. med
 en Maane og en Stjerne i V. 284.
 Lykke.
 Anne Fru 199.
 Christoffer Hr. 279.
 Ejler til Torp 105, 106, 108,
 109, 198.
 Erik til Skovgaard 117.
 Erik til Eskjær 134.
 Erik til Torp 175.
 Hans til Havnø og Rudgaard
 134, 223.
 Hans til Havnø 311.
 Hans (i Kjøbenhavn) 184.
 Helvig Fru 117, 118, 125, 178.
 Hilleborg 117 (urigtigt).
 Jachim, Jakob, Hr., til Skovsbo,
 Østrup, Buderupholm 54, 117,
 118, 292.
 Iver 318.
 Jørgen Ritmester 323.
 Kirsten Fru 117, 133.
 Kirsten Pedersdatter, Fru 205.
 Niels 31.
 Niels 52.
 Niels til Elved, Oberstl. 185,
 187, 323.
 Peder, Hr. til Nørlund 64.
 Peder 318.
 Susanne Fru 198.
 Lykkesholm, Langeland 235 ff.
 Lynderup 147.
 Lyngh Eskyllus V. ? 269.
 Lysholm Christoffer 170.
 Løvenbalk.
 Ellen Pedersdatter 202.
 Erik Eriksen Hr., af Avnsberg, 100.
 Mogens Jensen Hr 24—25.
 Mogens Lauritsen Hr. 53, 297.
 Magnus Bagher 273.
 Mandrup Christiern 278.
 Margaard 177.
 Margrethe Fru, i Sindbjerg 30.
 Margrethe Mogensdatter, Fru, Ras-
 mus Klem.s Eftlv. 54, 105.

Margrethe Jensdatter, Fru 15.
 Marine, Oluf Kortsens 244, 246, 265.
 Markdan Sofie 266.
 Marqvard Peterssen 272.
 Mathias, Mathis, Mats, Mads.
 — Jensen, V. 318, see Skade.
 — Jeybsen Borger i Randers, Borgemester, 280, 283.
 — Jespersen V. 318.
 — Lauritsen 292, 293
 — Magnussens Datter, Kirsten, Æsge Torbernens Eftlv. 9.
 — Niclessøn, Foged p. Hellum Hds. Ting 330.
 — Nielsen V. 15, 17, 23.
 — Petri 273.
 — Petri, dictus Skall, 273
 — Petri, proconsul i Aarhus 278.
 Marsvin Otto, Lensmand 22.
 Mehlen Thale van 321.
 — Hans 52.
 Mette Elufsdatter, Fru, 21, see Strangesen.
 — Hansdatter Fru, Hartvig Limbeks, 17, 23.
 — Laursdatter Fru, Per Hvas's, 214, 231.
 — Fru, Jørgen Hansen Myltings i Egelykke 237.
 Michael Pætersen, med skaktavlet Bjelke, som de første Led af Fam. Skadeland 269.
 Michael Nicolai, civis Aarh. 278.
 Mikkel Nielsen V. til Gierholm (Geresholm) siden til Kaas, Stamfader til Lillie Hvasserne, 117, 120, 133 ff., 201, 206, 314, 318.
 Mikkel Nielsen V., til Thøgstruppe 257, see Sandberg.
 Mikkelsdatter, alle Mikkel Niensens 7 Døttre, 139 ff.
 Mikkel Villom 53.
 Mogens Knudsen V. 102, 129.
 — Mikkelsen, Borger i Aalborg 155.
 — Persen V. see Glob. 34.
 Molteke, Mylticke.
 Evert 21.
 Henningius 273.
 Morten Jensen i Hawelse V. 284.
 Vaaben som Lydike Jensen.
 Most Hansen V. 321.
 Moteskal Peder V. 238, 265.
 Mund.
 Karen Sørensdatte Fru 140, 147, 150, 200.
 Pros, Søren o. fl. Andre 150.

Munk, Bjelke.
 Anders til Brusgaard og Sostrup 36 ff.
 Bundi? 312, 313.
 Christiern Jensen? 36.
 Gjertrud Andersdatter, Jens Hvas's, 35 ff.
 Karen Andersdatter, Mikkel Krabbes, 39, 105, 118.
 Ludvig Marsk 275.
 Mikkel? 313.
 Niels til Brusgaard 36, 198, 277.
 Niels til Sostrup 37, 39, 102, 105 og Torp 129, 198.
 Munk, Vinranke
 Anders til Komdrup 229.
 Anne Fru fra Giesinggaard 230.
 Benedikte Fru fra Visborg 199.
 Christoffer til Komdrup og Andorpggaard 31, 146, 149, 152, 157, 200, 223, 229.
 Jens til Havbro 148, 149, 223, 230.
 Jens Madsen Hr. af Visborg 199, 222, 279.
 Jep i Skibsted 229.
 Kirsten Fru til Tørslevgaard 38.
 Las i Hungstrup 51, 149.
 Las til Komdrup, Nysum og Mølgaard 140, 147, 200, 223, 229.
 Niels Christiernsen Hr. 14?
 Niels af Mølgaard 150, 200.
 Otto i Giesinggaard 51, 230.
 Peder til Komdrup 229.
 Søren til Mølgaard 150, 200.
 Søren Foged p. Klavsholm og af Komdrup 229.
 Munk, tre Roser.
 Ide, Jørgen, Kirsten, Ludvig 205.
 Mogens, Landsdommer, til Volstrup m. m. 21, 42, 43, 44, 47, 51, 52, 68, 79, 81—91, 93, 203, 292, 302.
 Oluf, Rigsraad 116, 205, 288, 307.
 Peder til Estvadgaard, Rigsadmiral 111, 112.
 Munk, Nicolaus 269.
 Mølgaard 147 ff.
 Mylting.
 Hans Jakobsen til Katzebølle 262.
 Jens Jørgensen i Egelykke 257, 318.
 Jørgen Hansen i Egelykke 237.
 Niels Jakobsen, Hfgd., til Pæregaard 262.
 Mylticke see Moltke.
 Myre Beate og Jens 321.

- Nagel, Naffuel.
 Jørgen 318.
 Laurits til Hedegaard 131, 159.
 Nakkedal, 222.
 Neb el. Nep, Fru Anne Klavsdatter 199.
 Nerild 146.
 Nicolaus, Niels, Nis, Nissæ.
 Awgæsøn, Awessøn, af Drag V. 212, 328.
 Christiensen, Hr. 14, see Munk. Erikson V.? 269.
 Eskilsen see Høg.
 Henriksen i Gierholm V. 134, 135, 180, 206.
 Jensen de Dal see Kaas 16.
 Jensen af Keelsterop V. 3.
 Vaaben som Jep Jensen.
 Jensen, g. m. Niels Klemensens Frille, Birgitte Jensdatter 105.
 Jønsson de Hochenstrorp V. 270.
 Kjeldsen 297 Juel?
 Klemensen see K.
 Matisson V. 15.
 Magnæsson V. 269.
 Vistnok en Glob m. Ø.
 Mathis, cons. Aarh. 278.
 Mogensen (Kaas?) Rasm. Klem. Svoger 54, 105.
 Ovesen af Asdal, Hr., Vaab. et spraglet Panterdyr, 197.
 Palssen, Borgmst. i Randers 126.
 Palsson V. i Vegerslev 280.
 Skriver, Landstingshører i Vib. 292.
 Scryffuer 290.
 Hr., Præst i Karleby, 9.
 Nielsen, Mikkel til Gierholm og Kaas, see M.
 Nyholm 283.
 Nysum 147.
 Nøddelund 44.
 Nør Enge og Gl. Toft i Frær 16.
 Nørtorp 38
 Nørgaard i Bælum 111, 115, 205.
 Nørgaard i Skarum p. Mors 164.
 Nørgaard i Hov (Sendels) 220.

 Oeszede Bernt van 155.
 Offe Hinriksen 271.
 Offuerschels Gaard 107.
 Oldeland Hans 257, 259, 267, Flere af Navnet 260, 266.
 Oleff Hr. Prior i Aalborg 220.
 Oluf Oussen Foged p. Sostrup 136.

 Oluf Bunde Hr. 294.
 Oluf Nielsen V. til Rugaard 197.
 Ottæ Perssen V. 275
 Ove Ovesen af Ommestorp og Ove Ovesen af Gralot, see Kaas.
 Overklit 233.

 Palsgaard 41, 42
 Palle Bondessen 272.
 Parsberg Mandrup 136.
 Paulus Olaui Præst 328.
 Pebringe 3.
 Peder, Peter, Per, Petrus.
 Hr., Abbed i Essenbek 12, 282.
 Hr., Biskop i Vensyssel 272.
 Hr., Foged paa Skjern, vistnok en gejstlig Mand, 80.
 Andersen Hfgd 276.
 Jensen af Od see Kaas 16.
 Jepsen V. 3.
 Jønsson de Togæthorp 270.
 Lassen Raadm i Vib. 104, 107.
 Lauritzen Landstingshører 222.
 Magnussen, maaskee en Glob m. Ørn, 272.
 Martinsson V. see Kaas 328.
 Mortensen, Svend hos Lage Brok 279.
 Nicolai adv. Aarh. 278
 Pedersen, norsk Adel, 262.
 Scryffuer i Odense 290.
 Skriver i Refshoved 137, 159.
 Thomsen Hr. Præst 61.
 Torchilli, Bonde? 273.
 Tuesen 216.
 Tugilson V. 284.
 Tychonis, Bonde? 273.
 Pennov Inger Hermansdatter, med Rantzow Vaaben, 319.
 Petz, Peyss, Laurens el. Laurits 221, 332.
 Podebusk, Pudbusch.
 Fru Johanne af Vindum og Stensballe 15, 23.
 Flere af Navnet 23.
 Mourits 253.
 Predbjørn Hr. 52, 198.
 Pritber van 270.
 Pont, Maturin du, 22.
 Poske, Brødrene i Randers 14, 280.
 Povisk, Pogwisch.
 Henning 193.
 Niels 193.
 Wulff 205.
 Povl Jensen af Gierskov 207, see Skinkel.

- Pors eller Skadeland, Ad. Lex. XIII. 77.
 Erik 233, 235, 263; 267.
 Hans til Nørgaard i Salling 233, 263, 267.
 Inger 263, 267.
 Mads til Overgaard p. Mors 263, 267.
- Pors Ad. Lex. XIII. 74
 Anne 249.
 Karen 249.
 Sti 257.
- Pors i Tvede 280, 282.
 Prindtzminssr 140.
 Prip.
 Erik 281.
 Henrik 281.
 Henrik 9.
 Jes Henriksen til lille Tordorp 14, 281.
- Pusyl Petrus Niclæsson V. 269.
- Qvitzow Jørgen Henningsen 52, 54.
- Raffn Ove Raadm. i Randers 283.
 Nis, Borger 280.
- Rafvad, Enevold Jensen af Alsted 134.
- Rampi af Felrof (Fjeldrad) 330.
 Rantzow, Frantz 332.
 Henrik 59.
 Johan Hr. 82, 83 ff., 92, 289, 307.
- Refshoved 137.
 Refsnæs 209.
 Rimsø 154.
 Rimsølund 166.
- Roed, Rod, Rød, Rødt.
 Jens i Bølle, V. 134.
 Marten i Vaarst. V. 330, 331.
 Thord i Vaarstgaard, V. 128.
- Rolse en Gaard, forskj. fra Rolsøgaard 130.
- Rolsgaard paa Hannæs 146.
 Rolstrup paa Mors 21.
 Rolsøgaard paa Mols 126 ff., 145—146, 166, 175.
- Romdrupgaard 215 ff.
 Rosenkrands.
 Anne Ludvigsdatter 111, 204, 205.
 Anne Timmesdatter, Oluf Sommers Enke 18.
- Axel Nielsen til Løngtind 51.
 Christoffer Stygge 59.
 Erik Ottesen Hr 28.
 Folmer til Katstrup 264, 267.
 Gjertrud Fru, Hans Skels til Nygaard 43, 102.
 Holger Hr., Hovedsm paa Ørum 45, 80.
 Jørgen Stygge til Hevringholm 311.
 Jørgen til Rosenholm 115, 177.
 Karen Fru, Mogens Munks 70.
 Kirsten 131.
 Ludvig Nielsen Hr. 40, 111, 202.
 Mette Bendixdatter 141, 200.
 Niels Ludvigsen til Palsgaard 38, 43, 102 ff., 112, 202, 310.
 Niels Timmesen Hr. 16, 23.
 Oluf Nielsen til Vallø 205.
 Otto Nielsen Hr. 28, 31, 111.
 Peder Stygge af Hevringholm 25.
 Stamtavle 204—205.
 Stygge Nielsen Hr. 111.
 Susanne 111.
 Timme Nielsen Hr. 16, 23, 111.
 Rosenspar Truid Ibsøn 284.
 Rosenvinge Henrik Villumsen 321.
 Rosted 120.
 Rostrup Jakob til Lergrav 112, 114, 115.
 Rotfeld Christence Nielsdatter Fru 134.
 Claus Pørsen Borgemester 223 (med Rotfeld Vaaben).
 Niels Jensen 48, 76.
 Rothsten Jens Markvardsen 95.
 Rowstrup 12, 282.
 Rud Jørgen 173.
 Ruddy-mark 283.
 Ræwenth (Revn) i Vedelby (Vejlby) 11, 278.
 Rødt, see Roed.
 Rønnow.
 Anne Floresdatter 262, 267.
 Ejler 252.
 Flores Jakobsen 261, 267.
 Joakim, Biskop 80, 261.
- Sandberg.
 Abel 266.
 Anders Christensen til Kvelstrup 313.
 Chr. Andersen til Kvelstrup og Isgaard 46, 51.
 Ulrik af Kvelstrup 266.

Sandi Ridder 21.
 Scheel Hans 325.
 Schinkel, see Skinkel.
 Schlecht, see Slet.
 Sebber, Seborg, Kloster 299.
 Seefeld
 Anne Lauritsdatter Fru, til Asferg 149, 223.
 Christoffer Lauritsen til Refsnæs 148, 149, 152, 223, 229, 230.
 Else Lauritsdatter til Komdrup 149, 223.
 Envold Jensen til Viborg 318.
 Envold til Viffertsholm 210.
 Jakob til Visborggaard, 131, 134, 140, 147, 154, 157, 158, 176, 177, 322.
 Jens Thygesen til Randrup, Dalsgaard og Visborg 64.
 Jep Mogensen til Refsnæs 209.
 Jep Mortensen til Refsnæs 210, 221.
 Jørgen til Næs 210.
 Kirstine Lauritsdatter Fru, Jens Munks 149.
 Maren til Refsnæs 210.
 Morten Jepsen til Refsnæs 210, 222.
 Tyge Jensen til Dalsgaard 134, 222.
 Viffert til Refsnæs 210.
 Viffert Seefelds Aner 6, 276.
 Sehested Jens Thomissøn 49—51, 81, 292.
 Klavs 205.
 Elart Hr., Zeestedhe 272.
 Reymer 272.
 Tunne Hr. 272.
 Sellof Skouffgaard 5, 13.
 Serlin Christoffer 321.
 Kirsten 321.
 Seuerin Jonsen i Grenaa 159.
 Seynum? 130.
 Simendstrup, Symendstrup 311.
 Skade.
 Anne 264, 267.
 Christoffer til Kjærbygaard 264, 267.
 Hans Nielsen til Rolsøgaard 146, 153.
 Kirsten Fru 31.
 Mads Nielsen til Nerild 146.
 Niels Klavsen Biskop 291.
 Rasmus til Katstrup 321.
 Skadeland, Skaalandt, Thomas i Kastrup, V. 134.

Skadholt Skov 99.
 Skaktavl, Enevold 206.
 Skarpenberg Gods 144.
 Skeel, Skel.
 Anders, Lange Skel, af Mygthwedh, hans Efterl. Fru Kirsten Hvas 21.
 Anders til Hegnet 51, 58, 64.
 Albret til Hegnet og Jungetgaard 286.
 Anne Andersdatter 21.
 Anne Hansdatter 204.
 Hans til Nygaard, 43, 102, 202.
 Iver Andersen i Møgtved 21.
 Iver Hansen, Lensm. paa Ørslev Kl. 102, 204, 311.
 Karen 202.
 Las til Jungetgaard 51.
 Ludvig 204.
 Niels til Vinderslevgaard 100, 204.
 Toræ 22.
 Skernebro 293.
 Skernov, Skjoldet delt paa Langs, i venstre Felt to Bjelker.
 Markvard, Kannik i Aars 10.
 Skernov med tre Murstenshobe.
 Anne 199.
 Dorthe 121, 199.
 Iver Andersen i Mejlgaard 11, 199, 279.
 Markvard Iversen 99, 199.
 Niels Markvardsen 99, 199, til Mejlgaard og Braade 262, 311.
 Niels Nielsen eller Markvardsen 199.
 Skeuelunds Skov 289.
 Skinkel Ad. Lex. XXV 45) Hjort.
 og XXXVIII 62) samme Slægt som Tegenhus.
 Anne Fru, Enke efter Pd. Laur. Straale 236, 249.
 Anne Mortensdatter (Tinhus) 207.
 Laurits til Julskov og Egeskov 20.
 Margrethe Fru 266.
 Skinkel Ad. Lex XXV 47 Lillie.
 Hans til Østrupgaard 207.
 Henrik Nielsen til Bustrup 134, 206.
 Mikkel Nielsen til Kaas? 133 ff.
 Niels Henriksen til Gierholm? 133 ff.
 Poul til Gierskov 207.
 Poul Jensen til Gierskov 207.
 Skinnerup 259.
 Skovgaard Sellouf — 5, 13.
 Soli — 5, 9, 13.

- Vrinders — 29.
 Skovgaard.
 Mag. Anders Erkedegn 85, 86.
 Just Nielsen ttl Elling, V. 319.
 Mogens Justsen til Lundegaard,
 V. 205, 311, 319.
 Niels Pedersen til Hjerimitslev-
 gaard og Egeberg, V. 128,
 319, 331.
 Skovsbo 249.
 Skram, Stibage.
 Erik 51.
 Skram, Enhjørning.
 Elsebe 313.
 Niels til Urup 313.
 Peder 124, 290.
 Skriver Jens i Kristrup 14, 280.
 Jens Landstingshører 51, 76.
 Skrumsager 193.
 Skyndorp 39.
 Skørtholt 233.
 Slet
 Jens Nielsen i Gudumlund, V. 197.
 Knud i Strans, V. 31.
 Svend hos Lage Brok 279.
 Claus (Schlecht) 271.
 Smerup Gods i Thy 58.
 Smyth Mathis, Foged paa Bjørn-
 holm 11.
 Snæbum, Snebong, Onsild Hd. 30.
 Soldborg Klavs, Borger i Randers
 283.
 Sommer Christen i Gjendrup, Gjan-
 drup, Ginnerup, V. 134.
 Oluf, V. i Gændrup og Løystrup
 12, 18, 23, 279, 282, 283.
 Sortebrødre kloster i Viborg 63.
 Sostrup (Benzon) 9, 24, 25, 37 - 40,
 43.
 Ejere 1504—1586, 129, 181.
 Sparre, tre blaa Sparrer, skaansk
 Slægt.
 Christence 202.
 Sparre, tre skaktavlede Sparrer,
 sjællandsk Slægt.
 Heldrad 266.
 Jakob 327.
 Regitze 266,
 Spend Fru Inger 263, 267.
 Splid Palle til Mindstrup, V. 134.
 Stalviggaard 65.
 Stavervskov Anne 201.
 Sofie 185.
 Sten
 Bodil Christensdatter 60.
 Christen til Bekmark 60.
 Christen til Hovedstrup 6.
 Else Fru 7, 19, 276.
 Erik 227, 318.
 Stenumgaard 139.
 Stensbæk 154.
 Stersbol, Gjerild S. 7, 10, 11.
 Stokkebro ved Gjerild 12, 44, 282,
 291.
 Straale, Pd. Lauritsen V. til Skovsbo
 og Torpe 249.
 Strangesen
 Anne Klavsdatte 313.
 Eluf Elufsen Hr. 20.
 Mette Elufsdatter 27.
 Fru — Elufsdatter 27.
 Niels 272.
 Strans Mols Hd. 39.
 Stygge Christiern til Randrup 76.
 Hans til Holbækgaard 314.
 Styrsholm 210.
 Svagæsyit Nicolaus Pætersen, V.
 328.
 Svale Verner Berthelsen 241, 251.
 Swan
 Martinus til Flamsted, V. 212,
 328.
 Marthen af Essdrup, V. 330.
 Morten af Komdrup, V. 211.
 Svend Mogensen Hr., Provst 54.
 Svendstrup 82.
 Søgaard i Gjerild By 13.
 Sønderholm 136.
 Søndervang 140.
 Sønderris 141.
 Sørup, Sjørup 171.
 Tames Smidh Byf. i Randers 280.
 Taulov Borgemester i Varde 194.
 Tegenhus el. Tinhus, see Skinkel.
 Thermdrup Skov 224.
 Thomas Svendsen, Foged paa So-
 strup 41, 98.
 Thor Tammeszen, V. 31.
 Thoremærk 3.
 Thorsø Voldby S. 291.
 Thott
 Axel Jepsen til Støvringgaard
 10, 196, 199, 223, 283.
 Berite Olufsdatter Fru 58.
 Elisabeth 142.
 Ellen 199.
 Jens Due, Krogholm 196.
 Jep Axelsen til Støvringgaard 199.
 Thrugelsen Jens el. Johannes, V.
 294.
 Thøgersen Peder, Biskop 91.

Tidemand Margrethe Fru 266.
 Tierreby S., Flakkebjerg Hd. 3.
 Tinggaard 140.
 Toftum Gaard og Mølle 178.
 Togen eller Tøgen, Bonde fra Ods-
 gaard 72.
 Togæthorp, Taarup 270.
 Tokkæ Terkel, Borgm. i Grenaa
 10.
 Tolstrup Gods, Sønder Hd. Dyr
 27.
 Tolstrupgaard, Rimsø S, 7, 10, 11.
 Tord Persen, V.? 283.
 Tordrup hilla, Sædegaard i Auning
 S. 281.
 Torm Landinspektør 164.
 Tornekrands
 Dorthe Nielsdatter 199, 262.
 Erik Nielsen til Kyø og Koll-
 rup 199.
 Henrik Hr., Abbed 54.
 Maren Eriksdatter 205.
 Mikkel Nielsen til Kyø og Lund-
 bek 133, 199, 311, 318.
 Niels Christensen 199.
 Torp el. Nørtorp 37, 38, 40, 55,
 56, 105.
 Torpe 249.
 Trellerup 260.
 Tue 216.
 Tunne Hr. 270.

Udsøn

Gjertrud Svendsdatter, Fru 10,
 37, 198, 277.
 Jens Lagesen 9.
 Kirsten Torbernsdatter 6.
 Laurits Ebbesen 7, 185.
 Stamtavle 24—25.
 Svend 9.
 Svend Torbensen af Rimsø og
 Soliskovgaard, 5, 9, 13, 279,
 280, 282.
 Torbern Æsgesen i Rimsø 7, 10.
 Æsge Torbensen 7, 9; hans
 Efterl. Kirsten 9.

Ulfeld

Christoffer 184.
 Christoffer Pallesen 52.
 Jakob til Kogsbølle 130.
 Knud til Allesløggaard og Øster-
 gaard Gen-kr-koms. 142, 326.
 Korfitz, Oberstvagtmester 323.
 Peder Nielsen af Broholm 196.

Ulfstand

Gregers Truidsøn 311.
 Thale Fru 19.

Unger

Eva 194.
 Klavs —
 Otto i Thuegaard 134, 227?

Urne

Anders 266.
 Axel 6.
 Jep 22.
 Kirsten 204.
 Palle til Gyllebo 19.

Vardhe, Voer, Rougsø Hd. 279.
 Vebner Maren Terkildsdatter 140.
 Veffering Johannes 52.
 Vegerslev, Vegerslevgaard, Vesleff-
 gaard 126, 127, 147, 179.
 Vendelbo
 Christen Hr. 23.
 Peder Hr. 1, 269, 270.
 Vennergaard 177.
 Vesløggaard, Veslegaard, Vedtslef-
 gaard 119.
 Vestenie
 Eggert, Ennert Lauritsen 13,
 222, 280, 282.
 Erik 280, 282.
 Vester Strand i Thy 45.
 Vibekjær 9, 24, 25.

Viffert

Albret Maltesen 311, 314, 318.
 Christen Maltesen 204.
 Christine Fru Lauritsdatter,
 Godske Vognsens Moder 54.
 Christine Fru i Filshave 52.
 Jon Madsen til Torstedlund 40,
 198, 318.
 Korfitz til Næs 153, 176.
 Las Viffersten 16, 17, 221.
 Mads Jonsen 134.
 Malte Lauritsen til Albek 64.
 Niels Jonsen 152, 229.
 Villads Nielsen, Kannik 91.
 Villadsen Peder, Biskop 91.
 Vind
 Anne 144, 200.
 Christen 143.
 Ellen 146.
 Vindum 15—17.
 Vistoft 13.
 Viumgaard 193.
 Vogsen: tre Hoveder.
 Anders Mogensen 156, 200.

- Godske til Stenshede 54.
 Inger Andersdatter 156, 200.
 Inger Mortensdatter Fru, af Egeberg 220, 331.
 Marten Nyelszon i Roldsø 31, 128, 319.
 Hans Børn og Slægt 128, 319.
 Mette Mogensdatter 155, 200.
 Mogens Andersen, til Stensbæk og Hessel 154, 200.
 Niels Mortensen 319.
 Vognsen: det halve Hjul under en Murstenshob.
 Anne 141, 200.
 Erik til Søndervang 140.
 Jakob til Stenumgaard 140, 157.
 Jakob til Kongensgaard 140, 141, 143, 200 234.
 Jens til Stenumgaard og Kongensgaard 139, 155, 200.
 Margrethe 141, 200.
 Mikkel 140, 141, 200, 234.
 Sofie 141, 185.
 Vognsen: væbnet Arm.
- Jes af Lengsholm 220, 331.
 ? Jesper Ritmester 323.
 Vognsen: Ørnekle.
 Jesper Tordsen af Hørbylund 227.
 Voldby 153.
 Vorm el. Vorn, Mathis, Bonde 8.
 Vrinæs. Vrinders 130, 132.
 Wæe i Skaane 22.
- Zeestedhe, see Sehested.
 Ziegler 266, 324.
- Øgelstrup 21.
 Ølst 78.
 Østergaard Lyne S. 193.
 Østergaard Komdrup S. 211, 221, 223.
 Østerholm 136.
 Østerild 312.